

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СИДОРЕНКО СТАНІСЛАВА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 351:35.072.1:323.2

**МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ
РОЗВИТКОМ НА ЗАСАДАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних
досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів
інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

_____ Сидоренко С.В

Науковий керівник:

доктор наук з державного управління,
професор **Приходько Ігор Павлович**

Дніпро – 2025

АНОТАЦІЯ

Сидоренко С.В. Механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Дніпровський державний аграрно-економічний університет. Дніпро, 2025.

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

На основі аналізу та синтезу вітчизняних і зарубіжних наукових підходів систематизовано та узагальнено понятійно-категоріальні інтерпретації ключових концептів дослідження. Запропоновано розуміння механізмів державного управління як полівалентної, адаптивної системи, що інтегрує інституційно-функціональні, процесуально-технологічні та ресурсно-інструментальні компоненти, враховуючи вплив цифровізації та мережових структур. Регіональний розвиток концептуалізовано як багатовимірний, нелінійний процес трансформацій, що враховує синергетичну взаємодію ендогенних та екзогенних факторів, інституційну еволюцію та адаптивність до глобальних викликів. Фінансову децентралізацію визначено як динамічний процес трансформації фінансово-економічних відносин, що інтегрує аспекти цифровізації, глобалізації та гетерогенності суспільних преференцій. Зазначене розуміння цих ключових дефініцій дослідження долає фрагментарність існуючих підходів, пропонуючи цілісне бачення досліджуваних феноменів у контексті сучасних парадигм публічного управління та адміністрування.

На підставі комплексного аналізу сформовано концептуальне бачення взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку, що дозволило поглибити розуміння цього феномену в контексті сучасних

викликів публічного управління. Систематизовано та узагальнено існуючі підходи до аналізу нелінійності та мультиплікативності ефектів фінансової децентралізації на регіональний розвиток, з інтеграцією економічних, соціальних та екологічних аспектів. Здійснено критичний аналіз диференційованого впливу фінансової децентралізації на метрополійні, периферійні та депресивні регіони, що поглиблює розуміння специфіки різних типів територій при формуванні механізмів державного управління. Розвинуто теоретичні засади дослідження довгострокових ефектів фінансової децентралізації на сталий регіональний розвиток, що створює підґрунтя для подальшої розробки адаптивних механізмів управління. Здійснено комплексний аналіз впливу основних глобальних викликів на взаємозв'язок фінансової децентралізації та регіонального розвитку, а також розгляд цифрової трансформації як каталізатора синергії між цими процесами. Проведено аналіз взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіональної політики в умовах євроінтеграції, що виявляє потенціал для інноваційних форм міжрегіонального співробітництва та адаптації європейських механізмів багаторівневого управління до національного контексту.

Здійснено комплексний аналіз та систематизацію теоретико-методологічних засад механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Висвітлено інтерпретації розуміння механізму державного управління, механізму державного управління регіональним розвитком та механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Охарактеризовано такі концептуальні основи досліджуваного механізму як: основні принципи фінансової децентралізації, інституційна архітектура, фінансові інструменти та механізми, механізми контролю та моніторингу, управлінські технології та цифровізація, механізми соціального партнерства, економічна ефективність та стимулювання розвитку, адаптивність і динамічність механізму, взаємодія з міжнародними стандартами та інтеграція. На основі проведеного аналізу розроблено та обґрунтовано авторське визначення поняття «механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації» як інтегрованої, адаптивної системи інституційно-правових, організаційно-економічних та інформаційно-

аналітичних інструментів і важелів, що функціонує на принципах субсидіарності, транспарентності та синергії, забезпечуючи оптимальний розподіл повноважень і фінансових ресурсів між рівнями публічного управління з метою стимулювання ендogenous потенціалу територій, підвищення їх конкурентоспроможності та досягнення збалансованого просторового розвитку в умовах глобальних викликів та національних трансформацій.

У контексті визначення ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації запропоновано інтегрований підхід, який синтезує кількісні та якісні показники у їх взаємозв'язку з внутрішніми та зовнішніми факторами впливу. Проведений аналіз каузальних зв'язків між детермінантами ефективності та результативними показниками функціонування механізму виявив латентні закономірності та взаємозалежності у системі регіонального управління. Встановлено кореляцію між рівнем інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та динамікою виконання місцевих бюджетів, що відкриває нові перспективи для оптимізації процесів стратегічного планування на регіональному рівні. Виявлено взаємозв'язок між рівнем інформаційно-аналітичного забезпечення та інноваційністю місцевого управління, що створює підґрунтя для подальшої цифрової трансформації публічного управління на регіональному рівні. Удосконалено теоретико-методологічні засади аналізу зовнішніх факторів впливу на ефективність механізму, зокрема, розглянуто вплив міжнародної технічної допомоги на фінансову автономію регіонів. Це дозволило виявити нелінійний характер взаємозв'язку між зовнішньою підтримкою та показниками фінансової децентралізації, що має важливе значення для розробки стратегій залучення та використання міжнародної допомоги. Розширено концептуальні підходи до аналізу ефективності механізму державного управління регіональним розвитком в умовах зовнішніх загроз, зокрема розглянуто питання стійкості регіональних економічних систем в умовах військової агресії.

У процесі оцінки сучасного стану та виявлення проблемних аспектів функціонування основних елементів механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації було

ідентифіковано комплекс взаємопов'язаних дисфункцій. Зокрема, виявлено асиметрію між декларованими цілями та їх практичною реалізацією, що призводить до розмивання пріоритетів та неефективного розподілу ресурсів. Констатовано недостатню адаптивність принципів управління до умов гібридних загроз, що обмежує можливості оперативного реагування на зовнішні виклики. Зафіксовано неефективність функціональних зв'язків між різними рівнями влади, що ускладнює координацію дій та призводить до дублювання повноважень. Виявлено вразливість об'єктів управління до зовнішніх шоків, що потребує розробки нових механізмів забезпечення резильєнтності регіональних систем. Констатовано обмежену дієвість важелів впливу в контексті стимулювання ендогенного розвитку регіонів, що знижує ефективність використання місцевого потенціалу. Виявлені проблемні аспекти набувають особливої гостроти в умовах необхідності забезпечення стійкості регіональних систем та постконфліктного відновлення, що вимагає розробки нової парадигми державного управління регіональним розвитком. Ця парадигма має інтегрувати аспекти фінансової децентралізації з механізмами забезпечення національної безпеки, екологічної стійкості та соціальної згуртованості, створюючи підґрунтя для формування адаптивних та ефективних управлінських інструментів в умовах глобальних трансформацій та специфічних викликів, що постали перед Україною.

Аналіз зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації дозволив виявити унікальні підходи та інструменти, що можуть бути адаптовані до українських реалій. Зокрема, досліджено специфіку федеративної моделі Німеччини, де ключовим елементом є система міжрегіонального фінансового вирівнювання, яка забезпечує баланс між автономією земель та загальнодержавною економічною стабільністю. У США виявлено високий рівень фіскальної автономії штатів та розвинену систему державно-приватного партнерства на регіональному рівні. Іспанський досвід продемонстрував ефективність асиметричної структури децентралізації, де автономні спільноти мають договірні відносини з центральним урядом щодо розподілу фінансових ресурсів. В Італії застосовується диференційований підхід до регіонів зі спеціальним статусом, що надає їм розширену автономію

в питаннях податкового регулювання. Французька модель поєднує централізоване управління з потужними регіональними інструментами фінансового менеджменту. У Польщі створено воєводства як адміністративно-територіальні одиниці з широкими повноваженнями у сфері регіонального розвитку. Шведський досвід відзначився високим рівнем фіскальної відповідальності муніципалітетів, де близько 70% податків збираються на місцевому рівні. Фінляндія продемонструвала інтегрований підхід до управління соціальними послугами на місцевому рівні. Чеський досвід показав ефективне поєднання децентралізації управлінських функцій з чітким розмежуванням доходів місцевих і центральних бюджетів.

У межах визначення шляхів адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації запропоновано інноваційний підхід до трансформації вітчизняної системи регіонального управління. Цей підхід базується на синергетичному поєднанні елементів різних моделей з урахуванням критеріїв інституційної сумісності, ресурсної досяжності, синергетичного потенціалу, адаптивної гнучкості та темпоральної релевантності. Розроблено методологічні засади селекції релевантних елементів зарубіжного механізму для їх імплементації в українських реаліях. Обґрунтовано необхідність впровадження ефективних інструментів міжрегіонального фінансового вирівнювання, розвитку методів конкурентного стимулювання регіонального розвитку, формування диференційованих підходів до фінансової автономії регіонів та створення спеціалізованих інституцій координації регіональної політики. Запропоновано використання синергетичного підходу до адаптації зарубіжного досвіду, що передбачає формування матричної структури управління регіональним розвитком, створення «інкубаторів регіонального розвитку» та впровадження методології форсайту для стратегічного планування. Ідентифіковано ключові інституційні та організаційні бар'єри адаптації зарубіжного досвіду та розроблено шляхи їх подолання через проведення комплексного аудиту законодавства, впровадження програм розвитку лідерства та управлінських компетенцій, створення багаторівневої системи координаційних рад з питань регіонального розвитку. Визначено потенційні ризики адаптації зарубіжного

досвіду та запропоновано концептуальні основи рекомендацій щодо їх мінімізації.

У контексті удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації здійснено комплексну трансформацію його структурних елементів. Запропоновано імплементацію методології форсайту для формування адаптивних цілей та впровадження механізму динамічного коригування стратегічних орієнтирів на основі аналізу Big Data. Інтегровано концепції циркулярної економіки та «розумної спеціалізації» у принципи управління, а також впроваджено принцип субсидіарності 2.0. Розвинуто функцію проактивного антикризового управління та посилено координаційну функцію через створення міжрегіональних кластерів. Запропоновано Agile-методологію та партисипативне бюджетування з використанням блокчейн-технологій. Сформовано бачення регіональних екосистем інновацій та реконцептуалізовано об'єкти управління з урахуванням нематеріальних активів. Запропоновано створення цифрових двійників регіонів та впровадження смарт-контрактів у міжбюджетні відносини. Запропоновано формування регіональних фондів розвитку на основі краудфандингу та впровадження системи токенизації регіональних активів. Означено інтегровану систему регіонального ситуаційного центру на основі технологій штучного інтелекту. Модернізовано нормативно-правове забезпечення через впровадження концепції «регуляторної пісочниці» та розробку системи смарт-регулювання. Запропоновано нову інституційну архітектуру, що включає регіональні інноваційні хаби та цифрову платформу партисипативного управління. Запропоновано розробку системи регіонального фінансового інжинірингу та впровадження муніципальних криптооблігацій.

У межах розробки та обґрунтування концептуального бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації здійснено теоретико-методологічне обґрунтування переходу від базового до комплексного механізму. Запропоновано інноваційне концептуальне бачення, яке інтегрує системний, синергетичний та інституційний підходи, дозволяючи розглядати регіон як складну адаптивну систему, здатну до самоорганізації в умовах нестабільного

зовнішнього середовища. Розроблено трансформаційну модель основних елементів механізму, що передбачає перехід до адаптивної системи цілепокладання з урахуванням специфіки кожного регіону. Запропоновано доповнення традиційних принципів фінансової децентралізації принципами сталого розвитку, інклюзивності, багаторівневого управління та «розумної спеціалізації» регіонів. Визначено нові функції управління, включаючи стратегічне прогнозування, сценарне моделювання та адаптивне реагування. Обґрунтовано доцільність диверсифікації методів управління через впровадження краудсорсингу та ризик-менеджменту. Розширено коло суб'єктів управління шляхом інтеграції недержавних акторів та формування регіональних інноваційних екосистем. Інтегровано інноваційні інструменти, зокрема технології штучного інтелекту для створення інтегрованих ситуаційних центрів. Запропоновано нові підходи до ресурсного забезпечення, включаючи систему токенизації регіональних активів. Обґрунтовано створення інтегрованої інформаційної екосистеми з використанням технологій розподіленого реєстру. Запропоновано нову інституційну архітектуру, яка передбачає створення міжрегіональних інституцій координації в рамках макрорегіонів. Визначено потенційні ризики впровадження механізму, методологію оцінки його ефективності та етапність впровадження з урахуванням ресурсного забезпечення.

Ключові слова: державне управління, зарубіжний досвід, комплексний механізм, механізми державного управління, регіональний розвиток, синергетичний підхід, сталий розвиток, фінансова децентралізація.

ANNOTATION

Sydorenko S. V. Mechanism of public administration of regional development on the basis of financial decentralisation.

Dissertation for obtaining the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 28 "Public management and administration" in the specialty 281 "Public management and administration". - Dnipro State Agrarian and Economic University. Dnipro, 2025.

The thesis study substantiates theoretical provisions and develops practical recommendations for improving the mechanism of public administration of regional development on the basis of financial decentralisation.

Based on the analysis and synthesis of domestic and foreign scientific approaches, the conceptual and categorical interpretations of the key concepts of the study are systematised and generalised. An understanding of the mechanisms of public administration as a multi-valued, adaptive system that integrates institutional and functional, procedural and technological, resource and instrumental components, taking into account the impact of digitalisation and network structures, is proposed. Regional development is conceptualised as a multidimensional, nonlinear process of transformation that takes into account the synergistic interaction of endogenous and exogenous factors, institutional evolution and adaptability to global challenges. Financial decentralisation is defined as a dynamic process of transformation of financial and economic relations that integrates aspects of digitalisation, globalisation and heterogeneity of public preferences. This understanding of these key research definitions overcomes the fragmentation of existing approaches, offering a holistic vision of the phenomena under study in the context of modern paradigms of public management and administration.

On the basis of a comprehensive analysis, a conceptual vision of the relationship between financial decentralisation and regional development is formed, which allowed to deepen the understanding of this phenomenon in the context of modern challenges of public administration. The existing approaches to the analysis of the nonlinearity and multiplicity of the effects of financial decentralisation on regional development, with the integration of economic, social and environmental aspects, are systematised and generalised. A critical analysis of the differentiated impact of financial decentralisation on metropolitan, peripheral and depressed regions is carried out, which deepens the understanding of the specifics of different types of territories in the formation of public administration mechanisms. The theoretical foundations of the study of the long-term effects of financial decentralisation on sustainable regional development are developed, which creates the basis for further development of adaptive management mechanisms. A comprehensive analysis of the impact of major global challenges on the relationship between financial decentralisation and regional development is carried out, as well

as consideration of digital transformation as a catalyst for synergy between these processes. The article analyses the relationship between financial decentralisation and regional policy in the context of European integration, which reveals the potential for innovative forms of interregional cooperation and adaptation of European mechanisms of multi-level governance to the national context.

A comprehensive analysis and systematisation of the theoretical and methodological foundations of the mechanism of public administration of regional development on the basis of financial decentralisation is carried out. Interpretations of the understanding of the mechanism of public administration, the mechanism of public administration of regional development and the mechanism of public administration of regional development on the basis of financial decentralisation are highlighted. The conceptual foundations of the studied mechanism are described, such as: basic principles of financial decentralisation, institutional architecture, fiscal instruments and mechanisms, control and monitoring mechanisms, management technologies and digitalisation, mechanisms of social partnership, economic efficiency and development stimulation, adaptability and dynamism of the mechanism, interaction with international standards and integration. Based on the analysis, the author's own definition of the concept of 'mechanism of public administration of regional development on the basis of financial decentralisation' is developed and substantiated as an integrated, adaptive system of institutional, legal, organisational, economic, information and analytical instruments and levers, which operates on the principles of subsidiarity, transparency and synergy, ensuring optimal distribution of powers and financial resources between the levels of public administration with a view to stimulating the endogenous potential of the territory.

In the context of determining the efficiency of the mechanism of public administration of regional development on the basis of financial decentralisation, an integrated approach is proposed that synthesises quantitative and qualitative indicators in their relationship with internal and external factors of influence. The carried out analysis of causal links between the determinants of efficiency and the effective indicators of the mechanism's functioning has revealed latent patterns and interdependencies in the system of regional governance. The correlation between the level of institutional capacity of local self-government bodies and the dynamics of local budget execution has been established, which opens up new prospects for

optimising strategic planning processes at the regional level. The correlation between the level of information and analytical support and the innovativeness of local governance is revealed, which creates the basis for further digital transformation of public administration at the regional level. The theoretical and methodological foundations for analysing external factors influencing the effectiveness of the mechanism have been improved, in particular, the impact of international technical assistance on the financial autonomy of regions has been considered. This allowed to identify the non-linear nature of the relationship between external support and indicators of financial decentralisation, which is important for developing strategies for attracting and using international assistance. The conceptual approaches to analysing the effectiveness of the mechanism of public administration of regional development in the context of external threats have been expanded, in particular, the issue of sustainability of regional economic systems in the context of military aggression has been considered.

In the process of assessing the current state and identifying problematic aspects of the functioning of the main elements of the mechanism of public administration of regional development on the basis of financial decentralisation, a set of interrelated dysfunctions has been identified. In particular, the asymmetry between the declared goals and their practical implementation is revealed, which leads to blurring of priorities and inefficient allocation of resources. The author notes the insufficient adaptability of management principles to the conditions of hybrid threats, which limits the ability to respond quickly to external challenges. The ineffectiveness of functional links between different levels of government is documented, which complicates coordination and leads to duplication of powers. The vulnerability of the objects of management to external shocks is revealed, which requires the development of new mechanisms to ensure the resilience of regional systems. The limited effectiveness of levers of influence in the context of stimulating endogenous development of regions is stated, which reduces the efficiency of using local potential. The identified problematic aspects are particularly acute in the context of the need to ensure the sustainability of regional systems and post-conflict recovery, which requires the development of a new paradigm of public administration of regional development. This paradigm should integrate aspects of financial decentralisation with mechanisms for ensuring national security,

environmental sustainability and social cohesion, creating the basis for the development of adaptive and effective management tools in the context of global transformations and the specific challenges facing Ukraine.

The analysis of foreign experience in the functioning of the mechanism of public administration of regional development on the basis of financial decentralisation has revealed unique approaches and tools that can be adapted to Ukrainian realities. In particular, the specifics of the federal model of Germany are studied, where the key element is the system of interregional financial equalisation, which ensures a balance between the autonomy of the states and national economic stability. The United States has a high level of fiscal autonomy of the states and a developed system of public-private partnerships at the regional level. The Spanish experience has demonstrated the effectiveness of an asymmetric decentralisation structure, where autonomous communities have contractual relations with the central government regarding the distribution of financial resources. Italy uses a differentiated approach to regions with special status, which gives them extended autonomy in matters of tax regulation. The French model combines centralised management with powerful regional financial management instruments. Poland has created voivodeships as administrative-territorial units with broad powers in the field of regional development. The Swedish experience is marked by a high level of fiscal responsibility of municipalities, where about 70% of taxes are collected at the local level. Finland has demonstrated an integrated approach to the management of social services at the local level. The Czech experience has shown an effective combination of decentralisation of management functions with a clear separation of local and central budget revenues.

In the context of identifying ways to adapt and apply foreign experience in the functioning of the mechanism of public administration of regional development on the basis of financial decentralisation, an innovative approach to the transformation of the national system of regional management is proposed. This approach is based on a synergistic combination of elements of different models, taking into account the criteria of institutional compatibility, resource availability, synergistic potential, adaptive flexibility and temporal relevance. The methodological principles of selection of relevant elements of the foreign mechanism for their implementation in Ukrainian realities are developed. The necessity of introducing effective instruments

of interregional financial equalisation, development of methods of competitive stimulation of regional development, formation of differentiated approaches to financial autonomy of regions and creation of specialised institutions for coordination of regional policy is substantiated. The use of a synergistic approach to the adaptation of foreign experience is proposed, which involves the formation of a matrix structure for managing regional development, the creation of ‘incubators of regional development’ and the introduction of a foresight methodology for strategic planning. The key institutional and organisational barriers to the adaptation of foreign experience are identified and ways to overcome them are developed through a comprehensive audit of legislation, implementation of leadership and management development programmes, and creation of a multi-level system of coordination councils for regional development. The potential risks of adapting foreign experience are identified and the conceptual basis of recommendations for their minimisation is proposed.

In the context of improving the mechanism of public administration of regional development on the basis of financial decentralisation, a comprehensive transformation of its structural elements is carried out. The implementation of the foresight methodology for the formation of adaptive goals and the introduction of a mechanism for dynamic adjustment of strategic guidelines based on Big Data analysis is proposed. The concepts of circular economy and ‘smart specialisation’ are integrated into the management principles, and the principle of subsidiarity 2.0 is introduced. The function of proactive crisis management has been developed and the coordination function has been strengthened through the creation of interregional clusters. The Agile methodology and participatory budgeting using blockchain technologies are proposed. The vision of regional innovation ecosystems is formed and the objects of management are reconceptualised with consideration of intangible assets. The creation of digital twins of regions and the introduction of smart contracts in interbudgetary relations are proposed. The formation of regional development funds on the basis of crowdfunding and the introduction of a system of tokenisation of regional assets are proposed. The integrated system of the regional situation centre based on artificial intelligence technologies is outlined. The regulatory framework is modernised by introducing the concept of a ‘regulatory sandbox’ and developing a smart regulation system. A new institutional architecture is proposed, including

regional innovation hubs and a digital platform for participatory governance. The development of a system of regional financial engineering and the introduction of municipal crypto-bonds are proposed.

Within the framework of developing and substantiating the conceptual vision of a comprehensive mechanism of public administration of regional development on the basis of financial decentralisation, a theoretical and methodological substantiation of the transition from a basic to a comprehensive mechanism is carried out. An innovative conceptual vision is proposed that integrates systemic, synergistic and institutional approaches, allowing to consider the region as a complex adaptive system capable of self-organisation in an unstable external environment. The article develops a transformational model of the main elements of the mechanism, which provides for the transition to an adaptive goal-setting system, taking into account the specifics of each region. The author proposes to supplement the traditional principles of financial decentralisation with the principles of sustainable development, inclusiveness, multi-level governance and ‘smart specialisation’ of regions. New management functions are identified, including strategic forecasting, scenario modelling and adaptive response. The expediency of diversifying management methods through the introduction of crowdsourcing and risk management is substantiated. The range of management subjects is expanded through the integration of non-state actors and the formation of regional innovation ecosystems. Innovative tools, including artificial intelligence technologies, have been integrated to create integrated situation centres. New approaches to resource provision are proposed, including a system of tokenisation of regional assets. The creation of an integrated information ecosystem using distributed registry technologies is substantiated. A new institutional architecture is proposed, which provides for the creation of interregional coordination institutions within macro-regions. The potential risks of implementing the mechanism, the methodology for assessing its effectiveness and the stages of implementation, taking into account the resource provision, are identified.

Keywords: public administration, foreign experience, integrated mechanism, mechanisms of public administration, regional development, synergistic approach, sustainable development, financial decentralisation.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України

1. Сидоренко С., Приходько І. Проблеми формування фінансового забезпечення територіальних громад /сучасної України в умовах децентралізації. *Державне управління та регіональний розвиток*. 2022. №18. С. 1163-1181. URL: <https://doi.org/10.34132/pard2022.18.09>
2. Сидоренко С. Взаємозв'язок фінансової децентралізації та регіонального розвитку. *Наукові перспективи*. 2024. N. No 9(51). С. 346-359. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/15164/15234>
3. Сидоренко С. Проблематика функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. *Інвестиції: теорія та практика*. 2024. № 18. С. 147-154. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4598/4637>
4. Сидоренко С. Удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 8(8). С. 492-506. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/issue/archive>

Тези доповідей на міжнародних і

Всеукраїнських наукових конференціях:

1. Сидоренко С. В Проблеми розвитку територіальних громад сучасної України у контексті децентралізації: економічний аспект. *Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку*. Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (20 лютого 2024 р.) За заг. ред. Л. Г. Комахи, Н. М. Корчак, Л. В. Гонюкової. Київ: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. 294 с. С. 255-256.
2. Сидоренко С. В. Стратегії регіонального розвитку в умовах глобалізації: виклики та перспективи для України. *Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика*. Матеріали міжнар.наук.-практ. інтернет-конф.(29 березня 2024 р.) за заг. ред. С. М. Домбровської. Харків : НУЦЗУ, 2024. С. 88-89

3. Сидоренко С. В. Інтеграція інформаційних технологій у процеси державного управління регіональним розвитком.. *Ольвійський форум – 2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі*. XXI міжнар. наук. конф. Реформування публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів (20–23 червня 2024 р.). м. Миколаїв. ЧНУ ім. П. Могили, 2024. С.161 -164

4. Сидоренко С. В. Роль інформаційних технологій у забезпеченні фінансової децентралізації. *Інформаційно-комунікативні технології та міжсекторальна взаємодія у сфері державної служби*. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (18 – 21 червня 2024 року.).За заг. ред. Л. Г. Комахи, Н. М. Корчак, Л. В. Гонюкової. Київ: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. С. 199-200.

5. Сидоренко С. В. Зарубіжний досвід фінансової децентралізації: уроки для України. *Могилянські читання – 2024 : досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти*. Публічне управління та регіональний розвиток : XXVII Всеукр. наук.-практ. конф. (6–10 листопада 2024 р.), м. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2024. 236 с. С. 180-182.

6. Сидоренко С. В. Ефективність державного управління в контексті фінансової децентралізації . *Актуальні проблеми сучасності. Молодіжна наука КНУКиМ – 2024*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (8–09 листопада 2024 р.). м. Київ : Вид.центр КНУКиМ, 2024. 450 с. С. 319-322.

7. Сидоренко С. В. Приходько І.П. Проблеми та перспективи фінансової децентралізації в контексті регіонального управління сучасної України. *Питання відбудови економіки України в контексті міжнародних інвестиційних стратегій відновлення*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (07 листопада 2024 р.). Редкол.: О.І. Тимошенко та ін. Київ: Видавництво Європейського університету, 2024. 516 с. С. 244-245.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	18
ВСТУП	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ НА ЗАСАДАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	31
1.1. Понятійно-категоріальні інтерпретації розуміння механізму державного управління, регіонального розвитку, фінансової децентралізації у науковому дискурсі	31
1.2. Взаємозв'язок фінансової децентралізації та регіонального розвитку	53
1.3. Концептуальні основи механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації	74
Висновки до розділу 1	91
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ НА ЗАСАДАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	95
2.1. Ефективність функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації	95
2.2. Проблемні аспекти функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації	115
2.3. Зарубіжний досвід функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації	140
Висновки до розділу 2	158
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ НА ЗАСАДАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	162
3.1. Шляхи адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації	162
3.2. Удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації	181
3.3. Концептуальне бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації	210
Висновки до розділу 3	230
ВИСНОВКИ	235
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	242
ДОДАТКИ	274

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВА	—	військова адміністрація;
ВВП	—	валовий внутрішній продукт;
ЄС	—	Європейський Союз;
НАН	—	Національна академія наук України;
ОТГ	—	об'єднані територіальні громади;
ТГ	—	територіальні громади;
ЦНАП	—	центр надання адміністративних послуг.

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми дисертаційного дослідження «Механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації» зумовлена сучасними викликами, що постають перед Україною в умовах реалізації реформи територіальної організації влади та місцевого самоврядування на засадах децентралізації, глобалізаційних процесів та соціально-економічної трансформації. Децентралізація, як один із ключових аспектів державної політики, спрямована на підвищення ефективності управління регіонами через перерозподіл фінансових ресурсів та повноважень на користь місцевого самоврядування. Проте недостатня координація між рівнями влади, обмежені фінансові можливості органів місцевого самоврядування та диспропорції регіонального розвитку створюють суттєві проблеми у реалізації цієї політики. У цьому контексті необхідність удосконалення механізмів державного управління, які забезпечують синергію між децентралізаційними процесами та регіональним розвитком, є особливо важливою.

Дослідження даного механізму дозволяє виявити сучасні недоліки функціонування державної системи управління, розробити нові підходи до використання фінансових інструментів для підтримки регіональної економіки, а також запропонувати ефективні моделі інтеграції міжнародного досвіду з урахуванням національних особливостей. З огляду на стратегічне значення провадження принципів фінансової децентралізації для сталого розвитку регіонів України, дослідження цієї проблематики вбачається актуальним, оскільки її вирішення сприятиме підвищенню фінансової спроможності регіонів, збалансуванню міжрегіональних диспропорцій та забезпеченню соціально-економічного зростання в умовах глобальних викликів і національних реформ.

В українському науковому дискурсі проблеми механізмів державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації активно досліджуються низкою вітчизняних науковців, які здійснили вагомий внесок у розвиток цієї тематики. Одними з провідних дослідників є В. Бакуменко та В. Князев, які зосередили свою увагу на системному підході до визначення механізмів державного управління як сукупності принципів, функцій та методів, спрямованих на забезпечення ефективного управління регіонами в умовах децентралізації. О. Оболенський і Г. Одінцова досліджували процесний аспект, підкреслюючи важливість взаємодії між різними рівнями влади у контексті регіонального розвитку та фінансової децентралізації, акцентуючи на необхідності оптимізації нормативно-правового забезпечення і створення нових інституційних механізмів для впровадження реформ. Н. Нижник і О. Машков дослідили інституційні та організаційні засади механізмів державного управління, пропонуючи нові підходи до формування стратегій регіонального розвитку, що враховують сучасні виклики глобалізації та децентралізації. Важливу роль у розвитку концептуальних засад фінансової децентралізації відіграють праці І. Луїної, В. Опаріна, А. Мунько, які акцентували увагу на проблемах бюджетної децентралізації, визначаючи ключові напрями реформування міжбюджетних відносин в Україні. Їхні дослідження дозволяють глибше розуміти важливість узгодження фінансових ресурсів та компетенцій органів місцевого самоврядування для забезпечення ефективної децентралізованої моделі управління. Водночас, О. Бобровська, Н. Бондарчук, С. Романюк, М. Криштанович розробляють підходи до фінансово-економічного забезпечення територій, зокрема через інноваційні механізми залучення додаткових ресурсів та впровадження новітніх фінансових інструментів у регіональному розвитку.

Також, серед вітчизняних авторів, які досліджували проблематику децентралізації та розвитку територіальних громад, варто виділити Л. Антонову, А. Антонова, О. Васильєву та Л. Івашову, які вивчали соціальні

аспекти децентралізації та її вплив на розвиток громад, особливо в контексті фінансового забезпечення і соціальної політики. Їхні роботи розкривають актуальні проблеми та потенційні шляхи вирішення соціальних викликів у процесі децентралізації в Україні. Дослідження О. Васильєвої та її колег-співавторів присвячені аналізу сучасних підходів до формування публічного управління в умовах децентралізації. Вони наголошують на необхідності вдосконалення механізмів управління з урахуванням міжнародного досвіду та адаптації його до українських реалій. Також варто згадати роботи, які розглядають аспекти нормативно-правового забезпечення та інституційної підтримки регіонального розвитку в умовах фінансової децентралізації, таких дослідників як Я. Жовнірчик, І. Приходько, Т. Крушельницька, які звертають увагу на модернізацію публічного управління через розвиток міської інфраструктури у межах децентралізаційних процесів.

Отже, українські дослідники пропонують комплексне бачення механізмів державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, яке враховує інституційні, фінансові та процесні аспекти, зокрема роль децентралізації у підвищенні ефективності регіональної політики та розвитку територіальних громад.

Значний внесок у розвиток наукових студій щодо механізмів державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації зробили зарубіжні дослідники, вивчаючи різні аспекти цього питання у контексті глобальних викликів та економічної децентралізації. Значну увагу цій проблематиці приділили Г. Бел, який розглядав фіскальну децентралізацію та її вплив на регіональний розвиток, і Дж. Роден, який досліджував взаємозв'язок між фінансовою децентралізацією та економічним зростанням регіонів, підкреслюючи важливість оптимального розподілу фінансових ресурсів між рівнями влади. Р. Масгрейв і П. Масгрейв у своїх працях розвинули концепцію фіскального федералізму, яка стала основою багатьох сучасних підходів до оцінки ефективності фінансової децентралізації. Вони підкреслюють важливість збалансованого розподілу

податкових повноважень між центральними та місцевими рівнями влади, що сприяє регіональному розвитку. Дж. Оутс запропонував теорему децентралізації, яка є теоретичною основою для визначення оптимального рівня фінансової децентралізації та її впливу на регіональний розвиток. Крім того, Р. Барро розробив модель ендегенного зростання, яка дозволяє оцінювати вплив фінансової політики на економічний розвиток регіонів. Отже, аналіз зарубіжного досвіду демонструє важливість адаптації фінансової децентралізації до національних умов кожної країни, що забезпечує створення власних моделей управління з урахуванням специфіки регіонального розвитку.

Опираючись на вітчизняний та зарубіжний науковий доробок, який значно розвинув теоретичні та практичні аспекти механізмів державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, наше дослідження має свою специфіку, що обґрунтовує його існування в сучасному науковому контексті. Воно спрямоване на розкриття специфічних викликів, ризиків і можливостей, з якими стикається сучасна Україна в умовах глибоких соціально-економічних та політичних трансформацій, пов'язаних із децентралізаційними процесами, інтеграцією до глобальних економічних систем і необхідністю модернізації публічного управління. З огляду на сучасні умови, що включають як внутрішні соціально-економічні диспропорції, так і глобальні виклики, такі як зростання міжнародної конкуренції, воєнна агресія та технологічні зміни, дане дослідження пропонує нові підходи до формування комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, що враховує як національні, так і міжнародні тенденції. Зокрема, ми акцентуємо увагу на створенні адаптивних інструментів фінансової децентралізації, здатних забезпечити сталий розвиток регіонів, підвищення їхньої економічної спроможності та покращення якості життя населення в умовах реформування державного управління.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано у межах науково-дослідної роботи Дніпровського державного аграрно-економічного університету на тему: «Розвиток управлінського консалтингу та дорадництва для посилення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та забезпечення збалансованого розвитку соціально-економічних систем на регіональному та місцевому рівнях» (державний реєстраційний номер 0121U009893), у рамках якої автором визначено теоретичні щодо удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації та надано пропозиції щодо перспективних шляхів підвищення ефективності управління регіональним розвитком.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

Досягнення окресленої мети передбачає вирішення такого комплексу теоретико-практичних завдань:

- систематизувати та узагальнити понятійно-категоріальні інтерпретації розуміння механізму державного управління, регіонального розвитку та фінансової децентралізації у науковому дискурсі для розробки концептуальних основ удосконалення управлінських рішень щодо регіонального розвитку в умовах децентралізації;

- сформулювати концептуальне бачення взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку з метою розробки ефективних управлінських рішень, спрямованих на стимулювання сталого економічного розвитку регіонів в умовах децентралізації;

- систематизувати та охарактеризувати концептуальні основи механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, на основі чого розробити та обґрунтувати авторське визначення поняття «механізм державного управління регіональним

розвитком на засадах фінансової децентралізації» для підвищення ефективності управління розвитком регіонів в умовах децентралізаційних процесів та забезпечення сталого просторового розвитку;

- визначити ефективність функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації з метою вдосконалення механізмів управління, що сприятиме підвищенню економічної спроможності регіонів та забезпеченню їх сталого розвитку в умовах децентралізації;

- оцінити сучасний стан та виявити проблемні аспекти функціонування основних елементів механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації з метою подальшої розробки рекомендацій щодо їх удосконалення;

- виявити унікальні підходи та інструменти зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації для можливого їх адаптованого застосування в Україні;

- визначити шляхи адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації з метою посилення регіональної спроможності України;

- удосконалити механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації шляхом трансформації його основних елементів з метою підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, стимулювання економічного зростання регіонів та забезпечення їх сталого розвитку;

- розробити та обґрунтувати концептуальне бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, що інтегрує системний, синергетичний та інституційний підходи, з метою підвищення адаптивності регіональних систем до зовнішніх викликів та забезпечення сталого розвитку територій.

Об'єкт дослідження – механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти функціонування та удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

Методи дослідження. Під час наукового дослідження застосовано комплекс взаємозв'язаних та взаємодоповнюючих одне одного методів, що забезпечило об'єктивність та достовірність отриманих результатів:

- метод контент-аналізу – для систематизації та узагальнення понятійно-категоріальних інтерпретацій розуміння механізму державного управління, регіонального розвитку та фінансової децентралізації у науковому дискурсі; розробки та обґрунтування авторського визначення поняття «механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації»;

- метод системного аналізу – для дослідження взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку;

- метод експертного оцінювання – для оцінки сучасного стану, визначення ефективності та виявлення проблемних аспектів функціонування основних елементів механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації;

- метод порівняльного аналізу – для виявлення унікальних підходів та інструментів зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації та визначення його шляхів адаптації та застосування в Україні;

- метод синтезу – для розробки та обґрунтування концептуального бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення дослідження, що характеризують наукову новизну одержаних результатів, які є особистим здобутком автора та виносяться на захист, полягають у такому:

уперше:

- розроблено та обґрунтовано концептуальне бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, що інтегрує системний, синергетичний та інституційний підходи. Винятковість запропонованого механізму полягає у синергетичній взаємодії трансформованих елементів управління, що включає: адаптивну систему цілепокладання; розширені принципи сталого розвитку та «розумної спеціалізації»; нові функції стратегічного прогнозування та проактивного антикризового управління; диверсифіковані методи з елементами партисипації та Agile-підходів; розширене коло суб'єктів з формуванням регіональних інноваційних екосистем; реконцептуалізовані об'єкти з урахуванням нематеріальних активів; інноваційні інструменти, включаючи цифрові двійники та блокчейн-технології; нові фінансові механізми на основі краудфандингу та криптооблігацій. Це забезпечує підвищену адаптивність, ефективність та стійкість регіонального розвитку в умовах глобальних викликів та національних трансформацій.

удосконалено:

- механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, що досягнуто шляхом комплексної трансформації його ключових елементів через інтеграцію інноваційних цифрових технологій, адаптивних методів управління та нових інституційних форм, спрямованих на підвищення резильєнтності та конкурентоспроможності регіонів в умовах глобальних викликів та національних особливостей України.

- комплексний підхід до оцінки сучасного стану та виявлення проблемних аспектів функціонування основних елементів механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, що дозволило ідентифікувати комплекс взаємопов'язаних дисфункцій, які охоплюють ключові елементи досліджуваного механізму (цілі, принципи, функції, методи, суб'єкти та об'єкти управління, інструменти, важелі впливу, ресурси, інформаційне, нормативно-правове, інституційне та

фінансове забезпечення) та набувають особливої гостроти в умовах необхідності забезпечення резильєнтності регіональних систем і постконфліктного відновлення, що створює підґрунтя для формування нової парадигми державного управління регіональним розвитком, яка інтегрує аспекти фінансової децентралізації з механізмами забезпечення національної безпеки, екологічної стійкості та соціальної згуртованості;

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат науки «Державне управління» шляхом розробки та обґрунтування авторського визначення поняття «механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації». Запропоноване визначення відрізняється від аналогічних існуючих тим, що інтегрує системний, інституційний та адаптивний підходи, акцентуючи увагу на взаємозв'язку між фінансовою децентралізацією та ендогенним потенціалом територій, враховує аспекти цифровізації та інновацій в публічному управлінні, а також підкреслює необхідність балансу між економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною стійкістю в контексті глобальних викликів та національних трансформацій;

- теоретико-методологічні засади дослідження зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації шляхом виявлення унікальних підходів та інструментів тематичного досвіду, що дозволило здійснити типологізацію моделей фінансової децентралізації (федералістська, асиметрична, унітарна з децентралізованим управлінням, високої фіскальної відповідальності, постсоціалістична) та систематизувати їх ключові характеристики, особливості механізму державного управління, переваги та виклики, що створює теоретико-методологічне підґрунтя для адаптації зарубіжних практик до українських реалій з урахуванням постконфліктних умов та євроінтеграційних прагнень держави.

- шляхи адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, які, на відміну від існуючих підходів, базуються на синергетичному поєднанні елементів різних моделей (федеративних, унітарних, асиметричних та постсоціалістичних) з урахуванням критеріїв інституційної сумісності, ресурсної досяжності, синергетичного потенціалу, адаптивної гнучкості та темпоральної релевантності, що дозволяє сформулювати унікальну національну модель, адаптовану до специфічних викликів України в контексті децентралізації та євроінтеграції, з акцентом на впровадження ефективних інструментів міжрегіонального фінансового вирівнювання, розвиток методів конкурентного стимулювання регіонального розвитку та створення спеціалізованих інституцій координації регіональної політики.

Практичне значення одержаних результатів.

Результати дослідження, котрі полягають у розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в умовах широкомасштабних суспільно-політичних перетворень, можуть бути впроваджені у роботі органів публічної влади різних рівнів, громадських організацій та об'єднань, засобів масової інформації тощо. Основні теоретичні напрацювання та практичні рекомендації, що є результатом дисертаційної роботи використані в роботі:

Департаменту освіти і науки Дніпропетровської обласної військової адміністрації в частині застосування пропозицій щодо оптимізації фінансових процесів та сприяло залученню додаткових ресурсів на розвиток освітньої сфери області (довідка №01/12-262 від 20.09.2024 р.);

Виконавчим комітетом Царичанської селищної ради Дніпровського району Дніпропетровської області в частині удосконалення механізмів внутрішнього управління та організації фінансової діяльності територіальної громади. Ці рекомендації впроваджені у вигляді реорганізації бюджетного процесу громади, зокрема шляхом підвищення прозорості прийняття рішень

щодо фінансування пріоритетних напрямів розвитку за участю громадськості(довідка №3223/02-21 від 15.11.2024 р.);

Обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників Комунального закладу вищої освіти Дніпровська академія неперервної освіти” Дніпропетровської обласної ради”, що сприяло підвищенню якості науково-методичного та інформаційно-консультаційного забезпечення навчального процесу за тематичним спрямування щодо формування та реалізації регіональної політики, а також розвитку професійних компетентностей державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування у сфері управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації (довідка №637 від 29.10.2024 р.).

Науково-методичні розробки використано у навчальному процесі Дніпровського державного аграрно-економічного університету при підготовці навчальних курсів та включені окремими розділами в освітньо-професійну програму підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» (довідка № 42-11-187 від 27.02.2025 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним, завершеним науковим дослідженням. Усі наукові результати, викладені у роботі, отримані автором особисто і здобули апробацію та відображення в опублікованих працях. У дисертації не використовуються ідеї і розробки, що належать співавторам.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні, методологічні та практичні результати дисертаційного дослідження доповідались на таких науково-комунікативних заходах, як: «Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку» (м. Київ, 2024 р.); «Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика» (Харків, 2024р.); «Ольвійський форум – 2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» (м. Миколаїв, 2024 р.); «Інформаційно-комунікативні технології та

міжсекторальна взаємодія у сфері державної служби» (м. Київ, 2024 р.); «Могилянські читання -2024» (м. Миколаїв, 2024 р); «Актуальні проблеми сучасності. Молодіжна наука КНУКіМ – 2024 » (м. Київ, 2024 р.); «Питання відбудови економіки України в контексті міжнародних інвестиційних стратегій відновлення» (м. Київ, 2024 р.).

Публікації. Результати дослідження опубліковано у 11 наукових публікаціях, загальним обсягом 5,4 обл.-вид. арк. (особисто автора – 4,7 обл.-вид. арк.), серед яких 4 статті у наукових фахових виданнях, 7 наукових доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний обсяг дисертації становить 274 сторінок друкованого тексту, зокрема 2 таблиці та 1 рисунок. Список використаних джерел – 272 найменування, додатків 7.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ НА ЗАСАДАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

1.1. Понятійно-категоріальні інтерпретації розуміння механізму державного управління, регіонального розвитку, фінансової децентралізації у науковому дискурсі

У контексті сучасних викликів, що постають перед системою державного управління України, зокрема в умовах децентралізації влади та євроінтеграційних процесів, *актуалізується* нагальна потреба в ґрунтовному науковому дослідженні понятійно-категоріального апарату, що стосується механізмів державного управління, регіонального розвитку та фінансової децентралізації. Гносеологічна значущість такого дослідження зумовлена необхідністю формування єдиної теоретико-методологічної бази для ефективного впровадження реформ та модернізації управлінських процесів на всіх рівнях. Концептуалізація та операціоналізація ключових термінів і понять у цій сфері дозволить забезпечити синергію між теоретичними напрацюваннями та практичною імплементацією управлінських рішень, що є критично важливим для подолання існуючих диспропорцій регіонального розвитку та оптимізації розподілу фінансових ресурсів. В умовах трансформації системи публічного управління та адміністрування, викликаній глобалізаційними процесами та цифровізацією, виникає потреба у реконцептуалізації традиційних підходів до розуміння механізмів державного управління з урахуванням нових парадигм *governance* та *public value management*. Актуальність даної проблематики підсилюється також необхідністю адаптації вітчизняної термінології до європейських та міжнародних стандартів у сфері публічного управління, що є невід'ємною

складовою євроінтеграційного курсу України. Таким чином, комплексне дослідження понятійно-категоріальних інтерпретацій вищезазначених концептів не лише сприятиме розвитку теоретичних засад науки державного управління, але й матиме вагоме прикладне значення для вдосконалення нормативно-правової бази та підвищення ефективності управлінських практик в умовах децентралізації та регіонального розвитку. Актуальність реформи місцевого самоврядування та децентралізації, яка підтверджується підтримкою більшості населення, як зазначено у додатку А, підкреслює необхідність подальшого розвитку цих процесів для забезпечення сталого регіонального розвитку та оптимального управління ресурсами.

Поняття механізму державного управління у науковому дискурсі. У контексті науки державного управління, *механізми державного управління* постають як комплексні інструменти вирішення суперечностей та реалізації управлінських процесів, що ґрунтуються на фундаментальних принципах та функціональному підході. Механізми державного управління візуалізують динамічну взаємодію суб'єкта й об'єкта управління, інтегруючи діяльнісні та реляційні аспекти в єдину систему. Ці механізми відображають складну архітектуру взаємозв'язків між явищами, діями та заходами, спрямованими на досягнення консенсусу інтересів, визначення цілей, формування та імплементацію рішень з використанням державних ресурсів. Структурно механізми державного управління включають блоки формування (потреби, інтереси, цілі, мотиви) та реалізації (рішення, дії, результати). Їх функціонування визначається цільовою орієнтацією, наявними ресурсами та специфікою ситуації, інтегруючи такі невід'ємні елементи як принципи, функції, методи, інформаційне забезпечення та технологічні засоби [2, с. 375].

Особливості державного управління зумовлюють специфіку відповідних механізмів, зокрема їх масштабність, складність структури, жорстку правову регламентацію та необхідність забезпечення прозорості. При формуванні механізмів державного управління критично важливим є врахування балансу централізації та децентралізації, історичного досвіду, а

також забезпечення узгодженості повноважень і відповідальності всіх учасників управлінського процесу. Ефективність механізмів державного управління значною мірою залежить від професіоналізму та творчого потенціалу залучених фахівців, їх розуміння демократичних принципів урядування. Процес розробки та вдосконалення механізмів державного управління передбачає низку етапів: від визначення мети та кола учасників до аналізу результатів та корекції механізму. У науковому дискурсі виокремлюють різні типи механізмів державного управління залежно від використовуваних засобів: політичні, економічні, соціальні, організаційні, правові, комплексні тощо [2, с. 376]. Дослідження проблематики механізмів державного управління активно ведеться вітчизняними науковцями, серед яких В. Бакуменко, В.Князєв, О. Машков, Н.Нижник, О.Оболенський, Г. Одінцова, В. Олуйко та інші, проте єдиний підхід до визначення цього поняття ще формується.

У вітчизняному науковому дискурсі державного управління сформувалося декілька ключових підходів до концептуалізації поняття «механізми державного управління». Зокрема, В. Бакуменко [3] та В. Князєв [4; 5] розглядають механізми державного управління як комплексну систему державних органів, організованих відповідно до визначених принципів для здійснення завдань державного управління. Цей підхід акцентує увагу на інституційному аспекті механізмів, підкреслюючи їх структурно-функціональну природу.

О. Машков та Н. Нижник [6, с. 37], розвиваючи системний підхід, трактують механізми державного управління як складну систему, призначену для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням. Цей підхід підкреслює комплексність та багатоаспектність механізмів державного управління, інтегруючи структурні, функціональні та інструментальні компоненти.

О. Оболенський [7; 8] та Г. Одінцова [1] пропонують розглядати механізми державного управління крізь призму процесного підходу, визначаючи їх як сукупність взаємопов'язаних методів управління, через використання яких здійснюється практичний вплив держави на суспільну життєдіяльність людей з метою забезпечення реалізації цілей державної політики. Цей підхід акцентує увагу на динамічному аспекті механізмів, їх ролі у трансформації управлінських рішень у конкретні дії.

В. Олуйко [9], розвиваючи ресурсний підхід, визначає механізми державного управління як сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів, що базуються на принципах наукової обґрунтованості, об'єктивності, цілісності, узгодженості з використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління. Цей підхід підкреслює значення ресурсного забезпечення та наукової обґрунтованості у функціонуванні механізмів державного управління.

Окрім вищезазначених авторів, проблематикою механізмів державного управління займається низка інших авторитетних дослідників. Погоджуючись із думкою Л. Шліхтенко [10, с. 90], варто зазначити, що проблеми теоретичного та методологічного обґрунтування механізмів державного управління, їх функцій, структури, повноважень та особливостей органів державної влади усіх рівнів досліджують такі науковці, як В. Авер'янов, В. Бодров, П. Надолішній, В. Рижих, І. Розпутенко, В. Тронь, В. Шамрай, О. Шапоренко та ін. Засадничі положення механізмів державного управління вивчають та обґрунтовують Ю. Древаль, В. Кравченко, М. Лесечко, Л. Приходченко, О. Радченко, В. Трощинський, Ю. Сурмін, О. Федорчак, Л. Юзьков та інші. Зазначений перелік авторів не є вичерпним.

Інтегруючи різні підходи, можна констатувати, що у вітчизняній науці державного управління сформувалося комплексне розуміння механізмів державного управління як багатоаспектного феномену, що поєднує інституційні, функціональні, процесні та ресурсні компоненти. Такий

синтетичний підхід дозволяє врахувати складність та багатовимірність процесів державного управління, забезпечуючи теоретико-методологічне підґрунтя для розробки ефективних управлінських стратегій та практик в умовах сучасних викликів та трансформацій публічного сектору.

У зарубіжному науковому дискурсі сформувалося декілька ключових підходів до концептуалізації механізмів державного управління, які, хоча й не завжди використовують безпосередньо термін «механізми», але розкривають суміжні концепти та процеси. Інституційний підхід, представлений роботами Д. Норта [11] та Е. Остром [12], розглядає механізми державного управління крізь призму інституційних структур та правил, що формують поведінку акторів у публічному секторі. Цей підхід акцентує увагу на ролі формальних та неформальних інститутів у формуванні управлінських практик та їхньому впливі на ефективність державного управління.

Мережевий підхід, розвинений Р. Роудсом [13; 14] та У. Кікертон [15; 16], трактує механізми державного управління як складні мережі взаємодій між різноманітними акторами публічної сфери, включаючи державні органи, громадські організації та приватний сектор. Цей підхід підкреслює важливість горизонтальних зв'язків та колаборативних механізмів у процесах вироблення та імплементації публічної політики.

Концепція New Public Management, асоційована з роботами К. Худа [17] та Д. Осборна [18], розглядає механізми державного управління крізь призму ринкових інструментів та методів управління, запозичених з приватного сектора. Цей підхід наголошує на необхідності підвищення ефективності та результативності державного управління через впровадження конкурентних механізмів, орієнтації на клієнта та вимірювання результатів.

Governance підхід, розвинений Я. Кооіманом [19] та Г. Пітерсом [20], інтерпретує механізми державного управління як комплексні процеси взаємодії між державою та суспільством, де акцент робиться на співуправлінні, партнерстві та участі громадян у прийнятті рішень. Цей підхід

підкреслює важливість інклюзивних механізмів управління та розвитку кордонів між публічним та приватним секторами.

Digital Era Governance, концептуалізований П. Данлеві та Х. Маргеттс [21-23], фокусується на трансформації механізмів державного управління під впливом цифрових технологій. Цей підхід наголошує на потенціалі інформаційно-комунікаційних технологій у реорганізації адміністративних процесів, покращенні надання публічних послуг та посиленні взаємодії між державою та громадянами.

Перелік вищенаведених зарубіжних авторів не є вичерпним. Існує ще низка дослідників, які зробили значний внесок у розвиток теорії механізмів державного управління та суміжних концепцій і процесів: Д. Фредеріксон – розробляв теорії соціальної справедливості в контексті державного управління та управлінських механізмів; Ф. Селзнік – його дослідження інституційної теорії охоплюють питання формування та функціонування управлінських механізмів; Л. Ліндсей – відомий своїми працями з питань міжурядових відносин та мережевих механізмів управління; Г. Кауфман – досліджував бюрократичні механізми управління та їхню еволюцію; А. Вілдавські – вивчав бюджетні механізми та процеси прийняття рішень у державному управлінні; Т. Геблер – автор концепції «Reinventing Government», яка фокусується на нових підходах та механізмах у державному управлінні; М. Дімок – його праці стосуються структурних та функціональних аспектів управлінських механізмів у державному секторі; Р. Роуз – досліджував механізми державного управління у порівняльному контексті, аналізуючи різні національні системи; М. Хоулетт – вивчав інструменти та механізми реалізації політики; П. Сікс – працював над питаннями інструментів управління та механізмів координації в публічному секторі; Е. Клійн – досліджував мережеві механізми управління [24-26]. Ці дослідники зробили значний внесок у вивчення механізмів державного управління, розкриваючи їхню сутність, структуру та функціональні характеристики у різних контекстах і системах.

Інтегруючи ці підходи, можна констатувати, що зарубіжна наука державного управління пропонує багатовимірне розуміння механізмів державного управління, яке враховує інституційні, мережеві, ринкові, партисипативні, технологічні та інші аспекти. Така комплексна перспектива відображає еволюцію концепцій державного управління від ієрархічних моделей до більш гнучких, адаптивних та інклюзивних форм governance, що відповідають викликам сучасного глобалізованого та інформаційного суспільства.

Аналіз наукового дискурсу щодо сутності механізмів державного управління демонструє багатогранність та комплексність цього феномену, що відображається у різноманітності підходів як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Вітчизняна наука розглядає механізми державного управління здебільшого через призму інституційного, системного, процесного та ресурсного підходів, акцентуючи основну увагу на структурно-функціональних аспектах, комплексності та динаміці управлінських процесів. Зарубіжні дослідники, хоча і не завжди оперують безпосередньо терміном «механізми державного управління», розвивають споріднені концепції у межах інституційного, мережевого, ринково-орієнтованого (New Public Management), партисипативного (Governance) та технологічного (Digital Era Governance) підходів. Інтеграція цих перспектив дозволяє сформувати всеохоплююче розуміння механізмів державного управління як багатоаспектного феномену, що поєднує інституційні, функціональні, процесні, ресурсні та технологічні компоненти. Однак, незважаючи на значний теоретичний доробок, існуючі підходи мають певні *обмеження*: вони часто фокусуються на окремих аспектах механізмів, не завжди враховують динамічну природу сучасного управлінського середовища та виклики цифрової ери, а також не повністю інтегрують глобальний та локальний контексти функціонування механізмів державного управління.

Враховуючи переваги та обмеження сучасних вітчизняних та зарубіжних наукових підходів та динамічну природу управлінського

середовища, механізми державного управління ми визначаємо як полівалентну, адаптивну систему інституційно-функціональних, процесуально-технологічних та ресурсно-інструментальних компонентів, що забезпечує реалізацію управлінського впливу держави на суспільні процеси через синергетичну взаємодію формальних і неформальних інститутів, мережевих структур та цифрових платформ. Ця система характеризується динамічною рекурсивністю, що дозволяє їй трансформуватися відповідно до змін соціально-економічного та політичного контексту, інтегруючи елементи традиційної бюрократії, ринкових механізмів та партисипативного управління. Механізми державного управління функціонують як мультимодальні конструкти, що забезпечують артикуляцію, агрегацію та імплементацію державно-управлінських рішень через каскадну систему взаємопов'язаних процесів цілепокладання, ресурсної мобілізації, координації, контролю та зворотного зв'язку, при цьому враховуючи як локальні особливості, так і глобальні тренди розвитку публічного сектору.

Це розуміння враховує існуючі обмеження попередніх концептуалізацій, зокрема: інтегрує інституційні, функціональні, процесні та ресурсні аспекти механізмів державного управління; відображає динамічну природу механізмів та їх здатність до адаптації; враховує вплив цифровізації та мережевих структур на функціонування механізмів державного управління; підкреслює важливість врахування як глобального, так і локального контексту; відображає комплексність та багаторівневість процесів державного управління. Дане розуміння може слугувати теоретико-методологічним підґрунтям для подальших досліджень у сфері державного управління та розробки інноваційних управлінських практик.

Поняття регіонального розвитку у науковому дискурсі. Регіональний розвиток – це процес, завдяки якому здійснюється перехід способу і рівня життя громадян, які проживають в межах певної територіально-адміністративної одиниці (регіону), від одного якісного стану до іншого, вищого. Сутність регіонального розвитку полягає у забезпеченні сталого

соціально-економічного зростання регіонів, що включає підвищення рівня життя населення, подолання бідності та безробіття, формування середнього класу, ефективне використання економічного, наукового, трудового потенціалу, природних та інших ресурсів. Основною метою регіонального розвитку є забезпечення сталого розвитку в інтересах усієї України, що передбачає створення рівних умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, дотримання соціальних гарантій для кожного громадянина незалежно від місця його проживання та подолання депресивного стану окремих територій. Стимулювання розвитку регіонів здійснюється на засадах збалансування загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів, програмно-цільового підходу до вирішення проблем соціально-економічного розвитку, створення сприятливого інвестиційного середовища, максимального наближення послуг, що надаються органами державної влади та місцевого самоврядування, до споживачів цих послуг. Узгодження діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері державного розвитку регіонів здійснюється на основі угод щодо регіонального розвитку, що передбачають спільні заходи з реалізації державної та регіональних стратегій розвитку, порядок, обсяг, форми та строки фінансування, відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання передбачених заходів [27, с. 565].

Серед пріоритетних заходів щодо поліпшення державного регулювання розвитком регіонів є удосконалення державного стратегічного регіонального планування, поліпшення механізму концентрації державних ресурсів на вирішенні пріоритетних проблем розвитку регіону, стимулювання розвитку транскордонних та міжрегіональних економічних зв'язків, розбудова інфраструктури для поліпшення умов використання інноваційних технологій, підвищення інвестиційної привабливості регіонів. Державна регіональна політика також спрямовується на забезпечення фінансової спроможності місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, що створює можливості для ефективного розвитку, подолання диспропорцій з

урахуванням особливостей регіонів. В умовах реалізації реформи територіальної організації влади та місцевого самоврядування на засадах децентралізації, основною метою є створення децентралізованої моделі організації влади, спроможної ефективно впливати на процеси соціально-економічного і культурного розвитку територій, забезпечувати надання управлінських послуг на рівні європейських стандартів. Розвиток регіонів передбачає також удосконалення інституту місцевого самоврядування, підвищення його ефективності, наближення принципів діяльності до європейських стандартів, чіткого розподілу повноважень та ресурсного забезпечення між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до принципу субсидіарності [27, с. 566].

У вітчизняному науковому дискурсі сформувалося декілька ключових підходів до концептуалізації поняття «регіональний розвиток», які відображають багатогранність та комплексність цього феномену в контексті науки державного управління. М. Миколайчук [28; 29] розглядає регіональний розвиток крізь призму системного підходу, визначаючи його як процес якісних та кількісних змін у соціально-економічній системі регіону, що призводить до підвищення рівня життя населення та конкурентоспроможності територій. Цей підхід акцентує увагу на взаємозв'язку та взаємозалежності різних компонентів регіональної системи, підкреслюючи необхідність комплексного та інтегрованого управління розвитком.

А. Кузнецов [30] розвиває інституційний підхід до регіонального розвитку, фокусуючись на ролі формальних та неформальних інститутів у формуванні траєкторій розвитку регіонів. Він підкреслює важливість інституційних трансформацій та адаптації регіональних систем управління до викликів глобалізації та децентралізації.

Л. Немець [31] пропонує розглядати регіональний розвиток з позицій суспільно-географічного підходу, який інтегрує просторові, економічні та соціальні аспекти регіонального розвитку. Цей підхід дозволяє враховувати

територіальну диференціацію умов та факторів розвитку, а також просторові взаємодії між різними компонентами регіональної системи.

М. Долішній [32] розробив концепцію регіонального розвитку на основі ендогенного потенціалу, яка акцентує увагу на мобілізації внутрішніх ресурсів та компетенцій регіону для забезпечення його сталого розвитку. Цей підхід підкреслює важливість формування регіональних інноваційних систем та стимулювання підприємницької активності на місцевому рівні.

З. Варналій [33; 34] розвиває концепцію економічної безпеки регіонів як основи їх сталого розвитку, акцентуючи увагу на необхідності забезпечення стійкості регіональних економічних систем до зовнішніх та внутрішніх загроз.

З. Герасимчук [35; 36] пропонує розглядати регіональний розвиток крізь призму концепції сталого розвитку, наголошуючи на необхідності збалансування економічних, соціальних та екологічних аспектів розвитку територій.

С. Романюк [37; 38] розвиває підхід до регіонального розвитку, базований на принципах нового регіоналізму, який передбачає посилення ролі регіонів як суб'єктів глобальної конкуренції та акторів міжнародних відносин.

В. Чужиков [39; 40] досліджує регіональний розвиток у контексті європейської інтеграції, фокусуючись на адаптації регіональної політики України до стандартів та практик Європейського Союзу (далі – ЄС).

О. Коротич [41; 42] розвиває комплексний підхід до концептуалізації регіонального розвитку, інтегруючи системні та процесні аспекти. В її науковому доробку регіональний розвиток постає як багатовимірний процес якісних та кількісних трансформацій соціально-економічної системи регіону, що характеризується динамічною рівновагою та адаптивністю до зовнішніх викликів. Дослідниця акцентує увагу на інституційних механізмах забезпечення регіонального розвитку, підкреслюючи роль публічного управління у формуванні сприятливого середовища для інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Її підхід враховує багаторівневу природу процесів регіонального розвитку, наголошуючи на

необхідності узгодження інтересів різних стейкхолдерів – від територіальних громад (ТГ) до центральних органів влади – у формуванні та реалізації стратегій розвитку. Особливу увагу дослідниця приділяє питанням ресурсного забезпечення регіонального розвитку, розглядаючи його як ключовий фактор реалізації потенціалу територій в умовах децентралізації та глобальної економічної конкуренції.

Інтегруючи ці підходи, які не вичерпуються лише зазначеними авторами, можна констатувати, що вітчизняна наука пропонує багатовимірне розуміння регіонального розвитку, яке враховує системні, інституційні, просторові, ендегенні, екзогенні та інші фактори. Така комплексна перспектива відображає еволюцію концепцій регіонального розвитку від лінійних моделей економічного зростання до більш складних, нелінійних моделей, що враховують інституційну динаміку, інноваційні процеси та глобальні тренди.

Важливо зазначити, що українські дослідники активно інтегрують міжнародний досвід та теоретичні концепції в національний контекст, адаптуючи їх до специфіки трансформаційних процесів в Україні. Це дозволяє формувати науково обґрунтовані підходи до управління регіональним розвитком в умовах децентралізації та євроінтеграції, які враховують як глобальні тренди, так і локальні особливості.

Таким чином, узагальнений вітчизняний підхід до регіонального розвитку характеризується міждисциплінарністю, інтеграцією різних теоретичних перспектив та орієнтацією на вирішення практичних завдань модернізації системи територіального управління в Україні. Це створює підґрунтя для розробки інноваційних механізмів державного управління регіональним розвитком, які б відповідали викликам сучасності та забезпечували конкурентоспроможність українських регіонів у глобальному економічному просторі.

У зарубіжному науковому дискурсі сформувалася низка ключових підходів до концептуалізації регіонального розвитку, які відображають

еволюцію теоретичних парадигм та емпіричних досліджень у сфері просторової економіки та публічного управління. Неокласичний підхід, представлений роботами Р. Солоу[43] та Т. Свана [44], розглядає регіональний розвиток крізь призму економічного зростання, акцентуючи увагу на факторах виробництва та технологічному прогресі. Цей підхід підкреслює роль мобільності капіталу та робочої сили у вирівнюванні міжрегіональних диспропорцій.

Теорія ендогенного зростання, розвинена П. Ромером [45] та Р. Лукасом [46], фокусується на внутрішніх факторах регіонального розвитку, зокрема на ролі людського капіталу, знань та інновацій. Цей підхід наголошує на важливості інвестицій в освіту, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи та інноваційну інфраструктуру для забезпечення сталого регіонального розвитку. Інституційний підхід, асоційований з роботами Д. Норта [47] та Р. Путнама [48], розглядає регіональний розвиток крізь призму якості інституцій, соціального капіталу та governance-структур. Цей підхід підкреслює важливість формальних та неформальних інституцій у формуванні траєкторій регіонального розвитку.

Концепція нової економічної географії, розроблена П. Кругманом [49], інтегрує просторові аспекти в аналіз регіонального розвитку, фокусуючись на ефектах агломерації, транспортних витратах та мобільності факторів виробництва. Цей підхід пояснює формування центрально-периферійних структур та регіональну спеціалізацію. Еволюційна економічна географія, представлена роботами Р. Бошма [50; 51] та Р. Мартіна [52; 53], розглядає регіональний розвиток як path-dependent процес, підкреслюючи роль історичних траєкторій, технологічних змін та інституційної адаптації у формуванні регіональних економічних ландшафтів.

Концепція регіональної конкурентоспроможності, розвинена М. Портером [54; 55], фокусується на кластерному підході до регіонального розвитку, наголошуючи на важливості локальних мереж, інноваційних екосистем та стратегічного позиціонування регіонів у глобальних мережах

вартості. Теорія сталого регіонального розвитку, асоційована з роботами П. Ніджкампа та Г. Гроота [56], інтегрує екологічні та соціальні аспекти в концепцію регіонального розвитку, наголошуючи на необхідності збалансування економічних, соціальних та екологічних цілей.

Place-based approach, розроблений Ф. Барка та А. Родрігес-Посе [57], пропонує контекстуально-специфічний підхід до регіонального розвитку, підкреслюючи важливість врахування локальних особливостей, потенціалів та інституційних спроможностей при формуванні політики регіонального розвитку. Концепція smart specialization, розвинена Д. Форесом та Б. Халлом [58], фокусується на стратегічному виборі пріоритетів регіонального розвитку на основі унікальних компетенцій та інноваційних потенціалів регіонів.

Підсумовуючи вищезазначене, робимо висновок, що зарубіжна наука сформувала комплексне розуміння регіонального розвитку, яке еволюціонувало від неокласичних моделей економічного зростання до багатовимірних підходів, що враховують ендегенні фактори, інституційне середовище, просторові аспекти, історичні траєкторії, конкурентоспроможність, сталість та локальні особливості регіонів. Ця еволюція відображає перехід від універсальних моделей до більш контекстуально-специфічних підходів, які підкреслюють важливість інновацій, людського капіталу, інституцій, агломераційних ефектів, кластерів, екологічної збалансованості та розумної спеціалізації у формуванні політики регіонального розвитку, визнаючи складність та багатогранність процесів регіонального розвитку в умовах глобалізації та технологічних змін.

Отже, аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових підходів до концептуалізації регіонального розвитку демонструє значну еволюцію та диверсифікацію теоретичних парадигм у сфері публічного управління та адміністрування. Інтеграція неокласичних, ендегенних, інституційних, просторових та еволюційних концепцій формує багатоаспектне розуміння регіонального розвитку як комплексного процесу трансформації соціально-економічних систем територій. Вітчизняна наука, адаптуючи міжнародний

досвід, акцентує увагу на специфіці трансформаційних процесів в умовах децентралізації та євроінтеграції, розвиваючи системні, інституційні та суспільно-географічні підходи. Зарубіжні дослідження, еволюціонуючи від універсальних моделей до контекстуально-специфічних підходів, підкреслюють важливість інновацій, людського капіталу, агломераційних ефектів та smart-спеціалізації. Однак, незважаючи на значний теоретичний доробок, існуючі підходи мають певні *обмеження*: недостатня увага приділяється динаміці міжрегіональних взаємодій в умовах глобалізації, не повною мірою враховуються механізми адаптації регіональних систем до швидких технологічних змін та кліматичних викликів, а також залишається недостатньо розробленим інструментарій оцінки синергетичних ефектів від взаємодії різних факторів регіонального розвитку. Ці прогалини створюють підґрунтя для розробки більш інтегрованого та динамічного концептуального підходу до розуміння сутності регіонального розвитку, який би враховував багаторівневу природу управлінських взаємодій, темпоральні аспекти розвитку та потенціал цифрової трансформації в контексті публічного управління та адміністрування.

Узагальнюючи вітчизняні та зарубіжні підходи до розуміння сутності регіонального розвитку, регіональний розвиток ми визначаємо як багатовимірний, нелінійний та динамічний процес якісних та кількісних трансформацій соціально-економічної системи регіону, що характеризується синергетичною взаємодією ендогенних та екзогенних факторів, інституційною еволюцією та адаптивністю до глобальних викликів, спрямований на підвищення якості життя населення, зростання конкурентоспроможності територій та досягнення сталого розвитку через інтеграцію економічних, соціальних, екологічних та інноваційних компонентів у контексті децентралізації та багаторівневого управління. Це розуміння інтегрує ключові аспекти сучасних теоретичних підходів, враховуючи системну природу регіонального розвитку, його інституційну обумовленість, просторову специфіку та темпоральну динаміку. Воно

відрізняється від існуючих більш комплексним охопленням факторів розвитку, акцентом на нелінійності та синергетичних ефектах. Важливим аспектом є включення концепції адаптивності, що відображає здатність регіональних систем реагувати на зовнішні «шоки» та технологічні зміни. Підкреслення ролі інновацій та smart-спеціалізації відображає сучасні тенденції в регіональній політиці. Дане трактування також враховує обмеження попередніх підходів, зокрема, недостатню увагу до міжрегіональних взаємодій та глобальних мереж вартості. Таке комплексне розуміння створює основу для розробки більш ефективних механізмів державного управління регіональним розвитком, які враховують багатоаспектність цього процесу та його вбудованість у ширший контекст національного та глобального розвитку.

Поняття фінансової децентралізації у науковому дискурсі. Фінансова децентралізація – це комплексний процес перерозподілу фінансових ресурсів, повноважень та відповідальності між центральними та субнаціональними рівнями влади. Вона є ключовим елементом ширшої концепції децентралізації влади та ґрунтується на принципі субсидіарності. У межах механізмів державного управління фінансова децентралізація виступає інструментом реалізації регіональної політики, спрямованої на стимулювання ендogenous потенціалу територій. Вона передбачає не лише передачу фінансових ресурсів, а й розширення фіскальної автономії органів місцевого самоврядування, реформування міжбюджетних відносин та вдосконалення системи місцевих податків і зборів [59].

Ефективність фінансової децентралізації залежить від інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, розвитку громадянського суспільства та наявності дієвих механізмів підзвітності. Важливим аспектом є забезпечення транспарентності бюджетного процесу та впровадження інноваційних підходів до управління публічними фінансами на місцевому рівні. У контексті України фінансова децентралізація є ключовим елементом реформи місцевого самоврядування, спрямованої на підвищення фінансової

автономії та відповідальності органів місцевого самоврядування [60]. Отже, фінансова децентралізація виступає не лише як інструмент підвищення ефективності управління публічними фінансами, але і як механізм демократизації суспільства та посилення підзвітності влади.

У контексті науки державного управління, зокрема в галузі публічного управління та адміністрування, а також механізмів державного управління, вітчизняні дослідники розробили низку фундаментальних підходів до концептуалізації поняття «фінансова децентралізація». Інституційно-функціональний підхід, представлений такими вченими як О. Амосов [61] та І. Чикаренко [62], розглядає фінансову децентралізацію як комплексний процес трансформації інституційної архітектури публічного управління, що передбачає перерозподіл функцій та повноважень у фінансовій сфері між різними рівнями влади. У межах цього підходу акцентується увага на необхідності створення ефективних інституційних механізмів, які забезпечують автономію органів місцевого самоврядування у прийнятті фінансових рішень при збереженні цілісності та стабільності державної фінансової системи.

Системно-синергетичний підхід, розроблений О. Кузьмінім [63] та В.Мамоновою [64], трактує фінансову децентралізацію як складну адаптивну систему, що характеризується нелінійними взаємозв'язками між її елементами та здатністю до самоорганізації. Згідно з цим підходом, ефективність фінансової децентралізації визначається не стільки обсягом переданих на місцевий рівень ресурсів, скільки синергетичним ефектом від взаємодії різних рівнів управління та здатністю системи адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Ресурсно-компетентнісний підхід, представлений працями І. Луїної [65], В. Опаріна [66] та С. Слухая [67], фокусується на взаємозв'язку між фінансовими ресурсами та компетенціями органів місцевого самоврядування. У межах цього підходу фінансова децентралізація розглядається як процес гармонізації фінансових можливостей та управлінських компетенцій на місцевому рівні, що передбачає не лише

передачу фінансових ресурсів, але й розвиток відповідних управлінських навичок та інституційної спроможності.

Стратегічно-праксеологічний підхід, розвинутий О. Бобровською у співавторстві з А. Мунько [67] та С. Романюком [69], розглядає фінансову децентралізацію як інструмент реалізації стратегії територіального розвитку. Цей підхід акцентує увагу на необхідності узгодження процесів фінансової децентралізації зі стратегічними цілями регіонального та місцевого розвитку, а також на важливості практичної імплементації теоретичних концепцій з урахуванням специфіки конкретних територій. Інноваційно-модернізаційний підхід, представлений роботами М. Латиніна [70] та Г. Лопушняк [71] розглядає фінансову децентралізацію як каталізатор інноваційних процесів у сфері публічного управління та місцевого розвитку. Згідно з цим підходом, фінансова децентралізація створює умови для впровадження інноваційних механізмів фінансового менеджменту на місцевому рівні, стимулює розвиток нових форм державно-приватного партнерства та сприяє модернізації системи надання публічних послуг. Соціально-консолідаційний підхід, розроблений О. Васильєвою [72] та Н. Гончарук [73], акцентує увагу на ролі фінансової децентралізації у формуванні соціального капіталу та зміцненні громадянського суспільства. У межах цього підходу фінансова децентралізація розглядається як механізм посилення соціальної згуртованості та активізації громадської участі у вирішенні місцевих проблем через підвищення прозорості та підзвітності у використанні публічних фінансів.

Таким чином, вітчизняна наука державного управління пропонує поліаспектне бачення фінансової децентралізації, що відображає комплексність та багатогранність цього процесу. Кожен з представлених підходів, які не є вичерпними, акцентує увагу на різних аспектах фінансової децентралізації, що дозволяє сформувати цілісне уявлення про її роль у трансформації системи публічного управління та адміністрування в Україні.

У парадигмі сучасної теорії та практики державного управління, з особливим акцентом на сферу публічного адміністрування та механізми реалізації владних повноважень, міжнародна наукова спільнота сформувала низку концептуальних підходів до осмислення та операціоналізації феномену фінансової децентралізації. Ці теоретико-методологічні конструкти, розроблені провідними *зарубіжними* вченими, пропонують різноманітні перспективи аналізу та інтерпретації процесів перерозподілу фінансових ресурсів та повноважень між рівнями публічної влади. Економічний підхід, представлений працями Ч. Тібу [75], У. Оутса [76] та Р. Масгрейва [76], розглядає фінансову децентралізацію крізь призму економічної ефективності та оптимального розподілу ресурсів. Ч. Тібу у своїй гіпотезі «голосування ногами» стверджує, що децентралізація дозволяє громадянам обирати юрисдикції з найбільш привабливим співвідношенням податків та публічних послуг. У. Оутс у теоремі децентралізації доводить, що за відсутності економії від масштабу та зовнішніх ефектів, децентралізоване надання суспільних благ є більш ефективним, ніж централізоване. Р. Масгрейв розвинув концепцію багаторівневих фіскальних систем, обґрунтовуючи необхідність розподілу функцій між різними рівнями влади для оптимального задоволення суспільних потреб.

Інституційний підхід, розроблений Е. Остром [77] та О. Вільямсоном [78], фокусується на ролі інституцій у процесі фінансової децентралізації. Е. Остром, досліджуючи управління спільними ресурсами, підкреслює важливість локальних інституцій та самоорганізації громад у ефективному розподілі та використанні ресурсів. О. Вільямсон, застосовуючи теорію трансакційних витрат, розглядає фінансову децентралізацію як механізм мінімізації витрат на взаємодію між різними рівнями влади та економічними агентами.

Політико-економічний підхід, представлений роботами А. Алесіні та Е. Спелаоре [79], розглядає фінансову децентралізацію у контексті політичних процесів та формування держав. Вони аналізують оптимальний розмір

юрисдикцій та рівень децентралізації з точки зору балансу між перевагами від економії на масштабі та гетерогенністю преференцій населення.

Підхід фіскального федералізму другого покоління, розвинений Б. Вайнгастом [80] та Г. Ардантом [81], акцентує увагу на стимулах, які створює фінансова децентралізація для місцевих органів влади. Вони досліджують, як різні моделі фінансової децентралізації впливають на поведінку політиків та бюрократів, економічне зростання та інновації на місцевому рівні.

Підхід просторової економіки, представлений працями П. Кругмана [82] та М. Фудзіти [83], розглядає фінансову децентралізацію у контексті економічної географії та регіонального розвитку. Вони аналізують, як децентралізація впливає на розміщення економічної активності, агломераційні ефекти та регіональну спеціалізацію.

Підхід нового публічного менеджменту, розвинений К. Худом [84] та П. Ауконом [85], розглядає фінансову децентралізацію як інструмент підвищення ефективності публічного сектору через впровадження ринкових механізмів та посилення підзвітності. Вони підкреслюють важливість фіскальної автономії та результат-орієнтованого бюджетування на місцевому рівні.

Отже, зазначені підходи зарубіжних дослідників формують теоретичний фундамент для розуміння складної природи фінансової децентралізації та її впливу на різні аспекти публічного управління та економічного розвитку.

Компаративний аналіз концептуальних підходів вітчизняних та зарубіжних дослідників до фінансової децентралізації виявляє багатоаспектність та міждисциплінарність цього явища в контексті науки державного управління. Українські вчені, розвиваючи інституційно-функціональний, системно-синергетичний, ресурсно-компетентнісний, стратегічно-праксеологічний, інноваційно-модернізаційний та соціально-консолідаційний підходи, акцентують увагу на трансформаційних процесах в архітектурі публічного управління, синергетичних ефектах взаємодії різних рівнів влади, гармонізації фінансових можливостей та управлінських

компетенцій, стратегічному плануванні територіального розвитку, інноваційних механізмах фінансового менеджменту та соціальній згуртованості. Зарубіжні дослідники, у свою чергу, пропонують економічний, інституційний, політико-економічний підходи, концепції фіскального федералізму другого покоління, просторової економіки та нового публічного менеджменту, фокусуючись на питаннях економічної ефективності, оптимального розподілу ресурсів, ролі інституцій, політичних процесів, стимулів для органів місцевого самоврядування, регіонального розвитку та впровадження ринкових механізмів у публічному секторі. Попри ґрунтовність та різноманітність існуючих підходів, вони часто фрагментарно висвітлюють окремі аспекти фінансової децентралізації, не забезпечуючи цілісного бачення цього феномену в контексті сучасних викликів публічного управління та адміністрування. Зокрема, *недостатньо* розкритими залишаються питання взаємозв'язку фінансової децентралізації з цифровізацією публічного управління, глобальними економічними трансформаціями та новими формами міжтериторіального співробітництва. Це актуалізує необхідність розробки інтегрованого підходу до концептуалізації фінансової децентралізації, який би синтезував досягнення вітчизняної та зарубіжної наукової думки, враховував сучасні тенденції розвитку публічного управління та пропонував інноваційні механізми імплементації принципів фінансової децентралізації в новітню практику державного управління.

На основі вищенаведеного, у контексті науки державного управління та з урахуванням сучасних викликів публічного адміністрування, фінансову децентралізацію ми визначаємо як багатовимірний, динамічний та адаптивний процес трансформації фінансово-економічних відносин у системі публічного управління, що передбачає перерозподіл фінансових ресурсів, повноважень, відповідальності та ризиків між ієрархічними рівнями влади на основі принципів субсидіарності, транспарентності та підзвітності, з метою оптимізації надання публічних послуг, стимулювання ендогенного потенціалу територій, посилення демократичних процесів та соціальної згуртованості, а

також підвищення ефективності використання публічних фінансів в умовах цифровізації, глобалізації та зростаючої гетерогенності суспільних пререференцій. Це розуміння інтегрує ключові аспекти різних теоретичних підходів, зокрема, інституційно-функціонального (трансформація фінансово-економічних відносин), системно-синергетичного (адаптивність процесу), ресурсно-компетентнісного (перерозподіл ресурсів та повноважень), стратегічно-праксеологічного (стимулювання ендogenous потенціалу територій), інноваційно-модернізаційного (цифровізація) та соціально-консолідаційного (посилення демократичних процесів та соціальної згуртованості). Водночас, воно враховує економічний аспект (оптимізація надання публічних послуг), інституційний (принципи субсидіарності, транспарентності та підзвітності), політико-економічний (перерозподіл ризиків та відповідальності), просторовий (гетерогенність суспільних пререференцій) та управлінський (підвищення ефективності використання публічних фінансів) підходи. Самобутність цього розуміння полягає в його комплексності та інтеграції сучасних викликів, таких як цифровізація та глобалізація, які не були достатньо висвітлені в попередніх концептуалізаціях. Крім того, воно акцентує увагу на адаптивності процесу фінансової децентралізації, що є критично важливим в умовах швидкозмінного середовища публічного управління. Це розуміння також підкреслює багатовимірність фінансової децентралізації, розглядаючи її не лише як фінансово-економічний, але і як соціально-політичний процес, що має значний вплив на демократизацію суспільства та соціальну згуртованість. Таким чином, запропоноване розуміння фінансової децентралізації долає фрагментарність попередніх підходів, пропонуючи цілісне бачення цього явища як комплексного феномену в контексті сучасних парадигм публічного управління та адміністрування.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу понятійно-категоріальних інтерпретацій ключових концептів нашого дослідження, варто зазначити, що механізми державного управління, регіональний розвиток та

фінансова децентралізація постають як взаємопов'язані та взаємообумовлені феномени в парадигмі сучасної науки державного управління. Ці поняття формують теоретико-методологічний фундамент для комплексного дослідження механізмів державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Синтез та реконцептуалізація цих понять у контексті актуальних викликів публічного управління та адміністрування дозволяє сформулювати інтегративний підхід до розуміння складних процесів трансформації системи територіального управління. Механізми державного управління виступають як інструментальна основа реалізації стратегій регіонального розвитку, тоді як фінансова децентралізація постає ключовим чинником оптимізації ресурсного забезпечення та посилення інституційної спроможності регіонів. Водночас, регіональний розвиток є кінцевою метою та індикатором ефективності як механізмів державного управління, так і процесів фінансової децентралізації. Враховуючи виявлену концептуальну взаємозалежність досліджуваних понять, логічним продовженням наукового пошуку вбачається поглиблений аналіз специфіки взаємозв'язку між фінансовою децентралізацією та регіональним розвитком, що дозволить розкрити потенціал синергетичних ефектів у системі багаторівневого публічного управління та сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення механізмів державного управління в умовах децентралізації.

1.2. Взаємозв'язок фінансової децентралізації та регіонального розвитку

У контексті сучасних трансформаційних процесів у сфері публічного управління та адміністрування, дослідження взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку набуває особливої *необхідності*. Це зумовлено комплексом факторів, що визначають парадигмальні зміни в системі державного управління та регіональної політики. Насамперед,

необхідність даного ракурсу дослідження зумовлена потребою в глибинному розумінні механізмів впливу фінансової децентралізації на економічну активність та соціально-економічний розвиток регіонів, що є критично важливим для формування ефективної моделі територіального управління (під регіоном ми розуміємо просторово визначену соціально-економічну, адміністративно-територіальну або функціональну одиницю, яка має чітко окреслені межі, власну інституційну структуру управління та особливі економічні, демографічні, екологічні та культурні характеристики. У контексті даного дослідження регіон розглядається як динамічна система територіального розвитку, що функціонує в умовах багаторівневого управління та фінансової автономії).

Диференційований вплив фінансової децентралізації на розвиток регіонів різних типів, включаючи метрополійні (високоурбанізовані території з високою концентрацією економічної, фінансової та адміністративної діяльності, що є центрами регіонального та національного розвитку), периферійні (території з меншою економічною активністю, які розташовані на значній відстані від ключових урбаністичних центрів та мають обмежений доступ до фінансових ресурсів і державних інвестицій) та депресивні (території з низьким рівнем соціально-економічного розвитку, високим рівнем безробіття та недостатнім інвестиційним потенціалом, що характеризуються структурними диспропорціями та низькою інституційною спроможністю), вимагає розробки адаптивних механізмів державного управління, здатних враховувати специфіку кожного типу регіонів.

Довгострокові ефекти фінансової децентралізації на сталий регіональний розвиток потребують ґрунтовного аналізу для формування стратегічних підходів до управління територіальним розвитком. Крім того, сучасні глобальні виклики, такі як кліматичні зміни, зелена економіка та збройні конфлікти, суттєво впливають на фінансову автономію регіонів, що актуалізує необхідність дослідження цих аспектів у контексті взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку. Цифрова

трансформація, що виступає каталізатором синергії між фінансовою децентралізацією та регіональним розвитком, зокрема через впровадження смарт-спеціалізації та цифрових платформ для оптимізації фінансових потоків, вимагає інноваційних підходів до державного управління. Нарешті, в умовах євроінтеграційних процесів, дослідження взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіональної політики набуває стратегічного значення для узгодження національних підходів з європейськими стандартами та практиками. Таким чином, комплексне дослідження цієї проблематики є критично необхідним для розробки ефективних механізмів державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в умовах сучасних викликів та можливостей.

Основні засади дослідження взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку. Концептуалізація взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку в контексті науки державного управління вимагає інтегративного підходу, що синтезує теоретичні конструкти публічного управління, фінансового менеджменту та регіональної економіки. У парадигмі сучасного публічного адміністрування цей взаємозв'язок розглядається як складна, багатовимірна система динамічних інтеракцій між процесами перерозподілу фінансових ресурсів, повноважень і відповідальності та трансформаційними змінами в соціально-економічних системах регіонів.

Теоретико-методологічним підґрунтям для концептуалізації цього взаємозв'язку слугують принципи фіскального федералізму, теорія суспільного вибору та концепція багаторівневого управління. Зокрема, теорема децентралізації У. Оутса [75] постулює, що за відсутності економії від масштабу та зовнішніх ефектів, децентралізоване надання суспільних благ є більш ефективним, ніж централізоване, що створює теоретичну основу для розуміння потенційних переваг фінансової децентралізації для регіонального розвитку.

У контексті механізмів державного управління, взаємозв'язок фінансової децентралізації та регіонального розвитку реалізується через комплекс інституційних, організаційних та фінансових інструментів, що забезпечують трансформацію додаткових фінансових ресурсів та повноважень у конкретні результати регіонального розвитку. Ця трансформація відбувається через зміну стимулів для органів місцевого самоврядування, підвищення ефективності алокації ресурсів відповідно до локальних преференцій, та посилення підзвітності влади перед громадянами [69].

Концептуальна модель цього взаємозв'язку має враховувати нелінійність та мультиплікативність ефектів фінансової децентралізації на регіональний розвиток. Зокрема, важливим аспектом є розуміння того, що вплив фінансової децентралізації може варіюватися залежно від початкового рівня розвитку регіону, якості інституцій, людського капіталу та інших ендогенних факторів. Це зумовлює необхідність розробки диференційованих підходів до імплементації фінансової децентралізації в регіонах різних типів.

У сучасному дискурсі державного управління все більшої ваги набуває розуміння взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку крізь призму концепції сталого розвитку. Це передбачає аналіз не лише економічних, але й соціальних та екологічних аспектів впливу фінансової децентралізації на регіональні системи. Такий підхід дозволяє концептуалізувати фінансову децентралізацію як інструмент досягнення Цілей сталого розвитку [86] на регіональному рівні.

Важливим аспектом концептуалізації є врахування динамічної природи взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку. Це передбачає розуміння того, що ефекти децентралізації можуть змінюватися з часом, проходячи через різні фази – від початкової адаптації до довгострокових структурних змін в регіональних економіках. Таке динамічне розуміння вимагає розробки адаптивних механізмів державного управління, здатних реагувати на зміни у характері взаємозв'язку між фінансовою децентралізацією та регіональним розвитком.

У контексті глобалізації та цифрової трансформації, концептуалізація взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку має враховувати нові форми територіальної організації економічної діяльності, зокрема формування глобальних мереж вартості [87] та цифрових екосистем [88]. Це створює нові виклики та можливості для регіонального розвитку в умовах фінансової децентралізації, вимагаючи інноваційних підходів до публічного управління та адміністрування.

Таким чином, концептуалізація взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку в науці державного управління постає як комплексне завдання, що вимагає інтеграції різних теоретичних перспектив та врахування сучасних трендів у публічному управлінні та регіональному розвитку. Це створює підґрунтя для розробки ефективних механізмів державного управління, здатних максимізувати позитивні ефекти фінансової децентралізації для сталого та інклюзивного регіонального розвитку.

Концептуалізація взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку створює теоретико-методологічне підґрунтя для глибшого розуміння конкретних механізмів впливу децентралізаційних процесів на соціально-економічні системи регіонів. Перехід від теоретичних конструктів до аналізу практичних механізмів впливу є критично важливим для усвідомлення та подальшої розробки ефективних інструментів державного управління регіональним розвитком. У цьому контексті, дослідження механізмів впливу фінансової децентралізації на економічну активність та соціально-економічний розвиток регіонів постає як логічне продовження та операціоналізація концептуальних засад.

Механізми впливу фінансової децентралізації на економічну активність та соціально-економічний розвиток регіонів являють собою складну, багаторівневу систему взаємодій між інституційними, фінансовими та управлінськими компонентами публічного сектору. В парадигмі науки державного управління ці механізми можна розглядати як сукупність інструментів, процесів та взаємозв'язків, що трансформують зміни у

фіскальній автономії та фінансових потоках у конкретні соціально-економічні результати на регіональному рівні [89].

Першим ключовим механізмом є посилення фіскальної автономії органів місцевого самоврядування, що призводить до підвищення ефективності алокації ресурсів. Згідно з теоремою децентралізації У. Оутса [75], органи місцевого самоврядування краще обізнані про локальні преференції та потреби, що дозволяє їм більш ефективно розподіляти ресурси. Це, в свою чергу, стимулює економічну активність через більш точне задоволення потреб місцевого бізнесу та населення. Другим механізмом є зміна стимулів для органів місцевого самоврядування. Фінансова децентралізація створює умови, за яких місцева влада більш зацікавлена у розвитку місцевої економічної бази, оскільки це безпосередньо впливає на їхні фінансові можливості. Це призводить до формування більш сприятливого бізнес-клімату, розвитку інфраструктури та інвестицій у людський капітал, що в довгостроковій перспективі стимулює економічне зростання. Третім механізмом є посилення конкуренції між регіонами. В умовах фінансової децентралізації регіони конкурують за мобільні фактори виробництва (капітал, кваліфіковану робочу силу тощо), що стимулює їх до підвищення ефективності управління та якості публічних послуг. Ця «горизонтальна конкуренція» може призводити до загального підвищення ефективності публічного сектору та стимулювати інновації в управлінні [90; 91].

Четвертий механізм пов'язаний з підвищенням підзвітності та прозорості управління. Фінансова децентралізація наближає процес прийняття рішень до громадян, що потенційно підвищує рівень громадського контролю та участі. Це може призводити до зменшення корупції, підвищення якості управлінських рішень та, як наслідок, до більш ефективного використання публічних ресурсів для стимулювання економічного розвитку. П'ятим механізмом є диверсифікація ризиків та підвищення стійкості регіональних економік. Фінансова децентралізація дозволяє регіонам розвивати власні економічні стратегії, що може призводити до більшої диверсифікації

економічної структури на національному рівні та підвищення стійкості до зовнішніх «шоків». Шостий механізм пов'язаний з потенціалом для інновацій та експериментування в публічному управлінні. Децентралізація створює умови для впровадження інноваційних підходів до управління на місцевому рівні, які в разі успіху можуть бути масштабовані на національний рівень [92].

Однак, важливо зазначити, що ефективність цих механізмів значною мірою залежить від інституційного контексту, якості управління та початкового рівня розвитку регіонів. В умовах слабких інституцій або значних міжрегіональних диспропорцій, фінансова децентралізація може призводити до негативних наслідків, таких як посилення нерівності між регіонами або фінансова фрагментація. Таким чином, розуміння механізмів впливу фінансової децентралізації на економічну активність та соціально-економічний розвиток регіонів є критично важливим для розробки ефективних стратегій державного управління регіональним розвитком. Це вимагає комплексного підходу, що враховує як потенційні переваги, так і ризики децентралізації, та адаптує інструменти управління до специфічних умов кожного регіону.

Диференційований вплив фінансової децентралізації на розвиток регіонів різних типів. У контексті дослідження взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку особливої уваги заслуговує аналіз диференційованого впливу децентралізаційних процесів на регіони різних типів. Ця проблематика набуває особливої актуальності в умовах зростаючої регіональної асиметрії та необхідності розробки адаптивних механізмів державного управління, здатних враховувати специфіку різних територіальних утворень.

Розглядаючи особливості впливу фінансової децентралізації на метрополійні, периферійні та депресивні регіони, варто відзначити, що ці процеси мають суттєво відмінні наслідки для кожного типу регіонів, що зумовлено їх різним початковим економічним потенціалом, інституційною спроможністю та структурними характеристиками.

Метрополійні регіони, які характеризуються високою концентрацією економічної активності, розвиненою інфраструктурою та значним людським капіталом, як правило, отримують найбільші переваги від фінансової децентралізації. Це пояснюється їх здатністю ефективно використовувати додаткові фінансові ресурси та повноваження для стимулювання інноваційного розвитку, залучення інвестицій та подальшого нарощування конкурентних переваг. У метрополійних регіонах фінансова децентралізація часто призводить до посилення агломераційних ефектів, що може сприяти подальшому економічному зростанню та підвищенню якості життя населення. Однак, важливо зазначити, що надмірна концентрація ресурсів у метрополійних регіонах може призводити до посилення міжрегіональних диспропорцій, що вимагає розробки компенсаційних механізмів на національному рівні [93].

Периферійні регіони, які характеризуються віддаленістю від економічних центрів та часто мають обмежений економічний потенціал, стикаються з особливими викликами в умовах фінансової децентралізації. З одного боку, децентралізація може надати цим регіонам більше можливостей для розвитку власних економічних стратегій, адаптованих до місцевих умов та ресурсів. Це може сприяти активізації ендегенного потенціалу розвитку та формуванню нових точок економічного зростання. З іншого боку, обмежена податкова база та часто недостатня інституційна спроможність можуть призводити до того, що периферійні регіони не зможуть повною мірою скористатися перевагами децентралізації. У цьому контексті особливого значення набувають механізми горизонтального та вертикального фінансового вирівнювання, а також програми розвитку інституційної спроможності органів місцевого самоврядування [94].

Депресивні регіони, які характеризуються тривалим економічним спадом, структурними проблемами та часто демографічними викликами, потребують особливого підходу в умовах фінансової децентралізації. Для цих регіонів децентралізація може створювати як нові можливості, так і додаткові

ризиків. З одного боку, більша фінансова автономія може дозволити місцевій владі розробляти та впроваджувати інноваційні стратегії економічної реструктуризації та відновлення. З іншого боку, обмежені фінансові ресурси та часто низька якість місцевого управління можуть призводити до подальшого поглиблення економічних проблем. У цьому контексті критично важливим є забезпечення ефективних механізмів державної підтримки, спрямованих на стимулювання економічної активності та підвищення конкурентоспроможності депресивних регіонів [95, с. 49].

Важливо зазначити, що вплив фінансової децентралізації на регіони різних типів не є статичним і може змінюватися з часом. Це вимагає розробки адаптивних механізмів державного управління, здатних враховувати динаміку регіонального розвитку та коригувати політику децентралізації відповідно до змінних умов. Крім того, необхідно враховувати, що в межах кожного типу регіонів можуть існувати значні відмінності, які вимагають індивідуального підходу.

У контексті науки державного управління, диференційований вплив фінансової децентралізації на регіони різних типів актуалізує потребу в розробці багаторівневої дієвої моделі управління регіональним розвитком. Така модель повинна забезпечувати оптимальний баланс між автономією регіонів та національними механізмами координації та вирівнювання, враховуючи специфіку кожного типу регіонів. Це вимагає інноваційних підходів до формування та реалізації регіональної політики, зокрема, впровадження механізмів смарт-спеціалізації, розвитку активного міжрегіонального співробітництва та створення ефективних інструментів моніторингу та оцінки впливу децентралізації на регіональний розвиток.

Таким чином, аналіз особливостей впливу фінансової децентралізації на метрополійні, периферійні та депресивні регіони демонструє необхідність диференційованого підходу до імплементації децентралізаційних реформ, який би враховував специфіку кожного типу регіонів та забезпечував

максимізацію позитивних ефектів децентралізації при мінімізації потенційних ризиків та негативних наслідків.

Аналіз диференційованого впливу фінансової децентралізації на метрополійні, периферійні та депресивні регіони створює підґрунтя для більш глибокого розуміння довгострокових ефектів цього процесу на сталий регіональний розвиток. Якщо короткострокові та середньострокові наслідки децентралізації можуть варіюватися залежно від типу регіону, то в довгостроковій перспективі ключовим питанням стає здатність децентралізованої системи забезпечувати сталий розвиток усіх територій. Це зумовлює необхідність розгляду *впливу довгострокової фінансової децентралізації на сталий регіональний розвиток* як комплексного та багатовимірного процесу.

Вплив фінансової децентралізації на сталий регіональний розвиток є складним та багатоаспектним феноменом, який вимагає інтегрованого підходу в межах науки державного управління. У контексті парадигми сталого розвитку[96], цей вплив слід розглядати крізь призму економічних, соціальних та екологічних аспектів, а також їх взаємозв'язку та взаємообумовленості.

З економічної точки зору, довгострокова фінансова децентралізація може сприяти формуванню більш ефективних та адаптивних регіональних економічних систем. Це відбувається завдяки посиленню фіскальної автономії, яка дозволяє регіонам розробляти та впроваджувати економічні стратегії, адаптовані до локальних умов та потреб. У довгостроковій перспективі це може призвести до диверсифікації регіональних економік, підвищення їх стійкості до зовнішніх «шоків» та формування нових точок економічного зростання [97]. Однак, важливо зазначити, що цей процес вимагає розвитку інституційної спроможності на регіональному рівні та створення ефективних механізмів міжрегіональної координації для запобігання надмірній фрагментації економічного простору.

У соціальному вимірі, довгострокова фінансова децентралізація може сприяти підвищенню якості та доступності публічних послуг, а також

посиленню соціальної згуртованості на регіональному рівні. Це досягається завдяки наближенню процесу прийняття рішень до громадян, що потенційно підвищує рівень громадської участі та підзвітності влади. Водночас, існує ризик посилення міжрегіональних диспропорцій у рівні життя населення, що вимагає розробки ефективних механізмів соціального вирівнювання на національному рівні [98].

З екологічної перспективи, довгострокова фінансова децентралізація може створювати як можливості, так і виклики для сталого розвитку. З одного боку, вона може сприяти більш ефективному управлінню природними ресурсами на регіональному рівні та впровадженню інноваційних екологічних практик. З іншого боку, існує ризик зниження екологічних стандартів між регіонами в умовах конкуренції за інвестиції, що вимагає розробки національних механізмів екологічного регулювання та стимулювання [99, с. 123-124].

У контексті механізмів державного управління, забезпечення позитивного впливу довгострокової фінансової децентралізації на сталий регіональний розвиток вимагає розробки адаптивних та інтегрованих підходів. Це включає створення сучасної багаторівневої системи управління, яка забезпечує оптимальний баланс між регіональною автономією та національною координацією. Важливим аспектом є розвиток механізмів горизонтальної та вертикальної координації, які дозволяють ефективно вирішувати проблеми, що виходять за межі окремих регіонів, такі як транспортна інфраструктура, екологічна безпека чи інноваційний розвиток.

Критично важливим для забезпечення позитивного впливу довгострокової фінансової децентралізації на сталий регіональний розвиток є формування ефективної системи моніторингу та оцінки. Це вимагає розробки комплексних індикаторів, які враховують не лише економічні, але й соціальні та екологічні аспекти розвитку. Така система дозволяє своєчасно виявляти потенційні проблеми та корегувати політику децентралізації відповідно до принципів сталого розвитку.

Таким чином, вплив довгострокової фінансової децентралізації на сталий регіональний розвиток є комплексним процесом, який вимагає інтегрованого підходу в межах науки державного управління. Забезпечення позитивного впливу децентралізації на сталий розвиток регіонів вимагає не лише ефективних механізмів перерозподілу ресурсів та повноважень, але й розвитку інституційної спроможності, формування адаптивних систем управління та створення ефективних механізмів координації на різних рівнях. Це створює підґрунтя для формування збалансованої та стійкої системи регіонального розвитку, здатної адекватно відповідати на виклики глобалізації, технологічних змін та екологічних трансформацій.

Сучасні виклики та можливості взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку. У контексті взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку, основні глобальні виклики, такі як кліматичні зміни, перехід до зеленої економіки та збройні конфлікти, створюють нові парадигми для публічного управління та адміністрування, зокрема в аспекті фінансової автономії регіонів. Ці виклики вимагають переосмислення традиційних підходів до регіонального управління та розробки інноваційних механізмів адаптації.

Кліматичні зміни постають як один з найбільш критичних викликів для регіонального розвитку в умовах фінансової децентралізації. Вони створюють необхідність значних інвестицій у адаптаційні заходи та інфраструктуру стійкості, що може суттєво вплинути на фінансову автономію регіонів [100]. З одного боку, децентралізація може надати регіонам більше можливостей для розробки локально адаптованих стратегій боротьби з кліматичними змінами. З іншого боку, нерівномірний вплив кліматичних змін на різні регіони може призвести до посилення міжрегіональних диспропорцій та вимагати розробки нових механізмів фінансового вирівнювання на національному рівні [101].

Перехід до зеленої економіки створює як можливості, так і виклики для фінансової автономії регіонів. Цей процес вимагає значних інвестицій у розвиток відновлюваних джерел енергії, енергоефективність та екологічно

чисті технології [102]. В умовах фінансової децентралізації регіони отримують більше можливостей для розробки та впровадження інноваційних «зелених» стратегій розвитку. Однак, різний потенціал регіонів щодо залучення «зелених» інвестицій може призвести до посилення економічних диспропорцій, що вимагає розробки національних механізмів стимулювання та підтримки «зеленого» розвитку [103].

Збройні конфлікти постають як особливо гострий виклик для фінансової автономії регіонів в умовах децентралізації. Вони можуть призводити до руйнування інфраструктури, порушення економічних зв'язків та значного скорочення податкової бази регіонів [104]. Це створює необхідність розробки специфічних механізмів фінансової підтримки постраждалих регіонів та відновлення їх економічного потенціалу. В той же час, децентралізована система може виявитися більш стійкою до зовнішніх «шоків», пов'язаних з конфліктами, завдяки більшій гнучкості та адаптивності регіональних економік [92].

У контексті науки державного управління, ці глобальні виклики вимагають розробки адаптивних та інтегрованих підходів до управління регіональним розвитком. Це включає створення багаторівневих систем управління, які забезпечують ефективну координацію між національним та регіональним рівнями у вирішенні глобальних проблем [105]. Важливим аспектом є розвиток механізмів фіскальної гнучкості, які дозволяють регіонам швидко мобілізувати ресурси для реагування на кризові ситуації, пов'язані з кліматичними змінами чи конфліктами [90, с. 371].

Крім того, ці виклики актуалізують необхідність розвитку нових форм міжрегіонального співробітництва та солідарності. Це може включати створення спільних фондів для фінансування адаптаційних заходів, розвиток механізмів трансферу технологій та знань між регіонами, а також формування коаліцій регіонів для лобіювання своїх інтересів на національному та міжнародному рівнях [106].

Таким чином, основні глобальні виклики, такі як кліматичні зміни, перехід до зеленої економіки та збройні конфлікти, створюють новий контекст для взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку. Вони вимагають переосмислення традиційних підходів до фінансової автономії регіонів та розробки інноваційних механізмів управління, здатних забезпечити стійкість та адаптивність регіональних систем в умовах глобальної невизначеності.

Основні глобальні виклики, такі як кліматичні зміни, зелена економіка та збройні конфлікти, створюють складний контекст для взаємодії фінансової децентралізації та регіонального розвитку. Однак, паралельно з цими викликами, відбувається інша фундаментальна трансформація – цифровізація, яка має потенціал не лише пом'якшити негативні наслідки глобальних викликів, але й стати потужним каталізатором синергії між фінансовою децентралізацією та регіональним розвитком. Цифрова трансформація пропонує інноваційні інструменти та підходи, які можуть суттєво підвищити ефективність управління регіональним розвитком в умовах децентралізації та сприяти подоланню існуючих обмежень.

Цифрова трансформація в контексті взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку постає як багатовимірний процес, що охоплює технологічні, організаційні та соціальні аспекти. У парадигмі науки державного управління, цей процес можна розглядати як каталізатор інституційних змін, що створює нові можливості для оптимізації управлінських процесів та підвищення ефективності використання ресурсів на регіональному рівні [107].

Одним з ключових аспектів цифрової трансформації у контексті регіонального розвитку є концепція смарт-спеціалізації. Ця концепція, яка набула особливого поширення в Європейському Союзі, передбачає фокусування регіональних інвестицій та інноваційних зусиль на конкретних сферах, де регіон має конкурентні переваги [108]. У контексті фінансової децентралізації, смарт-спеціалізація дозволяє регіонам більш ефективно

використовувати свою фінансову автономію для стимулювання інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Цифрові технології відіграють ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи інструменти для аналізу даних, моделювання сценаріїв розвитку та координації дій різних стейкхолдерів [109].

Іншим важливим аспектом цифрової трансформації є розвиток цифрових платформ для оптимізації фінансових потоків. Ці платформи можуть суттєво підвищити прозорість та ефективність управління публічними фінансами на регіональному рівні, що є критично важливим в умовах фінансової децентралізації [110]. Зокрема, блокчейн-технології пропонують інноваційні рішення для забезпечення безпеки та прозорості фінансових транзакцій, що може сприяти підвищенню довіри громадян до місцевої влади та стимулювати громадську участь у бюджетному процесі [111].

Важливо зазначити, що фінансові транзакції органів місцевого самоврядування здійснюються через систему казначейських рахунків, що адмініструється Державною казначейською службою України. У зв'язку з цим впровадження блокчейн-технологій має відбуватися не як альтернатива існуючій системі, а як її доповнення, спрямоване на підвищення рівня прозорості та оперативного контролю з боку громадськості та органів влади. Запропонований механізм інтеграції блокчейн-рішень у систему управління фінансами на регіональному рівні передбачає створення єдиної децентралізованої платформи моніторингу транзакцій, яка функціонуватиме як відкритий реєстр фінансових операцій органів місцевого самоврядування. Використання такого реєстру на основі блокчейн дозволить зафіксувати всі транзакції в незмінному вигляді, унеможлививши їх редагування або приховування.

Інтеграція блокчейн-рішень також сприятиме запровадженню механізму цифрового бюджетного паспорта, який дозволить автоматично зберігати всі фінансові документи, пов'язані з видатками місцевих бюджетів, у блокчейн-мережі та забезпечувати їх доступність у режимі реального часу. Це підвищить

рівень громадського контролю, оскільки громадські організації та незалежні аудитори зможуть безперешкодно відстежувати розподіл бюджетних коштів та аналізувати ефективність їхнього використання. Одним із ключових аспектів цієї системи є впровадження смарт-контрактів, які забезпечать автоматичне виконання бюджетних зобов'язань, зокрема при фінансуванні інфраструктурних проєктів, соціальних програм або державних субсидій.

Важливим елементом цього механізму є співпраця з Державною казначейською службою України, яка залишається центральним оператором фінансових транзакцій. Запропоновані блокчейн-рішення не дублюватимуть казначейські операції, а слугуватимуть інструментом додаткової верифікації, що дозволить підвищити прозорість бюджетного процесу без необхідності зміни нормативно-правових засад функціонування казначейської системи. Це дозволить органам місцевого самоврядування та державним аудиторам у реальному часі перевіряти здійснення транзакцій, виявляти можливі порушення та запобігати корупційним ризикам.

Таким чином, використання блокчейн-технологій у системі фінансового управління на регіональному рівні не суперечить функціонуванню Державної казначейської служби, а навпаки, доповнює її, створюючи додатковий рівень громадського контролю, прозорості та безпеки фінансових транзакцій. Це сприятиме не лише зниженню рівня корупційних зловживань, але й підвищенню ефективності використання бюджетних ресурсів та зміцненню довіри громадськості до діяльності місцевої влади.

Цифрова трансформація також створює нові можливості для міжрегіональної співпраці та обміну досвідом. Віртуальні платформи для обміну знаннями та кращими практиками можуть сприяти більш ефективному використанню ресурсів та прискоренню інноваційних процесів на регіональному рівні [112]. Це особливо важливо в контексті фінансової децентралізації, оскільки дозволяє регіонам вчитися один у одного та адаптувати успішні підходи до своїх специфічних умов.

Важливо зазначити, що цифрова трансформація також створює нові виклики для регіонального управління. Зокрема, існує ризик посилення цифрового розриву між регіонами, що може призвести до нових форм нерівності [113]. Це вимагає розробки комплексних стратегій цифрового розвитку на національному рівні, які б забезпечували рівні можливості для всіх регіонів.

У контексті механізмів державного управління цифрова трансформація вимагає розвитку нових компетенцій та організаційних структур на рівні органів місцевого самоврядування. Одним із можливих підходів до підвищення ефективності цифрового управління є запровадження посад відповідальних за цифровий розвиток у структурах виконавчих органів місцевого самоврядування. Такі посадові особи могли б координувати процеси цифровізації, впровадження електронних сервісів, відкритих даних та цифрових фінансових інструментів для підвищення прозорості управління. Запропонована ініціатива має підґрунтя у світовій практиці, зокрема в країнах ЄС та США, де функції Chief Digital Officer (CDO) виконують фахівці, які забезпечують цифрову трансформацію державного сектору[114]. Водночас у національному контексті доцільніше говорити не про «цифрових офіцерів», а про радників або керівників цифрових проєктів у місцевих органах влади.

Важливим аспектом цифрової трансформації є також розвиток цифрових компетенцій серед державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Для цього необхідно розробити програми підвищення кваліфікації, спрямовані на освоєння навичок роботи з цифровими платформами, електронними фінансовими системами та інструментами кібербезпеки. Крім того, адаптація гнучких методологій управління, таких як agile-підходи та проєктне управління в державному секторі, може сприяти більш ефективному впровадженню цифрових рішень.

Таким чином, цифрова трансформація державного управління вимагає не лише технічного оновлення, але й інституційної модернізації, що включає впровадження нових управлінських підходів, створення відповідних посад у

виконавчих органах місцевого самоврядування, а також систематичну роботу над розвитком цифрових компетенцій державних службовців. Це сприятиме підвищенню ефективності управління регіональним розвитком та реалізації стратегій фінансової децентралізації на основі цифрових технологій.

Отже, цифрова трансформація відіграє ключову роль у підвищенні ефективності механізмів фінансової децентралізації та їхнього впливу на регіональний розвиток. Використання цифрових технологій сприяє автоматизації бюджетних процесів, посиленню фінансової прозорості та запровадженню інноваційних моделей управління фінансовими потоками, що дає змогу органам місцевого самоврядування ефективніше використовувати власні фінансові ресурси. Зокрема, цифровізація відкриває можливості для вдосконалення міжмуніципального співробітництва шляхом використання електронних платформ для спільного фінансування проєктів, покращує податкове адміністрування через впровадження автоматизованих систем обліку та моніторингу, а також підвищує якість управлінських рішень завдяки аналітичним інструментам на основі великих даних (Big Data).

Блокчейн-технології та смарт-контракти можуть мінімізувати корупційні ризики та зробити використання бюджетних коштів більш підзвітним для громадськості, що особливо важливо в умовах фінансової децентралізації. Використання цифрових платформ дозволяє створити прозорі механізми розподілу державних субвенцій, грантових коштів та інвестицій, сприяючи справедливому фінансуванню регіонального розвитку. Додатково цифровізація сприяє зміцненню фіскальної спроможності місцевого самоврядування через розвиток електронних сервісів для платників податків, які спрощують податкові процедури та збільшують надходження до місцевих бюджетів.

Таким чином, цифрова трансформація не лише підсилює ефективність фінансової децентралізації, а й виступає її інтегральним компонентом, що сприяє формуванню більш динамічної, прозорої та стійкої системи регіонального розвитку. Реалізація цього потенціалу потребує комплексного

підходу, який поєднує технологічні, організаційні та інституційні аспекти цифрової трансформації та їхню інтеграцію в механізм державного управління регіональним розвитком.

Цифрова трансформація, яка виступає потужним каталізатором синергії між фінансовою децентралізацією та регіональним розвитком, створює нові можливості для інтеграції інноваційних підходів у процеси регіонального управління. Однак, в контексті європейської інтеграції, ці процеси набувають додаткового виміру, оскільки вони мають відповідати не лише національним пріоритетам, але й узгоджуватися з європейськими стандартами та практиками. Це актуалізує необхідність дослідження взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіональної політики в умовах євроінтеграції, що є критично важливим для формування ефективної моделі регіонального розвитку, яка б відповідала як національним інтересам, так і європейським вимогам.

Взаємозв'язок фінансової децентралізації та регіональної політики в умовах євроінтеграції є складним та багатоаспектним феноменом, який вимагає комплексного підходу в межах науки державного управління. Цей взаємозв'язок формується під впливом кількох ключових факторів: європейських принципів субсидіарності та багаторівневого управління, політики згуртованості ЄС, а також необхідності гармонізації національних практик з європейськими стандартами [115].

Євроінтеграційні процеси суттєво впливають на формування та реалізацію фінансової децентралізації та регіональної політики. Зокрема, принцип субсидіарності, який є одним з ключових у ЄС, передбачає, що рішення мають прийматися на найнижчому можливому рівні управління, що безпосередньо корелює з ідеями фінансової децентралізації [89]. Це створює підґрунтя для посилення ролі регіонів у формуванні та реалізації політики розвитку, що відповідає загальноєвропейським тенденціям.

Політика згуртованості ЄС, яка спрямована на зменшення регіональних диспропорцій та стимулювання збалансованого розвитку, також має значний

вплив на взаємозв'язок фінансової децентралізації та регіональної політики. В рамках цієї політики, ЄС надає значні фінансові ресурси для регіонального розвитку через структурні фонди та фонд згуртованості [116]. Це створює додаткові можливості для регіонів, але водночас вимагає розвитку інституційної спроможності на регіональному рівні для ефективного управління цими ресурсами.

Узгодження національної політики з європейськими стандартами у сфері регіонального розвитку та фінансової децентралізації є складним процесом, який вимагає системних змін у механізмах державного управління. Це включає адаптацію законодавства, розвиток нових інституційних структур та впровадження європейських практик управління [115]. Зокрема, важливим аспектом є впровадження принципів партнерства та багаторівневого управління, які передбачають активну участь регіональних та місцевих акторів у процесах формування та реалізації політики розвитку [117, с. 236].

У контексті фінансової децентралізації, євроінтеграційні процеси створюють нові виклики та можливості. З одного боку, вони стимулюють розвиток фіскальної автономії регіонів, що відповідає європейським принципам. З іншого боку, вони вимагають розробки ефективних механізмів координації між різними рівнями управління для забезпечення узгодженості політики та ефективного використання ресурсів [118].

Важливим аспектом взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіональної політики в умовах євроінтеграції є розвиток нових форм міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Це включає участь у європейських програмах територіального співробітництва, розвиток єврорегіонів та інших форм транскордонної взаємодії [119, с. 162]. Такі форми співпраці створюють додаткові можливості для регіонального розвитку, але водночас вимагають розвитку нових компетенцій та інституційних механізмів на регіональному рівні.

Таким чином, взаємозв'язок фінансової децентралізації та регіональної політики в умовах євроінтеграції є складним та динамічним процесом, який

вимагає системного підходу в межах науки державного управління. Цей процес створює нові можливості для регіонального розвитку, але водночас вимагає суттєвої трансформації існуючих механізмів управління та розвитку нових компетенцій на всіх рівнях публічного управління.

У результаті проведеного аналізу взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку варто зазначити наступне. Фінансова децентралізація постає як комплексний процес, який має потенціал суттєво впливати на траєкторії регіонального розвитку. Цей вплив характеризується нелінійністю та залежить від багатьох факторів, включаючи інституційну спроможність регіонів, їх початковий економічний потенціал та здатність адаптуватися до нових умов управління.

Ключовим аспектом цього взаємозв'язку є здатність фінансової децентралізації стимулювати ендогенний потенціал регіонів через посилення фіскальної автономії та створення стимулів для місцевої влади до ефективного управління ресурсами. Водночас, цей процес може призводити до посилення міжрегіональних диспропорцій, що вимагає розробки ефективних механізмів фінансового вирівнювання на національному рівні.

Важливим фактором, який впливає на характер цього взаємозв'язку, є глобальні виклики, такі як кліматичні зміни, перехід до зеленої економіки та цифрова трансформація. Ці виклики створюють нові можливості для регіонального розвитку в умовах децентралізації, але водночас вимагають розвитку нових компетенцій та адаптивних механізмів управління.

У контексті євроінтеграційних процесів, взаємозв'язок фінансової децентралізації та регіонального розвитку набуває додаткового виміру, пов'язаного з необхідністю гармонізації національних практик з європейськими стандартами та принципами. Це створює додаткові можливості для регіонів, але водночас вимагає суттєвої трансформації існуючих механізмів управління.

Загалом, ефективність взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку значною мірою залежить від здатності створити

збалансовану систему багаторівневого управління, яка б забезпечувала оптимальний баланс між автономією регіонів та національною координацією.

Враховуючи складність та багатоаспектність взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку, виникає потреба у формуванні цілісного концептуального підходу до механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Такий підхід має інтегрувати теоретичні засади фінансової децентралізації, принципи сталого регіонального розвитку та сучасні парадигми публічного управління. Це створює підґрунтя для розгляду концептуальних основ механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, що дозволить сформулювати цілісне бачення цього механізму та визначити ключові напрями його вдосконалення в сучасних умовах.

1.3. Концептуальні основи механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації

Важливість дослідження концептуальних основ механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації обумовлюється сучасними викликами та можливостями, що постають перед системою публічного управління в умовах глобалізації, децентралізації та інтеграційних процесів [120]. Фінансова децентралізація, яка передбачає перерозподіл фінансових ресурсів і повноважень від центральних до регіональних органів влади, виступає як ключовий інструмент стимулювання регіонального розвитку та підвищення ефективності управління на місцях. Визначення концептуальних основ цього механізму є необхідним для формування цілісної теоретичної бази, яка дозволить розробити та імплементувати ефективні політики, що враховують специфіку кожного регіону, його економічний, соціальний та екологічний потенціал. Розвиток наукових підходів до фінансової децентралізації сприяє підвищенню прозорості та підзвітності управлінських процесів, забезпечуючи більш

раціональне використання фінансових ресурсів та залучення інвестицій. Крім того, врахування концептуальних основ дозволяє адаптувати національні політики до європейських стандартів, що є особливо актуальним в умовах інтеграційних процесів та необхідності гармонізації управлінських практик з міжнародними вимогами. Таким чином, дослідження та визначення концептуальних основ механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є критично важливим для забезпечення сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності регіонів та досягнення стратегічних цілей національної політики.

Основою механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є розуміння того, що таке механізм державного управління. Тому доцільно визначити сутність механізму державного управління, щоб забезпечити цілісне та ефективне функціонування системи управління регіональним розвитком.

Механізми державного управління представляють собою способи розв'язання суперечностей у процесах державного управління через послідовну реалізацію дій, що базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації та функціональній діяльності з використанням відповідних форм і методів управління. За своєю суттю, механізми державного управління є схематичним зображенням статично-динамічного (структурно-функціонального) змісту процесу управління як взаємодії суб'єкта і об'єкта, єдності діяльності і відносин, функціонування певної системи чи підсистеми. Вони відображають взаємозв'язок явищ, дій і заходів, результатом яких є узгодження інтересів, визначення цілей, розробка рішень та їх реалізація за допомогою ресурсів держави, таких як влада, апарат, засоби та методи управління. Механізми державного управління складаються з блоків формування та реалізації, де перший містить потреби, інтереси, суперечності, цілі, волю, мотиви та стимули, а другий – рішення, дії, результати. Суспільні потреби, інтереси і цілі зумовлюють здійснення необхідних дій у державному управлінні, зокрема ухвалення і практичну реалізацію рішень, що сприяє

реалізації функцій державного управління. Елементи та порядок функціонування механізмів визначаються метою, засобами впливу на об'єкт, зв'язками між елементами системи, наявністю ресурсів та можливостей конкретної ситуації. Обов'язковими складовими є цілі, принципи, функції, методи, інформація, технологія та технічні засоби. Специфіка державного управління вимагає врахування масштабності і складності об'єкта, який охоплює все суспільство, що зумовлює формування великого узагальнюючого механізму або державного механізму управління. Конкретні механізми, що регулюють певні сфери життєдіяльності, є теж громіздкими через велику кількість зацікавлених учасників, інтереси яких необхідно враховувати. Правове середовище державного управління, виключне право держави на формування законодавчих актів вимагають обов'язкового застосування правових методів впливу суб'єкта на керований об'єкт та організації їх взаємодії. Прозорість державно-управлінських процесів обумовлює необхідність створення можливостей для ознайомлення громадян із змістом та технологією функціонування певних механізмів [121, с. 421].

Механізм державного управління має забезпечувати зміцнення цілісності системи шляхом обрання оптимального рівня децентралізації управлінських рішень. Врахування попереднього досвіду є корисним для запобігання опору працівників при різких змінах. Механізм повинен сприяти виконанню управлінських функцій, забезпечувати реалізацію інтересів суб'єкта, об'єкта та інших зацікавлених сторін, створювати умови для раціонального розподілу праці, узгодження повноважень і відповідальності всіх учасників відносин, а також цілеспрямованості функціонування. Велике значення для організації ефективної роботи механізму мають творча активність людини, професіоналізм та розуміння процесів у системі і суспільстві загалом. Принципи побудови механізмів державного управління включають системність, історичність, ситуативність, сприяння виконанню функцій, розподіл і кооперацію праці, створення умов для розвитку людини та її творчої активності. Процеси побудови, функціонування та удосконалення

механізмів мають містити етапи обґрунтування мети, визначення учасників відносин, їх інтересів, цілей, завдань, форм і методів взаємодії, відбір оптимальних методів, розробку плану дій, виконання планових заходів, аналіз результатів та обґрунтування заходів з удосконалення механізму. Механізми можуть бути політичними, економічними, соціальними, організаційними, правовими тощо залежно від сфер суспільної діяльності. У вітчизняній науці немає єдиного підходу до визначення поняття «механізм державного управління» [121, с. 421].

Отже, розглядаючи механізми державного управління як способи розв'язання суперечностей у процесах державного управління через послідовну реалізацію дій, базованих на основоположних принципах, цільовій орієнтації та функціональній діяльності, стає очевидним, що ці механізми є фундаментальними для забезпечення узгодженості інтересів, визначення цілей, розробки рішень та їх реалізації за допомогою ресурсів держави. Вони відображають взаємозв'язок явищ, дій і заходів, що дозволяють ефективно управляти складними соціально-економічними системами. Однак, для ефективного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації необхідно глибше зрозуміти специфіку та функціональні особливості цих механізмів, адже саме вони виступають основою та фундаментом, на якому будується вся система управління регіональним розвитком. Це потребує розгляду питання механізму державного управління регіональним розвитком, що допоможе сформувати цілісне бачення та забезпечити його ефективну реалізацію.

Механізм державного управління регіональним розвитком є складним і багатогранним явищем, що вимагає глибокого аналізу та міждисциплінарного підходу. Даний механізм повинен розглядатися як цілісна система взаємодії суб'єктів і об'єктів управління, яка забезпечує ефективне функціонування регіональних соціально-економічних систем. Надважливим є системний підхід, згідно з яким державне управління розглядається як сукупність

взаємопов'язаних елементів, що функціонують у єдиному просторі з метою досягнення визначених цілей [122].

Фундаментом механізму державного управління регіональним розвитком є принципи децентралізації, субсидіарності та багаторівневого управління, які забезпечують гнучкість і адаптивність управлінських рішень до специфіки конкретних регіонів. Фінансова децентралізація виступає ключовим інструментом, який дозволяє оптимізувати розподіл фінансових ресурсів та повноважень між різними рівнями влади, сприяючи таким чином підвищенню ефективності використання ресурсів та зміцненню фінансової автономії регіонів [123].

Природа механізму державного управління регіональним розвитком визначається його здатністю забезпечувати стає соціально-економічне зростання регіонів. Необхідним є врахування сучасних глобальних викликів, таких як гібридні війни, збройні конфлікти, кліматичні зміни, технологічний прогрес та інтеграційні процеси, які суттєво впливають на розвиток регіонів. Важливим аспектом є також інтеграція інноваційних підходів та цифрових технологій у процеси управління регіональним розвитком, що дозволяє підвищити прозорість, підзвітність та ефективність управлінських рішень [124].

Отже, сутність механізму державного управління регіональним розвитком полягає у забезпеченні інтегрованого, системного підходу до управління соціально-економічними процесами на регіональному рівні. Це досягається через оптимізацію розподілу фінансових ресурсів, делегування повноважень та відповідальності, врахування специфіки регіонів і сучасних викликів, а також застосування інноваційних підходів та технологій. Природа цього механізму характеризується його здатністю адаптуватися до змінного середовища, забезпечуючи стає та інклюзивне зростання регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності та відповідність національним та європейським стандартам управління.

Таким чином, механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є складною динамічною системою, яка інтегрує принципи децентралізації, субсидіарності, багаторівневого управління та інноваційного розвитку, спрямовану на забезпечення ефективного та сталого розвитку регіонів в умовах сучасних викликів та глобальних трансформацій.

Розглядаючи сутність механізму державного управління регіональним розвитком, ми доходимо висновку, що ефективність цього механізму залежить від здатності адаптуватися до сучасних викликів і забезпечувати стале соціально-економічне зростання регіонів. У цьому контексті, особливого значення набуває підхід до державного управління регіональним розвитком, заснований на принципах фінансової децентралізації, що передбачає перерозподіл фінансових ресурсів і повноважень між центральними та регіональними органами влади. Саме такий підхід створює умови для підвищення фінансової автономії регіонів, ефективнішого використання ресурсів та розвитку локальних ініціатив, що, в свою чергу, сприяє зміцненню економічної бази регіонів і підвищенню їхньої конкурентоспроможності. Таким чином, розглянемо більш детально механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, який стає ключовим інструментом для досягнення стратегічних цілей національної політики в умовах децентралізаційних реформ.

Усвідомлення та розкриття сутності механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є комплексним завданням, яке вимагає інтеграції теоретичних і практичних аспектів державного управління. Дана сутність визначається в якості динамічної системи, яка адаптується до змінних умов зовнішнього середовища, враховуючи особливості регіонального розвитку. У цьому аспекті, фінансова децентралізація змінює традиційні підходи до розподілу владних повноважень та ресурсів, що є критичним для забезпечення ефективного управління на місцевому рівні. На основі цього підходу варто наголосити на необхідності

інтеграції фінансової децентралізації як фундаментального принципу в механізм державного управління регіональним розвитком. Децентралізація сприяє зміцненню фінансової автономії регіонів, що дозволяє адаптувати управлінські рішення до специфічних потреб та можливостей конкретних територій. У цьому контексті, сутність механізму управління полягає у створенні системи стимулів та зворотного зв'язку, які забезпечують оптимальне використання ресурсів і досягнення стратегічних цілей регіонального розвитку. На окрему увагу заслуговує аспект змістовного наповнення механізму управління, зокрема важливою є побудова ефективної інституційної архітектури, яка забезпечить реалізацію фінансової децентралізації через чітке визначення ролей і відповідальності між центральними та місцевими органами влади. Необхідною вбачається розробка інтегрованих інструментів планування та контролю, які дозволять забезпечити узгодженість дій на різних рівнях управління і запобігатимуть виникненню регіональних диспропорцій [125].

На основі вищенаведеного, опираючись на існуючий науковий базис, доходимо власного висновку, що механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації являє собою багатовимірну систему, яка поєднує в собі теоретичні засади фіскального федералізму, інституційну архітектуру, що сприяє ефективному перерозподілу ресурсів і повноважень, та інтегровані інструменти планування, моніторингу та контролю. Основою цього механізму є адаптивність і динамічність, що дозволяють йому враховувати специфіку кожного регіону і забезпечувати сталість його розвитку. Фінансова децентралізація виступає ключовим елементом цього механізму, створюючи умови для зміцнення фінансової автономії регіонів, що дозволяє більш ефективно використовувати місцеві ресурси і стимулювати економічний та соціальний розвиток. Водночас, особлива увага має приділятися уникненню ризиків нерівномірного розвитку, що вимагає побудови ефективної системи координації та вирівнювання між регіонами. Таким чином, механізм державного управління

регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є не лише інструментом управління, але й важливим чинником забезпечення стратегічної стійкості та конкурентоспроможності регіонів у глобальному економічному середовищі.

Отже, оскільки механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації виявляє себе як багатовимірна система, що інтегрує теоретичні та практичні аспекти фінансового федералізму, важливим наступним кроком є розгляд концептуальних основ цього механізму. Ці основи визначають фундаментальні принципи, на яких ґрунтується вся система управління, та формують базис для ефективної реалізації фінансової децентралізації. Вони охоплюють не лише інституційні аспекти, а й включають інструменти та методи планування, моніторингу й контролю, що забезпечують досягнення стратегічних цілей регіонального розвитку. Таким чином, концептуальні основи механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є ключовим елементом, який визначає структуру та функціонування всієї системи державного управління на регіональному рівні, спрямованої на забезпечення сталого та збалансованого розвитку територій.

Концептуальні основи механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є системою базових принципів, теоретичних постулатів і нормативних настанов, які визначають фундаментальні підходи до організації та реалізації механізмів державного управління. В контексті регіонального розвитку на засадах фінансової децентралізації ці концептуальні основи повинні відображати специфіку територіального управління, враховуючи необхідність узгодження загальнодержавних та місцевих інтересів, а також забезпечення економічної автономії регіонів.

Дані концептуальні основи включають такі ключові елементи: по-перше, принципи децентралізації, які спрямовані на делегування фінансових повноважень та ресурсів на місцевий рівень; по-друге, принцип

субсидіарності, що передбачає прийняття управлінських рішень на найнижчому можливому рівні управління, найближчому до громадян; по-друге, нормативні основи, що регламентують розподіл і використання фінансових ресурсів у регіонах відповідно до загальнодержавних стратегій і місцевих потреб; по-четверте, інституційні механізми, що забезпечують координацію та взаємодію між різними рівнями влади у процесі реалізації регіональних політик; і, по-п'яте, механізми моніторингу та оцінки ефективності впровадження фінансової децентралізації на місцях [126].

В умовах глобалізації та посилення інтеграційних процесів концептуальні основи повинні враховувати не лише внутрішні регіональні потреби, але й міжнародні стандарти та кращі практики. Особливу увагу слід приділити питанням фінансової стійкості регіонів, які є ключовим аспектом у рамках концептуальних основ, що мають на меті забезпечити довгостроковий розвиток територій. Зокрема, важливість цього аспекту полягає у створенні умов для мобілізації власних ресурсів регіонів, підвищенні їх інвестиційної привабливості, а також у забезпеченні механізмів фінансового вирівнювання, що дозволяють уникати надмірної концентрації ресурсів у окремих регіонах на шкоду іншим [127].

Отже, концептуальні основи механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації виступають як інтегрована сукупність базових принципів, нормативних і інституційних установок, що визначають основні підходи до розподілу, перерозподілу та ефективного використання фінансових ресурсів на регіональному рівні. Ці основи включають принципи децентралізації, субсидіарності, фінансової стійкості та прозорості управлінських процесів. Вони покликані забезпечити збалансований і сталий розвиток регіонів через ефективну координацію між центральними та місцевими органами влади, адаптацію управлінських практик до специфічних умов кожного регіону, а також забезпечення належного рівня підзвітності та контролю. В умовах сучасних викликів, таких як гібридні війни, глобалізація, цифровізація, економічні та екологічні кризи,

ці концептуальні основи повинні сприяти формуванню гнучкої та адаптивної системи державного управління, яка здатна ефективно реагувати на зміни та забезпечувати регіональний розвиток на довгостроковій основі. Таким чином, механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації стає не лише інструментом реалізації державної політики, але й важливим чинником стійкості та конкурентоспроможності регіонів у контексті сучасних глобальних і національних трансформацій [128].

Підсумовуючи та узагальнюючи вищенаведене, доходимо висновку, що концептуальні основи механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації слід розглядати як систему взаємопов'язаних теоретико-методологічних положень, що формують фундамент для розуміння, проектування та імплементації цього механізму. Вважаємо, що саме принципи виступають ключовими основами даного механізму. Першою такою основою є принцип субсидіарності, який передбачає передачу повноважень та ресурсів на найнижчий рівень управління, здатний ефективно їх використовувати. Другою концептуальною основою є принцип фінансової еквівалентності, який передбачає відповідність між повноваженнями щодо надання публічних послуг та фінансовими ресурсами для їх забезпечення. Це створює стимули для ефективного використання ресурсів та відповідальності місцевої влади перед громадянами. Третьою основою вбачається принцип інституційної комплементарності, який передбачає взаємодоповнюваність формальних та неформальних інститутів у процесі реалізації механізму. Це особливо важливо в контексті фінансової децентралізації, де ефективність механізму залежить не лише від законодавчої бази, але й від місцевих практик та традицій управління. Четвертою концептуальною основою пропонуємо розглядати принцип адаптивності, який передбачає здатність механізму пристосовуватися до змінних умов зовнішнього середовища, включаючи економічні флуктуації, технологічні інновації та соціально-політичні трансформації. Це особливо актуально в контексті сучасних глобальних викликів.

П'ятою основою вважаємо принцип синергії, який передбачає, що взаємодія різних компонентів механізму (фінансових, інституційних, управлінських) має створювати додаткову цінність для регіонального розвитку, що перевищує суму ефектів від окремих складових. Шостою основою пропонуємо розглядати принцип багаторівневого управління, який враховує необхідність координації та взаємодії між різними рівнями влади (національним, регіональним, місцевим) у процесі реалізації механізму державного управління регіональним розвитком. Сьомою концептуальною основою вважаємо принцип інклюзивності, який передбачає залучення широкого кола стейкхолдерів (громадянського суспільства, бізнесу, академічної спільноти) до процесів формування та реалізації регіональної політики в умовах фінансової децентралізації. Восьмою основою пропонуємо розглядати принцип транспарентності та підзвітності, який забезпечує прозорість фінансових потоків та відповідальність органів влади за прийняті рішення, що є критично важливим в умовах децентралізації. Дев'ятою концептуальною основою вважаємо принцип сталого розвитку, який інтегрує економічні, соціальні та екологічні аспекти в механізм державного управління регіональним розвитком, забезпечуючи довгострокову життєздатність регіональних систем.

Для забезпечення комплексного розуміння механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, необхідно зосередитися на концептуальних засадах цього механізму, які становлять основу його функціонування та впливу. Оскільки концептуальні основи є складними та багатограними категоріями, що включають в себе принципи, методи, інституційні та правові засади тощо, їх представлення у вигляді табл. 1.1 дозволяє систематизувати та структурувати ключові елементи цього механізму. Така структура не лише спрощує аналіз, але й забезпечує більш наочне і цілісне сприйняття концептуальних основ, сприяючи кращому розумінню їх ролі у забезпеченні сталого розвитку регіонів у межах державної політики децентралізації. Табл.1.1 також дозволяє легко

ідентифікувати зв'язки між окремими елементами, що є критично важливим для подальшого вдосконалення управлінських практик на регіональному рівні.

Таблиця 1.1

Концептуальні основи механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації

Концептуальна основа	Сутність	Значення для механізму державного управління	Приклад реалізації
1. Основні принципи фінансової децентралізації			
Принцип субсидіарності	Передача повноважень та ресурсів на найнижчий рівень управління, здатний ефективно їх використовувати	Забезпечує оптимальний розподіл управлінських функцій, забезпечує ефективність прийняття рішень на місцевому рівні	Передача повноважень з управління комунальним майном об'єднаним територіальним громадам в Україні
Принцип фінансової автономії	Забезпечення наявних власних фінансових ресурсів для реалізації повноважень місцевого самоврядування	Стимулює органи місцевого самоврядування до ефективного використання ресурсів та розвитку місцевої економіки	Закріплення частин загальнодержавних податків за місцевими бюджетами
Принцип прозорості та підзвітності	Забезпечення відкритості інформації про формування та використання місцевих бюджетів	Підвищує довіру громадян до влади та ефективність використання публічних фінансів	Впровадження системи електронного бюджету та публічних закупівель ProZorro
2. Інституційна архітектура			
Структура органів влади	Організація системи органів державної влади та місцевого самоврядування	Забезпечує ефективну взаємодію між високими рівнями управління	Створення об'єднаних територіальних громад як базового рівня місцевого самоврядування
Розподіл повноважень	Чітке визначення функцій та відповідальності кожного рівня влади	Запобігає дублюванню функцій та ефективності управління	Розмежування повноважень між територіальними громадами, районами та областями відповідно до принципу субсидіарності
3. Фіскальні інструменти та механізми			
Система міжбюджетних трансфертів	Механізми фінансового вирівнювання та цільових трансфертів	Забезпечує збалансованість місцевих бюджетів та реалізацію державних програм на місцевому рівні	Впровадження формульного підходу до розрахунку базової та реверсної дотації
Місцеві податки і збори	Повноваження органів місцевого самоврядування щодо встановлення місцевих податків і зборів	Розширює фінансову базу місцевого самоврядування та стимулює економічний розвиток	Встановлення ставки податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки
4. Механізми контролю та моніторингу			
Система внутрішнього контролю	Процедури внутрішнього аудиту та контролю в органах місцевого самоврядування	Забезпечує ефективне використання ресурсів та запобігає фінансовим порушенням	Створення відділів внутрішнього аудиту в структурах місцевих рад
Зовнішній фінансовий контроль	Аудит місцевих бюджетів зовнішніми органами	Забезпечує незалежну оцінку ефективності використання публічних коштів	Проведення аудиту місцевих бюджетів Рахунковою палатою України

5. Управлінські технології та цифровізація			
Електронне урядування	Впровадження цифрових технологій в процеси управління	Підвищує ефективність та прозорість управлінських процесів	Впровадження системи електронного документообігу в органах місцевого самоврядування
Автоматизація фінансового управління	Використання спеціалізованого програмного забезпечення для управління фінансами	Оптимізує процеси бюджетування та фінансового планування	Впровадження системи автоматизованої системи управління місцевими фінансами
6. Механізми соціального партнерства			
Громадська участь	Залучення громадян до процесу прийняття рішень	Забезпечує врахування інтересів громади та забезпечує легітимність рішень	Впровадження бюджету участі (партисипативного бюджету) в містах України
Соціальний діалог	Взаємодія між владою, бізнесом та громадськістю	Сприяє узгодженню інтересів різних соціальних груп та стимулює економічний розвиток	Створення регіональних рад підприємців при місцевих органах влади
7. Економічна ефективність та стимулювання розвитку			
Інвестиційні стимули	Створення сприятливих умов для залучення інвестицій	Стимулює економічний розвиток регіонів та створення робочих місць	Надання пільг з місцевих податків для інвесторів, які створюють нові робочі місця
Підтримка інновацій	Стимулювання інноваційної діяльності на місцевому рівні	Підвищує конкурентоспроможність регіональної економіки	Створення інноваційних кластерів та технопарків для підтримки місцевої влади
8. Адаптивність і динамічність механізму			
Гнучкість управлінських процедур	Здатність швидко адаптувати управлінські процеси до нових викликів	Забезпечує ефективне реагування на зміни зовнішнього середовища	Впровадження проєктного підходу в управлінні регіональним розвитком
Система раннього реагування	Механізм виявлення та реагування на деякі ризики та можливості	Підвищує стійкість системи управління в умовах невизначеності	Створення ситуаційних центрів при обласних державних адміністраціях
9. Взаємодія з міжнародними стандартами та інтеграція			
Гармонізація з європейськими стандартами	Адаптація національного законодавства та практики до норм ЄС	Сприяє її європейській інтеграції та впровадженню кращих практик	Імплементация принципів Європейської Хартії місцевого самоврядування в національне законодавство
Міжнародне співробітництво	Участь у міжнародних програмах та проєктах регіонального розвитку	Забезпечує обмін досвідом та залучення міжнародної технічної допомоги	Участь українських регіонів у програмах транскордонного співробітництва ЄС
<i>Примітка: зазначені концептуальні основи не є вичерпними</i>			

Джерело: сформовано автором на основі [121-128].

Представлена табл. 1.1 репрезентує комплексний підхід до структуризації та систематизації ключових елементів, що формують теоретико-методологічний базис досліджуваного механізму. Зазначені концептуальні основи утворюють багаторівневу систему, яка охоплює широкий спектр аспектів публічного управління та адміністрування в

контексті фінансової децентралізації. Основні принципи фінансової децентралізації, такі як субсидіарність, фінансова автономія, прозорість та підзвітність, виступають фундаментальними засадами, на яких ґрунтується вся архітектура механізму. Вони забезпечують оптимальний розподіл управлінських функцій, стимулюють ефективне використання ресурсів та підвищують довіру громадян до влади. Інституційна архітектура, представлена структурою органів влади та чітким розподілом повноважень, формує організаційний каркас механізму, забезпечуючи ефективну взаємодію між різними рівнями управління та запобігаючи дублюванню функцій. Фіскальні інструменти та механізми, зокрема система міжбюджетних трансфертів та місцеві податки і збори, виступають операційним інструментарієм реалізації фінансової децентралізації, забезпечуючи збалансованість місцевих бюджетів та стимулюючи економічний розвиток регіонів. Механізми контролю та моніторингу, що включають системи внутрішнього та зовнішнього фінансового контролю, є критично важливими для забезпечення ефективності та прозорості використання публічних коштів. Управлінські технології та цифровізація, представлені електронним урядуванням та автоматизацією фінансового управління, сприяють оптимізації управлінських процесів та підвищенню їх ефективності в умовах інформаційного суспільства. Механізми соціального партнерства, що реалізуються через громадську участь та соціальний діалог, забезпечують інклюзивність процесів прийняття рішень та врахування інтересів різних стейкхолдерів. Концептуальна основа економічної ефективності та стимулювання розвитку фокусується на створенні сприятливих умов для інвестицій та інновацій, що є ключовим для підвищення конкурентоспроможності регіональних економік. Адаптивність і динамічність механізму забезпечують його гнучкість та здатність ефективно реагувати на зміни зовнішнього середовища, що є особливо важливим в умовах глобальної нестабільності. Нарешті, взаємодія з міжнародними стандартами та інтеграція сприяють гармонізації національних практик з європейськими нормами та

забезпечують можливості для міжнародного співробітництва у сфері регіонального розвитку. Таким чином, представлені в таблиці 1.1 концептуальні основи формують цілісну, взаємопов'язану систему, яка забезпечує комплексний підхід до реалізації механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, враховуючи як теоретичні засади, так і практичні аспекти їх імплементації в умовах сучасних викликів та трансформацій публічного управління.

Поняття «механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації у такому комплексному формулюванні є відносно новим для науки державного управління. Аналіз наукових джерел [121-138] свідчить, що дослідники зазвичай розглядають окремі аспекти цього комплексного явища. Зокрема, питання механізмів державного управління регіональним розвитком досліджували такі українські вчені як В. Воротін [129; 130], С. Романюк [131], А. Ткачук [132]. Проблематику фінансової децентралізації в контексті регіонального розвитку вивчали І. Волохова [133], О. Кириленко [134], І. Чугунов [135; 136]. Серед зарубіжних дослідників варто відзначити праці Г. Бела [137], який розглядав питання фіскальної децентралізації та її вплив на регіональний розвиток, та Дж. Родена [138], який досліджував взаємозв'язок між фінансовою децентралізацією та економічним зростанням регіонів. Однак, комплексне дослідження механізму державного управління регіональним розвитком саме на засадах фінансової децентралізації залишається недостатньо розробленим. Це створює необхідність формулювання авторського визначення, яке б інтегрувало різні аспекти цього складного явища. Зокрема, В. Воротін [129; 130] розглядає механізми державного управління регіональним розвитком, але не акцентує увагу на аспектах фінансової децентралізації. С. Романюк [131] досліджує питання регіональної політики, але не зосереджується на механізмах її реалізації в умовах фінансової децентралізації. І. Волохова [133] та О. Кириленко [134] детально аналізують процеси фінансової децентралізації, але не розглядають їх у контексті механізмів державного управління регіональним

розвитком. Таким чином, існує об'єктивна потреба у формулюванні комплексного визначення поняття «механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації», яке б інтегрувало різні аспекти цього явища та відображало сучасні тенденції в публічному управлінні та адмініструванні.

Здійснивши аналіз тематичних наукових джерел [121-138], доходимо висновку, що механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є комплексним, багатовимірним та динамічним явищем, яке потребує всебічного розгляду. Необхідним є врахування системного підходу, адже, механізм є не просто сукупністю елементів, а цілісною системою з емерджентними властивостями. У фокусі уваги потрібно тримати і інституційний аспект, так як архіважливими є формальні та неформальні інститути у функціонуванні механізму. Значущою також є адаптивність та гнучкість механізму в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Розглядаючи у межах механізму специфіку регіонального розвитку, необхідно враховувати територіальні особливості та потенціал кожного регіону. Механізм має забезпечувати не лише економічне зростання, але й соціальну справедливість та екологічну стійкість.

Щодо фінансової децентралізації, – то необхідним є баланс між автономією органів місцевого самоврядування та збереженням цілісності державної фінансової системи. Механізм має включати інструменти фіскального вирівнювання та стимулювання ефективного використання місцевих ресурсів.

Інтегруючи всі вищезазначені аспекти, пропонуємо таке авторське визначення поняття «механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації»: механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації – це інтегрована, адаптивна система інституційно-правових, організаційно-економічних та інформаційно-аналітичних інструментів і важелів, що

функціонує на принципах субсидіарності, транспарентності та синергії, забезпечуючи оптимальний розподіл повноважень і фінансових ресурсів між рівнями публічного управління з метою стимулювання ендogenous потенціалу територій, підвищення їх конкурентоспроможності та досягнення збалансованого просторового розвитку в умовах глобальних викликів та національних трансформацій». Цей механізм характеризується динамічністю та здатністю до самоорганізації, що дозволяє йому адаптуватися до змін зовнішнього середовища, забезпечуючи при цьому ефективну взаємодію між центральними та місцевими органами влади, бізнесом та громадянським суспільством. Він інкорпорує в себе елементи цифрового врядування та інноваційні підходи до управління публічними фінансами, створюючи платформу для реалізації потенціалу кожного регіону на основі його унікальних конкурентних переваг та специфічних ресурсів.

Запропоноване визначення по-перше, відображає системний характер механізму, підкреслюючи взаємозв'язок та взаємозалежність його складових. По-друге, воно акцентує увагу на адаптивності та гнучкості механізму, що є критично важливим в умовах сучасних глобальних викликів. По-третє, визначення підкреслює роль фінансової децентралізації не як самоцілі, а як інструменту для стимулювання ендogenous розвитку регіонів. По-четверте, воно інтегрує аспекти цифровізації та інновацій, що відповідає сучасним тенденціям у публічному управлінні. По-п'яте, визначення враховує необхідність балансу між економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною стійкістю, що відповідає концепції сталого розвитку.

Таке комплексне та інтегроване визначення дозволяє подолати обмеження існуючих підходів, які часто фокусуються лише на окремих аспектах механізму державного управління регіональним розвитком. Воно створює теоретичний фундамент для розробки більш ефективних стратегій регіонального розвитку та імплементації політики фінансової децентралізації, враховуючи при цьому сучасні виклики та можливості. Це визначення може

служувати основою для подальших наукових досліджень та практичних рекомендацій у сфері публічного управління та адміністрування.

У підсумку варто відзначити, що дослідження концептуальних основ механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації розкриває багатовимірну природу цього феномену в контексті сучасних трансформацій публічного управління. Інтегруючи теоретичні засади фіскального федералізму, інституційної економіки та теорії систем, даний механізм постає як адаптивна, синергетична система, що забезпечує оптимальний розподіл повноважень і ресурсів між різними рівнями влади. Ключові концептуальні основи, включаючи принципи субсидіарності, фінансової автономії, транспарентності та інклюзивності, формують фундамент для розбудови ефективної моделі регіонального управління в умовах децентралізації. Особливої ваги набувають механізми адаптації до глобальних викликів, цифрової трансформації та забезпечення сталого розвитку територій. Запропоноване авторське визначення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації не лише синтезує різноманітні аспекти цього комплексного явища, але й створює теоретико-методологічне підґрунтя для подальших досліджень та практичної імплементації інноваційних підходів у сфері публічного управління та адміністрування. Таким чином, представлені концептуальні основи та визначення механізму відкривають нові перспективи для удосконалення державної політики регіонального розвитку, підвищення ефективності використання ендogenous потенціалу територій та зміцнення конкурентоспроможності регіонів в умовах глобальних трансформацій та євроінтеграційних процесів.

Висновки до розділу 1

У контексті розгляду теоретичних засад дослідження механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової

децентралізації систематизовано та узагальнено понятійно-категоріальні інтерпретації розуміння механізму державного управління, регіонального розвитку та фінансової децентралізації у науковому дискурсі; сформовано концептуальне бачення, визначено та обґрунтовано взаємозв'язок фінансової децентралізації та регіонального розвитку; систематизовано та охарактеризовано концептуальні основи механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

На основі даного розгляду зроблено такі висновки та отримано наступні результати:

1. За результатами аналізу та синтезу вітчизняних і зарубіжних наукових підходів до концептуалізації ключових понять дослідження систематизовано та узагальнено понятійно-категоріальні інтерпретації розуміння механізму державного управління, регіонального розвитку та фінансової децентралізації у науковому дискурсі.

Запропоновано розуміння механізмів державного управління як полівалентної, адаптивної системи, що інтегрує інституційно-функціональні, процесуально-технологічні та ресурсно-інструментальні компоненти, враховуючи вплив цифровізації та мережевих структур.

Регіональний розвиток концептуалізовано як багатовимірний, нелінійний процес трансформацій, що враховує синергетичну взаємодію ендогенних та екзогенних факторів, інституційну еволюцію та адаптивність до глобальних викликів.

Фінансову децентралізацію визначено як динамічний процес трансформації фінансово-економічних відносин, що інтегрує аспекти цифровізації, глобалізації та гетерогенності суспільних пререференцій.

Зазначене розуміння цих ключових дефініцій дослідження долає фрагментарність існуючих підходів, пропонуючи цілісне бачення досліджуваних феноменів у контексті сучасних парадигм публічного управління та адміністрування, що створює теоретико-методологічне

підґрунтя для подальшого дослідження механізмів державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

2. За результатами комплексного аналізу сформовано концептуальне бачення взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіонального розвитку, що дозволило поглибити розуміння цього феномену в контексті сучасних викликів публічного управління (зокрема, цифровізації, глобалізації, екологічної трансформації та посилення регіональної конкуренції). Систематизовано та узагальнено існуючі підходи до аналізу нелінійності та мультиплікативності ефектів фінансової децентралізації на регіональний розвиток, з інтеграцією економічних, соціальних та екологічних аспектів. Здійснено критичний аналіз диференційованого впливу фінансової децентралізації на метрополійні, периферійні та депресивні регіони, що поглиблює розуміння специфіки різних типів територій при формуванні механізмів державного управління. Розвинуто теоретичні засади дослідження довгострокових ефектів фінансової децентралізації на сталий регіональний розвиток, що створює підґрунтя для подальшої розробки адаптивних механізмів управління. Новаторським є комплексний аналіз впливу основних глобальних викликів (кліматичні зміни, зелена економіка, збройні конфлікти) на взаємозв'язок фінансової децентралізації та регіонального розвитку, а також розгляд цифрової трансформації як каталізатора синергії між цими процесами. Здійснено аналіз взаємозв'язку фінансової децентралізації та регіональної політики в умовах євроінтеграції, що виявляє потенціал для інноваційних форм міжрегіонального співробітництва та адаптації європейських механізмів багаторівневого управління до національного контексту.

3. Висвітлено інтерпретації розуміння механізму державного управління, механізму державного управління регіональним розвитком та механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Систематизовано та охарактеризовано такі концептуальні основи механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації як: основні принципи

фінансової децентралізації; інституційна архітектура; фінансові інструменти та механізми; механізми контролю та моніторингу; управлінські технології та цифровізація; механізми соціального партнерства; економічна ефективність та стимулювання розвитку; адаптивність і динамічність механізму; взаємодія з міжнародними стандартами та інтеграція. Здійснено комплексний аналіз та систематизацію теоретико-методологічних засад механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, що дозволило сформулювати цілісне уявлення про його структуру та функціонування в умовах сучасних трансформацій публічного управління. Розроблено та обґрунтовано авторське визначення поняття «механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації». Створено теоретичну базу для подальших наукових досліджень і практичних розробок у сфері державного управління та регіонального розвитку, а саме для оцінки сучасного стану функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

Отримані результати та висновки зроблені на основі першого розділу закладають подальші підвалини наукових студій, що розкриваються у розділі другому.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ НА ЗАСАДАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

2.1. Ефективність функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації

Дослідження ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в Україні набуває особливої необхідності в контексті сучасних трансформаційних процесів, що характеризуються переходом від централізованої до децентралізованої моделі управління. Комплексний аналіз цієї проблематики зумовлений необхідністю оцінки реальних наслідків імплементації реформи територіальної організації влади та місцевого самоврядування на засадах децентралізації, виявлення потенційних дисбалансів у розподілі фінансових ресурсів та повноважень між різними рівнями публічного управління, а також ідентифікації факторів, що впливають на ефективність регіонального розвитку в умовах посилення фінансової автономії органів місцевого самоврядування. Критичне осмислення функціонування даного механізму дозволить не лише визначити його сильні та слабкі сторони, але й сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення інституційно-правового забезпечення, оптимізації фіскальних інструментів та підвищення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Більше того, таке дослідження створює підґрунтя для розробки адаптивних моделей регіонального управління, здатних ефективно реагувати на сучасні виклики глобалізації, цифровізації та сталого розвитку,

забезпечуючи при цьому збалансований просторовий розвиток та підвищення конкурентоспроможності регіонів України в довгостроковій перспективі.

Опираючись на тематичні дослідження [139-142] функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації розглядається як динамічний процес реалізації комплексу взаємопов'язаних інституційно-правових, організаційно-економічних та інформаційно-аналітичних інструментів і важелів, спрямованих на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів в умовах перерозподілу фінансових ресурсів і повноважень між рівнями публічного управління. Це функціонування характеризується безперервною адаптацією до змінних умов зовнішнього середовища та внутрішніх трансформацій, включаючи оптимізацію управлінських процесів, координацію діяльності різних суб'єктів регіонального розвитку, а також імплементацію інноваційних підходів до управління публічними фінансами на регіональному рівні. Ключовими аспектами функціонування цього механізму є забезпечення ефективної взаємодії між центральними та місцевими органами влади, реалізація принципів субсидіарності та фіскальної еквівалентності, а також стимулювання ендогенного потенціалу територій через створення сприятливих умов для інвестицій та інновацій. Функціонування механізму також передбачає постійний моніторинг та оцінку ефективності управлінських рішень, що дозволяє своєчасно виявляти та усувати потенційні дисбаланси у регіональному розвитку, забезпечуючи тим самим довгострокову стійкість та конкурентоспроможність регіонів в умовах глобальних викликів та національних трансформацій.

Узагальнюючи відповідні наукові дослідження [143-146], у межах нашої роботи, ефективність функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації розглядається як інтегральна характеристика, що відображає ступінь досягнення поставлених цілей регіонального розвитку при оптимальному використанні наявних ресурсів в умовах децентралізованого управління. Ця концепція

ефективності є багатовимірною та охоплює не лише економічні аспекти, але й соціальні, екологічні та інституційні компоненти. Вона включає оцінку здатності механізму забезпечувати сталий та збалансований розвиток регіонів, підвищувати їх конкурентоспроможність, стимулювати інноваційну активність та покращувати якість життя населення. Ключовими індикаторами ефективності виступають: рівень фіскальної автономії регіонів, якість надання публічних послуг, динаміка соціально-економічних показників, ступінь міжрегіональних диспропорцій, ефективність використання бюджетних коштів, а також рівень інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Особлива увага приділяється оцінці синергетичного ефекту від взаємодії різних елементів механізму та їх здатності адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища. При цьому ефективність розглядається не як статичний показник, а як динамічна характеристика, що відображає здатність механізму до самовдосконалення та інноваційного розвитку в довгостроковій перспективі.

У сучасній науці державного управління сформувалася низка теоретико-методологічних підходів до оцінки ефективності функціонування механізмів державного управління, зокрема в контексті регіонального розвитку на засадах фінансової децентралізації. Вітчизняні дослідники, такі як В. Бакуменко [3;121;147], О. Коротич [2;41-42;121], та Н. Нижник [6;9;148], розробили комплексний підхід, який базується на оцінці результативності, економічності та соціальної значущості управлінських рішень. Цей підхід передбачає використання системи індикаторів, що охоплюють як кількісні, так і якісні аспекти функціонування механізму. О. Кузьмін та О. Мельник [149] запропонували методику оцінки ефективності на основі збалансованої системи показників, адаптованої до специфіки публічного управління.

Зарубіжні науковці, зокрема Р. Масгрейв та П. Масгрейв [150], розвинули концепцію фіскального федералізму, яка лежить в основі багатьох сучасних підходів до оцінки ефективності фінансової децентралізації. Дж. Оутс [151] запропонував теорему децентралізації, яка стала теоретичним

підґрунтям для оцінки оптимального розподілу повноважень між рівнями влади. Р. Барро [152] розробив модель ендогенного зростання, яка дозволяє оцінювати вплив фіскальної політики на економічний розвиток регіонів.

У контексті оцінки ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, українські вчені І. Вахович та І. Камінська [153] запропонували методику оцінки фінансової спроможності регіонів, яка враховує як бюджетні, так і макроекономічні показники. М. Кизим та Ю. Іванов [154] розробили підхід до оцінки ефективності регіональної політики на основі таксономічного аналізу, що дозволяє враховувати множинність факторів впливу.

Серед зарубіжних підходів варто відзначити методику Світового банку, яка базується на оцінці п'яти ключових вимірів децентралізації: політичного, адміністративного, фіскального, ринкового та просторового. Європейська комісія використовує систему індикаторів регіонального розвитку, яка включає показники економічної, соціальної та територіальної згуртованості.

Інноваційним підходом є застосування методів нечіткої логіки та нейронних мереж для оцінки ефективності механізмів державного управління, запропоноване українськими дослідниками О. Амошею та В. Ляшенком [155]. Цей підхід дозволяє враховувати невизначеність та складність взаємозв'язків у системі регіонального управління.

Важливим напрямом є розробка інтегральних індексів ефективності регіонального управління. Зокрема, Г. Монастирський [156] запропонував методику розрахунку індексу інституційної ефективності місцевого самоврядування, яка враховує як об'єктивні показники, так і суб'єктивні оцінки населення.

Зарубіжні дослідники Дж. Родрігес-Позе та А. Кроч [157] розробили методику оцінки якості регіонального врядування, яка включає такі компоненти як прозорість, підзвітність, ефективність надання послуг та рівень корупції.

Систематизація цих підходів дозволяє виділити кілька ключових напрямів оцінки ефективності: економічний (оцінка фінансової автономії та економічного зростання регіонів), соціальний (якість життя населення та доступність публічних послуг), інституційний (якість врядування та інституційна спроможність), екологічний (сталий розвиток та екологічна безпека) та інноваційний (здатність до впровадження інновацій та адаптації до змін).

Таким чином, сучасні теоретико-методологічні підходи до оцінки ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації характеризуються мультидисциплінарністю, комплексністю та орієнтацією на врахування множинності факторів впливу. Вони створюють підґрунтя для розробки адаптивних моделей оцінювання, здатних враховувати специфіку конкретних регіонів та національних систем публічного управління.

Розглянувши основні теоретико-методологічні підходи до оцінки ефективності функціонування механізмів державного управління в контексті регіонального розвитку на засадах фінансової децентралізації, стає очевидною необхідність конкретизації та операціоналізації цих концептуальних засад через систему релевантних показників. Перехід від загальних теоретичних конструкцій до специфічних індикаторів є критично важливим етапом у розумінні комплексної методології оцінювання, оскільки дозволяє трансформувати абстрактні концепції у вимірювані параметри. Саме тому логічним наступним кроком вбачається аналіз та систематизація ключових кількісних та якісних показників, які найбільш повно та об'єктивно відображають різні аспекти ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком в умовах фінансової децентралізації. Це дозволить не лише створити надійний інструментарій для емпіричної оцінки, але й забезпечить можливість проведення компаративного аналізу, виявлення тенденцій та формулювання у подальшому обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення досліджуваного механізму.

Аналіз кількісних показників ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в Україні за період 2015-2023 років виявляє складну та неоднозначну динаміку, яка відображає як певні досягнення, так і суттєві виклики, особливо в контексті повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році.

Показник частки власних доходів місцевих бюджетів у загальній структурі їх доходів демонструє неоднорідну динаміку. Якщо у 2015 році він становив 40,9%, то у 2023 році збільшився до 54,2% [158]. Хоча це все ще вище початкового рівня, спостерігається негативна тенденція порівняно з піковими значеннями 2019-2021 років, що свідчить про зростання залежності регіонів від центрального фінансування в умовах воєнного стану.

Рівень бюджетної забезпеченості на одного мешканця також демонструє неоднозначну динаміку. Зростання з 5,9 тис. грн у 2015 році до 19,8 тис. грн у 2023 році [159] нівелюється високим рівнем інфляції та девальвацією національної валюти. Крім того, спостерігається значне поглиблення міжрегіональних диспропорцій, особливо між регіонами, що зазнали безпосереднього впливу військових дій, та відносно безпечними територіями.

Показник співвідношення трансфертів з державного бюджету до власних доходів місцевих бюджетів, який у 2015 році становив 59,1%, знизився до 45,8% у 2023 році [160]. Хоча це вказує на певне зростання фінансової незалежності регіонів, показник все ще залишається високим, що свідчить про збереження значної залежності місцевих бюджетів від центрального уряду.

Динаміка капітальних видатків місцевих бюджетів демонструє суттєве падіння. Якщо у 2015 році цей показник становив 32,2 млрд грн, то у 2023 році він знизився до 25,7 млрд грн [161]. Це свідчить про суттєве погіршення інвестиційної спроможності регіонів та їхньої здатності фінансувати розвиток місцевої інфраструктури, що зумовлено низкою факторів, серед яких перерозподіл бюджетних ресурсів на фінансування заходів національної

безпеки та оборони, зниження обсягів державних капітальних трансфертів, скорочення власних доходів місцевих бюджетів через економічний спад і руйнування інфраструктури внаслідок військових дій.

Показник виконання місцевих бюджетів за видатками знизився з 93,2% у 2015 році до 87,5% у 2023 році [162], що вказує на зростання проблем з плануванням та виконанням місцевих бюджетів в умовах економічної нестабільності та воєнного стану.

Індекс податкоспроможності регіонів демонструє зростання диспропорцій. У 2023 році цей показник варіювався від 0,3 до 2,1 для різних регіонів [163], що свідчить про критичне поглиблення міжрегіональних економічних відмінностей та неефективність існуючих механізмів фіскального вирівнювання.

Аналіз динаміки надходжень від місцевих податків і зборів, до яких відповідно до статті 10 Податкового кодексу України відносяться податок на майно (земельний податок, податок на нерухоме майно, транспортний податок) та єдиний податок, показує зростання з 27,0 млрд грн у 2015 році до 81,2 млрд грн у 2023 році [164]. Однак, враховуючи кумулятивну інфляцію за цей період та девальвацію гривні, реальне зростання надходжень є значно меншим. Крім того, питома вага місцевих податків і зборів у загальних доходах місцевих бюджетів коливалася в межах до 25-30% у різні роки [164], що свідчить про їх неоднорідний вплив на фінансову спроможність регіонів. Особливої уваги заслуговує той факт, що в окремих регіонах, зокрема в тих, які найбільше постраждали від військових дій або економічного спаду, реальні надходження від місцевих податків у співвідношенні до індексу інфляції демонструють тенденцію до скорочення. Це обумовлено зниженням економічної активності, скороченням кількості платників податків через релокацію бізнесу та населення, а також зменшенням обсягів нерухомого майна, яке підлягає оподаткуванню. У свою чергу, це створює ризики для фінансової самодостатності територіальних громад, оскільки обмежує їхні

можливості щодо формування стабільної доходної бази та реалізації програм регіонального розвитку.

Рівень дотаційності місцевих бюджетів залишається високим. Хоча кількість дотаційних бюджетів зменшилася з 96,3% у 2014 році до 75,8% у 2023 році [165], цей показник все ще є критично високим та свідчить про збереження значної фінансової залежності більшості територіальних громад.

Індекс інвестиційної привабливості регіонів України демонструє негативну динаміку. У 2023 році середній індекс по Україні знизився до 2,4 бали з 5 можливих, що на 0,8 бали нижче, ніж у 2015 році [166]. Це відображає критичне погіршення інвестиційного клімату в умовах військової агресії та економічної нестабільності.

Показник прямих іноземних інвестицій на душу населення в регіональному розрізі демонструє різке падіння. За даними Державної служби статистики України, цей показник знизився з 886 доларів США у 2015 році до 648 доларів США у 2023 році [167], що свідчить про суттєве погіршення інвестиційної привабливості регіонів України.

Рівень зайнятості населення в регіональному розрізі також демонструє негативну динаміку. Середній показник по Україні знизився з 56,7% у 2015 році до 51,6% у 2023 році [168], що відображає критичне погіршення ситуації на ринку праці, особливо в регіонах, які зазнали безпосереднього впливу військових дій.

Аналіз представлених кількісних показників свідчить про суттєвий негативний вплив повномасштабного вторгнення Росії на фінансову децентралізацію та регіональний розвиток в Україні. Зокрема, військові дії спричинили масове руйнування економічної та соціальної інфраструктури, що призвело до скорочення бюджетних надходжень у постраждалих регіонах, зменшення інвестиційної активності та зниження фіскальної спроможності місцевого самоврядування. Додатковим фактором стало значне перерозподілення державних фінансових ресурсів на потреби оборони, що ускладнило реалізацію довгострокових проєктів регіонального розвитку та

зменшило обсяг державної підтримки місцевих бюджетів. Водночас, у деяких регіонах, що стали основними центрами релокації бізнесу та внутрішньо переміщених осіб, відбулося часткове зростання бюджетних надходжень, проте ці зміни мають нерівномірний характер і не компенсують загального негативного ефекту війни на економічну стійкість регіонів. Загалом, вплив воєнних дій на фінансову децентралізацію проявляється у зростанні бюджетного дефіциту на місцевому рівні, обмеженні ресурсів для розвитку територій та підвищенні фінансової залежності регіонів від державної допомоги та міжнародної підтримки.

Ці тенденції вказують на необхідність суттєвого вдосконалення механізму державного управління регіональним розвитком, зокрема в частині підвищення фінансової стійкості регіонів, вдосконалення системи фіскального вирівнювання, стимулювання інвестиційної активності та створення ефективних механізмів подолання наслідків військової агресії для регіонального розвитку.

Аналіз якісних показників ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в Україні за період 2020-2023 років виявляє складну та неоднозначну динаміку, яка відображає як певні досягнення, так і суттєві виклики, особливо в контексті повномасштабного вторгнення Росії в 2022 році.

Рівень залучення громадян до прийняття управлінських рішень, який є ключовим показником ефективності децентралізації, демонструє неоднорідну динаміку. За даними дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, у 2020 році 46% громадян вважали, що мають можливість впливати на рішення місцевої влади. Однак, у 2023 році цей показник знизився до 38% [170]. Це свідчить про зниження рівня громадської участі в умовах воєнного стану та необхідність вдосконалення механізмів залучення громадян до процесів прийняття рішень на місцевому рівні.

Ефективність інституційних змін на місцевому рівні також демонструє неоднозначні тенденції. За даними Міністерства розвитку громад та територій України та порталу «Децентралізація», станом на 2023 рік було створено 1470 об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ), що охоплюють 87% території країни [171]. Однак, якість функціонування цих громад викликає занепокоєння. Дослідження, проведене Центром політико-правових реформ у 2023 році, показало, що лише 52% створених ОТГ мають достатній інституційний потенціал для ефективного виконання своїх повноважень [172]. Це вказує на необхідність подальшого вдосконалення системи підготовки кадрів та розвитку інституційної спроможності на місцевому рівні.

Якість надання адміністративних послуг, яка є одним з ключових індикаторів ефективності децентралізації, також демонструє неоднозначну динаміку. За даними опитування, проведеного Центром Разумкова у 2023 році, 58% громадян відзначили покращення якості адміністративних послуг порівняно з 2020 роком [173]. Однак, це покращення є нерівномірним у різних регіонах, а в деяких областях, особливо тих, що зазнали безпосереднього впливу військових дій, спостерігається значне погіршення якості та доступності адміністративних послуг. Так, наприклад, станом на 01.01.2024 р., 317 об'єктів мережі Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) тимчасово закриті. Це підтверджують дані, наведені в додатку Б[174].

Вплив децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів також демонструє неоднозначні тенденції. Дослідження, проведене Національним інститутом стратегічних досліджень у 2023 році, показало, що хоча в деяких регіонах спостерігається позитивна динаміка економічного розвитку, загалом по країні зберігаються значні міжрегіональні диспропорції [175]. Зокрема, різниця у валовому регіональному продукті на душу населення між найбагатшим та найбіднішим регіонами зросла з 3,5 разів у 2020 році до 4,2 разів у 2023 році.

Рівень довіри громадян до місцевої влади, який є важливим індикатором ефективності децентралізації, також демонструє негативну динаміку. За

даними соціологічного опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології у 2023 році, рівень довіри до місцевої влади знизився з 53% у 2020 році до 41% у 2023 році [176; 177]. Це може бути пов'язано з неефективним управлінням в умовах кризи та недостатньою прозорістю діяльності органів місцевого самоврядування.

Ефективність використання фінансових ресурсів на місцевому рівні також викликає занепокоєння. За даними Рахункової палати України, у 2023 році було виявлено нецільове використання коштів місцевих бюджетів на суму 1,8 млрд грн, що на 23% більше, ніж у 2020 році [178]. Це свідчить про необхідність вдосконалення механізмів фінансового контролю та підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування за ефективне використання бюджетних коштів.

Рівень інноваційності місцевого управління, який є важливим показником ефективності децентралізації в умовах цифрової трансформації, також демонструє недостатній прогрес. За даними Міністерства цифрової трансформації України, станом на 2023 рік лише 38% територіальних громад впровадили електронні системи управління та надання послуг [179]. Це вказує на необхідність активізації процесів цифровізації на місцевому рівні для підвищення ефективності управління та покращення якості послуг для громадян.

Рівень екологічної стійкості регіонів, який є важливим аспектом сталого розвитку, також демонструє негативні тенденції. За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, у 2023 році спостерігалось погіршення екологічної ситуації у 62% регіонів порівняно з 2020 роком [180]. Це вказує на необхідність посилення екологічної складової в механізмах державного управління регіональним розвитком.

Таким чином, аналіз якісних показників ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в Україні за період 2020-2023 років виявляє низку суттєвих проблем та викликів. Спостерігається зниження рівня громадської

участі, недостатня інституційна спроможність органів місцевого самоврядування, нерівномірність у якості надання публічних послуг, збереження значних міжрегіональних диспропорцій, зниження довіри громадян до місцевої влади, неефективне використання фінансових ресурсів, недостатній рівень інноваційності та цифровізації місцевого управління, а також погіршення екологічної ситуації в багатьох регіонах.

Ці тенденції вказують на необхідність суттєвого вдосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Зокрема, необхідно розробити та впровадити ефективні механізми залучення громадян до процесів прийняття рішень, підвищити інституційну спроможність органів місцевого самоврядування, забезпечити рівномірний розвиток регіонів та подолання міжрегіональних диспропорцій, вдосконалити систему фінансового контролю та підвищити прозорість діяльності місцевої влади, активізувати процеси цифровізації та інноваційного розвитку на місцевому рівні, а також посилити екологічну складову в механізмах регіонального управління.

У контексті дослідження ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, необхідно здійснити комплексний аналіз *факторів впливу*, які визначають результативність цього механізму в умовах сучасних трансформаційних процесів в Україні. Ці фактори можна умовно розділити на внутрішні та зовнішні, кожна група яких має свої особливості та характер впливу на досліджуваний механізм.

Серед внутрішніх факторів ключову роль відіграє кадровий потенціал органів місцевого самоврядування та регіональних органів державної влади. Дослідження, проведене Національним агентством України з питань державної служби у 2022 році, виявило, що лише 62% посадових осіб місцевого самоврядування мають відповідну професійну освіту у сфері публічного управління та адміністрування [181]. Це створює суттєві виклики для ефективної реалізації повноважень, делегованих у межах фінансової

децентралізації, та вказує на необхідність посилення системи професійної підготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування є ще одним критичним внутрішнім фактором. За даними дослідження Асоціації міст України, проведеного у 2023 році, лише 48% об'єднаних територіальних громад мають розроблені та затверджені стратегії розвитку, що відповідають сучасним вимогам стратегічного планування [182]. Це свідчить про недостатній рівень стратегічного мислення та планування на місцевому рівні, що може негативно впливати на ефективність використання фінансових ресурсів та досягнення цілей регіонального розвитку.

Фінансові ресурси, як внутрішній фактор, відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності механізму державного управління регіональним розвитком. Аналіз, проведений Інститутом бюджету та соціально-економічних досліджень у 2023 році, показав, що незважаючи на загальне збільшення доходів місцевих бюджетів, спостерігається значна диспропорція у фінансовій спроможності різних регіонів та громад [183]. Це створює ризики поглиблення міжрегіональних відмінностей та вимагає вдосконалення механізмів фінансового вирівнювання

Інформаційно-аналітичне забезпечення є важливим внутрішнім фактором, що впливає на якість прийняття управлінських рішень на регіональному рівні. Згідно з наявними оцінками експертів у галузі державного управління [184], значна частина органів місцевого самоврядування в Україні все ще не має повноцінних систем електронного документообігу та аналітичних інструментів для підтримки прийняття рішень. Це обмежує можливості для ефективного управління та моніторингу регіонального розвитку. Подальше впровадження сучасних інформаційних технологій та аналітичних систем у роботу органів місцевого самоврядування залишається актуальним завданням для підвищення ефективності регіонального управління.

Серед зовнішніх факторів ключову роль відіграє макроекономічна ситуація в країні. За даними Національного банку України, реальний валовий внутрішній продукт (ВВП) України у 2022 році скоротився на 30,4% внаслідок повномасштабної війни Росії проти України[185]. Це створює суттєві обмеження для фінансових можливостей як центрального уряду, так і місцевих органів влади, що негативно впливає на реалізацію програм регіонального розвитку.

Глобалізація та європейська інтеграція виступають важливими зовнішніми факторами, що формують нові можливості та виклики для регіонального розвитку України. Процеси європейської інтеграції стимулюють впровадження нових стандартів управління та розвитку на регіональному рівні, але водночас створюють додаткові виклики для конкурентоспроможності українських регіонів на європейському ринку [186].

Збройна агресія Росії проти України є критичним зовнішнім фактором, що суттєво впливає на функціонування механізму державного управління регіональним розвитком. За даними Міністерства розвитку громад та територій України, станом на 2023 рік, близько 20% території України тимчасово окуповані або перебувають у зоні бойових дій, що призвело до руйнування інфраструктури та порушення економічних зв'язків між регіонами [187]. Це вимагає розробки нових підходів до регіонального розвитку та відновлення, з урахуванням безпекових викликів та необхідності відбудови постраждалих територій.

Законодавче та нормативно-правове забезпечення є важливим зовнішнім фактором, що визначає рамки функціонування механізму державного управління регіональним розвитком. Існує потреба у вдосконаленні законодавчої бази у сфері регіонального розвитку та фінансової децентралізації, зокрема щодо чіткішого розмежування повноважень між різними рівнями влади та механізмів міжбюджетних відносин [188, с. 1621].

Міжнародна технічна допомога та співпраця з міжнародними фінансовими інституціями також виступають важливим зовнішнім фактором.

За даними Міністерства фінансів України, у 2022-2023 роках Україна отримала значну фінансову підтримку від міжнародних партнерів, частина якої спрямована на підтримку регіонального розвитку та відновлення [189; 190]. Ефективне використання цієї допомоги може суттєво вплинути на результативність механізму державного управління регіональним розвитком.

Таким чином, ефективність функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в Україні визначається складним комплексом внутрішніх та зовнішніх факторів. Основні внутрішні фактори, такі як кадровий потенціал, інституційна спроможність, фінансові ресурси та інформаційно-аналітичне забезпечення, формують базис для реалізації політики регіонального розвитку на місцевому рівні. Основні зовнішні фактори, включаючи макроекономічну ситуацію, глобалізацію, європейську інтеграцію, збройну агресію Росії, законодавче забезпечення та міжнародну підтримку, створюють контекст, в якому функціонує цей механізм. Врахування взаємодії цих факторів є критично важливим для розробки ефективних стратегій регіонального розвитку та вдосконалення механізмів державного управління в умовах сучасних викликів та трансформацій.

У контексті комплексного дослідження механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, після аналізу кількісних і якісних показників ефективності його функціонування та розгляду факторів впливу, які детермінують результативність цього механізму, логічним кроком є перехід до виявлення та обґрунтування каузальних зв'язків між зазначеними компонентами. Така аналітична операція дозволяє не лише встановити кореляційні залежності між досліджуваними параметрами, але й розкрити причинно-наслідкові зв'язки, що формують складну систему взаємодій у межах досліджуваного механізму. Це, у свою чергу, створить підґрунтя для подальшої розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком в умовах фінансової децентралізації та

підвищення його адаптивності до динамічних змін у соціально-економічному та політико-правовому середовищі.

Розпочнемо з аналізу взаємозв'язків між внутрішніми факторами впливу та відповідними вищезазначеними показниками ефективності:

1. Кадровий потенціал органів місцевого самоврядування та регіональних органів державної влади корелює з якісним показником ефективності інституційних змін на місцевому рівні. Зокрема, виявлений низький відсоток посадових осіб місцевого самоврядування з відповідною професійною освітою (62%) безпосередньо впливає на інституційний потенціал ОТГ. Це підтверджується даними Центру політико-правових реформ, згідно з якими лише 52% створених ОТГ мають достатній інституційний потенціал для ефективного виконання своїх повноважень;

2. Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування, зокрема в аспекті стратегічного планування, є одним із визначальних факторів ефективного виконання місцевих бюджетів за видатками, що підтверджується даними Державної служби статистики України та Міністерства фінансів України. Станом на 2023 рік лише 48% територіальних громад мали затверджені стратегії розвитку, що суттєво обмежує можливості довгострокового фінансового прогнозування, ускладнює розподіл бюджетних коштів та знижує здатність громад до залучення додаткових ресурсів із державного бюджету чи міжнародних фінансових інституцій. Відсутність стратегічного підходу до фінансування соціально-економічних програм спричиняє фрагментарність бюджетного процесу, що, у свою чергу, позначається на рівні виконання місцевих бюджетів за видатками, який знизився з 93,2% у 2015 році до 87,5% у 2023 році. Порівняльний аналіз виконання бюджетів показує, що громади, які мають затверджені стратегії розвитку, демонструють вищий рівень бюджетної дисципліни, більш ефективний розподіл видатків та стійкість до економічних коливань, тоді як у громадах без стратегічних документів спостерігається нестабільність фінансового забезпечення, нижча інвестиційна привабливість і значно вищі

ризика нецільового використання коштів. Це підтверджує наявність взаємозв'язку між якістю стратегічного управління та рівнем виконання місцевих бюджетів за видатками, що вимагає підвищення ролі стратегічного планування у фінансовому управлінні територіальним розвитком;

3. Фінансові ресурси як внутрішній фактор впливу мають безпосередній зв'язок з кількісним показником частки власних доходів місцевих бюджетів у загальній структурі їх доходів. У контексті фінансової децентралізації важливо відзначити, що динаміка змін частки доходів та видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України за 2015-2023 рр. відображає певні тенденції, які свідчать про нестабільність цього показника. Як свідчать дані додатка В [174], у деякі роки частка доходів демонструвала помірне зростання, проте загальна тенденція до 2023 року свідчить про зниження як частки доходів, так і видатків місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету, що підкреслює необхідність подальшого удосконалення механізмів фінансової децентралізації з метою посилення фінансової спроможності регіонів, адже диспропорція у фінансовій спроможності різних регіонів та громад відображається у зниженні частки власних доходів місцевих бюджетів з 40,9% у 2015 році до 54,2% у 2023 році;

4. Інформаційно-аналітичне забезпечення корелює з якісним показником рівня інноваційності місцевого управління. Відсутність повноцінних систем електронного документообігу та аналітичних інструментів у значної частини органів місцевого самоврядування відображається у низькому рівні впровадження електронних систем управління та надання послуг (38% територіальних громад станом на 2023 рік).

Щодо зовнішніх факторів впливу та їх зв'язків з показниками ефективності:

1. Макроекономічна ситуація в країні, зокрема скорочення реального ВВП на 30,4% у 2022 році, має прямий зв'язок з кількісним показником динаміки капітальних видатків місцевих бюджетів. Спостерігається критичне

падіння капітальних видатків з 32,2 млрд грн у 2015 році до 25,7 млрд грн у 2023 році;

2. Глобалізація та європейська інтеграція як зовнішній фактор корелює з якісним показником ефективності інституційних змін на місцевому рівні. Впровадження нових стандартів управління та розвитку на регіональному рівні відображається у створенні 1470 ОТГ, що охоплюють 87% території країни станом на 2023 рік;

3. Збройна агресія Росії проти України має прямий зв'язок з кількісним показником індексу інвестиційної привабливості регіонів України. Зниження середнього індексу по Україні до 2,4 балів з 5 можливих у 2023 році (що на 0,8 балів нижче, ніж у 2015 році) є безпосереднім наслідком військової агресії та окупації близько 20% території України;

4. Законодавче та нормативно-правове забезпечення корелює з якісним показником рівня довіри громадян до місцевої влади. Недосконалість законодавчої бази у сфері регіонального розвитку та фінансової децентралізації відображається у зниженні рівня довіри до місцевої влади з 53% у 2020 році до 41% у 2023 році;

5. Міжнародна технічна допомога та співпраця з міжнародними фінансовими інституціями тісно пов'язані з показником співвідношення трансфертів з державного бюджету до власних доходів місцевих бюджетів. Хоча значна фінансова підтримка від міжнародних партнерів певною мірою сприяла зниженню цього показника з 59,1% у 2015 році до 45,8% у 2023 році, варто зазначити, що ефективність вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації залишається недостатньою. Як свідчать дані додатка Г [174], кількість міжнародних партнерств територіальних громад України станом на 01.07.2024 р. зросла, проте це не компенсує системних недоліків в управлінні, зокрема, слабкості інституційної спроможності, фрагментарності стратегічного планування та обмежених можливостей для забезпечення сталого розвитку. Співпраця з міжнародними інституціями створює нові можливості для

розвитку місцевих бюджетів, однак для досягнення реальних результатів необхідно удосконалювати внутрішні механізми координації, підвищувати ефективність розподілу ресурсів та зміцнювати фінансову автономію громад. Незважаючи на міжнародну підтримку, проблема неконструктивної координації між рівнями влади та відсутність узгоджених підходів до регіонального розвитку залишаються основними перепонами на шляху до ефективної фінансової децентралізації.

Важливо зазначити, що виявлені зв'язки між факторами впливу та показниками ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації мають комплексний та взаємозалежний характер. Це підкреслює необхідність системного підходу до вдосконалення досліджуваного механізму, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні фактори впливу. Таким чином, проведений аналіз дозволяє стверджувати про наявність складних і багатовимірних зв'язків між факторами впливу та показниками ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Ці зв'язки формують комплексну систему взаємодій, яка визначає ефективність досліджуваного механізму в умовах сучасних трансформаційних процесів в Україні.

Підсумовуючи результати аналізу ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації [158-190], варто наголосити на його багатовимірності та складності детермінант, що визначають його результативність. Комплексне дослідження кількісних та якісних показників у їх взаємозв'язку з внутрішніми та зовнішніми факторами впливу дозволяє констатувати наявність суттєвих викликів для ефективної реалізації політики регіонального розвитку в умовах децентралізаційних процесів. Виявлені тенденції, зокрема зростання міжрегіональних диспропорцій, недостатня інституційна спроможність органів місцевого самоврядування, зниження інвестиційної привабливості регіонів та погіршення екологічної ситуації,

свідчать про необхідність трансформації існуючого механізму з урахуванням сучасних реалій та перспективних напрямів розвитку публічного управління. Особливої уваги потребує питання синхронізації процесів фінансової децентралізації з розвитком кадрового потенціалу, вдосконаленням інформаційно-аналітичного забезпечення та посиленням інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Водночас, зовнішні фактори, такі як макроекономічна нестабільність, глобалізаційні виклики та зовнішня агресія, вимагають розробки адаптивних механізмів управління, здатних забезпечити стійкість регіонального розвитку в умовах підвищеної невизначеності. Критичним аспектом залишається питання ефективного використання міжнародної технічної допомоги та інтеграції кращих світових практик у сфері регіонального управління з урахуванням національної специфіки. Комплексний характер виявлених взаємозв'язків між факторами впливу та показниками ефективності підкреслює необхідність системного підходу до вдосконалення механізму державного управління регіональним розвитком, що передбачає не лише оптимізацію окремих його елементів, але й забезпечення їх когерентної взаємодії. У цьому контексті актуалізується потреба у розробці інтегральних індикаторів ефективності, які б враховували як кількісні, так і якісні аспекти функціонування досліджуваного механізму, створюючи тим самим надійну емпіричну базу для прийняття управлінських рішень та моніторингу їх імплементації. Варто зазначити, що для подальшого підвищення ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації необхідне глибинне виявлення та систематизація проблемних аспектів його функціонування, що і становитиме наступний логічний крок нашого дослідження, створюючи підґрунтя для подальшої розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо його вдосконалення.

2.2. Проблемні аспекти функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації

Дослідження проблемних аспектів функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в Україні набуває особливої гостроти в контексті сучасних трансформаційних процесів, що характеризуються безпрецедентними викликами для національної системи публічного управління. Критичне осмислення дисфункцій та інституційних пасток, що виникають у процесі імплементації політики фінансової децентралізації, є необхідною передумовою для розробки адаптивних та ефективних механізмів державного управління, здатних забезпечити сталий регіональний розвиток в умовах глобальної нестабільності та внутрішніх трансформацій. Особливої ваги ця проблематика набуває в контексті повномасштабної військової агресії Росії проти України, яка не лише загострила існуючі регіональні диспропорції, але й створила нові виклики для системи публічного управління, вимагаючи переосмислення традиційних підходів до регіонального розвитку та фінансової децентралізації. У зв'язку із цим виникла потреба у створенні військових адміністрацій (ВА) у територіальних громадах України для забезпечення оперативного управління в умовах воєнного стану. Станом на 01.07.2024 р., ВА були створені у низці громад, що відображено у додатку Д [174].

Дослідження проблемних аспектів функціонування вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації обумовлене необхідністю забезпечення ефективної адаптації регіональних економічних систем до динамічних змін зовнішнього середовища, зокрема в контексті євроінтеграційних процесів та глобальних економічних трансформацій. Виявлення та систематизація проблемних аспектів дозволить не лише оптимізувати існуючі механізми управління, але й

розробити інноваційні підходи до стимулювання ендегенного потенціалу регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення соціально-економічної когезії на національному рівні.

Логіка структурування дисертаційного дослідження передбачає аналіз проблемних аспектів функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації саме на цьому етапі роботи, оскільки це дозволяє органічно поєднати теоретико-методологічні засади з емпіричним аналізом сучасного стану досліджуваного механізму. Такий підхід забезпечує комплексність та системність наукового пошуку, створюючи підґрунтя для подальшої розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення механізму державного управління регіональним розвитком в умовах фінансової децентралізації.

Таким чином, дослідження проблемних аспектів функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є не лише актуальним науковим завданням, але й має вагоме практичне значення для оптимізації системи публічного управління в Україні, підвищення ефективності регіональної політики та забезпечення сталого розвитку територій в умовах сучасних викликів та трансформацій.

У контексті дослідження механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації ключовим аспектом є ідентифікація та аналіз його основних елементів, які формують структурно-функціональну архітектуру даного механізму. Базуючись на фундаментальних принципах теорії державного управління та враховуючи специфіку регіонального розвитку в умовах фінансової децентралізації, можна виокремити наступні елементи механізму, що розташовані за пріоритетністю: цілі, принципи, функції, методи, суб'єкти управління, об'єкти управління, інструменти, важелі впливу, ресурси, інформація, нормативно-правове забезпечення, інституційне забезпечення та фінансове забезпечення.

Цілі виступають первинним елементом механізму, визначаючи стратегічні орієнтири та бажані результати регіонального розвитку в умовах фінансової децентралізації. Принципи формують концептуальну основу функціонування механізму, забезпечуючи його відповідність фундаментальним засадам демократичного врядування та ефективного публічного управління. Функції окреслюють основні напрями діяльності суб'єктів управління, спрямовані на досягнення поставлених цілей. Методи визначають способи та підходи до реалізації управлінських функцій, забезпечуючи ефективність та результативність механізму. Суб'єкти управління, представлені органами державної влади та місцевого самоврядування, виступають ключовими акторами в реалізації політики регіонального розвитку. Об'єкти управління, які включають регіональні соціально-економічні системи та процеси, є реципієнтами управлінського впливу. Інструменти та важелі впливу формують операційний інструментарій механізму, забезпечуючи практичну реалізацію управлінських рішень. Ресурси, включаючи фінансові, людські та матеріально-технічні, створюють матеріальну основу для функціонування механізму. Інформація виступає критичним елементом, забезпечуючи аналітичну базу для прийняття управлінських рішень та моніторингу їх імплементації. Нормативно-правове забезпечення формує легітимну основу функціонування механізму, визначаючи правові рамки та регуляторні аспекти регіонального розвитку в умовах фінансової децентралізації. Інституційне забезпечення створює організаційну структуру для реалізації політики регіонального розвитку, а фінансове забезпечення визначає фінансові аспекти та механізми фінансування регіонального розвитку в умовах децентралізації[191; 192].

Обрання саме цих елементів обумовлено їх фундаментальним значенням для функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Вони охоплюють усі ключові аспекти управлінського процесу, від концептуального визначення цілей до практичної реалізації управлінських рішень, забезпечуючи

комплексний та системний підхід до аналізу та оптимізації досліджуваного механізму. Така структуризація дозволяє не лише ідентифікувати потенційні проблемні аспекти в кожному з елементів, але й розглядати їх у взаємозв'язку та взаємозалежності, що є критично важливим для розробки ефективних стратегій удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком в умовах фінансової децентралізації.

В контексті аналізу проблемних аспектів функціонування вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, особливої уваги заслуговує елемент цілепокладання, який виявляє низку суттєвих дисфункцій. Ключовою проблемою є асиметрія між декларованими стратегічними цілями регіонального розвитку та їх операціоналізацією в умовах фінансової децентралізації. Ця асиметрія проявляється у відсутності чіткої ієрархізації цілей, що призводить до розмивання пріоритетів та неефективного розподілу ресурсів між різними рівнями управління. Особливо гостро ця проблема проявляється в контексті необхідності інтеграції цілей сталого розвитку, визначених ООН [86], із національними та регіональними стратегіями розвитку, що ускладнюється в умовах фінансової децентралізації та обмеженості ресурсів на місцевому рівні.

Інший аспект проблеми цілепокладання пов'язаний з недостатньою адаптивністю цілей до динамічних змін зовнішнього середовища, зокрема в умовах військової агресії та постконфліктного відновлення. Існуючі механізми формування цілей регіонального розвитку часто виявляються негнучкими та неспроможними швидко реагувати на зміни геополітичної та соціально-економічної ситуації, що призводить до неефективності управлінських рішень та поглиблення регіональних диспропорцій. Це особливо актуально в контексті необхідності інтеграції цілей відновлення та розвитку постраждалих від конфлікту територій із загальнонаціональними стратегіями регіонального розвитку. Суттєвою проблемою також є недостатня узгодженість цілей регіонального розвитку з цілями фінансової

децентралізації, що призводить до виникнення інституційних пасток та неефективного використання фінансових ресурсів на місцевому рівні. Зокрема, спостерігається тенденція до формулювання цілей, орієнтованих на короткострокові фінансові ефекти, без урахування довгострокових перспектив сталого розвитку регіонів. Це створює ризики для формування самодостатніх та конкурентоспроможних територіальних громад, здатних ефективно використовувати свій ендегенний потенціал [193].

Окремо слід відзначити проблему недостатньої інклюзивності процесу цілепокладання, що проявляється у обмеженому залученні стейкхолдерів, зокрема представників громадянського суспільства та бізнесу, до формування цілей регіонального розвитку. Це призводить до зниження легітимності управлінських рішень та ефективності їх імплементації на місцевому рівні. В умовах фінансової децентралізації ця проблема набуває особливої гостроти, оскільки ефективне використання місцевих ресурсів вимагає консенсусу щодо пріоритетів розвитку серед усіх зацікавлених сторін. Наостанок, варто зазначити проблему недостатньої інтеграції цілей регіонального розвитку з цілями цифрової трансформації та інноваційного розвитку економіки. В умовах четвертої промислової революції та глобальних технологічних трендів, ця проблема створює ризики для довгострокової конкурентоспроможності регіонів та їх здатності адаптуватися до викликів майбутнього. Особливо гостро ця проблема проявляється в контексті необхідності розвитку smart-спеціалізації регіонів та формування інноваційних екосистем на місцевому рівні [194].

Таким чином, комплексний аналіз проблемних аспектів цілепокладання у механізмі державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації виявляє необхідність розробки нових підходів до формування адаптивних, інклюзивних та інтегрованих цілей, здатних забезпечити сталий та інноваційний розвиток регіонів України в умовах сучасних викликів та трансформацій.

Аналіз проблемних аспектів функціонування принципів як ключового елементу сучасного вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації також виявляє низку суттєвих дисфункцій, що потребують критичного осмислення та переоцінки в контексті сучасних викликів, з якими стикається Україна. Першочергово слід відзначити проблему неузгодженості між декларованими принципами та їх практичною імплементацією, що призводить до виникнення інституційних пасток та зниження ефективності управлінських рішень на регіональному рівні. Особливо гостро ця проблема проявляється у контексті принципу субсидіарності, який, попри своє центральне місце в концепції фінансової децентралізації, часто стикається з опором з боку центральних органів влади, що призводить до збереження надмірної централізації у прийнятті рішень та розподілі ресурсів.

Інший проблемний аспект пов'язаний з недостатньою адаптивністю принципів до умов гібридних загроз та асиметричних конфліктів, з якими стикається Україна. Традиційні принципи регіонального розвитку та фінансової децентралізації (зокрема, принципи субсидіарності, фіскальної еквівалентності, територіальності, та автономності місцевих бюджетів) виявляються неспроможними ефективно реагувати на виклики національної безпеки, що вимагає розробки нових підходів до балансування між децентралізацією та необхідністю консолідації ресурсів для протидії зовнішній агресії. Це створює потребу у формулюванні нових принципів «резильєнтної децентралізації», які б враховували необхідність підвищення стійкості регіональних систем до зовнішніх «шоків» при збереженні переваг децентралізованого управління [72].

Суттєвою проблемою також є недостатня інтеграція принципів сталого розвитку та екологічної відповідальності у механізми фінансової децентралізації. Це призводить до виникнення конфліктів між короткостроковими економічними інтересами регіонів та довгостроковими цілями екологічної стійкості, що особливо актуально в контексті глобальних

кліматичних змін та необхідності переходу до зеленої економіки. Відсутність чітких механізмів інтерналізації екологічних екстерналій на регіональному рівні створює ризики для сталого розвитку територій та може призводити до загострення міжрегіональних конфліктів щодо використання природних ресурсів [195].

Окремої уваги заслуговує проблема недостатньої інтеграції принципів інклюзивного розвитку в механізм фінансової децентралізації. Попри те, що фінансова децентралізація сприяє розширенню можливостей органів місцевого самоврядування у сфері бюджетного планування та управління, її вплив на рівний доступ різних соціальних груп до фінансових ресурсів залишається недостатньо дослідженим. Зокрема, механізми горизонтального та вертикального фінансового вирівнювання, які використовуються для підтримки регіонів із нижчим рівнем бюджетної забезпеченості, нерідко орієнтовані переважно на макроекономічні показники та не враховують особливостей соціальної стратифікації регіонів. Це може призводити до диспропорцій у доступі до бюджетного фінансування між різними соціально-економічними групами населення, особливо в умовах суттєвих територіальних та демографічних відмінностей [196].

У контексті фінансової децентралізації актуальним є забезпечення рівного доступу територіальних громад до інструментів фінансової підтримки, включно із державними субвенціями, міжмуніципальними фондами розвитку та грантовими програмами міжнародних партнерів. Для запобігання соціальній нерівності, що може бути посилена нерівномірністю бюджетного забезпечення, необхідно адаптувати механізми міжбюджетного вирівнювання, зокрема, передбачивши індикатори соціальної вразливості регіонів як критерій розподілу фінансових трансфертів. Наприклад, це може стосуватися розподілу фінансової допомоги для територій з високою концентрацією внутрішньо переміщених осіб, регіонів із підвищеним рівнем бідності або значним рівнем економічної стагнації. Таким чином, можна говорити про необхідність інтеграції підходу, що умовно можна назвати «інклюзивною

фінансовою децентралізацією», суть якої полягає у впровадженні механізмів розподілу фінансових ресурсів, що враховують соціально-економічні потреби населення конкретного регіону.

Окрім цього, варто зазначити, що фінансова децентралізація, як один із ключових компонентів регіонального розвитку, потребує інтеграції сучасних цифрових технологій, які сприятимуть підвищенню ефективності управління бюджетними ресурсами. Використання цифрових платформ для автоматизованого контролю за розподілом фінансових ресурсів та бюджетних потоків може значно підвищити прозорість фінансової діяльності органів місцевого самоврядування та сприяти їхній більшій підзвітності перед громадами. Зокрема, застосування блокчейн-технологій у фінансовому управлінні дає можливість впровадження смарт-контрактів для автоматичного виконання бюджетних зобов'язань та мінімізації ризиків нецільового використання коштів.

Отже, можна стверджувати, що фінансова децентралізація не лише розширює можливості регіонального розвитку, а й виступає механізмом забезпечення соціальної справедливості через інтеграцію принципів інклюзивного підходу до розподілу фінансових ресурсів. Водночас цифрова трансформація створює додаткові можливості для посилення прозорості та ефективності цих процесів, що, у свою чергу, дозволяє зменшити ризики бюджетного дисбалансу та забезпечити більш справедливий доступ територіальних громад до фінансових ресурсів у межах механізмів фінансової децентралізації.

Таким чином, комплексний аналіз проблемних аспектів функціонування принципів у механізмі державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації виявляє необхідність їх переосмислення та адаптації до сучасних реалій. Це вимагає розробки нової парадигми принципів регіонального розвитку, яка б інтегрувала аспекти резильєнтності, сталості, інклюзивності та інноваційності, забезпечуючи ефективне функціонування

механізмів фінансової децентралізації в умовах глобальних викликів та національних трансформацій.

Аналіз функціонального аспекту сучасного вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації виявляє низку суттєвих проблем, які потребують нагального вирішення в контексті сучасних викликів, що постали перед Україною. Першочергово слід відзначити дисфункцію координації між різними рівнями влади у процесі реалізації політики регіонального розвитку. Ця проблема особливо гостро проявляється у сфері стратегічного планування, де спостерігається неузгодженість між національними, регіональними та місцевими стратегіями розвитку. Наприклад, у процесі формування стратегій смарт-спеціалізації регіонів часто виникають конфлікти між пріоритетами, визначеними на національному рівні, та локальними ініціативами, що призводить до неефективного використання ресурсів та втрати потенційних синергетичних ефектів [197].

Інша критична проблема пов'язана з недостатньою адаптивністю функції моніторингу та оцінки ефективності регіонального розвитку в умовах динамічних змін зовнішнього середовища. Традиційні підходи до оцінки ефективності, засновані на статичних індикаторах, виявляються неспроможними адекватно відображати реальний стан справ в умовах гібридних загроз та асиметричних конфліктів. Це призводить до прийняття неадекватних управлінських рішень та неефективного розподілу ресурсів [198].

Суттєвою проблемою є також недостатня ефективність функції мобілізації та алокації фінансових ресурсів на регіональному рівні. Незважаючи на розширення фінансових повноважень органів місцевого самоврядування в рамках децентралізації, спостерігається низька ефективність використання інноваційних фінансових інструментів, таких як муніципальні облігації чи механізми державно-приватного партнерства. Це обмежує можливості залучення інвестицій для реалізації стратегічних

проектів регіонального розвитку. Наприклад, за даними Міністерства розвитку громад та територій України, у 2022 році лише 5% територіальних громад ефективно використовували механізми державно-приватного партнерства для фінансування інфраструктурних проектів.

Окремої уваги заслуговує проблема неефективності функції управління знаннями та інноваціями на регіональному рівні. В умовах переходу до економіки знань та четвертої промислової революції, ця функція набуває критичного значення для забезпечення конкурентоспроможності регіонів. Однак, існуючі механізми трансферу технологій та комерціалізації інновацій на регіональному рівні залишаються недостатньо розвиненими. Наприклад, за даними Державної служби статистики України, у 2020 році лише 13,8% підприємств в регіонах України здійснювали інноваційну діяльність, що значно нижче середньоєвропейського показника [200].

Нарешті, слід відзначити проблему недостатньої ефективності функції забезпечення екологічної стійкості регіонального розвитку. В умовах глобальних кліматичних змін та необхідності переходу до зеленої економіки, ця функція набуває особливого значення. Однак, існуючі механізми екологічного управління на регіональному рівні часто виявляються неспроможними забезпечити ефективну інтеграцію екологічних цілей у стратегії економічного розвитку. Наприклад, за даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, у 2021 році лише 30% регіональних стратегій розвитку містили комплексні заходи щодо адаптації до кліматичних змін [201].

Таким чином, комплексний аналіз функціонального аспекту механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації виявляє необхідність суттєвого переосмислення та оптимізації ключових управлінських функцій. Це вимагає розробки нових підходів до реалізації функцій координації, моніторингу, мобілізації ресурсів, управління знаннями та забезпечення екологічної стійкості, які б враховували специфіку

сучасних викликів та забезпечували ефективну адаптацію регіональних систем до динамічних змін зовнішнього середовища.

Проблемні аспекти функціонування методів у сучасному вітчизняному механізмі державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є надзвичайно складними та різноманітними. Однією з головних проблем є низька ефективність використання методів управління, зумовлена недостатньо розвинутою інституційною спроможністю регіональних органів влади. Це призводить до значних труднощів у реалізації національних стратегій розвитку на місцевому рівні. Наприклад, недостатня професійна підготовка кадрів та обмежений доступ до сучасних інформаційно-аналітичних систем значно ускладнюють процес прийняття управлінських рішень, що потребує комплексних методичних підходів. Крім того, існуюча нормативно-правова база часто не враховує специфіку окремих регіонів, що обмежує можливості адаптації методів до місцевих умов. Це, зокрема, стосується використання інноваційних методів управління, які потребують високого рівня технічної та методологічної підготовки, що часто відсутня на місцях[202].

Значні виклики створює також вплив зовнішніх факторів, таких як збройна агресія Росії проти України, що спричиняє додаткове навантаження на регіональні органи влади, змушуючи їх адаптувати методи управління в умовах кризи. Водночас, глобалізація та інтеграція до європейського простору вимагають від українських регіонів впровадження передових європейських методів управління, що не завжди є можливим через недостатній рівень розвитку інфраструктури та ресурсного забезпечення.

Отже, виявлення проблемних аспектів методів управління у сучасному українському механізмі державного управління регіональним розвитком є критично необхідним. Це дозволяє не лише виявити основні бар'єри на шляху до ефективної реалізації національних та регіональних стратегій, але й у подальшому запропонувати шляхи їх подолання, що сприятиме підвищенню

загальної ефективності державного управління в умовах фінансової децентралізації та викликів сучасності.

Проблемні аспекти функціонування суб'єктів управління як елементу сучасного вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації мають комплексний характер і є ключовими у забезпеченні ефективності державної політики на регіональному рівні. Одним із найбільших викликів є недостатня інституційна спроможність органів місцевого самоврядування, що виражається у слабкій координації між різними рівнями управління та недостатній кваліфікації управлінських кадрів. Це призводить до фрагментації управлінських процесів і ускладнює реалізацію стратегій розвитку на місцях. Зокрема, часто спостерігається невідповідність між завданнями, які покладаються на органи місцевого самоврядування, та їх реальними можливостями щодо виконання цих завдань, що погіршує ефективність прийняття управлінських рішень та їх реалізації [194].

Крім того, значним бар'єром є політична нестабільність та зміни в нормативно-правовій базі, які впливають на стабільність роботи суб'єктів управління. Це викликає зниження рівня довіри до органів влади з боку громадян та бізнесу, що, у свою чергу, знижує ефективність реалізації політики регіонального розвитку. Наприклад, у періоди політичних криз часто спостерігаються затримки у прийнятті ключових рішень, що призводить до втрати можливостей для розвитку та впровадження інноваційних підходів у фінансовій децентралізації. Важливим аспектом є також недостатній рівень участі громадськості у процесах прийняття рішень, що обмежує можливості для реального врахування інтересів місцевих громад у політиці розвитку регіонів. Ця проблема посилюється браком дієвих механізмів для залучення громадянського суспільства до моніторингу та контролю за діяльністю органів влади, що підриває легітимність прийнятих рішень [203].

Окрім цього, вплив зовнішніх факторів, таких як збройна агресія Росії проти України, створює додаткові виклики для суб'єктів управління,

змушуючи їх адаптувати свої стратегії до умов військової загрози, що суттєво ускладнює процеси розвитку регіонів і вимагає більш гнучких та адаптивних управлінських підходів. Водночас, глобалізаційні процеси та інтеграція до європейського простору вимагають від суб'єктів управління впровадження нових, більш ефективних методів і технологій управління, що потребує відповідних ресурсів і компетенцій, яких часто не вистачає на місцевому рівні.

Таким чином, вирішення зазначених проблемних аспектів є критично важливим для підвищення ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, що, у свою чергу, сприятиме сталому розвитку регіонів та інтеграції України в європейський простір.

В контексті сучасних викликів, перед якими постала Україна, одним із найбільших проблемних аспектів функціонування об'єктів управління як елементу механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є фрагментація та неоднорідність цих об'єктів. Це стосується не лише територіальної різноманітності регіонів, а й значних відмінностей у їхньому соціально-економічному розвитку, які суттєво ускладнюють процес ефективного управління. Зокрема, регіони з розвиненою інфраструктурою та стабільною економікою мають значні переваги у реалізації політик фінансової децентралізації, тоді як депресивні території зі слабкою економічною базою відчувають постійний дефіцит ресурсів та обмежену можливість залучення інвестицій. Ця ситуація створює дисбаланс у розвитку регіонів, посилюючи соціально-економічну нерівність, що, у свою чергу, ставить під загрозу стабільність національного розвитку. Наприклад, аграрні регіони, зокрема ті, що зазнали значних втрат через військову агресію Росії, значно відстають від індустріальних регіонів у питанні ефективного використання фінансових ресурсів, розширення доходної бази місцевих бюджетів та розвитку співробітництва територіальних громад в умовах фінансової децентралізації. Це призводить до того, що механізм управління, покликаний забезпечити рівномірний розвиток усіх територій, фактично стає

джерелом нових викликів, пов'язаних із нерівномірним розподілом ресурсів і можливостей [204].

Таким чином, найбільш проблемними аспектами функціонування об'єктів управління в сучасному українському механізмі державного управління регіональним розвитком є територіальна неоднорідність, соціально-економічний дисбаланс, слабка координація між різними рівнями влади та нерівномірний розподіл обмежених ресурсів [205]. Ці проблеми вимагають особливої уваги, оскільки їх вирішення є ключовим для досягнення рівномірного та сталого розвитку всіх регіонів України, особливо в умовах зовнішніх загроз та внутрішніх соціально-економічних викликів.

Одним із найбільш проблемних аспектів функціонування такого елементу сучасного вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, як інструменти, є їхня фрагментарність і недосконалість, що значно ускладнює реалізацію стратегій децентралізації та регіонального розвитку. У контексті сучасних викликів, зокрема військової агресії Росії проти України, глобальних економічних змін та євроінтеграційних процесів, існуючі інструменти управління часто не відповідають реальним потребам і викликам, з якими стикаються українські регіони.

Проблема полягає в тому, що багато інструментів управління, такі як фінансові, нормативно-правові та організаційні, розроблені для умов стабільності та передбачуваності, і не враховують екстремальні обставини, як-от війна чи різкі економічні кризи. Наприклад, інструменти фінансового забезпечення регіонального розвитку, такі як субвенції чи трансфери, часто не враховують реальних потреб регіонів, які зазнали руйнівних наслідків військових дій. Українська влада намагається швидко реагувати на потреби таких регіонів, але якщо ці потреби є масштабними, ресурсів для задоволення всіх вимог не вистачає. Це призводить до затримки допомоги, що здебільшого очікується з боку інших держав, міжнародних партнерів та зарубіжних організацій. Такий стан речей часто призводить до нездатності оперативно

реагувати на критичні потреби регіонів, які опинилися в умовах екстремальних обставин.

Також слід відзначити, що недосконалість інструментів управління часто проявляється у відсутності чіткої координації між різними рівнями влади. Це особливо помітно на рівні взаємодії між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування, де недостатня синхронізація дій та політик призводить до дезорганізації управлінських процесів. Крім того, важливим аспектом є слабкий розвиток інноваційних інструментів, таких як цифрові технології та інтегровані системи управління, що могли б значно підвищити ефективність механізму державного управління. В умовах цифровізації та глобалізації сучасні інструменти мають бути адаптивними, гнучкими та здатними до швидкої модернізації. Відсутність належного рівня цифровізації управлінських процесів у регіонах України обмежує можливості для ефективного моніторингу, контролю та коригування управлінських рішень[206].

Отже, проблемні аспекти функціонування інструментів державного управління в Україні охоплюють фрагментарність і недосконалість фінансових та нормативно-правових механізмів, відсутність чіткої координації між рівнями влади, а також недостатній рівень інноваційності та цифровізації, що суттєво знижує ефективність регіонального розвитку в умовах фінансової децентралізації.

У контексті аналізу проблемних аспектів функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, уваги заслуговує розгляд *важелів впливу*, які також демонструють низку суттєвих дисфункцій. Першочергово слід відзначити проблему недостатньої ефективності фінансових важелів у стимулюванні ендogenous розвитку регіонів. Незважаючи на розширення податкових повноважень органів місцевого самоврядування, спостерігається низька диверсифікація податкових інструментів та їх недостатня адаптивність до специфіки локальних економічних систем [207].

Інший проблемний аспект пов'язаний з неефективністю інвестиційних важелів у контексті стимулювання інноваційного розвитку регіонів. Зокрема, спостерігається низька результативність механізмів державно-приватного партнерства та венчурного фінансування на регіональному рівні[208]. Хоча в останні роки було здійснено певні кроки для покращення ситуації, зокрема оновлення нормативно-правової бази та впровадження нових форм співпраці між державою та приватним сектором, проблеми залишаються актуальними. Це обмежує можливості для реалізації масштабних інфраструктурних проєктів та інноваційних ініціатив.

Особливої уваги заслуговує проблема недостатньої ефективності регуляторних важелів у забезпеченні екологічної стійкості регіонального розвитку. Існуючі механізми екологічного регулювання на регіональному рівні часто виявляються неспроможними забезпечити інтерналізацію екологічних екстерналій та стимулювати перехід до зеленої економіки [209].

Суттєвою проблемою є також недостатня ефективність інформаційно-комунікаційних важелів у формуванні сприятливого інвестиційного клімату регіонів. Спостерігається низька результативність маркетингових стратегій регіонів та недостатнє використання потенціалу цифрових технологій для просування регіональних брендів [210].

Нарешті, слід відзначити проблему неефективності соціальних важелів у забезпеченні інклюзивного характеру регіонального розвитку. Існуючі механізми соціального захисту та стимулювання соціальних інновацій на регіональному рівні часто виявляються неспроможними адекватно реагувати на виклики демографічних змін та трансформації ринку праці [211].

Таким чином, комплексний аналіз проблемних аспектів функціонування важелів впливу у механізмі державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації виявляє необхідність розробки нових, більш інтегрованих та адаптивних підходів до їх застосування. Ці підходи мають забезпечувати синергію між різними типами важелів, враховувати специфіку локальних економічних систем та відповідати на сучасні виклики

сталого та інклюзивного розвитку регіонів в умовах глобальної конкуренції та технологічних трансформацій.

Фінансова децентралізація, як один із ключових елементів сучасного державного управління, передбачає делегування повноважень та *ресурсів* від центральної влади до регіонів з метою підвищення ефективності управління, наближення публічних послуг до громадян та стимулювання місцевої ініціативи. Однак, реалізація цього процесу в українських умовах супроводжується низкою проблемних аспектів, особливо стосовно забезпечення регіонів ресурсами.

Одним із найбільш гострих проблемних аспектів є недостатність та нерівномірність розподілу ресурсів між регіонами. Незважаючи на формальне делегування повноважень, фінансові ресурси, передані на місця, часто виявляються недостатніми для вирішення нагальних проблем регіонального розвитку. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема: недостатнім обсягом міжбюджетних трансфертів (розрахунки міжбюджетних трансфертів часто не враховують реальних потреб регіонів, особливо тих, що мають низький економічний потенціал або велику кількість соціально незахищених верств населення); нерівномірністю податкового потенціалу регіонів (регіони з розвинутою промисловістю та великими містами мають значно більші податкові надходження, ніж регіони з аграрною економікою або віддалені території); відсутністю ефективних механізмів мобілізації додаткових ресурсів (регіони мають обмежені можливості для залучення інвестицій та інших джерел фінансування) [212].

Іншим важливим проблемним аспектом є недостатня ефективність використання ресурсів на місцевому рівні. Це пов'язано з низкою причин, серед яких: низький рівень професійності місцевих управлінців (недостатня кваліфікація кадрів, особливо в галузі фінансів та економіки, ускладнює ефективне використання ресурсів); відсутність прозорості та підзвітності (недостатня прозорість бюджетних процесів, а також відсутність ефективних механізмів контролю за використанням коштів сприяють корупції та

неефективному витрачанню ресурсів); слабка координація між різними рівнями влади (відсутність чіткої координації дій між центральним урядом та місцевими органами влади ускладнює реалізацію спільних проєктів та програм) [213].

Крім того, слід зазначити, що ресурси не обмежуються лише фінансовими коштами. Важливу роль відіграють також такі ресурси як: людські ресурси (недостатність кваліфікованих кадрів у багатьох регіонах стримує регіональний розвиток); інфраструктура (застаріла та недостатньо розвинена інфраструктура обмежує можливості для економічного зростання); природні ресурси (нераціональне використання природних ресурсів може призвести до екологічних проблем та зменшення довгострокового потенціалу розвитку).

Отже, проблемні аспекти, пов'язані з забезпеченням ресурсами регіонів в умовах фінансової децентралізації, є складними та багатограними. Їх вирішення потребує комплексного підходу, який включатиме в себе оптимізацію системи міжбюджетних відносин, створення сприятливого інвестиційного клімату, підвищення спроможності органів місцевого самоврядування, розвиток міжмуніципального співробітництва, посилення громадського контролю тощо. Лише за умови системного вирішення цих проблемних аспектів можна забезпечити ефективне функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації та сприяти збалансованому розвитку всіх регіонів України.

Проблемні аспекти функціонування інформаційного забезпечення в контексті державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є надзвичайно актуальними в умовах сучасних викликів, з якими стикається Україна. Інформація, як ключовий елемент управлінських процесів, відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективності та прозорості державного управління. Однак, існує низка проблемних аспектів, які ускладнюють цей процес.

По-перше, варто зазначити, що одним із найбільших викликів є недостатня інтеграція інформаційних систем на різних рівнях управління. Відсутність єдиної інформаційної платформи, яка б об'єднувала дані з різних джерел, призводить до фрагментації інформації та ускладнює процес прийняття рішень[214].

По-друге, проблема полягає у низькому рівні цифрової грамотності серед працівників органів державної влади на місцях. Це ускладнює впровадження сучасних інформаційних технологій та інструментів для управління регіональним розвитком. Відсутність належної підготовки та навчання призводить до того, що навіть наявні інформаційні системи використовуються неефективно[215].

По-третє, важливим аспектом є питання безпеки інформації. В умовах гібридної війни та постійних кіберзагроз, забезпечення захисту даних стає критично важливим. Недостатня увага до кібербезпеки може призвести до витоку конфіденційної інформації, що матиме негативні наслідки для регіонального розвитку та національної безпеки[216].

Крім того, варто звернути увагу на проблему доступності інформації для громадськості. Відсутність прозорості та відкритості даних про фінансові потоки та їх використання ускладнює громадський контроль та знижує рівень довіри до органів державної влади. Зокрема, неповне оприлюднення звітності щодо використання бюджетних коштів на регіональному рівні може викликати підозри у корупційних діях та нераціональному розподілі ресурсів.

Таким чином, для покращення інформаційного забезпечення державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації необхідно вжити комплексних заходів. Це включає створення єдиної інтегрованої інформаційної платформи, підвищення рівня цифрової грамотності працівників, забезпечення кібербезпеки та підвищення прозорості та відкритості даних. Лише за таких умов можна досягти ефективного та сталого розвитку регіонів України.

Нормативно-правове забезпечення в контексті фінансової децентралізації в Україні є одним з найважливіших елементів механізму державного управління регіональним розвитком. Проте, об'єктивно існує низка проблемних аспектів, які суттєво ускладнюють ефективність реалізації цього механізму.

По-перше, варто зазначити, що недостатня узгодженість між різними рівнями нормативно-правових актів створює правову невизначеність. Наприклад, наявність суперечливих норм у законодавстві, що регулює фінансову децентралізацію, призводить до неоднозначного тлумачення прав і обов'язків органів місцевого самоврядування. Це, в свою чергу, знижує їхню здатність до самостійного управління фінансовими ресурсами, оскільки місцеві ради часто стикаються з правовими колізіями, які ускладнюють процеси планування та виконання бюджетів. По-друге, існує проблема недостатньої участі громадськості у формуванні нормативно-правових актів, що стосуються фінансової децентралізації. Це призводить до того, що інтереси місцевих громад не завжди враховуються при прийнятті рішень на рівні держави. Наприклад, відсутність культури залученості громадськості до прийняття рішень та дієвих механізмів для активного залучення громадськості до обговорення проєктів нормативних актів обмежує можливості для реального врахування потреб населення, що негативно позначається на ефективності реалізації політики регіонального розвитку. По-третє, важливим аспектом є недостатня адаптація нормативно-правового забезпечення до сучасних викликів і загроз. Наприклад, швидкі зміни в економічній ситуації, викликані зовнішніми факторами, такими як війна або економічні санкції, вимагають оперативного реагування з боку держави. Однак, існуючі законодавчі рамки часто не дозволяють швидко адаптуватися до нових умов, що призводить до затримок у прийнятті важливих рішень[217].

Крім того, необхідно відзначити, що фінансова децентралізація в Україні супроводжується значними ризиками, пов'язаними з корупцією та неефективним використанням бюджетних коштів. Відсутність прозорих

механізмів контролю за використанням фінансових ресурсів на місцях може призвести до зловживань і нецільового витрачання коштів, що підриває довіру до органів місцевого самоврядування та держави в цілому [218].

Отже, проблемні аспекти нормативно-правового забезпечення в Україні в контексті фінансової децентралізації потребують комплексного підходу до їх вирішення, шляхом удосконалення законодавчої бази, забезпечення активної участі громадськості у процесах прийняття рішень, а також створення ефективних механізмів контролю за використанням бюджетних коштів. Лише за таких умов можна досягти стабільності та ефективності в управлінні регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

Інституційне забезпечення є одним із ключових елементів функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в сучасній Україні. Однак, в умовах постійних трансформаційних процесів, викликаних як внутрішніми політичними й економічними змінами, так і зовнішніми факторами, інституційне забезпечення стикається з низкою суттєвих проблем, які стримують його ефективність.

Однією з головних проблем є недостатня координація між центральними та місцевими органами влади у сфері фінансового управління, що проявляється у складнощах розподілу повноважень, відповідальності та ресурсного забезпечення. Це призводить до дублювання функцій та неефективного використання фінансових ресурсів. Наприклад, взаємодія між нормами Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [219] та Бюджетного кодексу України [220] стосується питань міжбюджетних відносин, механізмів бюджетного вирівнювання, а також розмежування відповідальності за формування та використання фінансових ресурсів місцевого самоврядування. Відсутність ефективних механізмів фінансового узгодження призводить до ситуацій, коли громади змушені самотійно вирішувати питання розподілу коштів без належної координації з боку центральних органів виконавчої влади, що знижує ефективність управління

бюджетними ресурсами. Подальша синхронізація нормативно-правових актів є необхідною для усунення цих проблем у контексті фінансової децентралізації.

Ще однією серйозною проблемою є низька інституційна спроможність органів місцевого самоврядування. Вона виявляється у відсутності достатніх знань і навичок у сфері фінансового менеджменту, стратегічного планування та управління проєктами серед керівництва та фахівців місцевого самоврядування. Це обмежує можливості для реалізації ефективної регіональної політики та використання інструментів фінансової децентралізації. Наприклад, низка ТГ стикаються з проблемами при плануванні та реалізації проєктів, спрямованих на розвиток місцевої інфраструктури, через брак кваліфікованих кадрів і досвіду у сфері проєктного управління [221].

Крім того, серйозним викликом є недостатня прозорість і підзвітність у процесах прийняття рішень та управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні. Незважаючи на впровадження інструментів громадського контролю та відкритості даних, існують значні прогалини в забезпеченні належного моніторингу та аудиту використання коштів, що виділяються в межах децентралізації. Це призводить до зростання корупційних ризиків і знижує довіру населення до місцевої влади [222].

Також слід відзначити нерівномірний розвиток інституційної інфраструктури в різних регіонах України, що є одним із ключових викликів у процесі реалізації політики децентралізації. Зокрема, рівень інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, якість кадрового потенціалу, доступність фінансових і технічних ресурсів суттєво різняться залежно від економічного потенціалу регіону, рівня урбанізації, наявності розвинених промислових або логістичних кластерів, а також рівня залученості місцевих громад до процесів управління. Деякі регіони, зокрема обласні центри та міста з високим рівнем економічної активності (Київ, Львів, Одеса, Дніпро), мають значно краще розвинену інституційну інфраструктуру та

ширші можливості для залучення фінансових ресурсів, зокрема міжнародної технічної допомоги. Водночас, віддалені, сільські, прикордонні або регіони з історично низьким рівнем економічного розвитку (наприклад, окремі райони Чернігівської, Кіровоградської, Житомирської, Сумської областей) часто стикаються з кадровим дефіцитом, недостатнім рівнем цифровізації адміністративних послуг і обмеженим доступом до інвестиційних ресурсів. Це призводить до поглиблення регіональних диспропорцій у розвитку місцевого самоврядування та створює додаткові виклики для ефективності державного управління в умовах фінансової децентралізації[222].

Таким чином, інституційне забезпечення є критично важливим компонентом механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, і його вдосконалення є необхідним кроком для досягнення сталого розвитку регіонів України.

Фінансове забезпечення в межах механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є одним із найбільш критичних аспектів, які визначають успішність та ефективність цього процесу. Проблематика фінансового забезпечення полягає в тому, що воно є багатовимірним та інтегральним елементом, який охоплює як надходження коштів, так і їх розподіл та ефективне використання на місцевому рівні.

На сучасному етапі розвитку України, фінансова децентралізація розглядається як інструмент посилення спроможності органів місцевого самоврядування, зокрема через передачу частини фінансових ресурсів і повноважень на місцевий рівень. Однак, на практиці цей процес супроводжується низкою проблем, які суттєво впливають на функціонування регіонального розвитку. Основні проблемні аспекти фінансового забезпечення включають [223, с. 297-298]:

- нерівномірність фінансових надходжень між регіонами. Унаслідок різного рівня економічного розвитку регіонів, відмінності в їх фінансовій спроможності стають однією з головних проблем. Зокрема, регіони, які мають

низький рівень економічного розвитку, часто стикаються з проблемою дефіциту фінансових ресурсів, що унеможлиблює реалізацію необхідних програм розвитку. Як приклад, можна навести ситуацію у східних областях України, де через військові дії спостерігається значне зменшення доходів місцевих бюджетів, що ускладнює виконання соціальних та інфраструктурних проєктів;

- недостатня ефективність механізмів розподілу коштів. Фінансова децентралізація передбачає збільшення фінансової автономії місцевих громад, однак без ефективних механізмів розподілу ці кошти можуть бути використані нераціонально. Зокрема, існує ризик неефективного розподілу ресурсів, коли кошти спрямовуються на поточні потреби замість інвестування в довгострокові проєкти розвитку. Наприклад, часто фінансові ресурси витрачаються на підтримку адміністративних витрат замість інвестицій у розвиток інфраструктури або стимулювання місцевого бізнесу;

- обмежена фінансова спроможність органів місцевого самоврядування. Незважаючи на збільшення обсягу надходжень до місцевих бюджетів, їх фінансова спроможність залишається обмеженою через невідповідність між переданими повноваженнями та реальними можливостями їх фінансування. Це призводить до того, що органи місцевого самоврядування не можуть повністю реалізувати свої функції, що негативно впливає на якість надання публічних послуг. Наприклад, багато громад стикаються з проблемою забезпечення якісних освітніх та медичних послуг через недостатнє фінансування;

- проблеми з підзвітністю та прозорістю використання коштів. Фінансова децентралізація передбачає підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування за управління фінансовими ресурсами. Однак, недостатня прозорість та підзвітність використання цих коштів може призвести до зловживань та неефективності. Це питання особливо актуальне в контексті боротьби з корупцією та забезпечення належного контролю за розподілом і використанням бюджетних коштів.

Ці проблеми є важливими не лише з точки зору поточних викликів, але й у контексті подальшого розвитку державного управління та зміцнення регіональної політики в Україні. Тому, розробка та впровадження ефективних фінансових механізмів, що забезпечують стабільний розвиток регіонів, є ключовим завданням державного управління в сучасних умовах.

Підсумовуючи результати аналізу проблемних аспектів функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, слід наголосити на системному характері виявлених дисфункцій, які охоплюють усі ключові елементи досліджуваного механізму. Комплексна взаємодія цих проблемних аспектів створює синергетичний ефект, що посилює негативний вплив на ефективність регіонального розвитку та ускладнює процес імплементації політики фінансової децентралізації в умовах сучасних викликів, з якими стикається Україна. Особливої гостроти ця проблематика набуває в контексті необхідності забезпечення резильєнтності регіональних систем до зовнішніх шоків, зокрема в умовах військової агресії та постконфліктного відновлення. Виявлені проблеми вимагають розробки нової парадигми державного управління регіональним розвитком, яка б інтегрувала аспекти фінансової децентралізації з механізмами забезпечення національної безпеки, екологічної стійкості та соціальної згуртованості. Про це також свідчать дані соціологічного опитування щодо змін якості послуг в ОТГ України після реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади на засадах децентралізації, що представлені у додатку Ж [1]. Це створює підґрунтя для подальшого дослідження інноваційних підходів до вдосконалення досліджуваного механізму, зокрема через призму адаптації кращих світових практик до українських реалій та розробки оригінальних управлінських інструментів, здатних забезпечити ефективний регіональний розвиток в умовах децентралізації та глобальних трансформацій.

2.3. Зарубіжний досвід функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації

Дослідження зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є нагальною потребою в контексті сучасних викликів, перед якими постала Україна. Це підтверджується результатами соціологічного опитування, що представлені у додатку [1], де 37,8% респондентів з об'єднаних громад та 36,5% населення України загалом вважають, що реформатори повинні враховувати іноземний досвід та рекомендації міжнародних організацій для успішного проведення реформ. Причому цей показник є найвищим (39,9%) серед громад, які об'єдналися майже на початку децентралізації в 2016 році, що свідчить про зростання усвідомлення важливості міжнародного досвіду в процесі реформування. Водночас, дані вказують на необхідність збалансованого підходу, оскільки респонденти надають більшого значення думці місцевих депутатів та голів (64,4-73,2%), а також вітчизняних експертів (61,7-64,1%), що підкреслює важливість адаптації зарубіжного досвіду до локальних умов та потреб.

В умовах триваючих реформ на засадах децентралізації та територіальної реорганізації, які набули особливої актуальності у зв'язку з євроінтеграційними прагненнями держави, аналіз зарубіжних практик стає не просто теоретичною задачею, а необхідністю для функціонування ефективної моделі управління регіональним розвитком в Україні. Фінансова децентралізація виступає ключовим інструментом для посилення спроможності органів місцевого самоврядування, зокрема через забезпечення їх фінансової автономії та відповідальності, що є основою для реалізації принципу субсидіарності та забезпечення сталого регіонального розвитку. Вивчення зарубіжного досвіду дозволяє не лише виявити найбільш ефективні інструменти управління, що можуть бути адаптовані до українського

контексту, але й допомагає уникнути поширених помилок, які можуть виникати на етапі впровадження нових механізмів у складній соціально-економічній та політичній ситуації, характерній для України. З огляду на виклики, пов'язані з постконфліктною реінтеграцією територій, управлінням регіональними диспропорціями, необхідністю мобілізації ресурсів для відновлення інфраструктури та модернізації економіки, фінансова децентралізація постає не лише як інструмент розвитку, а й як механізм зміцнення національної єдності та консолідації суспільства навколо спільних інтересів. Зарубіжний досвід [224-232] демонструє, що успішне функціонування механізмів фінансової децентралізації ґрунтується на ефективних системах горизонтальної і вертикальної координації між органами влади різних рівнів, а також на прозорих і підзвітних фінансових відносинах, що є критичним для України в контексті запобігання та протидії корупції та підвищення довіри до органів публічної влади. Крім того, міжнародні практики дозволяють краще зрозуміти, як можна ефективно використовувати інструменти державно-приватного партнерства та залучати міжнародні фінансові ресурси для розвитку регіонів. Таким чином, дослідження зарубіжного досвіду є невід'ємною частиною формування теоретико-методологічного підґрунтя для розробки та удосконалення дієвих механізмів державного управління регіональним розвитком, які відповідатимуть сучасним викликам України, зокрема у сфері відновлення постраждалих територій, забезпечення соціальної справедливості та інклюзивного розвитку в умовах децентралізованого управління.

У контексті аналізу зарубіжного досвіду функціонування механізмів державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, доцільно провести типологізацію моделей децентралізації, що застосовуються в різних країнах, з урахуванням їх специфіки та впливу на регіональний розвиток.

1. Федералістська модель (Німеччина, США) характеризується високим ступенем автономії регіонів (земель або штатів) у фінансових питаннях. У цих

країнах регіональні органи влади мають значні повноваження у формуванні та розподілі бюджету, самостійно встановлюють деякі види податків та здійснюють управління своїми фінансовими ресурсами. Механізми державного управління регіональним розвитком у таких умовах базуються на чіткому розмежуванні компетенцій між федеральним і регіональним рівнями, що сприяє ефективному управлінню ресурсами відповідно до місцевих потреб. Однак така модель потребує потужних механізмів фіскального вирівнювання для забезпечення рівномірного розвитку регіонів і запобігання великим диспропорціям.

2. Асиметрична децентралізація (Іспанія, Італія) передбачає надання різних рівнів фінансової автономії окремим регіонам. В Іспанії, наприклад, автономні області, такі як Каталонія чи Басконія, мають набагато ширші фінансові повноваження, ніж інші регіони. Це дає змогу регіонам з сильнішими економіками формувати власні програми розвитку на основі місцевих потреб і ресурсів, однак унітарність держави зберігається через механізми центрального контролю. Така модель державного управління регіональним розвитком дозволяє регіонам з особливими культурними та економічними умовами ефективніше розвиватися, однак може призводити до напруженості через різні рівні фінансових можливостей.

3. Унітарна модель з децентралізованим управлінням (Франція, Польща, Угорщина) передбачає сильний центральний уряд із жорстким контролем за фінансовими потоками та ресурсами, при цьому місцеві органи мають певну автономію у витрачанні коштів на місцеві потреби. Наприклад, у Польщі реформа територіальної організації влади та місцевого самоврядування на засадах децентралізації дозволила регіонам отримати більше можливостей для управління місцевими ресурсами, зберігаючи при цьому централізовані механізми контролю за розподілом фінансів. Ця модель відрізняється сильним наглядом за регіональними бюджетами з боку центральної влади і значною залежністю регіонів від міжбюджетних трансфертів. Механізми державного

управління в такій системі спрямовані на забезпечення рівномірного розвитку регіонів через централізоване управління ресурсами.

4. Модель високої фіскальної відповідальності (Швеція, Фінляндія) характеризується чіткою фінансовою автономією регіонів та муніципалітетів у питаннях місцевого оподаткування і бюджетного планування. У Швеції та Фінляндії місцеві органи мають широкі повноваження у прийнятті рішень щодо надання публічних послуг і розподілу місцевих ресурсів, що стимулює їх до ефективного управління і створює відповідальність перед місцевими громадами. Механізми державного управління в рамках цієї моделі сприяють активній участі місцевого населення в прийнятті рішень і підвищують ефективність використання ресурсів через прозорість і підзвітність.

5. Постсоціалістична модель (Чехія, Угорщина, Польща) вирізняється тим, що фінансова децентралізація є частиною більш широких процесів трансформації публічного управління після падіння соціалістичних режимів. У Чехії та Угорщині цей процес супроводжується реформами, спрямованими на підвищення ефективності управління через передачу фінансових повноважень місцевим органам, хоча залишаються значні виклики, пов'язані з обмеженими фінансовими ресурсами та слабкою інституційною спроможністю на місцях. Ці країни покладаються на фінансову підтримку з боку ЄС, що компенсує недостатність місцевих ресурсів. Механізми державного управління тут прагнуть досягти балансу між централізованим і децентралізованим управлінням через використання інструментів міжбюджетного вирівнювання [224].

Аналізуючи вплив цих моделей на механізми державного управління регіональним розвитком, можна стверджувати, що ступінь фінансової автономії регіонів визначає не тільки їхню здатність самотійно розробляти стратегії розвитку, але й ефективність реалізації цих стратегій. Висока фінансова децентралізація (Німеччина, Швеція, Фінляндія) сприяє інноваційному підходу до регіонального управління та дозволяє регіонам

гнучко реагувати на місцеві потреби, що підвищує загальну ефективність управління. Водночас централізовані моделі (Франція, Польща, Угорщина) забезпечують сильнішу координацію та контроль з боку держави, що важливо для уникнення диспропорцій у розвитку регіонів. Однак асиметричні моделі (Іспанія, Італія) можуть створювати ризики зростання міжрегіональних диспропорцій, якщо не використовуються належні механізми фіскального вирівнювання.

Таким чином, різні моделі фінансової децентралізації мають прямий вплив на структуру і функціонування механізмів державного управління регіональним розвитком, що дозволяє адаптувати національні стратегії до специфічних умов кожної країни або регіону. Для України, де тривають процеси децентралізації, важливо дослідити і у подальшому інтегрувати найкращі елементи цих моделей, щоб забезпечити збалансований регіональний розвиток, ефективність управління та фінансову стійкість органів місцевого самоврядування.

1. Досвід країн федералістської моделі. Унікальність досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в *Німеччині* полягає у високорозвиненій системі міжрегіонального фінансового вирівнювання, яка є основним елементом федералістської моделі цієї країни. Німецький федералізм ґрунтується на глибокому розподілі владних повноважень між федеральним урядом та землями, що дозволяє регіонам мати суттєву автономію в управлінні фінансами. Водночас держава забезпечує загальну збалансованість розвитку через механізми вертикального і горизонтального фіскального вирівнювання, метою яких є зменшення економічних диспропорцій між багатими і менш розвиненими землями. Така система гарантує не лише ефективне управління фінансами на регіональному рівні, а й забезпечує соціальну та економічну стабільність усієї держави. Особливо важливою є функція координації між федеральним рівнем і регіонами через спільні органи, такі як Бундесрат, що дозволяє поєднувати автономію земель із єдністю державної політики.

Німецька модель також включає широке використання принципів кооперативного федералізму, де федеральний уряд та регіони спільно беруть участь у реалізації ключових проєктів розвитку, що підвищує ефективність управлінських рішень і сприяє гармонізації регіональних політик [225]. Такий підхід забезпечує ефективну реалізацію інфраструктурних проєктів та соціальних програм, які фінансуються як із центрального, так і з регіональних бюджетів, що є запорукою стабільного регіонального розвитку та збалансованого економічного зростання країни.

Унікальний досвід *США* у сфері фінансової децентралізації базується на особливій ролі штатів у формуванні податкової політики та управлінні регіональними фінансами. У Сполучених Штатах кожен штат має значну автономію у встановленні податкових ставок та формуванні власних бюджетів, що дає змогу враховувати специфічні економічні умови та потреби кожного регіону. Цей аспект американської децентралізації забезпечує значну гнучкість у фінансовому управлінні та дозволяє регіонам самостійно формувати стратегії розвитку, залучати інвестиції та забезпечувати ефективне функціонування публічних послуг. Важливою характеристикою механізмів державного управління у США є стимулювання конкуренції між штатами, що сприяє впровадженню інноваційних управлінських рішень та ефективнішому використанню фінансових ресурсів. Крім того, США мають розвинену систему державно-приватного партнерства на регіональному рівні, де штати активно співпрацюють із приватним сектором у реалізації інфраструктурних проєктів, що підвищує ефективність використання бюджетних коштів [226]. Така модель, у свою чергу, сприяє розвитку місцевої економіки та стимулює підприємництво, що є важливим фактором регіонального зростання. Окрім цього, фіскальні механізми у США забезпечують високий рівень прозорості та підзвітності, що дозволяє місцевим громадам контролювати використання бюджетних коштів і брати активну участь у прийнятті рішень, які стосуються регіонального розвитку.

2. Досвід країн моделі асиметричної децентралізації. Унікальність досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в Іспанії полягає в її моделі асиметричної децентралізації, де автономні регіони, такі як Каталонія, Басконія та Галісія, мають значно ширші фінансові та адміністративні повноваження порівняно з іншими частинами країни. В основі іспанської системи лежить Конституція 1978 року, яка визнала право регіонів на самоврядування і створила основу для формування автономних спільнот з різним ступенем політичної та фінансової автономії. Автономні області Іспанії мають власні бюджети, податкові інструменти та можуть самостійно формувати стратегії регіонального розвитку, що дає змогу ефективно реагувати на місцеві соціально-економічні потреби. Особливу роль відіграє те, що автономні спільноти мають договірні відносини з центральним урядом щодо розподілу податкових надходжень і бюджетних трансфертів, що забезпечує стабільність регіональних фінансів і водночас дозволяє центральній владі зберігати певний контроль. При цьому такі регіони, як Каталонія, мають власні податкові агентства, що надає їм додаткову фінансову гнучкість, проте така модель створює потенційні напруження у відносинах з центральним урядом через відмінності у фінансовій спроможності регіонів. Асиметрична децентралізація в Іспанії також забезпечує унікальні механізми державного управління, де регіони мають можливість реалізовувати власні програми розвитку, зокрема в галузі освіти, охорони здоров'я та інфраструктури, що дозволяє більш гнучко адаптувати політики до регіональних потреб. Водночас така система потребує ефективних механізмів фіскального вирівнювання для уникнення значних міжрегіональних диспропорцій, які можуть виникати через різний рівень економічного розвитку автономних спільнот[227].

В Італії модель асиметричної децентралізації також відрізняється значною варіативністю в розподілі фінансових і управлінських повноважень між регіонами, особливо між так званими «звичайними» регіонами та

регіонами зі спеціальним статусом, такими як Сицилія, Сардинія, Валь д'Аоста, Трентіно-Альто-Адідже і Фріулі-Венеція-Джулія. Ці регіони мають розширену автономію в питаннях податкового регулювання, що дозволяє їм самостійно формувати значну частину свого бюджету і спрямовувати кошти на реалізацію регіональних програм розвитку. Важливим аспектом італійської моделі є те, що регіони зі спеціальним статусом мають право залишати у своїх бюджетах більшу частину податкових надходжень, що дозволяє їм ефективніше планувати довгострокові стратегії регіонального розвитку та спрямовувати кошти на пріоритетні соціально-економічні програми. Унікальність італійського підходу полягає також у високому рівні координації між центральним і регіональними урядами, що дозволяє узгоджувати національні і регіональні інтереси у процесі бюджетного планування і реалізації публічних політик. Водночас Італія стикається з труднощами у забезпеченні рівномірного регіонального розвитку через історичну економічну нерівність між північними та південними регіонами, що потребує ефективних механізмів фіскального вирівнювання та спеціальних програм підтримки менш розвинених територій [227]. Ця асиметрична модель забезпечує значну фінансову і політичну автономію для регіонів зі спеціальним статусом, водночас зберігаючи жорсткішу централізовану модель управління для інших регіонів, що дозволяє державі забезпечувати баланс між регіональною самостійністю та загальнодержавною економічною стабільністю.

Таким чином, досвід Іспанії та Італії демонструє різні підходи до асиметричної децентралізації, де регіони з більшими економічними можливостями мають ширші повноваження у фінансовому управлінні, що дозволяє їм самостійно формувати регіональні стратегії розвитку. Водночас обидві країни стикаються з викликами, пов'язаними з необхідністю вирівнювання міжрегіональних економічних диспропорцій, що вимагає активної ролі центральної влади у забезпеченні ефективних механізмів фіскального вирівнювання.

3. Досвід країн унітарної моделі з децентралізованим управлінням. Унікальність досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації у Франції полягає в тому, що, незважаючи на традиційну централізацію влади, протягом останніх десятиліть країна перейшла до моделі децентралізованого управління, яка передбачає значну автономію місцевих органів у питаннях бюджету та розвитку регіонів. Франція демонструє приклад унітарної держави, де централізоване управління поєднується з потужними регіональними інструментами управління фінансами. Децентралізаційні реформи, які розпочалися в 1980-х роках, дозволили місцевим органам влади – регіонам, департаментам і комунальним громадам – отримати більше автономії у прийнятті фінансових рішень. Особливість французької моделі полягає в наявності специфічних механізмів контролю і нагляду з боку держави за ефективністю використання фінансових ресурсів, при цьому місцеві бюджети формуються через комбінацію місцевих податкових надходжень і міжбюджетних трансфертів [228]. Ця модель забезпечує певний баланс між централізованим наглядом і фінансовою автономією органів місцевого самоврядування, що дозволяє регіонам ефективніше реалізовувати проєкти розвитку інфраструктури, транспорту та соціальної сфери.

Унікальний досвід Польщі полягає в тому, що децентралізація стала ключовим елементом реформ після падіння соціалістичного режиму, і цей процес супроводжувався одночасним реформуванням місцевого самоврядування. Польська модель фінансової децентралізації є яскравим прикладом поступової передачі влади і фінансових ресурсів від центрального уряду до місцевих органів, що дозволило регіонам стати активними учасниками у прийнятті рішень щодо розвитку. Важливою складовою польської моделі є створення воєводств – адміністративно-територіальних одиниць, які мають значні повноваження у питаннях управління регіональним розвитком і розподілу фінансових ресурсів. Польська децентралізація дозволяє регіонам самостійно розподіляти місцеві податки, однак центральна

влада зберігає ключову роль через систему міжбюджетних трансфертів і дотацій, що використовуються для вирівнювання регіональних диспропорцій [229]. Ця модель успішно поєднує централізований контроль з фінансовою відповідальністю регіонів, дозволяючи досягати значного економічного розвитку навіть у найменш розвинених регіонах Польщі.

Угорщина демонструє специфічний підхід до фінансової децентралізації в контексті постсоціалістичних реформ, що супроводжувалося спробами модернізації місцевого самоврядування та передачею регіонам фінансових повноважень. Однак унікальність угорської моделі полягає у тому, що з початку 2000-х років уряд почав централізувати частину повноважень, що певною мірою обмежило автономію місцевих органів у фінансових питаннях. Попри це, місцеві органи влади в Угорщині все ще мають можливість самостійно управляти певною частиною місцевих податків і зборів, що забезпечує регіональний розвиток на місцевому рівні. Проблемою угорської моделі є надмірна залежність місцевих бюджетів від центральних субсидій і трансфертів, що створює фінансові диспропорції між регіонами. Однак саме через такі виклики Угорщина змушена шукати інноваційні шляхи покращення фінансового управління, використовуючи інструменти державно-приватного партнерства та залучення міжнародної фінансової допомоги для розвитку інфраструктури та стимулювання місцевого економічного зростання [230]. Угорська модель, попри свої складнощі, є важливим прикладом для країн, які прагнуть збалансувати фінансову децентралізацію з ефективним централізованим контролем.

Таким чином, досвід Франції, Польщі та Угорщини ілюструє різні підходи до фінансової децентралізації в унітарних державах. Кожна країна формує свою специфічну модель, де централізовані механізми управління поєднуються з автономією регіонів у прийнятті фінансових рішень. Це дозволяє досягати балансу між централізованим контролем і фінансовою

відповідальністю регіонів, що сприяє рівномірному розвитку та вирівнюванню регіональних диспропорцій.

4. Досвід країн моделі високої фіскальної відповідальності. Унікальність досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації у Швеції полягає у високому рівні автономії місцевих органів влади, зокрема муніципалітетів, які мають право самостійно управляти значними фінансовими ресурсами. Шведська модель передбачає, що близько 70% податків збираються на місцевому рівні, що робить муніципалітети ключовими акторами у фінансовому управлінні. Така децентралізація дозволяє органам місцевого самоврядування активно впливати на розвиток інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення, адаптуючи управлінські рішення до специфічних потреб місцевого населення. Важливим аспектом є те, що муніципалітети несуть відповідальність за бюджетне планування і забезпечення збалансованості доходів і витрат, що стимулює ефективне використання ресурсів і уникнення дефіциту бюджету. Шведська модель фінансової децентралізації також базується на принципі фіскального вирівнювання, що спрямовано на усунення економічних диспропорцій між регіонами. Завдяки системі міжмуніципальних трансфертів держава підтримує менш розвинені муніципалітети, забезпечуючи рівномірний розвиток територій і соціальну справедливість [231]. Така модель сприяє підвищенню ефективності державного управління через тісну співпрацю між місцевими органами та центральним урядом, що дозволяє забезпечувати високу якість надання публічних послуг.

Фінляндія, подібно до Швеції, має модель високої фіскальної відповідальності, де ключова роль у регіональному розвитку належить муніципалітетам, однак її унікальність полягає у більш інтегрованому підході до управління соціальними послугами на місцевому рівні. Фінські муніципалітети мають широкі повноваження не лише у сфері оподаткування,

але й у наданні базових соціальних послуг, зокрема у сфері освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. Фінансова децентралізація у Фінляндії відрізняється тим, що місцеві органи влади безпосередньо відповідають за якість та доступність цих послуг, що робить їх головними акторами у реалізації політики соціального забезпечення. Фінляндія також має розвинену систему фіскального вирівнювання, що забезпечує перерозподіл ресурсів між багатшими та біднішими муніципалітетами, аби гарантувати рівний доступ до основних публічних послуг для всього населення. Особливість фінської моделі полягає в тому, що вона базується на принципах місцевої демократії, де муніципалітети мають право на самоврядність і одночасно несуть відповідальність за ефективне управління фінансовими ресурсами та реалізацію стратегій регіонального розвитку [231]. Це сприяє високому рівню прозорості та підзвітності місцевої влади перед населенням, а також дозволяє досягати гармонійного розвитку територій через адаптацію політик до місцевих умов.

Таким чином, Швеція і Фінляндія пропонують унікальні приклади успішної фінансової децентралізації, де місцеві органи влади мають значну автономію у прийнятті рішень, що сприяє ефективному управлінню регіональним розвитком і забезпеченню соціальної справедливості. Обидві моделі, базуючись на високій фіскальній відповідальності муніципалітетів, сприяють досягненню сталого розвитку регіонів через відповідальне використання фінансових ресурсів і тісну координацію з центральною владою.

5. Досвід країн постсоціалістичної моделі. Унікальність досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації у Чехії полягає в тому, що після падіння соціалістичного режиму країна здійснила глибоку адміністративну реформу, спрямовану на децентралізацію управлінських функцій і передання значної частини повноважень на місцевий рівень. Особливістю чеської моделі є створення регіональних органів самоврядування з автономними фінансовими

ресурсами, що дозволило зміцнити місцеві інституції та підвищити їхню спроможність у забезпеченні регіонального розвитку. Водночас фінансова децентралізація Чехії характеризується чітким розмежуванням між доходами місцевих і центральних бюджетів. Основними джерелами доходів місцевих органів є місцеві податки та дотації з центрального бюджету, які спрямовані на забезпечення рівномірного розвитку регіонів. Особливо важливо, що чеська модель передбачає сильний акцент на прозорості у використанні бюджетних ресурсів, що забезпечується через інститути місцевого самоврядування та активну участь громадян у процесах прийняття рішень[232].

Унікальний досвід Угорщини у сфері фінансової децентралізації полягає в тому, що, попри спроби впровадити реформи, країна демонструє приклад обмеженої децентралізації з подальшою централізацією влади після 2010 року. Реформи 1990-х років, які мали на меті передання фінансових і управлінських повноважень на місцевий рівень, сприяли певній автономії муніципалітетів у питаннях бюджетного планування. Однак фінансова спроможність місцевих органів значною мірою обмежувалася залежністю від міжбюджетних трансфертів, що створювало дисбаланси в розподілі ресурсів між багатшими та біднішими регіонами. Центральний уряд зберігав потужні важелі контролю над регіональними бюджетами, що з часом призвело до концентрації влади на національному рівні. Проте важливим аспектом угорської моделі залишається активне використання європейських фондів для розвитку регіональної інфраструктури, що компенсує обмежену фінансову спроможність місцевих органів влади [230].

Унікальність польської моделі фінансової децентралізації полягає в тому, що вона стала ключовим елементом реформ після падіння соціалістичного режиму, і цей процес був тісно пов'язаний із відновленням місцевого самоврядування та формуванням воєводств як адміністративних одиниць з широкими повноваженнями. Польська децентралізація відзначається високою фінансовою автономією регіонів, які мають власні

джерела доходів і можливість самостійно формувати свої бюджети. Місцеві податки та збори становлять значну частину доходів місцевих бюджетів, що дає регіонам змогу активно впливати на регіональний розвиток і визначати пріоритети у фінансуванні інфраструктурних проєктів, освіти та охорони здоров'я. Однак, попри значну автономію, Польща зберігає централізовану систему фіскального вирівнювання, яка дозволяє підтримувати баланс між різними регіонами і уникати значних економічних диспропорцій [229]. Польський досвід також демонструє ефективне поєднання державних і європейських ресурсів для забезпечення сталого регіонального розвитку, що стало одним з факторів економічного зростання країни.

Таким чином, Чехія, Угорщина та Польща демонструють різні підходи до фінансової децентралізації в умовах постсоціалістичної трансформації. Унікальні моделі кожної з цих країн відображають їхні історичні та політичні контексти, а також здатність адаптувати національні стратегії до нових викликів у сфері регіонального управління. Для України, яка також перебуває на шляху децентралізації, важливо врахувати досвід цих країн, зокрема щодо поєднання місцевої автономії з ефективними механізмами фіскального вирівнювання та використанням міжнародної фінансової допомоги для стимулювання регіонального розвитку.

У табл.2.1 узагальнено зарубіжні підходи до фінансової децентралізації, відображаючи різні моделі управління, включаючи федералістські, унітарні та асиметричні системи. Її конфігурація дозволяє чітко показати, як країни з різним політичним устроєм та історичними умовами реалізують механізми міжбюджетного вирівнювання, підтримують фінансову автономію регіонів і стимулюють їх розвиток. Включення до таблиці таких країн як Німеччина, Іспанія, Швеція та Польща забезпечує комплексне уявлення про практики децентралізації в умовах як розвинених демократій, так і постсоціалістичних країн.

Таблиця 2.1

Зарубіжний досвід функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації

Модель фінансової децентралізації	Ключові характеристики	Особливості механізму державного управління регіональним розвитком	Переваги	Виклики
Федералістська модель (Німеччина, США)	- Висока автономія регіонів у фінансових питаннях; - Чіткий розподіл компетенцій між федеральним і регіональним рівнями; - Розвинена система міжрегіонального фінансового вирівнювання.	- Кооперативний федералізм; - Спільна участь федерального уряду та регіонів у ключових проєктах розвитку; - Стимулювання конкуренції між регіонами.	- Гнучкість у реагуванні на місцеві потреби; - Ефективне використання ресурсів; - Стимулювання інновацій в управлінні.	- Ризик посилення міжрегіональних диспропорцій; - Складність координації між рівнями влади.
Асиметрична децентралізація (Іспанія, Італія)	- Різні рівні фінансової автономії для різних регіонів; - Договірні відносини між центром і регіонами; - Власні податкові агентства у деяких регіонах.	- Гнучкість у формуванні регіональних стратегій розвитку; - Високий рівень координації між центральним і регіональними урядами; - Специфічні механізми фіскального вирівнювання.	- Врахування культурних та економічних особливостей регіонів; - Стимулювання ендегенного потенціалу розвитку.	- Ризик посилення сепаратистських тенденцій; - Складність забезпечення рівномірного розвитку всіх регіонів.
Унітарна модель з децентралізованим управлінням (Франція, Польща, Угорщина)	- Поєднання централізованого контролю з фінансовою автономією регіонів; - Значна роль міжбюджетних трансфертів; - Поступова передача повноважень на місцевий рівень.	- Баланс між централізованим наглядом і місцевою автономією; - Активне використання європейських фондів для регіонального розвитку; - Створення спеціальних адміністративних одиниць (воєводств).	- Збереження єдності державної політики; - Ефективний контроль за використанням ресурсів.	- Ризик надмірної залежності від центральних субсидій; - Обмежена фінансова спроможність деяких регіонів.
Модель високої фіскальної відповідальності (Швеція, Фінляндія)	- Висока автономія місцевих органів влади; - Значна частка податків збирається на місцевому рівні; - Розвинена система фіскального вирівнювання.	- Інтегрований підхід до управління соціальними послугами на місцевому рівні; - Висока прозорість і підзвітність місцевої влади; - Активна участь громадян у прийнятті рішень.	- Ефективне надання публічних послуг; - Висока адаптивність до місцевих потреб; - Стимулювання інновацій у публічному управлінні.	- Ризик значних відмінностей у якості послуг між регіонами; - Складність координації національних політик.
Постсоціалістична модель (Чехія, Угорщина, Польща)	- Поєднання децентралізації з елементами централізованого контролю; - Активне використання європейських фондів; - Поступова передача повноважень на місцевий рівень.	- Створення регіональних органів самоврядування з автономними фінансовими ресурсами; - Баланс між місцевою автономією та централізованим контролем; - Ефективне поєднання державних і європейських ресурсів.	- Стимулювання місцевих ініціатив; - Підвищення ефективності використання ресурсів; - Адаптація до європейських стандартів управління.	- Ризик нерівномірного розвитку регіонів; - Недостатня інституційна спроможність на місцевому рівні; - Залежність від зовнішнього фінансування.

Примітка: даний перелік не є вичерпним.

Джерело: систематизовано автором на основі [224-232].

На основі проведеного аналізу зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації [224-232], можна зробити таке узагальнення.

Механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації у розвинених країнах характеризується комплексністю та багатовимірністю, що зумовлено необхідністю забезпечення ефективного функціонування всіх його складових елементів. Дослідження досвіду таких країн як Німеччина, США, Іспанія, Італія, Франція, Польща, Угорщина, Швеція, Фінляндія та Чехія дозволяє виокремити ключові аспекти функціонування даного механізму.

Цілі механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації у зарубіжних країнах спрямовані на забезпечення сталого та збалансованого розвитку регіонів, підвищення їх фінансової автономії, стимулювання місцевих ініціатив та інновацій, а також зменшення міжрегіональних диспропорцій. Важливо зазначити, що цілепокладання у досліджених країнах характеризується диференційованим підходом, який враховує специфіку кожного регіону та його потенціал.

Принципи, на яких базується функціонування механізму, включають субсидіарність, транспарентність, підзвітність, фінансову відповідальність та ефективність використання ресурсів. Особливо варто відзначити принцип субсидіарності, який є ключовим у європейській практиці і передбачає передачу повноважень на найнижчий рівень управління, здатний ефективно їх реалізувати.

Функції механізму охоплюють широкий спектр управлінських дій, включаючи планування, організацію, координацію, мотивацію та контроль. У контексті фінансової децентралізації особливого значення набувають функції фінансового планування та бюджетування на регіональному рівні, а також функції фіскального вирівнювання, що є характерними для федеративних держав, таких як Німеччина та США.

Методи, що застосовуються в рамках механізму, варіюються від адміністративних до економічних та соціально-психологічних. Зокрема, в країнах з високим рівнем фінансової децентралізації, таких як Швеція та Фінляндія, переважають економічні методи, які стимулюють ефективне використання місцевих ресурсів та підвищують фінансову відповідальність регіональних органів влади.

Суб'єктами управління виступають органи державної влади різних рівнів, від центральних до місцевих, а також спеціалізовані інституції, відповідальні за регіональний розвиток. Важливо відзначити тенденцію до посилення ролі регіональних та місцевих органів влади у процесі прийняття рішень щодо розподілу та використання фінансових ресурсів, що є ключовою характеристикою фінансової децентралізації.

Об'єктами управління є регіональні соціально-економічні системи, включаючи фінансові ресурси регіонів, їх інфраструктуру, людський капітал та природні ресурси. У контексті фінансової децентралізації особливого значення набуває управління місцевими бюджетами та податковими надходженнями.

Інструменти та важелі впливу, що використовуються в рамках механізму, включають фіскальні інструменти (місцеві податки та збори), міжбюджетні трансферти, програми регіонального розвитку, інвестиційні стимули та механізми державно-приватного партнерства. Особливо варто відзначити досвід країн ЄС у використанні структурних фондів як інструменту стимулювання регіонального розвитку.

Ресурсне забезпечення механізму охоплює фінансові, матеріальні, інформаційні та людські ресурси. При цьому фінансові ресурси відіграють ключову роль, включаючи власні доходи регіонів, міжбюджетні трансферти та кошти, залучені через механізми державно-приватного партнерства.

Інформаційне забезпечення механізму базується на використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволяють забезпечити прозорість фінансових потоків та підвищити ефективність

управлінських рішень. Зокрема, досвід Швеції та Фінляндії демонструє ефективність використання електронних систем управління фінансами для забезпечення транспарентності та підзвітності.

Нормативно-правове забезпечення механізму включає конституційні норми, закони та підзаконні акти, які регулюють питання фінансової децентралізації та регіонального розвитку. Важливо відзначити, що в багатьох країнах, зокрема в Іспанії та Італії, існують спеціальні закони, які визначають особливий статус окремих регіонів та їх фінансові повноваження.

Інституційне забезпечення механізму характеризується наявністю спеціалізованих органів та інституцій, відповідальних за координацію політики регіонального розвитку та фінансової децентралізації. Зокрема, у Німеччині важливу роль відіграє Федеральна рада (Бундесрат), яка забезпечує участь земель у формуванні федеральної політики.

Фінансове забезпечення механізму базується на поєднанні власних доходів регіонів, міжбюджетних трансфертів та залучених коштів. При цьому спостерігається тенденція до збільшення фінансової автономії регіонів через розширення їх податкових повноважень та зменшення залежності від центральних трансфертів.

Таким чином, зарубіжний досвід функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації демонструє комплексний підхід до забезпечення ефективного регіонального розвитку. Ключовими факторами успіху є чітке розмежування повноважень між рівнями влади, забезпечення фінансової автономії регіонів, ефективні механізми фіскального вирівнювання та стимулювання місцевих ініціатив. Важливо зазначити, що не існує універсальної моделі фінансової децентралізації, і кожна країна адаптує цей механізм відповідно до своїх історичних, політичних та економічних особливостей.

Для України, яка знаходиться на шляху впровадження фінансової децентралізації, особливо цінним є досвід постсоціалістичних країн, таких як Польща та Чехія, які успішно трансформували свої системи регіонального

управління. Водночас, досвід федеративних держав, таких як Німеччина, може бути корисним для розробки ефективних механізмів міжрегіонального фінансового вирівнювання.

У контексті подальшого розвитку механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в Україні, важливо забезпечити баланс між фінансовою автономією регіонів та збереженням цілісності державної політики, розробити ефективні інструменти стимулювання місцевих ініціатив та інновацій, а також створити потужну систему моніторингу та оцінки ефективності використання фінансових ресурсів на регіональному рівні. Враховуючи проаналізований досвід [224-232], логічним наступним кроком нашого дослідження є пошук напрямів удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації та визначення основних шляхів адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування цього механізму в реаліях сучасної України, що дозволить сформулювати ефективну модель регіонального розвитку, яка відповідатиме викликам та потребам українського суспільства.

Висновки до розділу 2

У межах надання оцінки сучасного стану функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації визначено ефективність функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації; оцінено сучасний стан, виявлено та проаналізовано проблемні аспекти функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації; виявлено унікальні підходи та інструменти зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

На основі даного розгляду зроблено такі висновки та отримано наступні результати:

1. Запропоновано інтегрований підхід до оцінки ефективності функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, який синтезує кількісні та якісні показники у їх взаємозв'язку з внутрішніми та зовнішніми факторами впливу, на основі чого визначено ефективність функціонування даного механізму. Проведений аналіз каузальних зв'язків між детермінантами ефективності та результативними показниками функціонування механізму дозволив виявити латентні закономірності та взаємозалежності у системі регіонального управління в умовах фінансової децентралізації. Зокрема, встановлено кореляцію між рівнем інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та динамікою виконання місцевих бюджетів, що відкриває нові перспективи для оптимізації процесів стратегічного планування на регіональному рівні. Виявлено взаємозв'язок між рівнем інформаційно-аналітичного забезпечення та інноваційністю місцевого управління, що створює підґрунтя для подальшої цифрової трансформації публічного управління на регіональному рівні. Удосконалено теоретико-методологічні засади аналізу зовнішніх факторів впливу на ефективність механізму, зокрема, розглянуто вплив міжнародної технічної допомоги на фінансову автономію регіонів. Це дозволило виявити нелінійний характер взаємозв'язку між зовнішньою підтримкою та показниками фінансової децентралізації, що має важливе значення для розробки стратегій залучення та використання міжнародної допомоги. Розширено концептуальні підходи до аналізу ефективності механізму державного управління регіональним розвитком в умовах зовнішніх загроз, зокрема розглянуто питання стійкості регіональних економічних систем в умовах військової агресії. Це дозволило виявити критичні точки вразливості та потенційні напрями підвищення стійкості регіонів до зовнішніх «шоків».

2. Оцінено сучасний стан, виявлено та проаналізовано проблемні аспекти функціонування таких основних елементів механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації як: цілі; принципи; функції; методи; суб'єкти управління; об'єкти управління; інструменти; важелі впливу; ресурси; інформація; нормативно-правове забезпечення; інституційне забезпечення; фінансове забезпечення. Виявлено комплекс взаємопов'язаних дисфункцій, що охоплюють ключові елементи досліджуваного механізму. Зокрема, ідентифіковано асиметрію між декларованими цілями та їх практичною реалізацією, недостатню адаптивність принципів управління до умов гібридних загроз, неефективність функціональних зв'язків між різними рівнями влади, вразливість об'єктів управління до зовнішніх шоків та обмежену дієвість важелів впливу в контексті стимулювання ендogenous розвитку регіонів. Виявлені проблемні аспекти набувають особливої гостроти в умовах необхідності забезпечення резильєнтності регіональних систем та постконфліктного відновлення, що вимагає розробки нової парадигми державного управління регіональним розвитком. Ця парадигма має інтегрувати аспекти фінансової децентралізації з механізмами забезпечення національної безпеки, екологічної стійкості та соціальної згуртованості, створюючи підґрунтя для формування адаптивних та ефективних управлінських інструментів в умовах глобальних трансформацій та специфічних викликів, що постали перед Україною.

3. Дослідження зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації дозволило виявити унікальні підходи та інструменти тематичного досвіду і зробити висновок про його багатогранність та варіативність залежно від історичних, політичних та соціально-економічних умов кожної країни. Дослідження показало, що ефективність даного механізму зумовлюється комплексним підходом до його формування та реалізації, який передбачає збалансоване поєднання централізованого управління з розширенням фінансової автономії регіонів. Ключовими факторами

успішного функціонування механізму є чітке розмежування повноважень між рівнями влади, забезпечення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, впровадження дієвих інструментів міжрегіонального фінансового вирівнювання та стимулювання локальних ініціатив. Особливу увагу привертає досвід країн з федеративним устроєм (Німеччина, США) та унітарних держав з високим рівнем децентралізації (Швеція, Фінляндія), де механізми фінансової децентралізації сприяють підвищенню ефективності управління регіональним розвитком через посилення відповідальності місцевих органів влади та активізацію громадської участі. Водночас, досвід постсоціалістичних країн (Польща, Чехія, Угорщина) демонструє важливість поетапного впровадження реформи територіальної організації влади та місцевого самоврядування на засадах децентралізації з урахуванням інституційної спроможності регіонів та необхідності збереження балансу між автономією та державним контролем. Узагальнення зарубіжного досвіду свідчить про необхідність адаптації механізмів фінансової децентралізації до специфічних умов кожної країни, що для України означає важливість наявності власної моделі, яка б враховувала як кращі світові практики, так і національні особливості регіонального розвитку та поточні виклики, пов'язані з реформуванням системи публічного управління та адміністрування.

Отримані результати та зроблені висновки на основі другого розділу роботи створюють базис для подальших наукових досліджень, які представлені у третьому розділі.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ НА ЗАСАДАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

3.1. Шляхи адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації

У контексті сучасних викликів, з якими стикається Україна, зокрема необхідності продовження реформування системи державного управління в умовах децентралізації, євроінтеграційних прагнень та поствоєнного відновлення, дослідження шляхів адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації набуває особливої значущості. Імперативи модернізації вітчизняної системи публічного управління та адміністрування вимагають критичного переосмислення та творчої адаптації кращих світових практик у сфері регіонального розвитку, що дозволить не лише оптимізувати існуючі механізми державного управління, але й сформувати інноваційні підходи до вирішення комплексних проблем територіального розвитку в умовах фінансової децентралізації. Аналіз зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створює підґрунтя для розробки адаптивних та ефективних управлінських інструментів, здатних забезпечити синергію між децентралізованими фінансовими потоками та стратегічними цілями державної регіональної політики. Особливої ваги набуває дослідження шляхів імплементації елементів федеративних, унітарних та гібридних моделей управління регіональним розвитком в українських реаліях, що дозволить сформувати

унікальну національну модель, яка враховуватиме як глобальні тренди децентралізації, так і специфічні виклики, пов'язані з необхідністю забезпечення територіальної цілісності, економічної безпеки та соціальної згуртованості в умовах зовнішньої агресії. Таким чином, визначення та комплексне дослідження основних шляхів адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є не лише науково-теоретичним завданням, але й практичним інструментом для вдосконалення системи публічного управління та адміністрування в Україні, що сприятиме підвищенню ефективності державної регіональної політики та зміцненню інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в контексті євроінтеграційних процесів та поствоєнного відновлення.

У контексті нашого дослідження, під *адаптацією* зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в реалії сучасної України ми розуміємо комплексний процес селективного відбору, критичного аналізу та трансформативного пристосування елементів зарубіжних моделей управління регіональним розвитком до специфічних умов вітчизняної системи публічного управління та адміністрування з урахуванням інституційних, правових, соціально-економічних та культурних особливостей України. Цей процес передбачає не лише механічне перенесення успішних практик, але й їх творче переосмислення та модифікацію відповідно до стратегічних пріоритетів державної регіональної політики, викликів децентралізації та євроінтеграційних прагнень держави.

Грунтуючись на вищезазначеному розумінні адаптації, *застосування* зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в реаліях сучасної України ми визначаємо як цілеспрямовану імплементацію адаптованих елементів зарубіжних моделей у практику вітчизняного публічного управління через розробку та реалізацію відповідних нормативно-

правових актів, організаційно-управлінських рішень та інституційних перетворень, спрямованих на оптимізацію механізму державного управління регіональним розвитком в умовах фінансової децентралізації. Це передбачає практичну інтеграцію адаптованих інструментів, методів та процедур у систему міжбюджетних відносин, процеси стратегічного планування регіонального розвитку та механізми координації між різними рівнями публічного управління з метою підвищення ефективності та результативності державної регіональної політики.

Таке розуміння адаптації та застосування зарубіжного досвіду базується на концептуальних засадах інституційного ізоморфізму [233] та теорії трансферу політики [234], але враховує специфіку механізмів державного управління в умовах трансформаційних процесів [235]. Воно відображає комплексний підхід до модернізації системи публічного управління та адміністрування, який передбачає не лише технократичні зміни, але й глибинні інституційні перетворення, спрямовані на формування ефективної моделі регіонального розвитку в умовах децентралізації та євроінтеграції [236].

У процесі дослідження шляхів адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в реалії сучасної України, ми дотримувалися визначеного комплексу науково обґрунтованих *критеріїв* селекції релевантних елементів зарубіжного досвіду. Ці критерії враховують специфіку вітчизняної системи публічного управління та адміністрування, а також актуальні виклики, пов'язані з процесами децентралізації та євроінтеграції.

Першим критерієм є інституційна сумісність, яка передбачає оцінку відповідності зарубіжних практик існуючій в Україні системі владних інституцій, нормативно-правовій базі та організаційній культурі публічного управління. Цей критерій є ключовим для забезпечення ефективної

імплементції адаптованих механізмів без їх відторгнення існуючою системою.

Другим критерієм виступає ресурсна досяжність, яка враховує фінансові, кадрові та технологічні можливості України щодо впровадження певних елементів зарубіжного досвіду. Цей критерій дозволяє уникнути селекції таких механізмів, які, попри свою ефективність у країні походження, можуть виявитися нежиттєздатними в українських реаліях через відсутність необхідних ресурсів для їх реалізації.

Третім критерієм є синергетичний потенціал, який оцінює здатність адаптованих елементів зарубіжного досвіду взаємодіяти з існуючими механізмами державного управління, посилюючи їх ефективність. Цей критерій є особливо важливим в контексті комплексного характеру механізму державного управління регіональним розвитком, де впровадження нових елементів має відбуватися з урахуванням їх впливу на всю систему.

Четвертим критерієм виступає адаптивна гнучкість, яка передбачає можливість модифікації зарубіжних практик відповідно до специфічних умов різних регіонів України. Цей критерій є особливо актуальним з огляду на значні соціально-економічні та культурні відмінності між регіонами нашої держави.

П'ятим критерієм є темпоральна релевантність, яка оцінює відповідність зарубіжного досвіду актуальним викликам та стратегічним пріоритетам розвитку України. Цей критерій дозволяє зосередитися на тих елементах зарубіжного досвіду, які найбільш відповідають поточному етапу реформ та довгостроковим цілям державної регіональної політики.

Обрання саме цих критеріїв обумовлено їх комплексністю та взаємодоповнюваністю, що дозволяє всебічно оцінити потенціал адаптації та застосування різних елементів зарубіжного досвіду в українських реаліях. Інституційна сумісність та ресурсна досяжність забезпечують базову можливість імплементції, тоді як синергетичний потенціал та адаптивна гнучкість гарантують ефективність функціонування адаптованих механізмів у

довгостроковій перспективі. Темпоральна релевантність, у свою чергу, забезпечує відповідність обраних елементів зарубіжного досвіду актуальним потребам та цілям розвитку України.

Таким чином, визначено нами система критеріїв створює методологічне підґрунтя для науково обґрунтованої селекції тих елементів зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, які мають найбільший потенціал для успішної адаптації та ефективного застосування в реаліях сучасної України. Це дозволяє уникнути механічного копіювання зарубіжних практик та забезпечити їх органічну інтеграцію в існуючу систему публічного управління та адміністрування, сприяючи підвищенню ефективності механізму державного управління регіональним розвитком в умовах фінансової децентралізації.

Аналіз зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації у федеративних державах, зокрема Німеччині та США, дозволяє виокремити низку ключових елементів, які можуть бути адаптовані та застосовані в реаліях сучасної України. Особливої уваги заслуговує досвід Німеччини щодо імплементації системи міжрегіонального фінансового вирівнювання. Німецька модель «кооперативного федералізму» передбачає ефективний механізм горизонтального та вертикального перерозподілу фінансових ресурсів між землями, що забезпечує збалансований розвиток регіонів та мінімізацію територіальних диспропорцій [237]. Адаптація цього досвіду до українських реалій може відбуватися шляхом удосконалення системи міжбюджетних трансфертів, зокрема через запровадження дієвих механізмів горизонтального вирівнювання між регіонами з різним рівнем фіскальної спроможності. Це дозволить забезпечити більш ефективний перерозподіл ресурсів та стимулювати розвиток менш розвинених територій.

Водночас, досвід США щодо впровадження механізмів конкурентного стимулювання регіонального розвитку також представляє значний інтерес для

України. Американська модель «конкурентного федералізму» базується на принципах фінансової автономії штатів та стимулюванні міжрегіональної конкуренції за інвестиції та людський капітал [238]. Адаптація цього досвіду може відбуватися через розширення повноважень регіонів у сфері податкової політики та створення сприятливого інвестиційного клімату. Зокрема, доцільним є впровадження механізмів диференційованого оподаткування для стимулювання розвитку пріоритетних галузей економіки в різних регіонах України.

Особливої уваги заслуговує адаптація принципів кооперативного федералізму в умовах унітарної держави, що є актуальним для України. Цей підхід передбачає розвиток механізмів співпраці між різними рівнями влади та посилення ролі регіонів у формуванні та реалізації державної політики. Адаптація цього досвіду може відбуватися через створення інституційних платформ для діалогу між центральною владою та регіонами, розвиток механізмів міжрегіональної співпраці та посилення ролі асоціацій місцевого самоврядування у процесах прийняття рішень на національному рівні.

Обґрунтування вибору саме цих шляхів адаптації та застосування зарубіжного досвіду базується на їх відповідності визначеним критеріям селекції, зокрема інституційній сумісності, ресурсній досяжності та синергетичному потенціалу. Імплементація елементів системи міжрегіонального фінансового вирівнювання відповідає потребам України у зменшенні регіональних диспропорцій та забезпеченні збалансованого розвитку територій. Впровадження механізмів конкурентного стимулювання регіонального розвитку сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіонів та стимулюванню їх економічного зростання. Адаптація принципів кооперативного федералізму в умовах унітарної держави дозволить посилити координацію між різними рівнями влади та підвищити ефективність реалізації державної регіональної політики.

Таким чином, запропоновані шляхи адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління

регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створюють підґрунтя для формування ефективної національної моделі, яка враховує як кращі світові практики, так і специфіку українських реалій. Це дозволить підвищити ефективність механізму державного управління регіональним розвитком в умовах фінансової децентралізації та сприятиме досягненню стратегічних цілей державної регіональної політики України.

Аналіз функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в країнах з асиметричною моделлю децентралізації, зокрема в Іспанії та Італії, дозволяє виокремити також низку ключових елементів, які можуть бути адаптовані та застосовані в реаліях сучасної України.

Досвід Іспанії у розробці диференційованих підходів до фінансової автономії регіонів представляє особливий інтерес для України. Іспанська модель «держави автономій» передбачає різні рівні фінансової та адміністративної автономії для різних регіонів, що дозволяє враховувати їх історичні, культурні та економічні особливості [239]. Адаптація цього досвіду до українських реалій може відбуватися шляхом розробки та впровадження диференційованих моделей фіскальної децентралізації для різних типів регіонів, враховуючи їх економічний потенціал, рівень урбанізації та специфічні потреби розвитку. Це дозволить забезпечити більш гнучкий підхід до управління регіональним розвитком та підвищити ефективність використання місцевих ресурсів.

Італійський досвід впровадження договірних механізмів у систему взаємодії центральних та регіональних органів влади також заслуговує на увагу в контексті удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком в Україні. Італійська модель передбачає укладання спеціальних угод між центральним урядом та регіонами щодо розподілу повноважень та фінансових ресурсів, що забезпечує більшу гнучкість та адаптивність системи управління [240]. Адаптація цього досвіду може відбуватися через розробку та впровадження механізму укладання угод про

розмежування повноважень між центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, що дозволить більш ефективно враховувати специфіку кожного регіону при реалізації державної регіональної політики.

Особливої уваги заслуговує досвід обох країн щодо формування спеціалізованих інституцій координації регіонального розвитку. В Іспанії це проявляється у функціонуванні Ради фіскальної та фінансової політики, яка забезпечує координацію фінансових відносин між центром та автономними спільнотами[239]. В Італії подібну роль виконує Державно-регіональна конференція [240]. Адаптація цього досвіду до українських реалій може відбуватися шляхом створення спеціалізованого органу координації регіональної політики, який би забезпечував ефективну взаємодію між центральними та регіональними органами влади у питаннях планування та реалізації програм регіонального розвитку.

Обґрунтування вибору саме цих шляхів адаптації та застосування зарубіжного досвіду базується на їх відповідності визначеним критеріям селекції, зокрема інституційній сумісності, адаптивній гнучкості та темпоральній релевантності. Розробка диференційованих підходів до фінансової автономії регіонів відповідає потребам України у врахуванні регіональних особливостей та забезпеченні більш ефективного використання місцевих ресурсів. Впровадження договірних механізмів у систему взаємодії центральних та регіональних органів влади сприятиме підвищенню гнучкості та адаптивності системи державного управління регіональним розвитком. Формування спеціалізованих інституцій координації регіонального розвитку дозволить посилити узгодженість дій різних рівнів влади та підвищити ефективність реалізації державної регіональної політики.

Таким чином, запропоновані шляхи адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створюють підґрунтя для формування гнучкої та ефективної національної моделі, яка

враховує як кращі світові практики асиметричної децентралізації, так і специфіку українських реалій. Це дозволить підвищити ефективність механізму державного управління регіональним розвитком в умовах фінансової децентралізації, забезпечити більш збалансований розвиток регіонів та сприяти досягненню стратегічних цілей державної регіональної політики України.

Дослідження функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в унітарних державах з децентралізованим управлінням, зокрема у Франції, Польщі та Угорщині, дозволяє виокремити також низку ключових елементів, які можуть бути ефективно адаптовані та застосовані в реаліях сучасної України.

Досвід Франції у сфері оптимізації балансу централізованого та децентралізованого управління в системі регіонального розвитку представляє особливий інтерес для України. Французька модель «контрольованої децентралізації» передбачає збереження сильної ролі центрального уряду при одночасному розширенні повноважень місцевих органів влади [241]. Адаптація цього досвіду до українських реалій може відбуватися шляхом удосконалення системи державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування при одночасному розширенні їх фінансової автономії. Це дозволить забезпечити баланс між необхідністю збереження єдності державної політики та потребою у гнучкому реагуванні на місцеві потреби.

Польський досвід у сфері вдосконалення механізму міжбюджетних трансфертів у контексті стимулювання регіонального розвитку є особливо релевантним для України. Польська модель передбачає використання системи цільових субвенцій та дотацій вирівнювання, що стимулює місцеві органи влади до підвищення ефективності використання власних ресурсів [242]. Адаптація цього досвіду може відбуватися через реформування системи міжбюджетних трансфертів в Україні, зокрема шляхом впровадження

механізмів, які б стимулювали місцеві органи влади до нарощування власної дохідної бази та ефективного використання бюджетних коштів.

Угорський досвід розвитку адміністративно-територіальних одиниць з розширеними повноваженнями також заслуговує на увагу в контексті удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком в Україні. Угорська модель передбачає створення районів (*járás*) як проміжного рівня місцевого самоврядування з широкими повноваженнями у сфері надання публічних послуг [243]. Адаптація цього досвіду може відбуватися через оптимізацію системи адміністративно-територіального устрою України, зокрема шляхом посилення ролі районів як координаційних центрів регіонального розвитку.

Обґрунтування вибору саме цих шляхів адаптації та застосування зарубіжного досвіду базується на їх відповідності визначеним критеріям селекції (інституційній сумісності, ресурсній досяжності, синергетичному потенціалу). Оптимізація балансу централізованого та децентралізованого управління відповідає потребам України у забезпеченні ефективного контролю за реалізацією державної політики при збереженні автономії органів місцевого самоврядування. Вдосконалення механізму міжбюджетних трансфертів сприятиме підвищенню фінансової спроможності регіонів та стимулюванню їх економічного розвитку. Розвиток адміністративно-територіальних одиниць з розширеними повноваженнями дозволить оптимізувати систему надання публічних послуг та підвищити ефективність управління на місцевому рівні.

Таким чином, запропоновані шляхи адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створюють підґрунтя для формування ефективної національної моделі, яка враховує як кращі практики унітарних держав з децентралізованим управлінням, так і специфіку українських реалій. Це дозволить підвищити ефективність механізму державного управління регіональним розвитком в умовах

фінансової децентралізації, забезпечити більш збалансований розвиток регіонів та сприяти досягненню стратегічних цілей державної регіональної політики України.

У контексті адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, особливу увагу привертають моделі високої фіскальної відповідальності, реалізовані у Швеції та Фінляндії. Ці країни демонструють унікальні підходи до забезпечення ефективного регіонального розвитку через посилення фінансової автономії та відповідальності місцевих органів влади.

Шведська модель пропонує інноваційний підхід до підвищення фіскальної автономії територіальних громад через систему «вирівнювання доходів». Ця система передбачає не лише перерозподіл ресурсів між більш та менш заможними муніципалітетами, але й створення стимулів для місцевої влади активно розвивати власну економічну базу [244]. Адаптація цього досвіду в українських реаліях може відбуватися шляхом впровадження диференційованих нормативів відрахувань від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів, що залежатимуть від показників економічного розвитку територій. Це стимулюватиме місцеву владу до активізації підприємницької діяльності та залучення інвестицій.

Фінський досвід розвитку механізмів прямої відповідальності місцевої влади за ефективність регіонального розвитку заслуговує на особливу увагу. У Фінляндії функціонує система «муніципальних корпорацій», де місцева влада несе пряму відповідальність за результати економічної діяльності комунальних підприємств [245]. Адаптація цього підходу в Україні може відбуватися через запровадження механізмів корпоративного управління в комунальному секторі, що передбачатиме чітку систему показників ефективності та відповідальності керівництва органів місцевого самоврядування за результати діяльності комунальних підприємств.

Обидві країни демонструють ефективні підходи до вдосконалення системи місцевого оподаткування як інструменту стимулювання розвитку. Зокрема, у Швеції практикується система «плаваючих» ставок місцевих податків, які муніципалітети можуть коригувати в залежності від економічної ситуації та потреб розвитку [244]. Адаптація цього досвіду в Україні може відбуватися шляхом надання місцевим радам більшої свободи у встановленні ставок місцевих податків і зборів у межах, визначених законодавством, з урахуванням специфіки економічного розвитку територій.

Обґрунтування вибору саме цих шляхів адаптації базується на їх інноваційності та потенціалі для трансформації системи державного управління регіональним розвитком в Україні. Запропоновані механізми відповідають критеріям адаптивної гнучкості та синергетичного потенціалу, оскільки дозволяють враховувати специфіку різних регіонів України та створюють стимули для активізації місцевих ініціатив у сфері економічного розвитку.

Імплементація елементів шведської та фінської моделей високої фіскальної відповідальності в українську практику державного управління сприятиме формуванню нової парадигми регіонального розвитку, основаної на принципах субсидіарності, фінансової самодостатності та підзвітності місцевої влади. Це дозволить подолати існуючі диспропорції регіонального розвитку, підвищити ефективність використання місцевих ресурсів та створити передумови для сталого економічного зростання територій.

У контексті адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, досвід постсоціалістичних країн, зокрема Чехії, Угорщини та Польщі, набуває особливого значення для України, враховуючи спільність історичного минулого та схожість трансформаційних процесів.

Чеська Республіка демонструє ефективний підхід до розвитку інституційної спроможності регіональних органів влади через систему

«регіональних рад розвитку». Ці інституції, що об'єднують представників місцевого самоврядування, бізнесу та громадськості, відіграють ключову роль у формуванні та реалізації стратегій регіонального розвитку [246]. Адаптація цього досвіду в Україні може відбуватися шляхом створення аналогічних консультативно-дорадчих органів при обласних радах, що сприятиме посиленню партисипативного підходу в управлінні регіональним розвитком та підвищенню якості стратегічного планування на місцевому рівні.

Угорський досвід у сфері оптимізації механізмів використання міжнародної фінансової допомоги для регіонального розвитку заслуговує на увагу. В Угорщині функціонує система регіональних агентств розвитку, які виступають посередниками між регіональними органами влади та міжнародними донорськими організаціями. Ці агентства забезпечують професійний супровід проєктів регіонального розвитку, починаючи від розробки проєктних пропозицій до моніторингу їх реалізації [243]. В Україні також функціонують агенції регіонального розвитку, діяльність яких регулюється Законом України «Про засади державної регіональної політики» та Типовим положенням про агенції регіонального розвитку, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2016 р. № 258. Ці агенції створюються з метою сприяння реалізації державної регіональної політики, підтримки інвестиційної діяльності та залучення фінансових ресурсів на місцевому рівні.

Проте, на відміну від угорської моделі, українські агенції регіонального розвитку часто стикаються з обмеженими фінансовими та кадровими ресурсами, недостатнім рівнем інституційної автономії та відсутністю сталої системи фінансування. В Угорщині агенції мають чіткі механізми координації із центральними органами державної влади, що сприяє їхній більшій ефективності у залученні міжнародної допомоги. Вони не лише супроводжують реалізацію проєктів, а й виконують функцію стратегічного планування, розробки регіональних програм і пошуку додаткових джерел фінансування. Таким чином, адаптація угорського досвіду в Україні

передбачає удосконалення вже існуючих агенцій регіонального розвитку шляхом: 1) розширення їхніх повноважень у сфері залучення міжнародної технічної допомоги та координації фінансування регіонального розвитку; 2) забезпечення стабільного механізму фінансування на основі державно-приватного партнерства та міжнародних грантових програм; 3) посилення кадрового потенціалу агенцій шляхом впровадження програм навчання та обміну досвідом з європейськими партнерами; 4) підвищення інституційної автономії агенцій, що дозволить їм ефективніше виконувати стратегічні функції. Отже, доцільним є посилення ролі та функціональних можливостей діючих в Україні агенцій регіонального розвитку, використовуючи найкращі практики угорської моделі.

Польська модель впровадження механізмів транспарентності та підзвітності у системі управління регіональним розвитком є взірцевою серед постсоціалістичних країн. У Польщі функціонує система «громадського моніторингу регіонального розвитку», яка передбачає активне залучення неурядових організацій до процесів оцінки ефективності реалізації регіональних стратегій та програм [242]. Адаптація цього досвіду в Україні може відбуватися через запровадження обов'язкових процедур громадської експертизи проєктів регіонального розвитку та створення онлайн-платформ для публічного звітування про використання бюджетних коштів на місцевому рівні.

Обґрунтування вибору саме цих шляхів адаптації базується на їх релевантності для українського контексту та потенціалі для якісної трансформації системи державного управління регіональним розвитком. Запропоновані механізми відповідають критеріям інституційної сумісності та темпоральної релевантності, оскільки враховують специфіку постсоціалістичних трансформацій та відповідають сучасним викликам реформування системи публічного управління в Україні.

Імплементація елементів чеської, угорської та польської моделей управління регіональним розвитком в українську практику сприятиме

формуванню інклюзивної та ефективної системи публічного управління на регіональному рівні. Це дозволить подолати інституційні бар'єри, що гальмують процеси децентралізації, підвищити ефективність використання зовнішніх ресурсів для стимулювання регіонального розвитку та забезпечити прозорість і підзвітність у процесах прийняття управлінських рішень на місцевому рівні.

Таким чином, адаптація досвіду постсоціалістичних країн у сфері управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створює підґрунтя для формування в Україні інноваційної моделі публічного управління, яка відповідатиме європейським стандартам належного врядування та забезпечуватиме сталий розвиток територій в умовах децентралізації та євроінтеграції.

У контексті комплексного дослідження шляхів адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, актуалізується необхідність застосування синергетичного підходу, який дозволяє інтегрувати найбільш ефективні елементи різноманітних моделей у єдину когерентну систему, адаптовану до українських реалій.

Синергетичний підхід у даному контексті передбачає не просто механічне поєднання окремих елементів зарубіжних практик, а їх органічну інтеграцію з урахуванням принципів емерджентності та самоорганізації складних систем. Це дозволяє створити якісно нову модель механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, яка володітиме властивостями, не притаманними жодному з її окремих компонентів.

Імплементація синергетичного підходу може відбуватися через формування матричної структури управління регіональним розвитком, де вертикальні зв'язки, характерні для унітарної моделі, поєднуються з горизонтальними мережевими взаємодіями, притаманними федеративним системам. Така гібридна структура дозволить забезпечити баланс між

централізованим стратегічним плануванням та локальними ініціативами, створюючи підґрунтя для формування поліцентричної моделі регіонального розвитку.

Інтеграція найбільш ефективних елементів різних моделей регіонального розвитку має відбуватися не шляхом створення нових інституцій, а через оптимізацію функціональних можливостей існуючих агенцій регіонального розвитку. Враховуючи міжнародний досвід, зокрема чеські «регіональні ради розвитку» [246], угорські «регіональні агентства розвитку» [243] та шведську систему «вирівнювання доходів» [244], українські агенції регіонального розвитку можуть посилити свої можливості у сфері стратегічного планування, фінансування регіонального розвитку та залучення міжнародної допомоги. На відміну від європейських моделей, українські агенції часто стикаються з обмеженими фінансовими ресурсами, нестачею кадрового потенціалу та недостатньою автономністю у прийнятті рішень. Наприклад, в Угорщині агенції розвитку функціонують як незалежні структури із самостійним бюджетом, що дозволяє їм ефективніше працювати із міжнародними фондами та координувати реалізацію регіональних проєктів. Аналогічно, у Чехії регіональні ради розвитку відіграють ключову роль у розподілі коштів структурних фондів ЄС та контролі за їх використанням, що забезпечує більшу ефективність регіонального управління. В Україні доцільним є підвищення рівня автономії агенцій регіонального розвитку, зокрема шляхом розширення їхньої компетенції у сфері залучення міжнародних інвестицій, вдосконалення механізмів стратегічного планування та посилення кадрового потенціалу. Таким чином, адаптація європейського досвіду має відбуватися шляхом вдосконалення функціоналу існуючих агенцій регіонального розвитку, а не через створення нових структур.

Розробка комплексної стратегії імплементації адаптованого зарубіжного досвіду вимагає застосування методології форсайту [247], яка дозволяє не лише екстраполювати існуючі тренди, але й формувати бажані сценарії майбутнього. У цьому контексті доцільним є створення «регіональних

форсайт-платформ», які об'єднуватимуть експертів, представників влади, бізнесу та громадськості для колаборативного проєктування майбутнього регіонів.

Формування системи моніторингу та оцінки ефективності адаптованих механізмів державного управління регіональним розвитком може базуватися на концепції «збалансованої системи показників» (Balanced Scorecard) [248], адаптованої до специфіки публічного управління. Ця система дозволить інтегрувати фінансові та нефінансові індикатори, створюючи комплексну картину ефективності регіонального розвитку.

Обґрунтування необхідності застосування синергетичного підходу базується на розумінні складності та нелінійності процесів регіонального розвитку в умовах глобальних трансформацій. Традиційні лінійні моделі управління [249] виявляються неефективними в умовах турбулентності та невизначеності, характерних для сучасного етапу розвитку України. Синергетичний підхід дозволяє створити адаптивну та резильєнтну систему управління, здатну ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики.

Застосування синергетичного підходу до адаптації зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створює підґрунтя для формування інноваційної моделі публічного управління, яка відповідатиме як глобальним трендам децентралізації, так і специфічним потребам та викликам України. Це дозволить подолати існуючі інституційні пастки, підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити сталий розвиток регіонів в умовах децентралізації та євроінтеграції.

У процесі адаптації та застосування вищезазначеного зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в українські реалії неминуче виникатимуть інституційні та організаційні *бар'єри*, а також тематичні *ризики*, які потребують аналізу та зазначення основних шляхів їх подолання.

Одним з ключових інституційних бар'єрів є неузгодженість нормативно-правової бази, що регулює процеси децентралізації та регіонального розвитку в Україні. Цей бар'єр може призвести до колізій при імплементації зарубіжних практик та створити правову невизначеність у розподілі повноважень між різними рівнями влади. Для подолання цього бар'єру необхідно провести комплексний аудит законодавства та розробити «дорожню карту» гармонізації нормативно-правових актів, що регулюють сферу регіонального розвитку та фінансової децентралізації.

Інший суттєвий інституційний бар'єр пов'язаний з усталеними практиками культури централізованого управління, які глибоко вкорінені в систему державного управління України. Подолання цього бар'єру вимагає не лише формальних змін, але й трансформації управлінської культури. Для цього доцільно розробити та активно впроваджувати нові сучасні програми розвитку лідерства та управлінських компетенцій для представників регіональних та місцевих органів влади, орієнтовані на формування нової парадигми децентралізованого управління.

Серед організаційних бар'єрів слід виділити недостатню інституційну спроможність органів місцевого самоврядування для ефективного виконання розширених повноважень у сфері управління регіональним розвитком. Цей бар'єр може призвести до неефективного використання обмежених ресурсів та зниження якості публічних послуг на місцевому рівні. Для його подолання необхідно розробити та впровадити комплексну програму інституційного розвитку органів місцевого самоврядування, яка б включала навчання персоналу, оптимізацію організаційних структур та впровадження сучасних управлінських технологій.

Аналізуючи потенційні ризики адаптації зарубіжного досвіду, слід звернути увагу на ризик формального перенесення інституційних моделей без урахування соціокультурного контексту України. Цей ризик може призвести до створення «інституційних пасток» та зниження ефективності впроваджуваних реформ. Мінімізація цього ризику вимагає проведення

грунтового соціокультурного аналізу та адаптації зарубіжних практик з урахуванням саме місцевих особливостей.

Інший суттєвий ризик пов'язаний з можливим посиленням регіональних диспропорцій внаслідок нерівномірного розподілу ресурсів та повноважень між регіонами. Для мінімізації цього ризику необхідно розробити та впровадити ефективну систему фіскального вирівнювання, яка б враховувала як економічний потенціал регіонів, так і їх соціальні потреби.

Ризик політизації процесу децентралізації та регіонального розвитку також потребує уваги. Цей ризик може призвести до прийняття неефективних рішень, орієнтованих на короткострокові політичні вигоди, а не на довгострокові цілі розвитку. Для його мінімізації важливо забезпечити широке громадське обговорення стратегій регіонального розвитку та створити дієві механізми громадського контролю за їх реалізацією.

Нарешті, існує ризик недостатнього фінансового забезпечення процесів адаптації та застосування зарубіжного досвіду, що може призвести до половинчастості реформ та зниження їх ефективності. Мінімізація цього ризику вимагає розробки комплексного підходу до фінансування заходів регіонального розвитку, що передбачає ефективне використання бюджетних коштів (зокрема державних субвенцій та міжбюджетних трансфертів), залучення приватних інвестицій (через механізми державно-приватного партнерства та спеціальні інвестиційні програми), а також використання міжнародної технічної допомоги (грантових програм та кредитних інструментів міжнародних фінансових організацій) для забезпечення сталого економічного зростання територій.

Таким чином, успішна адаптація та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в українські реалії вимагає системного підходу до подолання інституційних та організаційних бар'єрів, а також розробки актуальних стратегій мінімізації потенційних ризиків. Це дозволить не лише ефективно імплементувати кращі світові практики, але й створити

унікальну модель регіонального розвитку, яка відповідатиме специфічним потребам та викликам України в контексті децентралізації та євроінтеграції.

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що адаптація та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в українських реаліях вимагає не лише селективного підходу до вибору релевантних практик, але й їх креативної трансформації з урахуванням національної специфіки. Ця трансформація має відбуватися на основі принципів конвергенції, що передбачає органічне поєднання елементів різних моделей у цілісну систему, здатну забезпечити синергетичний ефект у контексті вдосконалення вітчизняної парадигми регіонального управління. Такий підхід дозволить не лише подолати існуючі диспропорції та інституційні пастки, але й створити унікальну, адаптивну модель державного управління регіональним розвитком, яка відповідатиме викликам глобалізації та євроінтеграційним прагненням України.

3.2. Удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації

У контексті сучасних глобальних трансформацій (цифровізація економіки, четверта промислова революція, геополітична нестабільність) та специфічних викликів, з якими стикається Україна (військова агресія, постконфліктне відновлення, євроінтеграційні процеси, демографічна криза), необхідність удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації обумовлена комплексом взаємопов'язаних проблемних аспектів, що охоплюють усі ключові елементи даного механізму. Зокрема, існуюча система цілепокладання характеризується надмірною уніфікованістю та ригідністю, що не дозволяє ефективно враховувати специфіку та потенціал окремих регіонів, тоді як принципи механізму не відповідають вимогам забезпечення резильєнтності

регіональних систем в умовах гібридних загроз. Функціональна складова демонструє недостатню ефективність у сферах антикризового управління та міжрегіональної координації, а методи управління не відповідають вимогам VUCA-світу. Суб'єктно-об'єктні відносини потребують реконцептуалізації з урахуванням нових форм економічної організації, зокрема регіональних інноваційних екосистем. Інструментарій та важелі впливу демонструють низьку ефективність в умовах цифрової економіки, а ресурсне забезпечення характеризується недостатньою диверсифікацією джерел фінансування. Інформаційна складова не відповідає вимогам сучасного інформаційного суспільства, тоді як нормативно-правове забезпечення демонструє низьку адаптивність до динамічних змін економічного середовища. Інституційне забезпечення характеризується недостатньою розвиненістю нових форм організації регіонального розвитку, а фінансове забезпечення демонструє низьку ефективність у мобілізації та алокації фінансових ресурсів. Таким чином, комплексне удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є імперативом для забезпечення сталого та інклюзивного розвитку регіонів України, що вимагає системного підходу до трансформації всіх елементів механізму з урахуванням кращих світових практик та інноваційних управлінських технологій.

Концептуалізація удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації має ґрунтуватися на тріаді взаємопов'язаних аспектів: вирішення виявленої проблематики основних елементів механізму, мінімізація з'ясованих проблемних аспектів його функціонування та імплементація визначеного зарубіжного досвіду. Такий комплексний підхід до удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створює підґрунтя для формування інноваційної, адаптивної та резильєнтної системи регіонального управління, здатної ефективно

відповідати на сучасні виклики та забезпечувати сталий розвиток регіонів України.

У контексті удосконалення вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, трансформація цільового елементу постає як імперативна необхідність, обумовлена комплексом факторів, що детермінують ефективність регіональної політики в умовах глобальних трансформацій та національних викликів. Поточна парадигма цілепокладання, що характеризується надмірною уніфікованістю та ригідністю, демонструє свою неспроможність адекватно відповідати на диференційовані потреби та потенціал окремих регіонів України. Асиметрія між декларованими стратегічними цілями та їх операціоналізацією призводить до неефективного розподілу ресурсів та поглиблення міжрегіональних диспропорцій, що актуалізує необхідність переходу від уніфікованих до диференційованих цілей регіонального розвитку.

Розробка системи каскадування стратегічних цілей від національного до локального рівня є ключовим елементом трансформації цільового елементу механізму державного управління регіональним розвитком. В Україні вже існує формальна система каскадування цілей регіонального розвитку, яка реалізується через Державну стратегію регіонального розвитку та відповідні регіональні стратегії, що розробляються з урахуванням територіальної специфіки. Проте, практична імплементація цього підходу потребує вдосконалення механізмів узгодження між стратегічними рівнями, особливо у контексті реалізації регіональних проєктів та програм.

Ця система передбачає формування ієрархічної структури цілей, де національні пріоритети розвитку декомпонуються на регіональні та локальні цілі, водночас зберігаючи відповідність положенням Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Проте, на практиці спостерігається фрагментарність у процесах імплементації регіональних стратегій, що

зумовлено відсутністю єдиних методичних підходів до їх узгодження з місцевими програмами розвитку.

Процес каскадування має базуватися на принципах субсидіарності та комплементарності, забезпечуючи узгодженість цілей різних рівнів при збереженні достатньої автономії для врахування локальних особливостей. У цьому контексті важливим є впровадження методологічних інструментів, що забезпечують системну інтеграцію стратегічного управління, зокрема методології Balanced Scorecard (BSC). Її імплементація дозволяє забезпечити взаємозв'язок між стратегічними цілями та конкретними показниками ефективності на кожному рівні управління, що сприяє підвищенню якості моніторингу реалізації регіональних стратегій та ефективності їх коригування в умовах змін середовища.

Впровадження механізму динамічного коригування цілей на основі аналізу Big Data є інноваційним підходом, що дозволяє підвищити адаптивність та релевантність цільового компоненту механізму державного управління регіональним розвитком. Цей механізм передбачає створення інтегрованої системи збору, обробки та аналізу великих масивів даних, що охоплюють широкий спектр індикаторів регіонального розвитку – від економічних та соціальних показників до параметрів екологічного стану та якості життя населення. Застосування методів машинного навчання та предиктивної аналітики дозволяє виявляти приховані закономірності та тренди в регіональному розвитку, що створює основу для проактивного коригування цілей. Інтеграція технологій штучного інтелекту в процес аналізу Big Data забезпечує можливість автоматизованого генерування рекомендацій щодо коригування цілей на основі багатофакторного аналізу поточної ситуації та прогнозних моделей.

Трансформація цільового елементу механізму державного управління регіональним розвитком від уніфікованих до диференційованих цілей вимагає також переосмислення методологічних підходів до оцінки ефективності досягнення цілей. В Україні впроваджено методологію управління, що

орієнтоване на результат (Results-Based Management, RBM), яка вже використовує принципи SMART-цілей у стратегічному та програмному плануванні. Відповідно, система стратегічного управління в органах влади передбачає формування цілей, що є конкретними, вимірюваними, досяжними, релевантними та обмеженими у часі, що відповідає вимогам SMART-методології.

Проте, незважаючи на формальну інтеграцію цих підходів у нормативно-правову базу, практична реалізація RBM у сфері регіонального управління залишається нерівномірною через відсутність єдиних механізмів оцінки досягнення SMART-цілей на регіональному рівні. У цьому контексті доцільним є вдосконалення методологічних основ оцінювання регіональних стратегій та їх цільових показників через розширення індикативної бази та впровадження стандартизованих процедур моніторингу.

Інтеграція підходу SMART у систему цілепокладання на рівні регіональних стратегій потребує не лише декларативного використання його принципів, а й створення єдиних методичних рекомендацій для адаптації SMART-орієнтованих цілей до специфіки кожного регіону. Це дозволить підвищити операціоналізованість та вимірюваність цілей регіонального розвитку, створюючи основу для ефективного моніторингу та оцінки їх досягнення, а також покращення управлінських рішень на місцевому рівні.

Важливим аспектом трансформації цільового елементу є також розвиток партисипативних механізмів формування цілей регіонального розвитку. Це передбачає створення цифрових платформ для громадського обговорення та співтворення стратегічних цілей, що дозволяє інтегрувати локальні знання та потреби у процес цілепокладання. Застосування технологій краудсорсингу та відкритих інновацій у формуванні цілей регіонального розвитку сприяє підвищенню їх легітимності та відповідності реальним потребам громад [250].

Таким чином, трансформація цільового елементу механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації від уніфікованих до диференційованих цілей є комплексним процесом, що

охоплює імплементацію методології форсайту, розробку системи каскадування стратегічних цілей, впровадження механізмів динамічного коригування на основі аналізу Big Data, адаптацію концепції SMART goals та розвиток партисипативних підходів до цілепокладання. Ця трансформація створює підґрунтя для формування адаптивної та резильєнтної системи цілей регіонального розвитку, здатної ефективно відповідати на сучасні виклики та забезпечувати сталий розвиток регіонів України в умовах глобальних трансформацій та національних специфік.

В умовах глобальних трансформацій та специфічних національних викликів, з якими стикається Україна, реконфігурація принципів механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в контексті резильєнтності регіональних систем постає як необхідна потреба. Ця потреба обумовлена низкою чинників, серед яких ключовими є: зростаюча волатильність геополітичного та економічного середовища; інтенсифікація глобальних ризиків; трансформація парадигми регіонального розвитку в умовах четвертої промислової революції; необхідність забезпечення національної безпеки в умовах децентралізації.

Реконфігурація принципів даного механізму має базуватися на концепції резильєнтності, яка в контексті регіонального розвитку розуміється як здатність регіональних систем адаптуватися до зовнішніх шоків, зберігаючи свої ключові функції та структурну цілісність. Це вимагає переосмислення традиційних принципів управління та їх доповнення новими, що відповідають викликам сучасності.

Інтеграція принципів циркулярної економіки [251] в систему регіонального управління є ключовим аспектом реконфігурації принципів зазначеного механізму. Циркулярна економіка, яка базується на принципах регенеративного дизайну та замкнутих циклів виробництва і споживання, створює підґрунтя для формування стійких регіональних економічних систем. Процес інтеграції передбачає імплементацію таких принципів як: мінімізація відходів та максимізація їх повторного використання; оптимізація

використання ресурсів через підвищення ефективності та продовження життєвого циклу продуктів; стимулювання регенеративних процесів у природних системах. На практичному рівні це може реалізовуватися через впровадження регіональних програм підтримки екоінновацій, створення міжгалузевих платформ для обміну ресурсами та відходами, розвиток регіональних систем енергоефективності та відновлюваної енергетики.

Адаптація концепції «розумної спеціалізації» [252] до специфіки українських регіонів є іншим важливим напрямом реконфігурації принципів даного механізму. Концепція «розумної спеціалізації», розроблена у межах політики згуртування ЄС, передбачає фокусування регіональних інноваційних стратегій на ключових конкурентних перевагах та унікальних активах регіонів. Процес адаптації цієї концепції до українських реалій вимагає розробки методології ідентифікації та оцінки ендogenous потенціалу регіонів, створення механізмів міжрегіональної кооперації для формування інноваційних екосистем, розвитку інструментів підтримки пріоритетних напрямів спеціалізації. Важливим аспектом є також інтеграція принципів «розумної спеціалізації» у систему міжбюджетних відносин, що дозволить створити фінансові стимули для розвитку унікальних конкурентних переваг регіонів. Впровадження принципу субсидіарності 2.0, що передбачає балансування між децентралізацією та національною безпекою, є критично важливим елементом реконфігурації принципів механізму в умовах сучасних викликів, з якими стикається Україна. Традиційне розуміння принципу субсидіарності, що передбачає передачу повноважень на найнижчий рівень управління, здатний ефективно їх реалізувати, потребує переосмислення в контексті забезпечення національної безпеки. Субсидіарність 2.0 має враховувати необхідність збереження стратегічного контролю держави над ключовими аспектами регіонального розвитку, особливо в сферах, що мають критичне значення для національної безпеки. Це вимагає розробки гнучких механізмів координації між різними рівнями влади, створення системи «запобіжників» проти потенційних загроз територіальній цілісності,

впровадження інструментів оперативного реагування на кризові ситуації регіонального масштабу. Реконфігурація принципів механізму також передбачає інтеграцію принципів адаптивного управління та системного мислення. Адаптивне управління базується на ітеративному підході до прийняття рішень, що дозволяє оперативно коригувати стратегії розвитку на основі постійного моніторингу та оцінки результатів. Системне мислення, в свою чергу, забезпечує цілісне розуміння взаємозв'язків між різними аспектами регіонального розвитку, що критично важливо для формування ефективних стратегій в умовах складних динамічних систем. Важливим аспектом реконфігурації є також впровадження принципу інклюзивності у регіональному розвитку. Це передбачає не лише забезпечення рівного доступу до ресурсів та можливостей для всіх соціальних груп, але й активне залучення стейкхолдерів до процесів прийняття рішень. Інклюзивність у контексті резильєнтності регіональних систем означає формування соціального капіталу як ключового фактора адаптивності та стійкості громад [253].

Реконфігурація принципів механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в контексті резильєнтності регіональних систем є комплексним процесом, що вимагає системного підходу та врахування множинних взаємозв'язків між різними аспектами регіонального розвитку. Інтеграція принципів циркулярної економіки, адаптація концепції «розумної спеціалізації», впровадження принципу субсидіарності 2.0, а також інтеграція принципів адаптивного управління, системного мислення та інклюзивності створюють підґрунтя для формування нової парадигми регіонального управління, здатної забезпечити стійкий та інклюзивний розвиток регіонів України в умовах глобальних трансформацій та національних викликів.

Як імперативна необхідність в умовах трансформації парадигми публічного управління та адміністрування в Україні, постає реінжиніринг *функціональної* складової механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Ця необхідність обумовлена

комплексом факторів, серед яких ключовими є: інтенсифікація глобальних та локальних викликів, що вимагають проактивного антикризового управління; посилення міжрегіональної конкуренції та необхідність розвитку синергетичних ефектів через створення міжрегіональних кластерів; а також всеохоплююча цифровізація, що трансформує саму природу управлінських процесів.

Процес реінжинірингу функціональної складової механізму має базуватися на принципах системності, адаптивності та інноваційності. Він передбачає не просто модифікацію існуючих функцій, а їх фундаментальне переосмислення та реструктуризацію з урахуванням нових реалій та викликів. Ключовими напрямками реінжинірингу є розвиток функції проактивного антикризового управління, посилення координаційної функції через створення міжрегіональних кластерів розвитку та імплементація функції цифрової трансформації регіонального управління [254].

Розвиток функції проактивного антикризового управління на регіональному рівні вимагає комплексного підходу та залучення широкого кола стейкхолдерів. Міністерство розвитку громад та територій України, як центральний орган виконавчої влади, відповідальний за формування та реалізацію державної регіональної політики, має ініціювати розробку Національної стратегії проактивного антикризового управління регіональним розвитком. Ця стратегія повинна передбачати створення системи раннього виявлення та попередження кризових явищ на регіональному рівні, що базуватиметься на аналізі Big Data та використанні методів предиктивної аналітики. Обласні державні адміністрації, у співпраці з органами місцевого самоврядування та регіональними агентствами розвитку, мають розробити та впровадити регіональні програми підвищення резильєнтності, що включатимуть механізми швидкого реагування на кризові ситуації, системи резервування критичних ресурсів та програми розвитку адаптивних компетенцій управлінських кадрів. Відповідні заклади вищої, післядипломної освіти, центри підвищення кваліфікації повинні розробити та імплементувати

навчальні програми з проактивного антикризового управління для керівників органів місцевого самоврядування та державних службовців регіонального рівня.

Посилення координаційної функції через створення міжрегіональних кластерів розвитку вимагає активної участі як центральних, так і регіональних органів влади. У межах цього дослідження під міжрегіональним кластером розвитку розуміється інтегроване об'єднання економічно взаємопов'язаних галузей, наукових та освітніх установ, підприємств та органів влади суміжних регіонів, спрямоване на формування спільної стратегії розвитку та посилення конкурентоспроможності територій. Міністерству економіки України, у співпраці з Міністерством розвитку громад та територій України, доцільно розробити концептуальні засади та нормативно-правову базу для формування міжрегіональних кластерів розвитку. Ці кластери мають базуватися на принципах «розумної спеціалізації» та забезпечувати синергію між економічними, науково-освітніми та інноваційними потенціалами різних регіонів. Водночас ініціювання створення міжрегіональних координаційних рад з питань кластерного розвитку має здійснюватися обласними державними адміністраціями відповідних регіонів, які забезпечуватимуть узгодження стратегій та програм розвитку, координацію інвестиційних проєктів та формування спільних інфраструктурних ініціатив. Державній службі статистики України доцільно розробити систему показників для моніторингу ефективності функціонування міжрегіональних кластерів, що дозволить оцінювати їх вплив на соціально-економічний розвиток регіонів та країни в цілому.

Імплементація функції цифрової трансформації регіонального управління вимагає системного підходу та координації зусиль різних органів влади та інституцій. Міністерство цифрової трансформації України, у співпраці з Міністерством розвитку громад та територій України, має розробити актуальну Національну стратегію цифрової трансформації регіонального управління. Ця стратегія повинна передбачати створення єдиної

цифрової платформи регіонального управління, що забезпечуватиме інтеграцію інформаційних систем різних органів влади, автоматизацію адміністративних процесів та впровадження технологій штучного інтелекту для підтримки прийняття управлінських рішень. Обласні державні адміністрації, у співпраці з органами місцевого самоврядування, мають розробити та імплементувати регіональні програми цифрової трансформації, що включатимуть створення центрів обробки даних, розвиток цифрової інфраструктури та впровадження систем електронного урядування на місцевому рівні. Національне агентство України з питань державної служби має посилити активність розробки та впровадження поліаспектних програм розвитку цифрових компетенцій для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, що забезпечить їх готовність до роботи в умовах цифрової трансформації [214].

Реінжиніринг функціональної складової механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є комплексним процесом, що вимагає системного підходу та координації зусиль різних органів влади та інституцій. Розвиток функції проактивного антикризового управління, посилення координаційної функції через створення міжрегіональних кластерів розвитку та імплементация функції цифрової трансформації регіонального управління створюють підґрунтя для формування нової парадигми регіонального управління, здатної забезпечити стійкий та інклюзивний розвиток регіонів України в умовах глобальних трансформацій та національних викликів. Цей процес вимагає не лише інституційних та організаційних змін, але й трансформації управлінської культури, розвитку нових компетенцій та формування інноваційних підходів до вирішення комплексних проблем регіонального розвитку.

У контексті удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, імплементация інноваційних методів управління в умовах VUCA-світу [255] також постає як імперативна необхідність. Волатильність, невизначеність, складність та

неоднозначність сучасного геополітичного та соціально-економічного ландшафту вимагають трансформації традиційних підходів до регіонального планування та управління. Інноваційні методи, адаптовані до специфіки VUCA-середовища, дозволяють підвищити адаптивність та резильєнтність регіональних систем, забезпечуючи їх здатність ефективно реагувати на непередбачувані виклики та використовувати емерджентні можливості.

Методологія Agile, яка довела свою ефективність у сфері управління проєктами, демонструє значний потенціал для адаптації до системи регіонального планування. Впровадження Agile-підходу передбачає перехід від каскадної моделі планування до ітеративного процесу, що базується на коротких циклах розробки та постійному зворотному зв'язку. Це дозволяє оперативно адаптувати регіональні стратегії до динамічних змін зовнішнього середовища. Практична імплементація Agile в регіональному плануванні може реалізовуватися через залучення міждисциплінарних команд, що працюватимуть над окремими аспектами регіональної стратегії, з метою підвищення швидкості прийняття рішень та адаптації до змін середовища. Використання елементів Scrum, таких як короткі робочі цикли та постійний зворотний зв'язок, сприятиме більш гнучкому плануванню та коригуванню стратегічних цілей у режимі реального часу. Додатково, застосування візуальних інструментів управління, таких як Kanban-дошки, забезпечить підвищену прозорість та координацію між зацікавленими сторонами в процесі планування та реалізації регіональних стратегій [256].

Розвиток методів партисипативного бюджетування з використанням блокчейн-технологій відкриває нові перспективи для підвищення прозорості та ефективності фінансового управління на регіональному рівні [111]. На відміну від традиційних онлайн-голосувань, які ґрунтуються на централізованих електронних системах і можуть містити ризики маніпуляцій даними, втручання з боку адміністраторів або технічних збоїв, блокчейн-платформи забезпечують децентралізовану, незмінну та прозору систему реєстрації голосів.

Основною перевагою блокчейн-технологій у цьому контексті є створення децентралізованої системи верифікації голосів, яка гарантує, що кожен голос є унікальним, не може бути змінений після реєстрації, а всі дії в системі залишаються доступними для громадського аудиту. Запровадження смарт-контрактів дозволяє автоматизувати процеси голосування, розподілу коштів та моніторингу виконання проєктів без необхідності втручання третіх сторін.

Імплементація такого підходу вимагає розробки спеціалізованих смарт-контрактів, які забезпечуватимуть автоматичне виконання бюджетних рішень за результатами голосування громадян, мінімізуючи людський фактор та ризики корупції. Також необхідним є створення інтуїтивно зрозумілих інтерфейсів, що дозволять громадянам легко взаємодіяти із системою та контролювати реалізацію проєктів у реальному часі. Крім того, важливо забезпечити проведення освітніх кампаній для підвищення цифрової грамотності населення, оскільки успішне використання блокчейн-платформ залежить від рівня обізнаності громадян щодо принципів їх функціонування та безпеки персональних даних.

Враховуючи обмеженість бюджетних ресурсів, реалізація блокчейн-платформи для партисипативного бюджетування має ґрунтуватися на залученні позабюджетних фінансових джерел, серед яких: 1) міжнародні грантові програми (Зокрема, Європейський Союз у межах Digital Europe Programme та Horizon Europe підтримує цифрові ініціативи, що сприяють розвитку прозорих механізмів управління. Також можливим є залучення грантових коштів від міжнародних організацій, таких як USAID, UNDP, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, які активно інвестують у проєкти цифрової трансформації державного управління; 2) публічно-приватне партнерство (Співпраця з технологічними компаніями та блокчейн-стартапами, зацікавленими у впровадженні децентралізованих систем у державному секторі, може забезпечити необхідну технічну та фінансову підтримку. Прикладом успішних моделей є проєкти у США та

Великій Британії, де технологічні гіганти (IBM, Microsoft, ConsenSys) беруть участь у розробці блокчейн-рішень для державного управління; 3) краудфандинг та соціальне інвестування (У світовій практиці застосовується механізм збору коштів через платформу Civic Tech Fund, що дозволяє залучати фінансування від громадян та інституцій, зацікавлених у розвитку інноваційних технологій для покращення державного управління; 4) розвиток державно-приватних R&D-хабів (Для реалізації подібних ініціатив у країнах ЄС використовуються технологічні хаби на базі університетів, які отримують фінансування як від уряду, так і від приватного сектору. В Україні таку модель можна адаптувати через стартап-акселератори в IT-сфері та венчурні фонди, які інвестують у GovTech-рішення).

Таким чином, використання блокчейн-технологій у партисипативному бюджетуванні не лише підвищує довіру громадян до процесу розподілу бюджетних коштів, але й забезпечує повну прозорість, захист від зовнішніх маніпуляцій та автоматизацію реалізації бюджетних рішень без залучення державних коштів.

Адаптація методів сценарного планування до специфіки регіонального розвитку є критично важливою для підвищення стратегічної гнучкості в умовах високої невизначеності. Традиційно сценарне планування здійснюється щонайменше за трьома варіантами розвитку: оптимістичним, песимістичним і реалістичним. Проте, сучасний підхід до регіонального сценарного планування передбачає розширення спектру сценаріїв шляхом врахування динамічних змін макроекономічного середовища, глобальних викликів та регіональних ризиків, що потребує постійного оновлення стратегічних моделей.

У контексті регіонального розвитку сценарне планування має фокусуватися на розробці адаптивних стратегій, здатних ефективно функціонувати в різних сценаріях майбутнього, включаючи нестандартні (альтернативні) сценарії, які враховують низьковірогідні, але високовпливові події (наприклад, кризові явища або технологічні прориви). Практична

імплементация цього підходу може включати створення регіональних форсайт-центрів, відповідальних за розробку та постійне оновлення сценаріїв розвитку, впровадження системи ранніх індикаторів для ідентифікації розгортання конкретних сценаріїв, а також розробку гнучких механізмів перерозподілу ресурсів між різними стратегічними пріоритетами в залежності від актуалізації того чи іншого сценарію.

Інтеграція цих інноваційних методів у механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації вимагає системного підходу та глибокої трансформації управлінської культури. Це передбачає не лише впровадження нових технологічних рішень, але й розвиток нових компетенцій управлінських кадрів, зміну організаційних структур та процесів, а також формування нових моделей взаємодії між різними рівнями влади та стейкхолдерами регіонального розвитку. Успішна імплементация цих методів створює підґрунтя для формування адаптивної та резильєнтної системи регіонального управління, здатної ефективно функціонувати в умовах VUCA-світу та забезпечувати сталий розвиток регіонів України в контексті глобальних трансформацій та національних викликів.

У межах удосконалення досліджуваного механізму, трансформація суб'єктно-об'єктних відносин також постає як гостра необхідність, обумовлена зростаючою складністю та взаємозалежністю соціально-економічних процесів у регіонах. Ця трансформація передбачає де-факто, а не лише де-юре, перехід від ієрархічної моделі управління до поліцентричної, що базується на принципах мережевої взаємодії та колаборативного управління.

Формування регіональних екосистем інновацій як нових суб'єктів управління є ключовим елементом цієї трансформації. Міністерство розвитку громад та територій України, у співпраці з Міністерством цифрової трансформації України, може ініціювати створення тематичної нормативно-правової бази для функціонування таких екосистем до кінця 2027 року (року закінчення дії державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027

роки[254])). Ці екосистеми, об'єднуючи органи влади, бізнес, наукові установи та громадські організації, створюють синергетичний ефект у генеруванні та впровадженні інновацій, що критично важливо для підвищення конкурентоспроможності регіонів в умовах глобальних викликів.

Розвиток мережових форм взаємодії між суб'єктами регіонального управління є логічним продовженням цього процесу. Впровадження цифрових платформ колаборативного управління, ініційоване Міністерством цифрової трансформації України, дозволить створити гнучкі механізми координації між різними стейкхолдерами регіонального розвитку, підвищуючи адаптивність та ефективність управлінських процесів. Реконцептуалізація об'єктів управління від територій до соціально-економічних систем є критично важливим аспектом удосконалення даного механізму. Це передбачає перехід від географічно-детермінованого підходу до системного розуміння регіону як складного комплексу взаємопов'язаних економічних, соціальних та екологічних процесів. Така реконцептуалізація, ініційована ще Національною академією державного управління при Президентові України, дозволить розробляти більш ефективні та адресні стратегії регіонального розвитку, враховуючи динамічні взаємозв'язки між різними компонентами регіональної системи [258].

Таким чином, трансформація суб'єктно-об'єктних відносин у механізмі державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створює підґрунтя для формування адаптивної та резильєнтної системи управління, здатної ефективно відповідати на виклики VUCA-світу та забезпечувати сталий розвиток регіонів України в умовах глобальних трансформацій.

У контексті удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, модернізація інструментарію та важелів впливу також постає як критична необхідність, зумовлена стрімкою цифровізацією економіки та трансформацією парадигми публічного управління. Ця модернізація передбачає інтеграцію інноваційних

технологічних рішень у процеси стратегічного планування та оперативного управління регіональним розвитком.

Розробка цифрових двійників регіонів [259] як інструменту стратегічного планування є ключовим елементом цієї модернізації. Міністерству цифрової трансформації України, у співпраці з Національною академією наук, доцільно ініціювати створення пілотних проєктів цифрових двійників до кінця 2027 року (вибір 2027 року обумовлений роком закінчення дії державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [254]; вибір трьох регіонів обумовлений необхідністю апробації технології на різних типах соціально-економічних систем – промисловому, аграрному та туристично-рекреаційному, що дозволить оцінити універсальність та адаптивність моделі перед її масштабуванням). Ці віртуальні моделі, інтегруючи дані з різних джерел та використовуючи алгоритми машинного навчання, дозволять проводити комплексні симуляції різних сценаріїв розвитку, оптимізувати розподіл ресурсів та прогнозувати довгострокові наслідки управлінських рішень.

Впровадження смарт-контрактів [260] у систему міжбюджетних відносин є наступним кроком у модернізації фінансових інструментів регіонального управління. Міністерству фінансів України, спільно з Державною казначейською службою України, доцільно розробити та імплементувати пілотну систему смарт-контрактів для автоматизації міжбюджетних трансфертів. Ця інновація забезпечить прозорість, ефективність та оперативність фінансових транзакцій між різними рівнями бюджетної системи, мінімізуючи ризики корупції та підвищуючи довіру до механізмів фінансової децентралізації.

Розвиток інструментів соціального імпакт-інвестування [261] на регіональному рівні є імперативом для стимулювання інноваційних підходів до вирішення соціальних проблем. Міністерству розвитку громад та територій України у партнерстві з Українським фондом соціальних інвестицій, доцільно розробити відповідну нормативно-правову базу та започаткувати пілотні

проекти соціальних облігацій (Social Impact Bonds). Ці фінансові інструменти дозволять залучити приватний капітал для фінансування соціальних проєктів, забезпечуючи при цьому чіткий зв'язок між інвестиціями та вимірюваними соціальними результатами.

Таким чином, комплексна модернізація інструментарію та важелів впливу у механізмі державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створює підґрунтя для формування інноваційної екосистеми регіонального управління. Ця екосистема, інтегруючи цифрові технології, блокчейн-рішення та інноваційні фінансові інструменти, здатна забезпечити якісно новий рівень ефективності, прозорості та адаптивності процесів регіонального розвитку в умовах динамічних глобальних трансформацій та специфічних національних викликів.

У межах необхідності удосконалення механізму, який досліджуємо, оптимізація *ресурсного* забезпечення постає як критичний імператив, зумовлений необхідністю подолання асиметрії між зростаючими потребами регіонів та обмеженістю традиційних джерел фінансування. Ця оптимізація вимагає впровадження інноваційних підходів до мобілізації та алокації обмежених ресурсів, що базуються на принципах партисипативності, цифровізації та колаборативної економіки.

Формування регіональних фондів розвитку як механізму диверсифікації джерел фінансування регіональних проєктів є важливим напрямом вдосконалення фінансової спроможності територіальних громад. Однак замість створення нових структур доцільним є удосконалення існуючих механізмів залучення позабюджетних ресурсів, зокрема шляхом застосування технології краудфандингу [262]. В умовах обмежених фінансових можливостей регіональних бюджетів залучення коштів громадян, бізнесу та міжнародних організацій через спеціалізовані цифрові платформи дозволяє активізувати фінансування проєктів, які мають суспільно важливе значення. Використання краудфандингових механізмів у регіональному розвитку може відбуватися через впровадження електронних платформ, інтегрованих з

існуючими державними інформаційними системами, такими як глатформа Державного фонду регіонального розвитку, а також через розширення можливостей місцевих бюджетів щодо партнерства з приватним сектором. Враховуючи світовий досвід, зокрема практику Великої Британії та Нідерландів, застосування таких інструментів сприяє зростанню громадської активності, підвищенню прозорості управління ресурсами та формуванню довгострокових фінансових стратегій для регіонального розвитку. Реалізація такого механізму вимагає нормативно-правової адаптації, яка має ґрунтуватися на чітко визначених умовах співфінансування, розподілу відповідальності та звітності щодо використання залучених коштів.

Впровадження механізмів токенизації [263] у сфері регіонального розвитку відкриває нові можливості для монетизації потенціалу місцевих ресурсів та підвищення ефективності управління комунальною власністю. Під регіональними активами в даному контексті розуміються об'єкти комунальної інфраструктури, земельні ділянки, об'єкти малої приватизації, муніципальні облігації та інші ресурси, які можуть бути використані як економічні інструменти для залучення інвестицій. Токенизація дозволяє переводити права на володіння або користування такими активами у цифрову форму, що може сприяти підвищенню їх ліквідності, покращенню обліку та мінімізації ризиків корупції.

На міжнародному рівні механізм токенизації активно застосовується для цифрової ідентифікації майнових прав, спрощення процедур залучення інвесторів та створення прозорих механізмів розподілу прибутку від використання активів. В українському контексті токенизація може бути реалізована через використання технологій розподіленого реєстру для обліку прав на об'єкти малої приватизації або муніципальних облігацій, що дозволить залучати додаткові інвестиційні потоки без навантаження на державний бюджет.

Оскільки основною перешкодою для впровадження таких технологій є нормативна невизначеність, доцільним є аналіз міжнародного досвіду та

розробка відповідних рекомендацій для створення законодавчих механізмів правового регулювання цифрових активів. Практика використання токенизації в країнах ЄС та США демонструє, що цифрові активи можуть виступати як альтернатива традиційним інструментам залучення капіталу, особливо в умовах обмежених фінансових ресурсів на місцевому рівні. Таким чином, подальше вивчення можливостей токенизації в Україні є важливим напрямом дослідження ефективних фінансових інструментів розвитку регіонів.

Розвиток механізмів міжрегіонального ресурсного обміну на принципах шерингової економіки [264] є ключовим елементом оптимізації використання наявних матеріальних, інфраструктурних та інтелектуальних ресурсів, які можуть бути залучені до спільного використання без порушення принципів бюджетного та ринкового регулювання. Під ресурсами в даному контексті розуміються такі активи, як обладнання, техніка, транспортні засоби, інфраструктурні об'єкти, адміністративні та освітні платформи, а також кадровий потенціал, які можуть бути тимчасово передані у користування між регіонами на договірній основі без порушення фінансової дисципліни.

Такий підхід відповідає принципам міжмуніципального співробітництва, що вже реалізується в Україні відповідно до Закону України «Про співробітництво територіальних громад», де передбачена можливість спільного використання ресурсів між громадами. Міністерству розвитку громад та територій України, у партнерстві з Асоціацією міст України, доцільно ініціювати створення цифрової платформи міжрегіонального ресурсного обміну.

Ця платформа буде спрямована на створення механізмів координації та взаємодії між регіонами для ефективного використання наявних матеріальних і технологічних ресурсів, що сприятиме оптимізації їх використання та підвищенню економічної ефективності регіонального розвитку. Важливо зазначити, що дана ініціатива не передбачає перерозподілу бюджетних коштів між регіонами, а акцентується на розвитку механізмів добровільної координації між місцевими та регіональними суб'єктами, які можуть

зацікавитися можливістю спільного використання ресурсів для реалізації стратегічних проєктів.

Таким чином, комплексна оптимізація ресурсного забезпечення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створює підґрунтя для формування гнучкої та адаптивної системи ресурсної підтримки регіонального розвитку. Ця система, інтегруючи інноваційні фінансові технології, принципи партисипативності та колаборативної економіки, здатна забезпечити якісно новий рівень ефективності та стійкості процесів регіонального розвитку в умовах динамічних глобальних трансформацій та специфічних національних викликів.

В умовах стрімкої діджиталізації та зростаючої складності управлінських процесів, реінжиніринг *інформаційної* складової вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації постає як актуальна потреба. Ця трансформація зумовлена необхідністю подолання інформаційної асиметрії, підвищення якості та швидкості прийняття управлінських рішень, а також забезпечення транспарентності процесів регіонального розвитку.

Створення інтегрованої системи регіонального ситуаційного центру на основі технологій штучного інтелекту є ключовим елементом цього реінжинірингу. Міністерству цифрової трансформації України, у співпраці з обласними державними адміністраціями, доцільно розробити та впровадити пілотний проєкт такого центру. Ці центри, інтегруючи дані з різних джерел та використовуючи предиктивну аналітику, забезпечать оперативне виявлення та реагування на потенційні кризові ситуації, оптимізацію розподілу ресурсів та підвищення ефективності стратегічного планування.

Розвиток регіональних систем управління знаннями [265] вбачається логічним продовженням цього процесу, спрямованим на капіталізацію інтелектуальних ресурсів регіонів. Необхідність впровадження таких систем зумовлена високою варіативністю управлінських викликів у різних регіонах,

що потребує систематизації та адаптації управлінського досвіду відповідно до специфіки кожної території. Крім того, децентралізація створює умови, за яких органи регіонального управління стикаються з необхідністю ухвалення складних рішень у сферах соціально-економічного розвитку, інноваційного менеджменту та ресурсного планування, що вимагає доступу до якісної аналітичної та експертної бази. Ефективні системи управління знаннями дозволяють зменшити інформаційну асиметрію між регіонами, запобігти дублюванню помилок, що вже виникали в інших територіальних утвореннях, та сприяти розповсюдженню успішних кейсів регіонального розвитку.

Національному агентству України з питань державної служби, у співпраці з провідними закладами вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців у галузі публічного управління та адміністрування, доцільно розробити та імплементувати модель регіональної системи управління знаннями. Ці системи забезпечать ефективний обмін досвідом між регіонами, акумуляцію кращих практик та формування інноваційних підходів до вирішення регіональних проблем, сприяючи підвищенню якості управлінських рішень та адаптивності регіональних стратегій розвитку.

Впровадження технології розподіленого реєстру [266] для забезпечення прозорості регіонального управління є завершальним етапом реінжинірингу інформаційної складової. В Україні вже функціонує Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР), який є ключовим фінансовим інструментом підтримки регіональних ініціатив та забезпечення стратегічного розвитку територій. Функціонування цього фонду передбачає реєстрацію та відбір проєктів, які отримують фінансування з державного бюджету, а відповідна інформація розміщується на спеціалізованій платформі для моніторингу використання коштів.

Проте, існуючі механізми управління та контролю за реалізацією регіональних проєктів, що фінансуються як за рахунок ДФРР, так і інших джерел, залишають певні прогалини у забезпеченні прозорості та оперативності оновлення даних. Використання технології розподіленого

реєстру (блокчейну) може суттєво покращити механізми контролю, надавши можливість фіксації всіх транзакцій, пов'язаних із реалізацією проєктів, у незмінному та відкритому форматі. Це дозволить не лише забезпечити повну прозорість використання бюджетних коштів, але й унеможливить їх нецільове використання чи підробку звітності.

Включення таких інструментів до функціоналу платформ, на яких здійснюється облік та реєстрація проєктів ДФРР, створить єдину цифрову систему моніторингу регіонального розвитку, яка зможе охоплювати не лише державні кошти, але й фінансування з інших джерел – міжнародних грантів, програм фінансової допомоги, місцевих бюджетів та приватних інвестицій. У зв'язку з обмеженістю бюджетних ресурсів, реалізація цієї ініціативи може фінансуватися за рахунок позабюджетних джерел, зокрема міжнародних грантів (Horizon Europe, Digital Europe, USAID, UNDP), державно-приватного партнерства (співпраця з IT-компаніями, GovTech-стартапами) та соціального інвестування через спеціалізовані платформи Civic Tech Fund. Це сприятиме зростанню довіри громадян до механізмів фінансової децентралізації, підвищенню відповідальності розпорядників коштів та зміцненню підзвітності регіональної влади перед суспільством.

Таким чином, комплексний реінжиніринг інформаційної складової вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створює підґрунтя для формування високоефективної, адаптивної та транспарентної системи інформаційного забезпечення регіонального розвитку. Ця система, інтегруючи технології штучного інтелекту, управління знаннями та блокчейн, здатна забезпечити якісно новий рівень ефективності, обґрунтованості та легітимності управлінських рішень в умовах динамічних глобальних трансформацій та специфічних національних викликів.

У контексті комплексного удосконалення національного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, критичного значення набуває синхронна модернізація його

нормативно-правового, інституційного та фінансового забезпечення. Ця тріада елементів формує фундамент для реалізації інноваційних підходів до регіонального управління в умовах постконфліктного відновлення та євроінтеграційних прагнень України.

Удосконалення нормативно-правового забезпечення механізму державного управління регіональним розвитком вимагає впровадження гнучких регуляторних інструментів, здатних адаптуватися до динамічних змін соціально-економічного ландшафту регіонів. Враховуючи особливості унітарного устрою України, застосування механізму «регуляторної пісочниці» [267] може відбуватися не через створення окремих правових режимів для певних територій, а шляхом апробації спрощених регуляторних процедур та гнучких економічних механізмів у межах існуючої нормативно-правової бази. Такий підхід дозволить тестувати нові моделі управління та економічні інструменти без ризику правової фрагментації країни та без необхідності суттєвих змін у законодавстві, що є критично важливим в умовах воєнного стану.

Практика запровадження «регуляторних пісочниць» [267] у різних країнах свідчить про їх ефективність у сферах фінансового регулювання, цифрової економіки та публічного управління. Однак, у випадку України реалізація подібних підходів повинна мати чітко визначені критерії застосування, зокрема, не передбачати надання окремим регіонам преференційного режиму або кардинально відмінних правил функціонування. Запропонований механізм має діяти у межах чинного законодавства і базуватися на тестуванні нових адміністративних та економічних інструментів, які можуть бути адаптовані для подальшого масштабування на національному рівні. Це може стосуватися, зокрема, оптимізації процедур державного нагляду, цифровізації регуляторної діяльності або пілотного впровадження інноваційних фінансових інструментів для регіонального розвитку без створення окремих правових норм для конкретних територій.

Реалізація механізму може бути інтегрована у вже наявні національні програми та стратегії, що дозволить уникнути затримок у нормативно-правовому врегулюванні та забезпечить можливість його застосування в умовах сучасних викликів. Таким чином, застосування концепції «регуляторної пісочниці» [267] в Україні можливе лише у рамках діючої законодавчої системи, без створення виключних режимів для окремих територій, що відповідає принципам рівноправності та єдності правового поля держави.

Паралельно, Міністерству цифрової трансформації України, у партнерстві з обласними державними адміністраціями, доцільно розробити та запустити систему смарт-регулювання на регіональному рівні. Ця система, базуючись на технологіях штучного інтелекту та аналізу великих даних, забезпечить адаптивність регуляторних механізмів до специфічних потреб кожного регіону.

Враховуючи значні фінансові витрати на впровадження подібних цифрових ініціатив, критично важливим є залучення позабюджетних джерел фінансування. Зокрема, потенційними механізмами залучення коштів можуть бути: 1) участь у міжнародних грантових програмах, зокрема в межах ініціатив Європейського Союзу (Horizon Europe, Digital Europe Programme), які спрямовані на цифрову трансформацію та впровадження інноваційних технологій у публічному управлінні; 2) публічно-приватне партнерство, що дозволить залучити технологічні компанії, зацікавлені у розробці та впровадженні цифрових рішень для державного сектору (прикладом може бути співпраця з великими ІТ-компаніями та акселераторами GovTech); 3) спеціалізовані інвестиційні фонди та венчурний капітал, які можуть бути залучені через регіональні інноваційні хаби із цифрової трансформації.

Забезпечення багатоканального фінансування дозволить не лише мінімізувати навантаження на державний бюджет, а й підвищити рівень технологічної експертизи та залучити інноваційні рішення від глобальних лідерів цифрового ринку.

Для гармонізації національного законодавства у сфері регіонального розвитку та місцевого самоврядування з європейськими нормами, Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування доцільно ініціювати створення міжвідомчої робочої групи, яка розробить дорожню карту адаптації відповідних нормативно-правових актів до *acquis communautaire* ЄС. Ця ініціатива забезпечить узгодження принципів та механізмів регіонального управління в Україні з європейськими стандартами, створюючи правове підґрунтя для ефективної децентралізації та сталого розвитку територій в контексті євроінтеграційних процесів.

Модернізація інституційного забезпечення механізму вимагає формування нових організаційних структур, здатних каталізувати інноваційний розвиток регіонів. Міністерству освіти і науки України, спільно з Міністерством економіки України, доцільно розробити та імплементувати модель регіональних інноваційних хабів. Ці хаби, інтегруючи потенціал науково-освітніх установ, бізнесу та місцевої влади, стануть осередками генерації та впровадження інновацій у регіональний розвиток.

Для посилення громадської участі в управлінні регіональним розвитком, Національному агентству України з питань державної служби, у співпраці з громадськими організаціями, доцільно розробити та впровадити цифрову платформу партисипативного управління в усіх областях України. Ця платформа забезпечить реальне залучення громадян до процесів прийняття рішень на всіх етапах регіонального планування та реалізації проєктів розвитку [268].

Створення міжрегіональних інституцій координації в рамках макрорегіонів вимагає нового підходу до територіальної організації управління. Перехід до макрорегіонального рівня управління зумовлений необхідністю ефективної координації стратегічного розвитку між групами регіонів, які мають спільні економічні, соціальні, екологічні та

інфраструктурні особливості. Такий підхід застосовується у країнах Європейського Союзу в рамках макрорегіональних стратегій, що дозволяють узгоджувати розвиток територій, які стикаються зі схожими викликами (наприклад, Дунайська стратегія, Балтійська стратегія тощо).

В українському контексті макрорегіональний підхід обґрунтовується: 1) необхідністю покращення міжрегіональної взаємодії у реалізації стратегічних інфраструктурних проєктів та програм відновлення; 2) оптимізацією управлінських рішень через концентрацію ресурсів у межах територіальних кластерів, що мають подібний економічний профіль та соціально-демографічні особливості; 3) підвищенням ефективності використання міжнародної фінансової допомоги, що надходить для регіонального розвитку та постконфліктного відновлення, шляхом координації проєктів на міжрегіональному рівні.

З огляду на це, Міністерству розвитку громад та територій України доцільно ініціювати формування пілотних координаційних рад для макрорегіонів України. Ці інституції покликані забезпечити синергію між різними регіонами у реалізації стратегічних проєктів розвитку та постконфліктного відновлення, сприяти ефективному використанню ресурсів та формуванню узгоджених управлінських рішень для довгострокового розвитку територій.

Трансформація фінансового забезпечення механізму є критичним елементом для реалізації амбітних планів регіонального розвитку в умовах обмежених ресурсів. Міністерству фінансів України, у співпраці з Національним банком України, доцільно розробити та впровадити систему регіонального фінансового інжинірингу. Ця система дозволить створювати інноваційні фінансові інструменти, адаптовані до специфічних потреб кожного регіону.

Для диверсифікації джерел фінансування регіонального розвитку, Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку, спільно з органами

місцевого самоврядування, доцільно розробити нормативно-правову базу та ініціювати пілотні проєкти випуску муніципальних криптооблігацій. Цей інноваційний фінансовий інструмент дозволить залучити додаткові інвестиції для реалізації інфраструктурних проєктів.

Формування регіональних механізмів підтримки інноваційних проєктів є важливим аспектом трансформації фінансового забезпечення розвитку територій, однак це не означає гостру необхідність створення нових інституцій чи фондів. Ефективнішим рішенням є вдосконалення механізмів функціонування вже існуючих фінансових інструментів, таких як Державний фонд регіонального розвитку, грантові програми Європейського Союзу та інші джерела інвестиційної підтримки. Венчурне фінансування може бути реалізоване через механізми державно-приватного партнерства, що дозволяє залучати кошти інституційних інвесторів та венчурних фондів без додаткового навантаження на державний бюджет. У міжнародній практиці, зокрема у країнах ЄС та США, подібні моделі успішно функціонують у вигляді змішаного фінансування інноваційних стартапів за участю державних та приватних структур. В Україні їх можна адаптувати через вдосконалення інвестиційної інфраструктури, спрощення процедур залучення приватного капіталу та створення сприятливих умов для розвитку високотехнологічних галузей у регіонах. Це дозволить підвищити ефективність використання наявних фінансових ресурсів, уникнути дублювання функцій фондів та сприяти формуванню сталих механізмів інвестування в інноваційний розвиток територій.

Таким чином, комплексне удосконалення нормативно-правового, інституційного та фінансового забезпечення вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації створює підґрунтя для формування адаптивної, інноваційної та резильєнтної системи регіонального управління. Ця система, інтегруючи кращі світові практики та враховуючи специфічні національні виклики, здатна

забезпечити сталий розвиток регіонів України в умовах постконфліктного відновлення та євроінтеграції.

Імплементація запропонованих інноваційних підходів до удосконалення вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації може зіткнутися з низкою потенційних *викликів, перешкод та ризиків*, що вимагає розробки комплексних стратегій їх мінімізації. Ключовими викликами можуть стати: інституційна інерція та опір змінам з боку традиційних управлінських структур; недостатня цифрова грамотність та технологічна готовність як управлінських кадрів, так і населення регіонів; ризики кібербезпеки при впровадженні цифрових двійників регіонів та блокчейн-технологій у систему міжбюджетних відносин; потенційні конфлікти інтересів між центральними та регіональними органами влади щодо розподілу повноважень та ресурсів; складнощі у забезпеченні міжрегіональної координації та синхронізації процесів трансформації. Особливої уваги заслуговують ризики, пов'язані з необхідністю збалансування процесів децентралізації та забезпечення національної безпеки в умовах триваючої збройної агресії. Подолання цих викликів вимагатиме розробки гнучких адаптивних механізмів управління змінами, інвестицій у розвиток людського капіталу та цифрової інфраструктури регіонів, а також формування нової культури публічного управління, орієнтованої на інновації та міжсекторальну співпрацю. Критичним фактором успіху стане здатність забезпечити синергію між різними елементами вдосконаленого механізму, що дозволить створити резильєнтну систему регіонального управління, здатну ефективно відповідати на сучасні виклики та забезпечувати сталий розвиток регіонів України в умовах глобальних трансформацій та специфічних національних викликів постконфліктного відновлення.

3.3. Концептуальне бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації

В умовах глобальних трансформацій та специфічних національних викликів, з якими стикається Україна, актуалізується *потреба* у переході від базового до комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Ця необхідність обумовлена багатовимірністю сучасних проблем регіонального розвитку, що вимагають інтегрованого підходу до їх вирішення. Теоретико-методологічним підґрунтям формування комплексного механізму виступає синтез системного, синергетичного та інституційного підходів, що дозволяє розглядати регіон як складну адаптивну систему, здатну до самоорганізації та розвитку в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Методологічною основою комплексного механізму є принципи холізму, емерджентності та коеволюції, що забезпечують цілісне бачення процесів регіонального розвитку та їх взаємозв'язок з національними та глобальними тенденціями. Комплексний механізм спрямований на вирішення таких актуальних питань як подолання міжрегіональних диспропорцій, стимулювання ендегенного потенціалу розвитку регіонів, забезпечення їх конкурентоспроможності в умовах глобалізації та євроінтеграції. Значення комплексного механізму для ефективного вітчизняного регіонального розвитку полягає у створенні синергетичного ефекту від взаємодії різних елементів управління, що дозволяє підвищити адаптивність та резильєнтність регіональних систем до зовнішніх шоків, забезпечити сталий та інклюзивний розвиток територій в умовах децентралізації.

Для перетворення базового вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації у комплексний необхідно реалізувати системні *зміни* в усіх ключових елементах

механізму.Ця трансформація передбачає: розширення та поглиблення кожного елементу механізму; інтеграцію інноваційних підходів та технологій у кожен елемент; посилення взаємозв'язків між елементами для досягнення синергетичного ефекту; адаптацію механізму до сучасних викликів регіонального розвитку та глобальних тенденцій; гармонізацію з європейськими практиками управління регіональним розвитком.Реалізація нижче запропонованих змін у кожному основному елементі (цілі, принципи, функції, методи, суб'єкти, об'єкти, інструменти, важелі впливу, ресурси, інформація, нормативно-правове, інституційне та фінансове забезпечення) дозволить створити якісно новий, комплексний механізм, здатний ефективно відповідати на сучасні виклики регіонального розвитку в умовах фінансової децентралізації. Важливо зазначити, що ця трансформація має відбуватися системно та узгоджено, враховуючи взаємозв'язки між усіма елементами механізму та потенційні наслідки змін для загальної ефективності управління регіональним розвитком.

Цілі: трансформація цільової парадигми. Трансформація цільової парадигми базового вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є імперативом сучасного етапу розвитку України. Ця трансформація передбачає розширення спектру цілей від забезпечення фінансової автономії до досягнення комплексного сталого розвитку регіонів, що охоплює економічні, соціальні та екологічні аспекти. Інтеграція короткострокових, середньострокових та довгострокових цілей має забезпечити послідовність та спадкоємність регіональної політики, створюючи умови для реалізації стратегічних пріоритетів розвитку. Впровадження адаптивних систем цілепокладання з урахуванням специфіки кожного регіону України дозволить підвищити ефективність управлінських рішень та забезпечити оптимальне використання ендogenous потенціалу територій. Для реалізації цих змін Міністерству розвитку громад та територій України доцільно ініціювати розробку нової методології формування регіональних стратегій розвитку, яка б враховувала

принципи комплексності та адаптивності. Враховуючи наявність розробленої Державною службою статистики України у партнерстві з ПРООН системи індикаторів для моніторингу Цілей сталого розвитку, яка охоплює національний та регіональний рівні, доцільно забезпечити її інтеграцію в процеси стратегічного планування регіонального розвитку. Обласні державні адміністрації, у партнерстві з органами місцевого самоврядування та представниками громадськості, мають впровадити механізми партисипативного стратегічного планування на регіональному рівні. Ці заходи створять підґрунтя для формування цілісної та адаптивної системи цілепокладання у сфері регіонального розвитку, що відповідатиме викликам сучасності та сприятиме підвищенню ефективності механізму державного управління на засадах фінансової децентралізації.

Принципи: розширення та інтеграція принципів управління. Розширення та інтеграція принципів управління базового вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є ключовим аспектом його трансформації у комплексний механізм. Доповнення традиційних принципів фінансової децентралізації принципами сталого розвитку та інклюзивності дозволить забезпечити збалансований розвиток регіонів з урахуванням екологічних та соціальних аспектів. Впровадження принципу багаторівневого управління та міжрегіональної кооперації має набувати якісно нового змісту в умовах поглиблення фінансової децентралізації, оскільки воно передбачає не лише координацію діяльності між центральними, регіональними та місцевими органами влади, а й удосконалення механізмів горизонтальної взаємодії між територіальними громадами. Це сприятиме підвищенню їхньої фінансової та адміністративної спроможності, ефективнішому використанню бюджетних коштів та залученню додаткових інвестицій. Особливу роль у цьому процесі відіграє підвищення рівня узгодженості стратегічного планування між регіонами та формування спільних підходів до розв'язання соціально-економічних проблем, що сприятиме збалансованому розвитку територій та

підвищенню ефективності використання наявних ресурсів. Інтеграція принципів циркулярної економіки [251] та «розумної спеціалізації» [252] регіонів України створить підґрунтя для оптимізації використання ресурсів та розкриття унікального потенціалу кожного регіону. Для реалізації цих змін Міністерству розвитку громад та територій України доцільно ініціювати розробку нової концепції регіональної політики, яка б інтегрувала зазначені принципи. Національному агентству з питань державної служби доцільно розробити та впровадити програму підвищення кваліфікації для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування щодо нових принципів регіонального управління. Міністерству економіки України, у співпраці з обласними державними адміністраціями, доцільно розробити методичні рекомендації щодо впровадження принципів циркулярної економіки та «розумної спеціалізації» на регіональному рівні. Ці заходи сприятимуть формуванню нової парадигми регіонального управління, яка відповідатиме сучасним викликам та забезпечить підвищення ефективності механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

Функції: розширення функціонального спектра управління. Розширення функціонального спектра управління базового вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є критичним для підвищення його ефективності в умовах динамічних змін. Трансформація функції планування в стратегічне прогнозування та сценарне моделювання [257] дозволить підвищити адаптивність регіональних стратегій до різних варіантів розвитку подій. Для реалізації цієї трансформації Державній службі статистики України доцільно розробити та впровадити систему прогнозного моделювання регіонального розвитку. Посилення координаційної функції через створення механізмів міжрегіональної взаємодії сприятиме оптимізації використання ресурсів та реалізації спільних проєктів розвитку. З цією метою Кабінету Міністрів України доцільно затвердити положення про міжрегіональні координаційні

ради. Впровадження функції проактивного антикризового управління та адаптивного реагування підвищить стійкість регіональних систем до зовнішніх шоків. Для цього Державній службі України з надзвичайних ситуацій, у співпраці з обласними державними адміністраціями, доцільно розробити та впровадити регіональні плани антикризового управління. Ці заходи сприятимуть формуванню гнучкої та проактивної системи управління регіональним розвитком, здатної ефективно реагувати на виклики сучасності та забезпечувати сталий розвиток регіонів України.

Методи: диверсифікація та інтеграція методів управління. Диверсифікація та інтеграція методів управління в базовому вітчизняному механізмі державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є ключовим фактором підвищення його ефективності та адаптивності. Впровадження методів партисипативного управління та краудсорсингу в регіональному розвитку забезпечить активне залучення громадськості до процесів прийняття рішень та генерації інноваційних ідей. Для реалізації цього напряму Міністерству цифрової трансформації України доцільно розробити та запустити національну цифрову платформу регіонального розвитку. Інтеграція методів ризик-менеджменту та управління змінами дозволить підвищити стійкість регіональних систем до внутрішніх та зовнішніх викликів. З цією метою Національному агентству України з питань державної служби доцільно розробити та впровадити програму навчання для керівників регіонального рівня з питань ризик-менеджменту та управління змінами. Адаптація Agile-методологій [256] до процесів регіонального планування та управління сприятиме підвищенню гнучкості та ефективності реалізації регіональних проєктів розвитку. Для цього Міністерству розвитку громад та територій України, у співпраці з провідними ІТ-компаніями, доцільно розробити методичні рекомендації щодо застосування Agile-підходів у регіональному управлінні. Впровадження цих інноваційних методів створить підґрунтя для формування гнучкої та ефективної системи управління регіональним розвитком, здатної оперативно

реагувати на виклики сучасності та забезпечувати сталий розвиток регіонів України.

Суб'єкти управління: розширення кола та трансформація ролей. Розширення кола та трансформація ролей суб'єктів управління у базовому вітчизняному механізмі державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є критичним для підвищення його ефективності та інклюзивності. Інтеграція недержавних суб'єктів у процеси управління забезпечить залучення додаткових ресурсів та експертизи. Для реалізації цього напряму Міністерству розвитку громад та територій України доцільно розробити та впровадити механізми практичної реалізації положень Закону України «Про державно-приватне партнерство»[269] у сфері регіонального розвитку. Формування регіональних екосистем інновацій як нових суб'єктів управління сприятиме активізації інноваційних процесів та підвищенню конкурентоспроможності регіонів. З цією метою Міністерству освіти і науки України, у співпраці з Міністерством економіки України, доцільно розробити та впровадити програму створення регіональних інноваційних хабів. Трансформація ролі центральних органів влади від контролю до координації та фасилітації є ключовим аспектом децентралізації управління. Для цього Кабінету Міністрів України доцільно затвердити нову концепцію взаємодії центральних та місцевих органів влади з урахуванням сучасних викликів і загроз (враховуючи необхідність перегляду існуючих нормативно-правових актів та розробки нових механізмів координації). Ці заходи сприятимуть формуванню багаторівневої системи управління регіональним розвитком, здатної ефективно мобілізувати ресурси різних секторів суспільства та забезпечувати сталий розвиток регіонів України в умовах глобальних викликів.

Об'єкти управління: розширення та реконцептуалізація. Розширення та реконцептуалізація об'єктів управління базового вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є необхідною умовою для забезпечення комплексного та

сталого розвитку регіонів України. Посилення інтеграції управління окремими проєктами у загальні комплексні програми розвитку сприятиме узгодженню стратегічних та тактичних завдань регіонального розвитку, підвищенню ефективності координації заходів та оптимізації використання обмежених ресурсів, що забезпечить більш системний та синергетичний ефект у реалізації регіональних політик [270]. Для забезпечення ефективного управління регіональним розвитком в умовах фінансової децентралізації необхідним є удосконалення існуючої методології програмно-цільового бюджетування на регіональному рівні. Наразі застосовувані підходи до формування бюджетних програм не завжди враховують динамічні соціально-економічні зміни, необхідність багаторівневого узгодження регіональних та національних стратегічних цілей, а також інтеграцію інструментів цифрового управління та відкритих даних. У зв'язку з цим, Міністерству фінансів України спільно з Міністерством розвитку громад та територій України доцільно розробити оновлену методологію програмно-цільового бюджетування, яка базуватиметься на адаптивних механізмах фінансового планування, запровадженні цифрових інструментів моніторингу бюджетного процесу та підвищенні рівня громадської участі у визначенні пріоритетів фінансування. Включення до цієї методології механізмів оцінки ефективності бюджетних програм із урахуванням регіональної специфіки, показників соціально-економічного розвитку та екологічної стійкості сприятиме підвищенню прозорості та результативності бюджетного планування на регіональному рівні [271]. Включення нематеріальних активів як об'єктів управління передбачає не лише моніторинг ринку праці, що здійснюється Державною службою статистики України, а й створення комплексної системи оцінки людського капіталу, інтелектуальних ресурсів та інноваційного потенціалу регіонів, яка враховуватиме їхню участь у цифровій економіці, рівень підприємницької активності, науково-дослідну спроможність та вплив нематеріальних активів на загальну конкурентоспроможність територій. З цією метою Державній службі статистики України доцільно розробити та

впровадити систему індикаторів оцінки нематеріальних активів регіонів. Інтеграція екологічних систем та соціальної інфраструктури в об'єкти управління забезпечить більш збалансований підхід до регіонального розвитку. Для цього Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України у співпраці з Міністерством соціальної політики України доцільно розробити комплексну методику оцінки впливу регіональних програм розвитку на екологічні та соціальні системи. Ці заходи дозволять сформувати цілісний підхід до управління регіональним розвитком, який враховуватиме взаємозв'язок між економічними, соціальними та екологічними аспектами, що є критичним для досягнення цілей сталого розвитку в умовах глобальних викликів та національних особливостей України.

Інструменти: інтеграція інноваційних технологій та підходів. Інтеграція інноваційних технологій та підходів в інструментарій базового вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації також є ключовим фактором підвищення його ефективності та адаптивності. Впровадження цифрових двійників регіонів [259] як інструменту стратегічного планування дозволить оптимізувати процеси прийняття рішень та моделювати різні сценарії розвитку. Для реалізації цього напряму Міністерству цифрової трансформації України у співпраці з Національною академією наук України доцільно розробити та запустити пілотні проєкти цифрових двійників. Розвиток інструментів соціального імпакт-інвестування [261] на регіональному рівні сприятиме залученню приватного капіталу для вирішення соціальних проблем. З цією метою Державній інноваційній фінансово-кредитній установі у партнерстві з міжнародними фінансовими організаціями доцільно розробити та впровадити механізм випуску соціальних облігацій для фінансування регіональних проєктів. Інтеграція блокчейн-технологій [259] у систему міжбюджетних відносин забезпечить підвищення прозорості та ефективності фінансових трансакцій між різними рівнями бюджетної системи. Для цього Державній казначейській службі України у співпраці з Міністерством фінансів

України доцільно розробити та запустити пілотний проєкт використання блокчейн-платформи для здійснення міжбюджетних трансфертів. Впровадження цих інноваційних інструментів створить підґрунтя для формування високотехнологічної та ефективної системи управління регіональним розвитком, здатної адекватно реагувати на виклики цифрової епохи та забезпечувати сталий розвиток регіонів України в умовах глобальної конкуренції.

Важелі впливу: диверсифікація та посилення ефективності. Диверсифікація та посилення ефективності важелів впливу базового вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є критичним для стимулювання збалансованого розвитку регіонів України. Розробка системи диференційованих фіскальних стимулів для різних типів регіонів дозволить врахувати їх специфіку та потенціал. Для реалізації цього завдання Міністерству фінансів України спільно з Державною податковою службою доцільно розробити та подати на затвердження Кабінету Міністрів України проєкт постанови про впровадження диференційованих податкових пільг для інвесторів у депресивних та прикордонних регіонах. Впровадження механізмів *softpower* [272] для стимулювання міжрегіональної кооперації сприятиме формуванню культури співпраці та обміну досвідом між регіонами. З цією метою Міністерству культури та стратегічних комунікацій України у співпраці з обласними державними адміністраціями доцільно розробити та запустити програму міжрегіональних культурних обмінів та спільних мистецьких проєктів. Створення системи репутаційних важелів для підвищення інвестиційної привабливості регіонів України забезпечить формування позитивного іміджу територій та залучення додаткових інвестицій. Для цього Міністерству економіки України у партнерстві з міжнародними рейтинговими агенціями доцільно розробити та впровадити систему рейтингування інвестиційної привабливості регіонів з щорічним оновленням. Впровадження цих інноваційних важелів впливу створить

підґрунтя для формування конкурентного середовища між регіонами, стимулюватиме їх до постійного вдосконалення та пошуку нових шляхів розвитку, що є критичним для забезпечення сталого економічного зростання України в умовах глобальної конкуренції та геополітичних викликів.

Ресурси: оптимізація та диверсифікація ресурсного забезпечення. Оптимізація та диверсифікація ресурсного забезпечення базового вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є ключовим фактором для посилення фінансової автономії та стимулювання ендогенного розвитку регіонів України. Формування регіональних фондів розвитку на основі технології краудфандингу [262] дозволить залучити додаткові фінансові ресурси та підвищити громадську участь у реалізації проєктів регіонального розвитку. Для імплементації цього інноваційного підходу Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку у співпраці з обласними радами доцільно розробити нормативно-правову базу та запустити пілотні платформи регіонального краудфандингу. Впровадження системи токенизації [263] регіональних активів сприятиме підвищенню ліквідності та ефективності управління комунальним майном. З цією метою Державному агентству з питань електронного урядування України у партнерстві з Міністерством розвитку громад та територій України доцільно розробити та впровадити пілотний проєкт токенизації комунальних активів. Розвиток механізмів міжрегіонального ресурсного обміну на принципах шерингової економіки [264] забезпечить оптимізацію використання наявних ресурсів та посилення міжрегіональної співпраці. Для реалізації цього напрямку Асоціації міст України у співпраці з Міністерством економіки доцільно розробити та запустити цифрову платформу міжрегіонального ресурсного обміну, охопивши всі області України. Впровадження цих інноваційних підходів до ресурсного забезпечення створить підґрунтя для формування самодостатніх та фінансово спроможних регіонів, здатних ефективно використовувати власний потенціал та залучати додаткові ресурси для сталого розвитку в умовах

глобальної економічної нестабільності та посилення міжрегіональної конкуренції.

Інформація: створення інтегрованої інформаційної екосистеми. Створення інтегрованої інформаційної екосистеми базового вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є критичним для підвищення ефективності та прозорості процесів управління. Розвиток регіональних систем управління знаннями [265] дозволить оптимізувати процеси прийняття рішень та забезпечити акумуляцію і трансфер кращих практик. Для реалізації цього завдання Національне агентство України з питань державної служби у співпраці з провідними закладами вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців у галузі публічного управління та адміністрування, має розробити та впровадити уніфіковану модель регіональної системи управління знаннями у п'яти пілотних областях (вибір п'яти областей зумовлений необхідністю охоплення регіонів з різним соціально-економічним розвитком, географічним розташуванням та специфікою управлінських викликів, що забезпечить репрезентативність експерименту). Впровадження технології розподіленого реєстру [266] для забезпечення прозорості управління сприятиме підвищенню довіри громадян до органів влади та мінімізації корупційних ризиків. З цією метою Державне агентство з питань електронного урядування України у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації має розробити та запустити блокчейн-платформу для реєстрації та моніторингу регіональних проєктів розвитку, охопивши всі області України. Створення інтегрованої системи регіонального ситуаційного центру на основі технологій штучного інтелекту забезпечить оперативне реагування на критичні ситуації та підвищить якість стратегічного планування. Для імплементації цієї інновації Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури у співпраці з провідними ІТ-компаніями має розробити та впровадити пілотний проєкт регіонального ситуаційного центру з використанням технологій предиктивної аналітики у трьох областях України. Впровадження цих інформаційних

інновацій створить підґрунтя для формування адаптивної та транспарентної системи управління регіональним розвитком, здатної ефективно реагувати на виклики інформаційної епохи та забезпечувати сталий розвиток регіонів України в умовах цифрової трансформації суспільства.

Нормативно-правове забезпечення: адаптація та інновація. Адаптація та інновація нормативно-правового забезпечення базового вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є імперативом для підвищення його гнучкості та відповідності сучасним викликам. Впровадження концепції «регуляторної пісочниці»[267] для експериментальних правових режимів дозволить тестувати інноваційні підходи до управління без ризику для всієї системи. Для реалізації цього завдання Міністерству юстиції України спільно з Державною регуляторною службою доцільно розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону «Про експериментальні правові режими в сфері регіонального розвитку». Розробка системи смарт-регулювання на регіональному рівні сприятиме підвищенню ефективності та адаптивності нормативно-правової бази. З цією метою Міністерству цифрової трансформації у співпраці з обласними державними адміністраціями доцільно створити та впровадити пілотну платформу смарт-регулювання. Гармонізація законодавства у сфері регіонального розвитку з нормами Європейського Союзу є критичним кроком у контексті євроінтеграційних прагнень України. Для досягнення цієї мети Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до Європейського Союзу у співпраці з Міністерством розвитку громад та територій України доцільно розробити та подати на розгляд Верховній Раді України комплексний пакет законопроєктів щодо адаптації українського законодавства у сфері регіонального розвитку до *acquis communautaire* ЄС. Реалізація цих нормативно-правових інновацій створить підґрунтя для формування гнучкої та адаптивної системи регулювання регіонального розвитку, здатної ефективно відповідати на виклики

глобалізації та забезпечувати конкурентоспроможність регіонів України на європейському та світовому рівнях.

Інституційне забезпечення: формування нової інституційної архітектури. Формування нової інституційної архітектури базового вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації є також ключовим елементом його модернізації. Створення регіональних інноваційних хабів як нових інституцій розвитку дозволить консолідувати зусилля науки, бізнесу та влади для стимулювання інноваційного розвитку регіонів. Для реалізації цього завдання Міністерству освіти і науки України спільно з Міністерством економіки та органами місцевого самоврядування доцільно розробити та впровадити модель регіональних інноваційних хабів. Впровадження цифрової платформи партисипативного управління сприятиме підвищенню рівня залученості громадян до процесів прийняття рішень на регіональному рівні. З цією метою Міністерству цифрової трансформації у співпраці з громадськими організаціями доцільно розробити та запустити уніфіковану цифрову платформу для партисипативного бюджетування та громадських консультацій, охопивши всі області України. Формування міжрегіональних інституцій координації в рамках макрорегіонів забезпечить більш ефективну взаємодію та синергію між суміжними регіонами. Для досягнення цієї мети Кабінету Міністрів України за поданням Міністерства розвитку громад та територій України доцільно ухвалити постанову про створення Координаційних рад макрорегіонів та затвердити їх типові положення. Імплементация цих інституційних інновацій створить підґрунтя для формування гнучкої та ефективної системи управління регіональним розвитком, здатної забезпечити конкурентоспроможність регіонів України в умовах глобальних викликів та посилення міжрегіональної конкуренції.

Фінансове забезпечення: інноваційні підходи до фінансування розвитку. Запровадження інноваційних підходів до фінансування розвитку в межах базового вітчизняного механізму державного управління регіональним

розвитком на засадах фінансової децентралізації є критичним для посилення фінансової спроможності регіонів України. Розробка системи регіонального фінансового інжинірингу дозволить оптимізувати структуру фінансових потоків та підвищити ефективність використання наявних ресурсів шляхом впровадження механізмів стратегічного планування доходів і видатків місцевих бюджетів, використання сучасних фінансових інструментів, таких як сек'юритизація активів територіальних громад, державно-приватне партнерство, механізми гарантування інвестицій та фінансові деривативи для управління ризиками. Така система передбачатиме розширення джерел фінансування регіонального розвитку за рахунок залучення альтернативних фінансових ресурсів, включаючи місцеві облігації, інфраструктурні фонди, кооперативне фінансування та спеціалізовані фінансові механізми підтримки підприємництва, що сприятиме зміцненню фінансової автономії регіонів. Інтеграція цифрових інструментів прогностичного аналізу та моніторингу фінансових потоків забезпечить прозорість використання бюджетних коштів, підвищить рівень фінансової дисципліни та сприятиме формуванню ефективної регіональної фінансової політики, орієнтованої на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку територій. Для реалізації цього завдання Міністерству фінансів України спільно з Національним банком України та представниками регіональних фінансових установ доцільно розробити та впровадити методологію регіонального фінансового інжинірингу. Впровадження муніципальних криптооблігацій як інноваційного фінансового інструменту сприятиме залученню додаткових інвестицій для реалізації інфраструктурних проєктів. З цією метою Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку у співпраці з Міністерством цифрової трансформації України доцільно розробити нормативно-правову базу та технічну інфраструктуру для емісії та обігу муніципальних криптооблігацій. Формування регіональних фондів венчурного фінансування інноваційних проєктів забезпечить підтримку високотехнологічних стартапів та стимулюватиме розвиток інноваційних екосистем в регіонах. Для досягнення

цієї мети Українській асоціації інвестиційного бізнесу у партнерстві з обласними державними адміністраціями та приватними інвесторами доцільно ініціювати створення регіональних венчурних фондів. Впровадження цих фінансових інновацій створить підґрунтя для формування диверсифікованої та стійкої системи фінансування регіонального розвитку, здатної ефективно мобілізувати як внутрішні, так і зовнішні ресурси для забезпечення сталого економічного зростання регіонів України в умовах глобальної фінансової нестабільності та посилення конкуренції за інвестиційні ресурси.

Усі трансформації основних елементів механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації повинні здійснюватися з урахуванням актуальних викликів, загроз та стратегічних можливостей України, а також на основі сценарних прогнозів розвитку соціально-економічної та політичної ситуації, що дозволить адаптувати механізм до мінливих умов та забезпечити його ефективність у довгостроковій перспективі.

Для конструктивного сприйняття вищевикладеної інформації, доцільно візуалізувати концептуальне бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Це дозволить чіткіше уявити взаємозв'язки між основними елементами механізму, такими як: цілі; принципи; функції; методи; суб'єкти та об'єкти управління; інструменти; важелі впливу; ресурси; інформаційне, нормативно-правове, інституційне та фінансове забезпечення. Рис. 3.1. демонструє, як ці елементи взаємодіють між собою для досягнення кінцевого результату – ефективного управління регіональним розвитком в умовах фінансової децентралізації. Взаємозв'язки між елементами схеми представлені стрілками, які відображають їхню функціональну залежність і вплив на загальний результат.

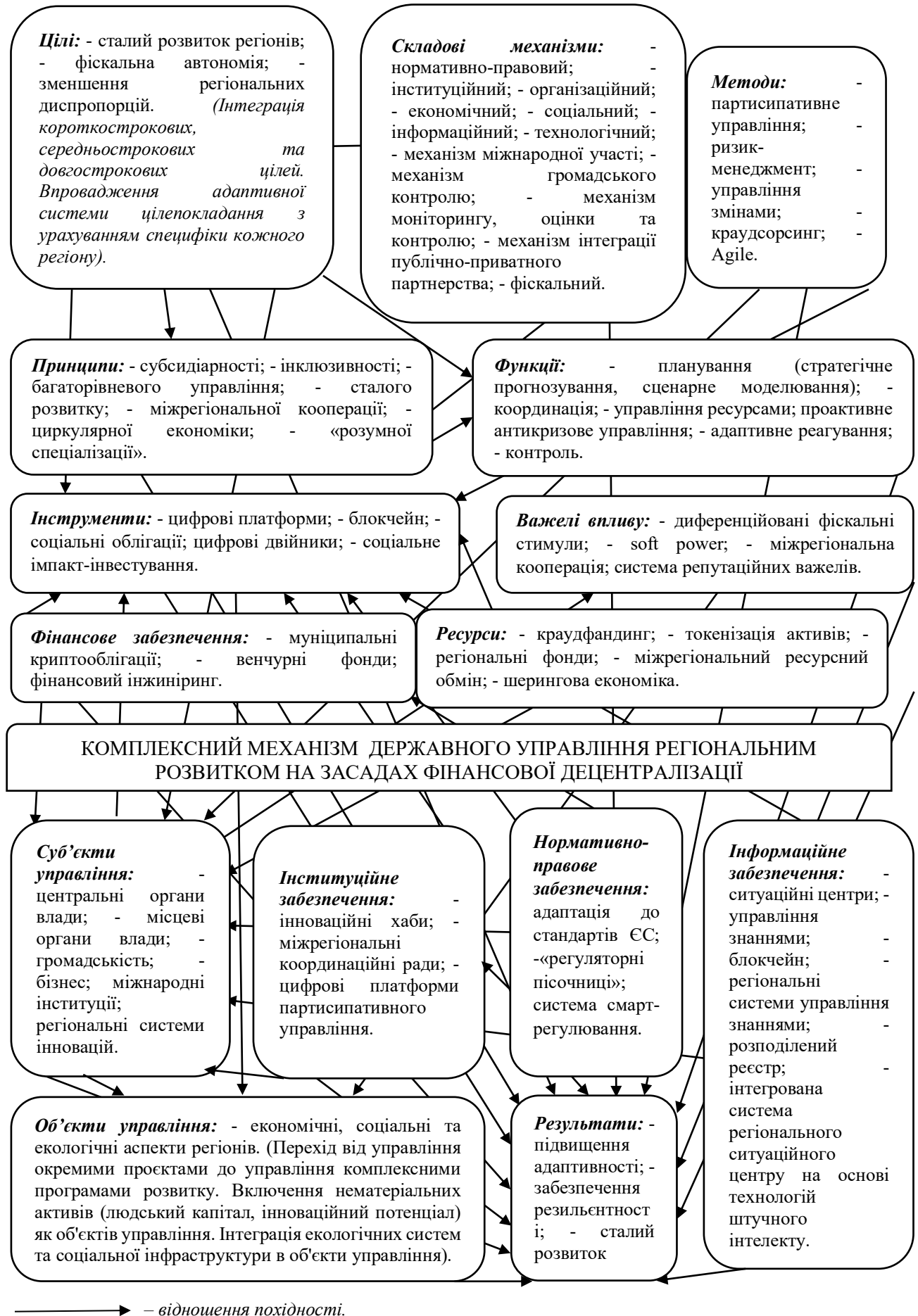

Рис. 3.1. Концептуальне бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації

Джерело: розроблено автором.

Центральним елементом механізму є цілі, які задають стратегічний напрям регіонального розвитку та формують основу для встановлення принципів управління. Ці принципи, у свою чергу, визначають основні правила і підходи, які керують функціонуванням усіх інших елементів, забезпечуючи їх скоординованість. Відповідно, стрілки від цілей ведуть до принципів, функцій, методів, суб'єктів управління та інструментів, оскільки саме ці елементи формують систему, яка в сукупності спрямована на досягнення результату.

Принципи управління визначають логіку та етичні засади діяльності суб'єктів управління, а також впливають на вибір методів та функцій управління. Вони також корелюють із застосуванням інструментів для досягнення результату, забезпечуючи послідовність і координацію управлінських рішень.

Методи управління є шляхами реалізації управлінських функцій і слугують містком між суб'єктами та інструментами. Від них стрілки ведуть до суб'єктів управління та інструментів, що застосовуються для досягнення результату. Суб'єкти управління реалізують свої функції через інструменти впливу та взаємодію з об'єктами управління, використовуючи наявні ресурси та інформацію для досягнення результату.

Інструменти та важелі впливу мають ключову роль у взаємодії з об'єктами управління для реалізації цілей і функцій. Стрілки від інструментів ведуть безпосередньо до об'єктів управління та результату, оскільки саме через них реалізуються управлінські рішення, що впливають на регіональний розвиток.

Ресурси та інформація забезпечують діяльність суб'єктів управління та застосування інструментів. Ці елементи підпорядковані досягненню кінцевого результату через надання підтримки для реалізації цілей та функцій.

Нормативно-правове забезпечення задає правові рамки функціонування всієї системи управління, забезпечуючи її легітимність. Воно впливає на суб'єктів управління, інституційне забезпечення та фінансове забезпечення,

гарантуючи належне функціонування механізму та його узгодженість з правовими нормами.

Інституційне забезпечення забезпечує ефективність координації між усіма суб'єктами, а фінансове забезпечення гарантує наявність ресурсів для досягнення управлінських цілей. Усі ці елементи також спрямовані на досягнення результату, забезпечуючи сталість та ефективність регіонального розвитку.

Таким чином, кожен елемент комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації функціонує в тісній взаємодії з іншими елементами для досягнення кінцевого результату – збалансованого, сталого розвитку регіонів на основі фінансової децентралізації. Стрілки від усіх елементів ведуть до результату, оскільки кожен з них робить свій внесок у забезпечення ефективного регіонального управління.

Синергетичний ефект запропонованого концептуального бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації полягає в інтеграції різних елементів механізму – цілей, принципів, функцій, методів, суб'єктів, інструментів, ресурсів та нормативно-правового забезпечення – в єдину систему, де кожен компонент не лише функціонує автономно, але й підсилює інші компоненти через взаємодію. Така комплексна модель управління забезпечує ефективніше використання ресурсів, підвищує прозорість та підзвітність управлінських процесів, зменшує ризики неефективності та корупції, що є характерним для традиційного підходу до регіонального управління, орієнтованого на централізовану модель. На відміну від традиційного підходу, запропоноване концептуальне бачення комплексного механізму забезпечує більшу гнучкість та адаптивність до місцевих умов, що дозволяє регіонам самостійно реалізовувати стратегії розвитку, враховуючи локальні потреби та ресурси. Синергетичний ефект також сприяє консолідації суспільних, економічних та управлінських зусиль для досягнення сталого регіонального розвитку.

У контексті запропонованого концептуального бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, основними *ризиками* можуть бути недостатня інституційна спроможність на місцевому рівні, що призведе до неефективного використання фінансових ресурсів, а також правові та організаційні бар'єри через недостатню адаптацію нормативно-правової бази до нових умов децентралізації. Серед інших можливих ризиків варто виділити диспропорційний розподіл ресурсів між регіонами та можливе посилення нерівності між ними, що зменшить загальний синергетичний ефект механізму. Для мінімізації цих ризиків необхідно посилити інституційну спроможність органів місцевого самоврядування через проведення навчальних програм та впровадження кращих управлінських практик, а також забезпечити чітку координацію між центральними і місцевими рівнями влади з акцентом на адаптацію законодавства.

Методологія оцінки ефективності запропонованого комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації повинна ґрунтуватися на системному підході, який включає кількісну та якісну оцінку результативності його функціонування. До системи індикаторів ефективності можуть бути включені показники збалансованості бюджетів регіонів, рівня фінансової автономії органів місцевого самоврядування, зростання економічної активності в регіонах, зменшення міжрегіональних диспропорцій, підвищення якості надання публічних послуг та соціально-економічних показників регіонального розвитку. Методи оцінки впливу механізму повинні охоплювати аналіз результатів його впровадження на рівень інфраструктурного розвитку, зайнятості, інвестиційної привабливості регіонів та соціального забезпечення. Інструментами моніторингу та коригування є регулярні оцінки за допомогою аналітичних звітів, соціально-економічних досліджень, а також механізми зворотного зв'язку з громадськістю та автоматизовані системи збору даних, що

дозволяють оперативно реагувати на зміни та вносити корективи у процес реалізації державної політики регіонального розвитку.

Етапність впровадження запропонованого комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації повинна передбачати декілька ключових фаз, інтегрованих у дорожню карту реалізації. На першому етапі необхідно здійснити нормативно-правове забезпечення, що передбачає внесення змін до чинного законодавства та розробку нових регуляторних актів, які визначатимуть основи функціонування механізму. Другий етап охоплює створення інституційної інфраструктури та організаційне забезпечення, включаючи підготовку кадрів і налагодження міжвідомчої координації. Третій етап – це впровадження фінансових інструментів та ресурсне забезпечення, зокрема мобілізація державних та міжнародних фінансових ресурсів, а також інформаційних та технологічних систем підтримки. Ключовими етапами є моніторинг та коригування механізму протягом 3-5 років, що дозволить здійснювати постійний контроль за досягненням запланованих результатів. Ресурсне забезпечення включає фінансові, кадрові, інформаційні та технологічні ресурси, що сприятиме ефективному впровадженню та забезпеченню стабільності функціонування механізму в довгостроковій перспективі.

Отже, запропоноване концептуальне бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації виступає основою для забезпечення сталого розвитку регіонів, створюючи передумови для ефективної мобілізації та розподілу ресурсів, взаємодії різних суб'єктів управління та забезпечення належної підзвітності. Комплексність механізму проявляється через синергетичний взаємозв'язок усіх його елементів – від цілей і принципів до інструментів та фінансового забезпечення, що дозволяє максимально ефективно інтегрувати всі ресурси та управлінські рішення. Потенційний вплив запропонованого механізму на довгостроковий розвиток регіонів і держави в цілому полягає у сприянні економічній стабільності, підвищенні конкурентоспроможності регіонів та

досягненні збалансованого розвитку, що відповідатиме сучасним викликам та глобальним трендам.

Висновки до розділу 3

У межах дослідження основних напрямів удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, визначено шляхи адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації; удосконалено механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації; розроблено та обґрунтовано концептуальне бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

На основі даного розгляду зроблено такі висновки та отримано наступні результати:

1. У межах визначення шляхів адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, виявлено, що ефективна адаптація та застосування елементів відповідного зарубіжного досвіду в українські реалії вимагає комплексного та системного підходу. Запропоновано методологічні засади селекції релевантних елементів зарубіжного механізму, що базуються на таких критеріях як: інституційна сумісність; ресурсна досяжність; синергетичний потенціал; адаптивна гнучкість; темпоральна релевантність.

Проаналізовано особливості функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації у федеративних державах (Німеччина, США), країнах з асиметричною децентралізацією (Іспанія, Італія), унітарних державах з децентралізованим управлінням (Франція), країнах з високою фіскальною відповідальністю

(Швеція, Фінляндія), а також у постсоціалістичних країнах (Чехія, Угорщина, Польща), у результаті чого, виявлено, що адаптація та застосування елементів цих механізмів до українських реалій може відбуватися через: впровадження ефективних інструментів міжрегіонального фінансового вирівнювання; розвиток методів конкурентного стимулювання регіонального розвитку; формування диференційованих підходів до фінансової автономії регіонів; створення спеціалізованих інституцій координації регіональної політики.

Обґрунтовано необхідність використання синергетичного підходу до адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування даного механізму, що передбачає: формування матричної структури управління регіональним розвитком; створення «інкубаторів регіонального розвитку»; впровадження методології форсайту для стратегічного планування.

Ідентифіковано ключові інституційні та організаційні бар'єри адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму, серед яких: неузгодженість нормативно-правової бази; усталені практики централізованого управління; недостатня інституційна спроможність органів місцевого самоврядування; відсутність ефективних інструментів міжрівневої координації. Запропоновано основні шляхи подолання цих бар'єрів через: проведення комплексного аудиту законодавства; впровадження програм розвитку лідерства та управлінських компетенцій; створення багаторівневої системи координаційних рад з питань регіонального розвитку.

Визначено потенційні ризики адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму, включаючи: ризик формального перенесення інституційних моделей; посилення регіональних диспропорцій; політизації процесу децентралізації; недостатнього фінансового забезпечення реформ. Розроблено концептуальні основи рекомендацій щодо мінімізації цих ризиків, які передбачають: проведення ґрунтовного соціокультурного аналізу; впровадження ефективної системи фіскального вирівнювання; забезпечення широкого громадського обговорення стратегій регіонального розвитку; розробку комплексної стратегії фінансування процесів децентралізації.

2. Проведене дослідження щодо удосконалення вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації дозволило зробити висновок про необхідність комплексної трансформації всіх його структурних елементів з метою підвищення адаптивності та резильєнтності регіональних систем в умовах глобальних викликів та національних особливостей. Запропоновані інноваційні підходи, зокрема: впровадження методології форсайту для формування адаптивних цілей регіонального розвитку; інтеграція принципів циркулярної економіки та «розумної спеціалізації»; розвиток функції проактивного антикризового управління; імплементація Agile-методології в регіональне планування; формування регіональних екосистем інновацій; розробка цифрових двійників регіонів; впровадження блокчейн-технологій у систему міжбюджетних відносин, – створюють підґрунтя для формування якісно нової парадигми регіонального управління. Водночас, реалізація цих інновацій вимагає синхронної модернізації нормативно-правового, інституційного та фінансового забезпечення вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, що передбачає: впровадження гнучких регуляторних інструментів; формування нових організаційних структур; диверсифікацію джерел фінансування регіонального розвитку. Критичним фактором успіху постає здатність забезпечити синергію між різними елементами вдосконаленого вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, що дозволить створити резильєнтну систему регіонального управління, здатну ефективно відповідати на сучасні виклики та забезпечувати сталий розвиток регіонів України в умовах постконфліктного відновлення та євроінтеграційних процесів.

3. Здійснено комплексне теоретико-методологічне обґрунтування переходу від базового до комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Запропоновано інноваційне концептуальне бачення такого механізму, яке

інтегрує системний, синергетичний та інституційний підходи, дозволяючи розглядати регіон як складну адаптивну систему, здатну до самоорганізації в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Розроблено трансформаційну модель основних елементів механізму, що передбачає розширення та поглиблення цілей, принципів, функцій, методів, суб'єктів та об'єктів управління. Зокрема, обґрунтовано необхідність переходу до адаптивної системи цілепокладання, яка враховує специфіку кожного регіону та інтегрує коротко-, середньо- та довгострокові цілі сталого розвитку. Запропоновано доповнити традиційні принципи фінансової децентралізації принципами сталого розвитку, інклюзивності, багаторівневого управління та «розумної спеціалізації» регіонів. Визначено нові функції управління, серед яких стратегічне прогнозування, сценарне моделювання, проактивне антикризове управління та адаптивне реагування. Обґрунтовано доцільність диверсифікації методів управління через впровадження партисипативних практик, краудсорсингу, ризик-менеджменту та адаптації Agile-методологій до процесів регіонального планування. Розширено коло суб'єктів управління шляхом інтеграції недержавних акторів – бізнесу, громадських організацій, міжнародних інституцій – та формування регіональних інноваційних екосистем. Реконцептуалізовано об'єкти управління, включаючи нематеріальні активи, такі як людський капітал та інноваційний потенціал, а також екологічні системи та соціальну інфраструктуру. Інтегровано інноваційні інструменти та технології, зокрема цифрові двійники регіонів для стратегічного планування, блокчейн-технології у систему міжбюджетних відносин та технології штучного інтелекту для створення інтегрованих ситуаційних центрів. Запропоновано диверсифікацію важелів впливу через розробку системи диференційованих фіскальних стимулів, впровадження механізмів «soft power» та створення репутаційних індикаторів інвестиційної привабливості регіонів. Розроблено інноваційні підходи до ресурсного та фінансового забезпечення, включаючи формування регіональних фондів розвитку на основі краудфандингу, впровадження системи токенизації

регіональних активів та муніципальних криптооблігацій. Обґрунтовано необхідність створення інтегрованої інформаційної екосистеми, що включає регіональні системи управління знаннями та використання технологій розподіленого реєстру для підвищення прозорості управління. Запропоновано адаптацію нормативно-правового забезпечення через впровадження концепції «регуляторної пісочниці», розробку системи смарт-регулювання та гармонізацію законодавства з нормами ЄС. Сформовано нову інституційну архітектуру, яка передбачає створення регіональних інноваційних хабів, впровадження цифрових платформ партисипативного управління та формування міжрегіональних інституцій координації в рамках макрорегіонів.

Визначено потенційні ризики впровадження механізму, серед яких недостатня інституційна спроможність на місцевому рівні та правові бар'єри, та окреслено шляхи їх мінімізації. Визначено методологію оцінки ефективності механізму на основі системи індикаторів та методів моніторингу, а також окреслено етапність його впровадження з урахуванням ресурсного забезпечення.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Відповідно до поставлених у роботі завдань, які дістали наукову новизну, узагальнення результатів проведеного дослідження надало можливість сформулювати низку висновків і пропозицій, що мають теоретичне і практичне значення.

1. Систематизовано та охарактеризовано концептуальні основи механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, на основі чого набув подальшого розвитку понятійно-категоріальний апарат науки «Державне управління» шляхом розробки та обґрунтування авторського визначення поняття «механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації», який визначено як інтегровану, адаптивну систему інституційно-правових, організаційно-економічних та інформаційно-аналітичних інструментів і важелів, що функціонує на принципах субсидіарності, транспарентності та синергії, забезпечуючи оптимальний розподіл повноважень і фінансових ресурсів між рівнями публічного управління з метою стимулювання ендогенного потенціалу територій, підвищення їх конкурентоспроможності та досягнення збалансованого просторового розвитку в умовах глобальних викликів та національних трансформацій». Ключовою інновацією запропонованого визначення є інтеграція інституційно-правових, організаційно-економічних та інформаційно-аналітичних аспектів у єдину адаптивну систему, що функціонує на принципах субсидіарності, транспарентності та синергії. Воно вирізняється акцентом на стимулювання ендогенного потенціалу територій та досягнення збалансованого просторового розвитку в контексті глобальних

викликів, що відображає сучасні парадигми регіонального управління. Перевагами даного визначення є його комплексність та праксеологічна орієнтованість, що уможливорює його застосування як концептуально-методологічного базису для розробки, імплементації та оцінки ефективності стратегій, програм та проєктів регіонального розвитку в умовах децентралізації.

2. Оцінено сучасний стан та виявлено й обґрунтовано найбільш критичні проблемні аспекти функціонування основних елементів механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації: 1) для цілей – асиметрія між декларованими стратегічними орієнтирами та їх операціоналізацією в умовах гібридних загроз; 2) для принципів – недостатня адаптивність до потреб забезпечення резильєнтності регіональних систем; 3) для функцій – дисфункція координації між різними рівнями влади у процесі реалізації політики регіонального розвитку; 4) для методів – низька ефективність використання через недостатньо розвинену інституційну спроможність регіональних органів влади; 5) для суб'єктів управління – недостатня інституційна спроможність органів місцевого самоврядування; 6) для об'єктів управління – фрагментація та неоднорідність регіональних соціально-економічних систем; 7) для інструментів – фрагментарність і недосконалість, що ускладнює реалізацію стратегій децентралізації; 8) для важелів впливу – недостатня ефективність фіскальних важелів у стимулюванні ендегенного розвитку регіонів; 9) для ресурсів – недостатність та нерівномірність розподілу між регіонами; 10) для інформації – недостатня інтеграція інформаційних систем на різних рівнях управління; 11) для нормативно-правового забезпечення – недостатня узгодженість між різними рівнями нормативно-правових актів; 12) для інституційного забезпечення – недостатня узгодженість між центральними та місцевими органами влади; 13) для фінансового забезпечення – обмежена фінансова спроможність органів місцевого самоврядування. Виявлення та обґрунтування цих основних проблемних аспектів створює теоретичне підґрунтя для

розробки нової парадигми державного управління регіональним розвитком, яка враховує специфіку функціонування територіальних громад в умовах підвищеної невизначеності та зовнішніх загроз.

3. Виявлено унікальні підходи та інструменти зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Зокрема, встановлено, що в Німеччині ключовим елементом механізму є система міжрегіонального фінансового вирівнювання, яка забезпечує баланс між автономією земель та загальнодержавною економічною стабільністю. У США механізм характеризується високим рівнем фіскальної автономії штатів та розвиненою системою державно-приватного партнерства на регіональному рівні, що стимулює конкуренцію та інновації в управлінні. В Іспанії механізм відзначається асиметричною структурою, де автономні спільноти мають договірні відносини з центральним урядом щодо розподілу фінансових ресурсів, що дозволяє враховувати регіональні особливості. В Італії механізм передбачає диференційований підхід до регіонів зі спеціальним статусом, надаючи їм розширену автономію в питаннях податкового регулювання та бюджетного планування. Французький механізм демонструє поєднання централізованого управління з потужними регіональними інструментами фінансового менеджменту, забезпечуючи баланс між державним контролем та місцевою ініціативою. Польський механізм характеризується створенням воєводств як адміністративно-територіальних одиниць з широкими повноваженнями у сфері регіонального розвитку, що сприяє ефективній імплементації європейських стандартів управління. В Угорщині механізм відзначається активним використанням європейських фондів для розвитку регіональної інфраструктури, що компенсує обмежену фінансову спроможність місцевих органів влади. Шведський механізм характеризується високим рівнем фіскальної відповідальності муніципалітетів, де близько 70% податків збираються на місцевому рівні, що забезпечує значну автономію у прийнятті управлінських рішень. У Фінляндії механізм базується на

інтегрованому підході до управління соціальними послугами на місцевому рівні, де муніципалітети несуть пряму відповідальність за якість та доступність публічних послуг. Чеський механізм демонструє ефективне поєднання децентралізації управлінських функцій з чітким розмежуванням доходів місцевих і центральних бюджетів, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності у використанні фінансових ресурсів.

4. Визначено основні шляхи адаптації та застосування зарубіжного досвіду функціонування механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, а саме, запропоновано інноваційний підхід до трансформації вітчизняної системи регіонального управління на засадах фінансової децентралізації, що базується на синергетичному поєднанні елементів різних тематичних моделей з урахуванням критеріїв інституційної сумісності, ресурсної досяжності, синергетичного потенціалу, адаптивної гнучкості та темпоральної релевантності. Зокрема, на основі аналізу федеративної моделі Німеччини запропоновано концептуальне бачення основних шляхів адаптації та застосування системи міжрегіонального фінансового вирівнювання через впровадження механізмів горизонтального вирівнювання між регіонами з різним рівнем фіскальної спроможності. Досвід США дозволив запропонувати бачення шляхів впровадження механізмів конкурентного стимулювання регіонального розвитку через розширення повноважень регіонів у сфері податкової політики. Вивчення досвіду країн з асиметричною децентралізацією, зокрема Іспанії, дозволило запропонувати концептуальне бачення шляхів адаптації диференційованих моделей фіскальної децентралізації для різних типів регіонів України через впровадження різних рівнів фінансової автономії залежно від економічного потенціалу та специфіки регіонів. Досвід Італії сприяв формуванню бачення шляхів впровадження договірних механізмів у систему взаємодії центральних та регіональних органів влади. На основі аналізу унітарної моделі з децентралізованим управлінням Франції запропоновано концептуальне бачення шляхів адаптації

механізму оптимізації балансу централізованого та децентралізованого управління. Досвід Польщі дозволив запропонувати бачення шляхів вдосконалення механізму міжбюджетних трансфертів для стимулювання регіонального розвитку. Аналіз досвіду Угорщини сприяв формуванню концептуального бачення шляхів розвитку адміністративно-територіальних одиниць з розширеними повноваженнями. Дослідження моделі високої фіскальної відповідальності Швеції дозволило запропонувати бачення шляхів адаптації системи «вирівнювання доходів» через впровадження диференційованих нормативів відрахувань від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів. Досвід Фінляндії сприяв формуванню концептуального бачення шляхів розвитку механізмів прямої відповідальності місцевої влади за ефективність регіонального розвитку. На основі аналізу постсоціалістичної моделі Чехії розроблено бачення шляхів адаптації системи «регіональних рад розвитку» через створення консультативно-дорадчих органів при обласних радах для посилення партисипативного підходу в управлінні регіональним розвитком.

5. Удосконалено механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації шляхом трансформації його основних елементів. Зокрема, запропоновано: у контексті цільового елементу – імплементацію методології форсайту для формування адаптивних цілей, розробку системи каскадування стратегічних цілей та впровадження механізму динамічного коригування цілей на основі аналізу Big Data; щодо принципів – інтеграцію концепцій циркулярної економіки та «розумної спеціалізації», а також впровадження принципу субсидіарності 2.0; у сфері функцій – розвиток проактивного антикризового управління, посилення координаційної функції через створення міжрегіональних кластерів та імплементацію функції цифрової трансформації; стосовно методів – впровадження Agile-методології, розвиток партисипативного бюджетування з використанням блокчейн-технологій та адаптацію методів сценарного планування; у контексті суб'єктно-об'єктних відносин – формування

регіональних екосистем інновацій, розвиток мережеских форм взаємодії та реконцептуалізацію об'єктів управління; щодо інструментарію – розробку цифрових двійників регіонів, впровадження смарт-контрактів у міжбюджетні відносини та розвиток інструментів соціального імпакт-інвестування; у сфері ресурсного забезпечення – формування регіональних фондів розвитку на основі краудфандингу, впровадження системи токенизації регіональних активів та розвиток механізмів міжрегіонального ресурсного обміну; стосовно інформаційної складової – створення інтегрованої системи регіонального ситуаційного центру, розвиток регіональних систем управління знаннями та впровадження технології розподіленого реєстру. Синхронна модернізація нормативно-правового забезпечення передбачає впровадження концепції «регуляторної пісочниці», розробку системи смарт-регулювання та гармонізацію законодавства з нормами ЄС; інституційного – формування регіональних інноваційних хабів, впровадження цифрової платформи партисипативного управління та створення міжрегіональних інституцій координації; фінансового – розробку системи регіонального фінансового інжинірингу, впровадження муніципальних криптооблігацій та формування регіональних фондів венчурного фінансування. Запропоновані інновації створюють підґрунтя для формування адаптивної та резильєнтної системи регіонального управління, здатної забезпечити сталий розвиток регіонів України в умовах глобальних трансформацій та специфічних національних викликів.

6. Розроблено та обґрунтовано концептуальне бачення комплексного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Здійснено комплексне теоретико-методологічне обґрунтування переходу від базового до комплексного вітчизняного механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації. Запропоновано інноваційне концептуальне бачення механізму, інтегруючи системний, синергетичний та інституційний підходи. Розроблено трансформаційну модель таких основних елементів механізму, як:

цілі, принципи, функції, методи, суб'єкти та об'єкти управління, інструменти, важелі впливу, ресурси, інформаційне, нормативно-правове, інституційне та фінансове забезпечення. Обґрунтовано перехід до адаптивної системи цілепокладання, доповнення принципів фінансової децентралізації, визначено нові функції та методи управління. Розширено коло суб'єктів управління, реконцептуалізовано об'єкти управління. Інтегровано інноваційні інструменти та технології, запропоновано диверсифікацію важелів впливу. Розроблено інноваційні підходи до ресурсного та фінансового забезпечення. Обґрунтовано створення інтегрованої інформаційної екосистеми, адаптацію нормативно-правового забезпечення, сформовано нову інституційну архітектуру. Визначено потенційні ризики впровадження механізму та шляхи їх мінімізації, методологію оцінки ефективності та етапність впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати соціологічного дослідження серед жителів територіальних громад, які пройшли процес об'єднання в 2015-2016 роках : аналітичний звіт. Січень, 2019 р. 214 с. URL: <https://rm.coe.int/opinion-poll-2019-03-otg-ukr/1680aecd7a> (дата звернення: 24.09.2021).
2. Одінцева Г., Дзюндзюк В., Мельтюхова Н., Миронова Н., Коротич О. Механізми державного управління. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. К. : НАДУ. 2011. С. 375-376.
3. Бакуменко В., Башкатов В. Виділення системних характеристик (типів і видів) механізмів державного управління. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: управління*. 2013. № 1. С. 6-14.
4. Князев В. Галузь науки державного управління, її методологічні особливості, історія виникнення та впровадження в Україні. *Аналітика і влада*. 2012. № 6. С. 59-63.
5. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: монографія / кол. авт. ; за ред. д-ра філос. наук, проф. В.М. Князева. К. : Вид-во НАДУ; Міленіум, 2003. 320 с.
6. Машков О., Нижник Н. Системний підхід в організації державного управління. Н. Р. Нижник (ред.). 1998. Київ : Вид-во УАДУ.
7. Оболенський О. Державна служба України: реалізація системних поглядів щодо організації та функціонування : монографія. Хмельницький : Поділля, 1998. 570 с.
8. Оболенський О. Провісники нового публічного управління. *Розвиток публічного адміністрування на засадах менеджменту: європейський контекст*: матеріали наук.-практ. конф. (15-16 трав. 2009 р., м.

Дніпропетровськ); за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпропетр. : ДРІДУ НАДУ, 2009. С. 15-16.

9. Нижник Н., Олуйко В. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка». 2002. 352 с.

10. Шліхтенко Л. Науково-теоретичні підходи до визначення поняття «механізми державного управління». *Матеріали конференцій МЦНД*, (16.02.2024; Кременчук, Україна). 2024. С. 90-92. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/1031> (дата звернення: 27.06.2024).

11. Норт Д. Насильство та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії / Д. Норт, Д. Волліс, Б. Вайнгест ; пер. з англ. Т. Цимбал. К. : Наш формат. 2017. 352 с.

12. Ostrom E. Governing the Commons. The evolution of institutions for collective action. Indiana University. Cambridge University Press. 1990. 400 p.

13. Rhodes, R. (1997). Understanding governance : policy networks, governance, reflexivity, and accountability. Buckingham ; Philadelphia : Open University Press. 235 p. URL: urn:oclc:record:654732978(дата звернення: 21.08.2023).

14. Rhodes, R. “The New Governance: Governing without Government”, Network Governance and the Differentiated Polity: Selected Essays, Volume I (Oxford, 2017; online edn, Oxford Academic, 24 Aug. 2017).DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198786108.003.0010>

15. Managing Complex Networks : Strategies for the Public Sector / Kickert, Walter J. M.; Koppenjan, Joop F. M.; Klijn, Erik-Hans. London : Sage, 1997. 224 p. URL: <http://digital.casalini.it/9780857021991> (дата звернення: 12.07.2023).

16. Kickert, W. J. M., Randma-Liiv, T., & Savi, R. (2015). Politics of fiscal consolidation in Europe: a comparative analysis. *International Review of*

Administrative Sciences, 81(3), 562-584. DOI:
<https://doi.org/10.1177/0020852314564312>

17. Lægreid, Per, 'Christopher Hood, "A Public Management for All Seasons?"', in Martin Lodge, Edward C. Page, and Steven J. Balla (eds), *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration*, Oxford Handbooks (2015; online edn, Oxford Academic, 7 July 2016). DOI:<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199646135.013.25>

18. Osborne, D. (1993). *Reinventing Government*. Public Productivity & Management Review, 16(4), 349-356. DOI:<https://doi.org/10.2307/3381012>

19. Kooiman, J. (2002). *Governing as Governance*. London : Sage, 264 p. ISBN: 9780857021809. URL: <http://digital.casalini.it/9780857021809> (дата звернення: 14.02.2023).

20. Pierre, J., & Peters, B. (2020). *Governance, politics and the state*. Bloomsbury Publishing. 2nd Edition. 211 p.

21. Dunleavy, P., Margetts, H., Bastow, S., Tinkler, J. (2006). *New Public Management Is Dead – Long Live Digital-Era Governance*. *Journal of Public Administration Research and Theory*. Volume 16, Issue 3, Pages 467-494. DOI: <https://doi.org/10.1093/jopart/mui057>

22. Margetts, H., & Dunleavy, P. (2013). *The second wave of digital-era governance: a quasi-paradigm for government on the Web*. *Philosophical transactions of the royal society A: mathematical, physical and engineering sciences*, 371(1987), 20120382. DOI: <http://doi.org/10.1098/rsta.2012.0382>

23. Dunleavy, P., & Margetts, H. (2023). *Data science, artificial intelligence and the third wave of digital era governance*. *Public Policy and Administration*. DOI: <https://doi.org/10.1177/09520767231198737>

24. Welch, E., & Wong, W. (1998). *Public Administration in a Global Context: Bridging the Gaps of Theory and Practice between Western and Non-Western Nations*. *Public Administration Review*, 58(1), 4049. DOI:<https://doi.org/10.2307/976888>

25. Gibson, P., & Deadrick, D. (2010). Public administration research and practice: are academician and practitioner interests different? *Public Administration Quarterly*, 34(2), 145-168. DOI: <http://www.jstor.org/stable/41288343>
26. Tummers, L., & Karsten, N. (2012). Reflecting on the Role of Literature in Qualitative Public Administration Research: Learning from Grounded Theory. *Administration & Society*, 44(1), 64-86. DOI: <https://doi.org/10.1177/0095399711414121>
27. Миколайчук М. Розвиток регіональний. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 4 : Галузеве управління / наук.-ред. колегія : М. М. Іжа (співголова), В. Г. Бодров (співголова) та ін. К. : НАДУ. 2011. С. 565-567.
28. Миколайчук М. Економічна політика регіонального розвитку в умовах глобалізації. Київ : «К.І.С.». 2009. 228 с.
29. Миколайчук М. Фінансово-економічний механізм забезпечення стійкого збалансованого розвитку регіону : монографія. М. М. Миколайчук; за наук. ред. І. В. Розпутенка. К. : НАДУ. 2010. 308 с.
30. Кузнецов А. Регіональний розвиток. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія : О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». 2011. С. 320-321.
31. Немець Л. Стійкий розвиток: соціально-географічні аспекти (на прикладі України) : монографія. Х. : Факт. 2003. 383 с.
32. Регіональна політика: методологія, методи, практика / НАН України, Ін-т регіональних досліджень ; відп. ред. акад. НАН України М. І. Долішній. Львів. 2001. 700 с.
33. Варналій З., Білик Р. Інституційні засади та організаційні механізми політики регіонального розвитку: завдання реформ європейського зразка. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. № 3(107). С. 3-11.

34. Варналій З. Особливості регіонального розвитку в контексті зміцнення економічної безпеки України. *Регіональна економіка*. 2017. № 1. С. 131-133.
35. Герасимчук З. Еколого-економічні основи формування та реалізації регіональної політики сталого розвитку (питання методології та методики) : автореферат дис. на здоб. наук. ступеня доктора екон. наук : спец. 08.10. 01 – Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. 2002. Львів. 52 с.
36. Герасимчук З., Вахович І. Регіональна політика фінансового забезпечення сталого розвитку. *Регіональна економіка*. 2008. № 2. С. 59-72.
37. Романюк С. Регіональний розвиток і децентралізація: теоретичні та практичні аспекти. *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 10-18.
38. Романюк С. Сучасні детермінанти регіонального розвитку. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Економіка*. 2013. № 1. С. 230-237.
39. Чужиков В. Регіони України: конвергенція чи дивергенція? *Регіональна економіка*. 2009. № 1. С. 266-267.
40. Чужиков В., Федірко О. Асиметрії економічного розвитку прикордонних регіонів України та ЄС в умовах формування економіки знань. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 7. С. 147-160.
41. Коротич О. Державне управління регіональним розвитком України : монографія. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». 2006. 220 с.
42. Коротич О. Формування понятійного апарату державного управління регіональним розвитком країни. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». 2009. № 3(26). С. 136-143.
43. Solow, R. (1956). A contribution to the theory of economic growth. The quarterly journal of economics, 70(1), 65-94. DOI: <https://doi.org/10.2307/1884513>

44. Swan T. (1956). "Economic Growth and Capital Accumulation", *The Economic Record* 32, No. 63, 334-361.
45. Romer, P. (1990). Endogenous technological change. *Journal of political Economy*, 98(5, Part 2), S71-S102. DOI: <https://doi.org/10.1086/261725>
46. Lucas, R. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of monetary economics*, 22(1), 3-42. DOI: [https://doi.org/10.1016/0304-3932\(88\)90168-7](https://doi.org/10.1016/0304-3932(88)90168-7)
47. Ménard, C., & Shirley, M. (2014). The contribution of Douglass North to new institutional economics. Institutions, property rights, and economic growth: the legacy of Douglass North. Cambridge University Press, Cambridge, 11-29.
48. Putnam, R. (2015). Bowling alone: America's declining social capital. In *The city reader* (pp. 188-196). 6th Edition. Routledge.
49. Krugman, P. (1997). Development, geography, and economic theory. Volume 6 of the Ohlin lectures series. MIT Press. 117 p.
50. Boschma, R., & Frenken, K. (2011). The emerging empirics of evolutionary economic geography. *Journal of economic geography*, 11(2), 295-307. DOI: <https://doi.org/10.1093/jeg/lbq053>
51. Boschma, R., & Frenken, K. (2018). "Evolutionary economic geography", in Gordon L. Clark, and others (eds), *The New Oxford Handbook of Economic Geography*, Oxford Handbooks (2018; online edn, Oxford Academic, 5 Feb. 2018), 213-229. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198755609.013.11>
52. Martin, R., & Sunley, P. (2011). Conceptualizing Cluster Evolution: Beyond the Life Cycle Model? *Regional Studies*, 45(10), 1299-1318. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2011.622263>
53. Martin, R. (2012). Regional economic resilience, hysteresis and recessionary shocks. *Journal of economic geography*, 12(1), 1-32. DOI: <https://doi.org/10.1093/jeg/lbr019>
54. Porter, M. (2008). The five competitive forces that shape strategy. *Harvard business review*, 86(1), 78.

55. Magretta, J. (2012). Understanding Michael Porter: The essential guide to competition and strategy. Harvard business press. 238 p.
56. Groot, H., Nijkamp, P., & Acs, Z. (2001). Knowledge spill-overs, innovation and regional development: introduction. *Papers in Regional Science*, 80(3), 249-253. DOI: <https://doi.org/10.1007/PL00013628>
57. Barca, F., McCann, P., & Rodríguez-Pose, A. (2012). The case for regional development intervention: place-based versus place-neutral approaches. *Journal of regional science*, 52(1), 134-152. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9787.2011.00756.x>
58. Foray, D., David, P., & Hall, B. (2011). Smart specialisation from academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation. 16 p. URL: <https://infoscience.epfl.ch/handle/20.500.14299/72646>(дата звернення: 13.02.2023).
59. Сочка К., Перчі О. Фінансова децентралізація в Україні: попередні результати та перспективи. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. № 5. С. 451-464. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-5-451-464>
60. Логвінов П. Механізм функціонування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63 (ел. жур). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-7>
61. Амосов О., Малінецька Г. Децентралізація влади в Україні: фінансові і політико-правові аспекти. *Теорія та практика державного управління*. 2015. № 2(49). С. 129-134.
62. Чикаренко І., Чикаренко О., Ушакова А. Досвід стратегічного управління розвитком об'єднаних територіальних громад. *Аспекти публічного управління*. 2018. Том 6. № 10. С. 54-61. DOI: <https://doi.org/10.15421/151865>
63. Кузьмін О., Мельник О., Юринець О. Економічна складова децентралізації влади. *Децентралізація влади в Україні: варіанти, можливості, наслідки* : матеріали регіональної наукової конференції від 21 травня 2014 року. Львів : НУ «ЛП», 2014. С. 131-134.

64. Мамонова В. Методологія управління територіальним розвитком : монографія. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. 196 с.
65. Луніна І. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. *Економіка України*. 2014. № 11(636). С. 61-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_11_7
66. Опарін В. Домінанти та пріоритети фінансового вирівнювання в Україні. *Фінанси України*. 2015. № 6. С. 29-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_6_5
67. Слухай С. Міжурядові трансфери: теорія і практика : монографія. Київ : Аграр Медіа Груп, 2013. 422 с.
68. Бобровська О., Мунько А. Фінансово-економічне забезпечення територій в умовах децентралізації. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 3(4). С. 84-92. DOI: <https://doi.org/10.15421/151537>
69. Романюк С. Децентралізація: теорія та практика застосування : монографія. Київ : НАДУ, 2018. 216 с.
70. Латинін М., Пастух К. Особливості організаційного механізму реалізації державної економічної політики на регіональному рівні в Україні. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2015_1_11
71. Лопушняк Г., Лободіна З., Ливдар М. Фіскальна децентралізація в Україні: декларації та практична реалізація. *Економічний часопис-XXI*. 2016. № 161(9-10). С. 79-84. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V161-18>
72. Васильєва О., Васильєва Н. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 74-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2018_8_17
73. Гончарук Н., Прокопенко Л. Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування: правові та функціональні аспекти. *Теорія та практика державного управління*. 2011. № 1(32). С. 321-329. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2011_1_52

74. Tiebout, C. (1956). A pure theory of local expenditures. *Journal of political economy*, 64(5), 416-424. DOI: <https://doi.org/10.1086/257839>
75. Oates W. (1972). *Fiscal Federalism*. New York : Harcourt Brace Jovanovich. Polity IV Dataset.URL: <http://www.bsos.umd.edu/cidcm/inscr/polity>(дата звернення: 13.05.2023).
76. Musgrave, R. (1959). *The theory of public finance: a study in public economy : monograph*. New York [etc.] : McGraw-Hill. 628 p.
77. Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: the evolution of institutions for collective action*. Cambridge university press. 280 p.
78. Williamson, O. (1985). *The Economic Institutions of Capitalism*. Simon and Schuster. 450 p.
79. Alesina, A., & Spolaore, E. (2003). *The size of nations*. MIT Press. Cambridge MA.
80. Weingast, B. (2009). Second generation fiscal federalism: the implications of fiscal incentives. *Journal of Urban Economics*, 65(3), 279-293. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jue.2008.12.005>
81. Ardant, G. (1975). *Financial Policy and Economic Infrastructure of Modern States and Nations*. In C. Tilly (Ed.), *The Formation of National States in Western Europe* (pp. 164-242). Princeton University Press.
82. Krugman, P. (1991). Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy*, 99(3), 483-499. DOI: <https://doi.org/10.1086/261763>
83. Fujita, M., Krugman, P., & Venables, A. (2001). *The spatial economy: Cities, regions, and international trade*. MIT press. 367 p.
84. Hood, C. (1991). A Public Management for All Seasons? *Public Administration*, 69(1), 3-19. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x>
85. Aucoin, P. (2002). Administrative reform in public management: paradigms, principles, paradoxes and pendulums. *Public Management: Reforming public management*, 3(2), 26. Taylor & Francis. 328 p.

86. Організація Об'єднаних Націй. (2015). Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorenniya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku> (дата звернення: 08.11.2023).
87. Дугінець Г. Глобальні ланцюги вартості : монографія. Київ : КНТЕУ, 2018. 412 с.
88. Чигиринський А. Роль цифрових екосистем в інноваційно-технологічній розбудові економіки України. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 3(12). С. 115-120. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.12-21>
89. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні». DESPRO. К. : ТОВ «Софія». 2012. 128 с.
90. Rodden, J., Eskeland, G., & Litvack, J. (Eds.). (2003). Fiscal decentralization and the challenge of hard budget constraints. MIT press. 476 p.
91. Baskaran, T., Feld, L., & Schnellenbach, J. (2016). Fiscal federalism, decentralization, and economic growth: a meta-analysis. *Economic Inquiry*, 54(3), 1445-1463. DOI: <https://doi.org/10.1111/ecin.12331>
92. Faguet, J. (2014). Decentralization and governance. *World Development*, 53, 2-13. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2013.01.002>
93. Baskaran, T., & Feld, L. (2013). Fiscal Decentralization and Economic Growth in OECD Countries: Is There a Relationship? *Public Finance Review*, 41(4), 421-445. DOI: <https://doi.org/10.1177/1091142112463726>
94. Rodríguez-Pose, A., & Ezcurra, R. (2010). Does decentralization matter for regional disparities? A cross-country analysis. *Journal of Economic Geography*, 10(5), 619-644. DOI: <https://doi.org/10.1093/jeg/lbp049>
95. Pike, A., Rodríguez-Pose, A., & Tomaney, J. (2017). Shifting horizons in local and regional development. *Regional Studies*, 51(1), 46-57.

96. Парахненко В. Виникнення та розвиток концепції сталого розвитку. *Пріоритетні напрямки наукових та прикладних досліджень у геодезії та землеустрої* : матер. міжнар. наук.-практ. інтер.-конф. молод. вчених. Умань, 2024. С. 134-139.
97. Rodríguez-Pose, A., & Gill, N. (2005). On the “economic dividend” of devolution. *Regional Studies*, 39(4), 405-420. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343400500128390>
98. Costa-Font, J., & Turati, G. (2017). Regional healthcare decentralization in unitary states: equal spending, equal satisfaction? *Regional Studies*, 52(7), 974-985. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2017.1361527>
99. Sigman, H. (2014). Decentralization and environmental quality: An international analysis of water pollution levels and variation. *Land Economics*, 90(1), 114-130. DOI: <https://doi.org/10.3368/le.90.1.114>
100. Bulkeley, H., & Betsill, M. (2013). Revisiting the urban politics of climate change. *Environmental Politics*, 22(1), 136-154. DOI: <https://doi.org/10.1080/09644016.2013.755797>
101. Prud'homme, R. (1995). The dangers of decentralization. *The World Bank Research Observer*, 10(2), 201-220. DOI: <https://doi.org/10.1093/wbro/10.2.201>
102. Barbier, E. (2020). Greening the post-pandemic recovery in the G20. *Environmental and Resource Economics*, 76(4), 685-703. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10640-020-00437-w>
103. Coenen, L., Benneworth, P., & Truffer, B. (2012). Toward a spatial perspective on sustainability transitions. *Research Policy*, 41(6), 968-979. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2012.02.014>
104. Brinkerhoff, D. (2005). Rebuilding governance in failed states and post-conflict societies: core concepts and cross-cutting themes. *Public Administration and Development*, 25(1), 3-14. DOI: <https://doi.org/10.1002/pad.352>

105. Liesbet, H., & Gary, M. (2003). Unraveling the Central State, but How? Types of Multi-level Governance. *American Political Science Review*, 97(2), 233-243. DOI:<https://doi.org/10.1017/S0003055403000649>
106. Keating, M. (2013). Rescaling the European state: The making of territory and the rise of the meso. *Oxford University Press*. 272 p.
107. Dunleavy, P., Margetts, H., Bastow, S., & Tinkler, J. (2006). Digital era governance: IT corporations, the state, and e-government. New York: *Oxford University Press*. USA. 289 p.
108. Foray, D. (2014). Smart specialisation: Opportunities and challenges for regional innovation policy (1st ed.). London : *Routledge*. 122 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315773063>
109. McCann, P., & Ortega-Argilés, R. (2015). Smart specialization, regional growth and applications to European Union cohesion policy. *Regional Studies*, 49(8), 1291-1302.
110. Ølnes, S., Ubacht, J., & Janssen, M. (2017). Blockchain in government: Benefits and implications of distributed ledger technology for information sharing. *Government Information Quarterly*, 34(3), 355-364. DOI:<https://doi.org/10.1016/j.giq.2017.09.007>
111. Allessie, D., Sobolewski, M., Vaccari, L., & Pignatelli, F. (2019). Blockchain for digital government. Luxembourg: *Publications Office of the European Union*, 8-10.
112. Tödtling, F., & Trippel, M. (2005). One size fits all?: Towards a differentiated regional innovation policy approach. *Research policy*, 34(8), 1203-1219. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2005.01.018>
113. Philip, L., Cottrill, C., Farrington, J., Williams, F., & Ashmore, F. (2017). The digital divide: Patterns, policy and scenarios for connecting the 'final few' in rural communities across Great Britain. *Journal of Rural Studies*, 54, 386-398. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2016.12.002>

114. Mergel, I., Edelmann, N., & Haug, N. (2019). Defining digital transformation: Results from expert interviews. *Government Information Quarterly*, 36(4), 101385. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2019.06.002>
115. Чужиков В. Регіональна політика Європейського Союзу. Київ : КНЕУ, 2016. 495 с.
116. Романюк С. Розвиток регіонів у відкритій економіці: теорія, політика, практика : монографія. Київ : НАДУ, 2013. 408 с.
117. Hooghe, L., & Marks, G. (2003). Unraveling the central state, but how? Types of multi-level governance. *American Political Science Review*, 97(2), 233-243.
118. Гройсман В. Процеси централізації та децентралізації в сучасному державному управлінні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. № 2. С. 26-37.
119. Perkmann, M. (2003). Cross-border regions in Europe: Significance and drivers of regional cross-border co-operation. *European Urban and Regional Studies*, 10(2), 153-171. DOI: <https://doi.org/10.1177/0969776403010002004>
120. Khadzhyradieva, S., Slukhai, S., Vasylieva, O., Klochko, A., Pashkova, A. Prerequisites for implementation of the public administration reform strategy in Ukrainian civil service. *Knowledge and Process Management*, 2021, Volume 28, Issue 3, July/September. Pages 295-301. DOI: <https://doi.org/10.1002/kpm.1676>
121. Одінцева Г., Дзюндзюк В., Мельтюхова Н., Миронова Н., Коротич О. Механізми державного управління. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ. 2010. С. 421.
122. Vasylieva, N., Vasylieva, O., Prylipko, S., Kapitanets, S., & Fatkhutdinova O. (2020). Approaches to the formation of Public Administration in the Context of Decentralization Reform in Ukraine. *Cuestiones Políticas*. Vol.

38, Núm. 66, Especial (1era parte), pp. 301-320. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.38e.19>

123. Боднар К. Механізм державного управління сталим розвитком регіонів. *Державне будівництво*. 2023. Т. 2. № 34. С. 150-161. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-2-12>

124. Ключ Ю., Керезвас І. Удосконалення механізму стратегічного управління регіональним розвитком. *Бізнес-навігатор*. 2023. № 2(72). С. 95-100. DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.72-14>

125. Irtysheva, I. et al. (2021). Mechanisms to Manage the Regional Socio-Economic Development and Efficiency of the Decentralization Processes. In: Ahram, T., Taiar, R., Groff, F. (eds) Human Interaction, Emerging Technologies and Future Applications IV. IHIET-AI 2021. *Advances in Intelligent Systems and Computing*, vol 1378. Springer, Cham. Pp. 694-701. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-74009-2_88

126. Parashkevova, E., Gospodinov, Y., & Stoyanova, M. (2022). Theoretical and conceptual issues of the decentralization of regional development policy. *IJASOS-International E-journal of Advances in Social Sciences*, 8(23), 445-455. DOI: <https://doi.org/10.18769/ijasos.1144390>

127. Цимбалюк І. Концептуальні засади інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації. *Інноваційна економіка*. 2019. № 5-6. С. 125-133. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2019.5-6.17>

128. Ibrahim, A. (2024). Decentralization and its impact on improving public services. *International Journal of Social Sciences*, 7(2), 45-53. DOI: <https://doi.org/10.21744/ijss.v7n2.2278>

129. Воротін В., Демчак Р. Модифікація та вдосконалення механізму державного управління соціально-економічним розвитком України: регіональний вимір. *Економіка та держава*. 2010. № 4. С. 107-110.

130. Воротін В. Шляхи модернізації механізмів і інструментів державного і регіонального управління в Україні. *Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика* : зб. наук. праць

: в 2 ч. Вип. 4, ч. 1. Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. Київ : Бескиди, 2018. С. 146-153. URI: <https://repository.knuba.edu.ua/handle/987654321/7308>

131. Романюк С. Розвиток регіонів у відкритій економіці: теорія, політика, практика : монографія. Київ : НАДУ, 2013. 408 с.

132. Ткачук А., Меддок К., Мрінська О., Третяк Ю. Державна регіональна політика в Україні: від декларацій до регіонального розвитку. Дзеркало тижня. Київ, 2013. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/derzhavna-regionalna-politika-v-ukrayini-vid-deklaraciy-do-regionalnogo-rozvitku-.html> (дата звернення: 11.07.2023).

133. Волохова І. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні : монографія. Одеса : Атлант, 2014. 462 с.

134. Кириленко О. Фінансова незалежність місцевого самоврядування. *Фінанси України*. 2001. № 1. С. 34-39.

135. Чугунов І., Качула С.. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. *Cientia Ructuosa*. 2020. Том 130. № 2. С. 87-98. DOI: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020\(130\)08](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(130)08)

136. Чугунов І., Козарезенко Л. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2017. № 3. С. 116-132.

137. Bell, H. (2018). Fiscal Decentralization and Regional Economic Growth: Evidence from EU Countries. *Journal of Regional Science*, 58(1), 159-183.

138. Rodden, J. (2004). Comparative Federalism and Decentralization: On Meaning and Measurement. *Comparative Politics*, 36(4), 481-500. DOI: <https://doi.org/10.2307/4150172>

139. Рудніцька Р., Сидорчук О. Сутність та зміст механізмів державного управління та принципів їх функціонування. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. № 4. С. 50-60.

140. Баштанник В., Рагімов Ф. Адміністративно-правові особливості функціонування механізму державного управління сталим розвитком регіонів.

Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Том 1. Випуск 6. С. 135-140.

141. Дегтяр А. Формування та функціонування механізму державного управління соціально-економічним розвитком регіону. *Держава та регіони. Серія: державне управління.* 2014. № 4. С. 46-51.

142. Латинін М., Гнатенко А. Особливості функціонування фінансово-економічного механізму державного управління стратегічним плануванням регіонального розвитку в Україні. *Держава та регіони. Серія: державне управління.* 2014. № 3. С. 51-56.

143. Приходченко Л. Організаційно-правовий механізм забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади. *Теорія та практика державного управління.* 2009. № 1(24). С. 59-65.

144. Приходченко Л. Структура механізму державного управління: взаємозв'язок компонентів та фактори впливу на ефективність. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України.* 2009. № 2. С. 105-112.

145. Покотило Т. Удосконалення оцінки ефективності механізму державного регулювання регіональних інвестиційних процесів. *Теорія та практика державного управління.* 2010. № 2(29). С. 302-311.

146. Боделан В. Організаційно-функціональні структури: особливості впливу чинників їх побудови на ефективність функціонування організаційного механізму державного управління. *Публічне управління: теорія та практика.* 2013. № 3. С. 53-59.

147. Бакуменко В. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики : монографія. К. : Вид-во УАДУ. 2000. 328 с.

148. Нижник Н., Машков О. Системний підхід в організації державного управління. К. : Вид-во УАДУ. 1998. 160 с.

149. Кузьмін О., Мельник О. Теоретичні та прикладні засади менеджменту. Львів : Національний університет «Львівська політехніка»

(Інформаційно-видавничий центр «ІНТЕЛЕКТ+» Інституту післядипломної освіти), «Інтелект-Захід». 2003. 352 с.

150. Musgrave R., Musgrave P. Public Finance in Theory and Practice. 5th ed. New York: McGraw-Hill Book Company. 1989. 627 p.

151. Oates W. Fiscal Federalism. New York: Harcourt Brace Jovanovich. 1972. 256 p.

152. Barro R. Government Spending in a Simple Model of Endogeneous Growth. *Journal of Political Economy*. 1990. Vol. 98, No. 5. P. 103-125.

153. Вахович І., Камінська І. Фінансова спроможність регіону: діагностика та механізми забезпечення: монографія. Луцьк : Надстир'я. 2009. 400 с.

154. Кизим М., Іванов Ю. Державна регіональна політика: аналіз сучасного стану та перспективи розвитку: монографія. Х. : ВД «ІНЖЕК». 2007. 288 с.

155. Амоша О., Ляшенко В. Перспективи формування транскордонних єврорегіональних інноваційних систем і нанотехнологічних кластерів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2008. Вип. 3. С. 159-176.

156. Монастирський Г. Модернізаційна парадигма управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня: монографія. Тернопіль : Економічна думка. 2010. 464 с.

157. Rodríguez-Pose A., Krøijer A. Fiscal Decentralization and Economic Growth in Central and Eastern Europe. *Growth and Change*. 2009. Vol. 40, No. 3. P. 387-417.

158. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2023 рік. Офіційний вебсайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582 (дата звернення: 18.04.2023).

159. Виконання державного бюджету – 2023. Офіційний вебсайт Міністерства фінансів України. URL:

https://mof.gov.ua/uk/news/vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_2023-4381

(дата звернення: 17.05.2023).

160. 2023 рік. Виконання місцевих бюджетів за доходами. Офіційний вебсайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/file-storage/2023-3> (дата звернення: 23.05.2023).

161. Зведений бюджет України в 2023 році. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/2023/> (дата звернення: 18.08.2024).

162. Висновки про результати аналізу річного звіту про виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік». Рішення Рахункової палати від 07.05.2024 № 22-1. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2024/22-1_2024/Vysn_22-1_2024.pdf (дата звернення: 13.07.2024).

163. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. Децентралізація. Проект «Підтримка децентралізації в Україні» (SALARInternational). URL: <https://decentralization.ua/news/17747> (дата звернення: 12.05.2024).

164. Виконання доходів місцевих бюджетів. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv> (дата звернення: 19.08.2024).

165. Публічний звіт голови державної казначейської служби України за 2023 рік. Державна казначейська служба України. URL: <http://surl.li/kffoke> (дата звернення: 17.08.2024).

166. Індекс інвестиційної привабливості України 2023. Європейська бізнес асоціація. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/EBA-InvestIndex_-2023_UA.pdf (дата звернення: 18.08.2024).

167. Вернер І. Статистичний щорічник України. Державна служба статистики України. Київ : Держстат України. 2024 р. 269 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_23_u.pdf (дата звернення: 18.08.2024).

168. Ситуація на ринку праці та діяльність державної служби зайнятості у 2023 році. Державна служба зайнятості. URL: https://old.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/08_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2023_0.pdf (дата звернення: 19.08.2024).

169. Про Державний бюджет України на 2023 рік : закон України від 3 листопада 2022 року № 2710-IX. Офіційний вісник України. 2022. № 89. Ст. 3925.

170. Підсумки 2023 року: громадська думка українців. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/article/pidsumki-2023-roku-gromadska-dumka-ukraintsiv> (дата звернення: 20.08.2024).

171. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/mainmonitoring> (дата звернення: 21.08.2024).

172. Казюк Я. Аналіз методик оцінювання спроможності територіальних громад, висновки, пропозиції. Центр політико-правових реформ. 2023. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/analiz-metodyk-otsinyuvannya-spromozhnosti-terytorialnyh-gromad-vysnovky-propozytsiyi/> (дата звернення: 18.08.2024).

173. Якименко Ю. Україна: від війни до миру та відновлення. Центр Разумкова. 2023. 23 с. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/01/18/2023-ПАКТ-4-Desember.pdf> (дата звернення: 21.08.2024).

174. Міністерство розвитку громад та територій України. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади (станом на 10.07.2024). Київ. 2024. 15 с. Портал «Децентралізація». URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/941/Monitoring_18.pdf (дата звернення: 27.08.2024).

175. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2023 році». К. : НІСД. 2013. 135 с.

176. Грушецький А. Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021-2023 роках. Київський міжнародний інститут соціології. 2023. URL: <http://surl.li/awajoc> (дата звернення: 22.08.2024).

177. Динаміка довіри соціальним інституціям протягом 2020-2021 років. Київський міжнародний інститут соціології. 2022. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1093&page=1> (дата звернення: 22.08.2024).

178. Звіти Рахункової палати за 2023 рік. Офіційний вебсайт рахункової палати України. URL: <https://rp.gov.ua/FinControl/FinReports/?id=1493> (дата звернення: 21.08.2024).

179. Індекс цифрової трансформації регіонів України. Міністерство цифрової трансформації України. 2023. 26 с. URL: <http://surl.li/zfiwtz> (дата звернення: 22.08.2024).

180. Звіт про стан виконання у 2023 році Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 443. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. 2023. 179 с. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/Rozmishhennya-Zvit-po-vykonannyu-NPD-za-2023.pdf> (дата звернення: 17.08.2024).

181. Звіт про виконання завдань, визначених Планом роботи Національного агентства України з питань державної служби на 2022 рік (зі змінами). Національне агентство України з питань державної служби. 2023. 61 с. URL: <http://surl.li/vlekpt> (дата звернення: 23.08.2024).

182. Аналітичний звіт «Стан стратегічного планування в об'єднаних територіальних громадах України». Асоціація міст України. 2023. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-190/zvit_strateg_plan_otg_2023.pdf (дата звернення: 13.06.2024).

183. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2022 рік. Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень. ІБСЕД, Проєкт «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID.

Київ. 2023. 97 с. URL: <https://ibser.org.ua/publications/analiz-vykonannya-mistsevykh-byudzhetyv-za-2022-rik/> (дата звернення: 14.07.2023).

184. Гришин В., Філіпова Л. Тенденції розвитку цифровізації систем документообігу та послуг в органах державної влади. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 70-75. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290988>

185. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд, січень 2023 року. Національний банк України, департамент монетарної політики та економічного аналізу. 36 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2023-01.pdf?v=4 (дата звернення: 23.08.2024).

186. Борщевський В., Засадко В., Василиця О. Західний регіон України в умовах сучасних викликів глобалізації: стратегічне планування розвитку в контексті наближення до ЄС. *Регіональна економіка*. 2022. №2(104). С. 25-34. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-2-3>

187. Міністерство розвитку громад та територій України. Моніторинговий звіт про реалізацію Державної стратегії регіонального розвитку України за 2023 рік. Київ. 2024. URL: <https://mtu.gov.ua/files/Monitoring%20Report%201505.pdf> (дата звернення: 23.08.2024).

188. Goncharuk, N., Pyrohova, Y., Suray, I., Prokopenko, L. & Prudius, L. (2023). Reformation Public Administration in Ukraine in the Context of European Integration: *Current State, Problems and Priorities*. *Economic Affairs*. 68(03): 1613-1627. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.3.2023.27>

189. Бюджет 2022 року. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538 (дата звернення: 23.08.2024).

190. Інформація про фінансові ризики (включаючи умовні зобов'язання та квазіфінансові операції) та їх вплив на показники державного бюджету у 2023 році. Міністерство фінансів України. URL: <http://surl.li/fiylnv> (дата звернення: 24.08.2024).

191. Біла С., Шевченко О., Кушнір М., Жук В. Реформування державного управління регіональним розвитком: стан, проблеми, перспективи (аналітична доповідь). К. : НІСД. 2012. 96 с.
192. Омельченко Д. Сутність механізмів публічного управління регіональним розвитком в умовах сталого розвитку України. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2024. № 12. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-12-02-10>
193. Могиль О. Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах європейської інтеграції. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. № 2(62). С. 101-105. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-15](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-15)
194. Медловська Н., Яценко О. Теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні. *Наукові перспективи*. 2023. № 10(40). С. 185-199. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10\(40\)-185-199](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10(40)-185-199)
195. Куйбіда В., Толкованов В. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах. К. : ТОВ Поліграфічний Центр «Крамар». 2010. 258 с.
196. Лайко О., Єжов М., Чехович З. Принципи і механізми формування регіональних економічних систем. Економічні інновації. 2022. Т. 24. № 1(82). С. 99-110. DOI: [https://doi.org/https://doi.org/10.31520/ei.2022.24.1\(82\).99-110](https://doi.org/https://doi.org/10.31520/ei.2022.24.1(82).99-110)
197. Снігова О. Розкриття потенціалу смарт-спеціалізації для подолання регіональної структурної інертності в Україні. *Економіка України*. 2018. № 8. С. 75-87.
198. Акімова Л. Економічна безпека регіонів України в умовах децентралізації влади. Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. *Сучасний стан та проблеми підготовки кадрів для об'єднаних*

територіальних громад : матеріали II Міжнар. наук.-метод. конф., 13-14 грудня 2018 р., Рівне. Рівне : НУВГП. 2018. С. 14-16.

199. Міністерство розвитку громад та територій України. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. 2023. 15 с. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/871/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3_01.10.2023.pdf (дата звернення: 29.08.2024).

200. Державна служба статистики України. Наукова та інноваційна діяльність України ; за ред. М. Кузнецової. Київ. 2021. 243 с. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Nauka_2020.pdf (дата звернення: 29.08.2024).

201. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2021 році. 2022. Київ. 514 с. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf> (дата звернення: 30.08.2024).

202. Котов І. Механізми публічного управління сталим розвитком територіальних громад в Україні. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2023. № 2(80). С. 106-110. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2023.2.19>

203. Черкаско Л. Модель публічного управління регіональним розвитком на засадах економіки знань для України. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 5(33). С. 235-244. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5\(33\)-235-244](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5(33)-235-244)

204. Лашук О. Теоретико-методологічні засади формування механізмів державного управління розвитком регіонів в контексті децентралізації владних повноважень в Україні. Особливості діяльності місцевих органів публічного управління в умовах переформатування владних повноважень : колективна монографія / за заг. ред. М. П. Бутка. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка». 2020. С. 158-177.

205. Антонова Л., Івашова Л., Антонов А. Проблеми децентралізації та розвитку територіальних громад в Україні: соціальні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 17. С. 87-95. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.17.87>
206. Боднар К. Удосконалення механізмів публічного управління сталим розвитком регіонів України в умовах глобалізації: адаптаційний підхід. *Державне будівництво*. 2021. Т. 1. № 30. С. 1-13. DOI: <https://doi.org/10.34213/db.21.01.30>
207. Возняк Г. Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ : монографія. НАН України. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». 2016. 520 с.
208. Сторонянська І., Пелехатий А. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи. *Регіональна економіка*. 2014. № 3. С. 228-238.
209. Хвесик М., Бистряков І. Фінансово-економічні важелі капіталізації природних ресурсів у контексті забезпечення прибуткового природокористування. *Фінанси України*. 2014. №5. С. 29-47.
210. Буднікевич І., Гавриш І. Критерії експертного виміру інвестиційної та інноваційної привабливості регіонів у поствоєнній трансформації України: маркетинговий підхід. *Регіональний маркетинг*. 2023. № 4(92). С. 79-96. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2023-4.92.06>
211. Лібанова Е. (ред.) Людський розвиток в Україні: інституційне підґрунтя соціальної відповідальності : кол. моногр. ; відпов. за випуск О.В. Макарова, О.М. Хмелевська; Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. Київ. 2017. 368 с.
212. Кузнецова А., Возняк Г., Жеребило І. Соціально-економічні ефекти децентралізації міжбюджетних відносин в Україні: оцінка і виклики. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Т. 4. № 27. С. 446-456. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i27.154104>

213. Чуркіна І. Особливості розвитку місцевих бюджетів в умовах децентралізації в Україні. Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. 2022. Т. 27. № 2(92). DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/2-92-14>
214. Сиченко В., Мареніченко В. Державне управління регіональним розвитком на засадах європейських стандартів. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2019. № 4. С. 441-463. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2019.04.11>
215. Сутність механізмів публічного управління регіональним розвитком в умовах сталого розвитку України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 12. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-12-02-10>
216. Корчевний А. Організаційно-економічний механізм управління підприємством. Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 20 квіт. 2017 р.). Вінниця : ВННІЕ ТНЕУ. 2017. Т. 1. Ч. 1. С. 83-84.
217. Когут Ю., Ковач-Румп Г. Фінансова децентралізація в Україні та її вплив на формування місцевих бюджетів: досягнення і недоліки. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.75>
218. Ягольницький О., Гудзь А. Проблеми бюджетної децентралізації в Україні. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка і суспільство»*. 2017. № 13. С. 1283-1289.
219. Про місцеве самоврядування в Україні : закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
220. Бюджетний кодекс України : закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51.
221. Логвіновська С., Маринов Д. Інституційні зміни органів місцевого самоврядування в процесі фінансової децентралізації в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2022. № 65. С. 157-161. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct65-27>

222. Дяченко С. Децентралізація державного управління та інституційні трансформації системи місцевих фінансів України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2023. № 2(18). С. 43-48. DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2023/18-7/14>

223. Fuhelo, P., Zharikova, O., Blishchuk, K., Baranovska, T., & Gudzenko, N. (2022). Financial support of territorial communities of Ukraine in the context of decentralization. *Independent Journal of Management & Production*. Vol. 13. No. 3. Pp. 291- 309. DOI: <https://doi.org/10.14807/ijmp.v13i3.1979>

224. Makreshanska, S., & Jovanovski, K. (2014). Impact of Fiscal Decentralization on Price Stability in The European Countries. *CEA Journal of Economics*, 9(2), 25-34. URL: <http://journal.cea.org.mk/files/journals/1/articles/18/public/18-70-1-PB.pdf> (дата звернення: 02.09.2024).

225. Ziblatt, D. (2002). Recasting German federalism? The politics of fiscal decentralization in post-unification Germany. *Politische Vierteljahresschrift*, 43, 624-652. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11615-002-0084-7>

226. Weingast, B. (2014). Second generation fiscal federalism: Political aspects of decentralization and economic development. *World Development*, 53, 14-25. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2013.01.003>

227. Stojanović, S. (2006). Osobenosti fiskalnog federalizma u regionalnim evropskim državama - slučaj Italije i Španije. *Strani pravni život*, 1-3, 303-328. URL: <https://scindeks.ceon.rs/article.aspx?artid=0039-21380602303S> (дата звернення: 04.09.2024).

228. Molotok, I. (2020). Does Fiscal Decentralization Influence on Management Efficiency of Country Innovative Development? *Marketing and Management of Innovations*, 1, 54-62. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2020.1-04>

229. Adam, J. (1999). Social Costs of Transformation to a Market Economy in Post-Socialist Countries: the Case of Poland, the Czech Republic and Hungary.

Palgrave Macmillan. Macmillan Publishers Limited, XIV, 212 p. DOI: <https://doi.org/10.1057/9780230500877>

230. Plaček, M., Ochraňa, F., Půček, M., Nemec, J., Plaček, M., Ochraňa, F., & Nemec, J. (2020). The Fiscal Decentralization in Hungary. Fiscal Decentralization Reforms: The Impact on the Efficiency of Local Governments in Central and Eastern Europe, *Public Administration, Governance and Globalization*, 19, 73-82. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-46758-6_4

231. Бондарук Т., Бондарук І., Вінницька О. Зарубіжний досвід бюджетної децентралізації. Науковий вісник *Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2018. № 3. С. 83-95. DOI: <https://doi.org/10.31767/nasoa.3.2018.09>

232. Jílek, M. (2009). Fiscal decentralization ratios in Czech Republic. *Acta Universitatis Bohemiae Meridionalis*, 12(3), 17-26.

233. DiMaggio, P., & Powell, W. (1983). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147-160. DOI: <https://doi.org/10.1515/9780691229270-005>

234. Dolowitz, D., & Marsh, D. (2000). Learning from abroad: The role of policy transfer in contemporary policy-making. *Governance*, 13(1), 5-23. DOI: <https://doi.org/10.1111/0952-1895.00121>

235. Радченко О. Родові ознаки категорії механізм в соціальних науках. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. № 3. С. 19-25.

236. Куйбіда В., Толкованов В. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах. 2010. К. : ТОВ Поліграфічний Центр «Крамар».

237. Buettner, T. (2008). “Chapter 6: Fiscal Equalization in Germany”. In *Fiscal Federalism and Political Decentralization*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. Retrieved Sep 12, 2024. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781848442719.00015>

238. Крисоватий А., Ткачик Ф. Еволюційна парадигма фінансового федералізму: трансформація досвіду США в український децентралізм. *Бізнес-інформ*. 2021. № 8. С. 109-116. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-8-109-116>
239. Larin, B., & Süßmuth, B. (2014). Fiscal autonomy and fiscal sustainability: subnational taxation and public indebtedness in Contemporary Spain. *CESifo Working Paper Series* No. 4726. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2428619>
240. Jenerio, R., Wati, W., Jamilah, F., Tuahnu, B., & Kristhy, M. (2023). Financial Relations Between Central Government and Regional Government in Regional Autonomy. *Journal of Political and Legal Sovereignty*, 1(2), 135-141. DOI: <https://doi.org/10.38142/jpls.v1i2.141>
241. United Cities and Local Governments (2010). Local government finance: The challenges of the 21st century. Second Global Report on Decentralization and Local Democracy. *Edward Elgar Publishing*. 384 p. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781781004517>
242. Magdalena, J. (2017). Intergovernmental transfers and regional development policies in Poland: praxis and problems. *DPU Working Paper* No. 188. 28 p. URL: https://www.ucl.ac.uk/bartlett/development/sites/bartlett_development/files/wp188.pdf (дата звернення: 11.09.2024).
243. Devas, N., & Horváth, T. (1997). Client-contractor splits: Applying a model of public management reform to local communal services in Hungary. *Local Government Studies*, 23(4), 100-110. DOI: <https://doi.org/10.1080/03003939708433888>
244. Liesegang, C., & Runkel, M. (2009). Corporate income taxation of multinationals and fiscal equalization. *CESifo Working Paper Series* No. 2747. 32 p. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1447251>

245. Ruohonen, J., Salminen, L., & Vahtera, V. (2021). Governance and Steering of MOCs in Finland – Legal Perspective. *Lex localis – Journal of Local Self-Government*, 19(3), 705-728. DOI: [https://doi.org/10.4335/19.3.705-728\(2021\)](https://doi.org/10.4335/19.3.705-728(2021))
246. McMaster, I. (2006). Czech regional development agencies in a shifting institutional landscape. *Europe-Asia Studies*, 58(3), 347-370. DOI: <https://doi.org/10.1080/09668130600601727>
247. Foresight Interview, 2010. “Forecaster in the Fieldthe Field”, Foresight: The International Journal of Applied Forecasting, *International Institute of Forecasters*, issue 16, pages 1-50, Winter.
248. Grasseová, M. (2010). Utilization of balanced scorecard in public administration. *Revista academiei fortelor terestre*, 1(57), 49-57. URL: <https://kuliahdianmardi.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/utilization-of-balanced-scorecard-in-public-administration.pdf> (дата звернення: 13.09.2024).
249. Костюніна Ю. Концептуальний підхід до процесу публічного управління соціально-економічним розвитком території. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 124- 29. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.16.124>
250. Дмитрієва О., Мордовцев О., Шепелев О. Фінансова децентралізація як системний механізм соціально-економічного розвитку територій. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2023. № 31. С. 64-78. DOI: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2023.31.64>
251. Дейнеко Л., Ципліцька О. Циркулярна економіка як напрям промислової модернізації: європейський досвід. *Економіка: реалії часу*. 2018. № 5(39). С. 30-40. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.2568944>
252. СадиковМ., Назиров К. Глобалізація світової економіки та розумна спеціалізація регіонів. *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві*: зб. наук. пр. за матеріалами II Інтернет-конференції 29 листопада 2019 р. Харків : НДІ ПЗІР НАПрНУ. С. 66-74. URI: <http://openarchive.nure.ua/handle/document/12973>

253. Геєць В., Бурлай Т., Близнюк В. Соціальна резильєнтність національної економіки крізь призму досвіду Європейського Союзу та України. *Економічна теорія*. 2023. № 3. С. 5-43. DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2023.03>

254. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

255. Жежерун Ю. Банківський сектор у просторі впливу VUCA-середовища на стабільність. *Бізнес Інформ*. 2023. № 5. С. 167-175. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-167-175>

256. Блинда Ю., Зуб Л. Актуальність використання гнучких методологій Agile в публічному управлінні. *Наукові перспективи*. 2024. № 5(47). С. 333-341. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)-333-341](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47)-333-341)

257. Карпенко О. Особливості сценарного планування інноваційного розвитку територіальної системи. *Ольвійський форум-2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. Реформування публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів* : матеріали XXI Міжнар. наук. конф. 20-23 черв. 2024 р., м. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили. 2024. С. 124-128. URL: <http://surl.li/wgbcqc> (дата звернення: 19.09.2024).

258. Корнієвський С. Мережеві методи у публічному управлінні процесами міжрегіональної інтеграції. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 7(9). С. 232-245. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-7\(9\)-232-245](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-7(9)-232-245)

259. Шапуров О. Промислові інновації: інтернет речей, блокчейн, цифровий двійник. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. № 4. С. 164-177. URI: <https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/handle/123456789/3545>

260. Хома С. Смарт-контракти на основі Rust для розвитку цифрової економіки. Матеріали VI Міжнародної студентської науково-технічної конференції «Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання». 2023. С.

191-192. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41266/2/191-192.pdf> (дата звернення: 19.09.2024).

261. Волосюк М. Внесок імпакт-інвестування у економічні можливості територіальних громад. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 9 червня 2022 р., Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 74-77. URL: https://kptpe.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/62/2024/03/zbirnyk_ii-mizhnarodna-konferentsiia_2022.pdf#page=74 (дата звернення: 18.09.2024).

262. Теслюк С., Матвійчук Н., Демчук Н. Краудфандинг як сучасний спосіб фінансування: проблеми та перспективи його розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-16>

263. Котух Є., Гулей А. Токенізація як майбутнє фінансової системи територіальних громад. Матеріали I Міжнародної наукової конференції «Цифрове наукове суспільство: соціально-економічні, правові та міжнародні аспекти» (15.09.2023; Львів, Україна). 2023. С. 22-24. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/715> (дата звернення: 20.09.2024).

264. Павлішина Н., Дуліда Д. Шерінгова економіка: українська практика та правове забезпечення. *Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст* : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя, 12-13 жовтня 2023 р. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка». С. 121-124. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18748/1/K_Gubar.pdf#page=121 (дата звернення: 20.09.2024).

265. Шаварин І. Управління знаннями в сучасній організації. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах інноваційного розвитку економіки* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції з міжнародною участю. Тернопіль. 2020. С. 429-432. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38943/1/429.pdf>

266. Чобіток В., Літвінчик С. Актуальність використання технологій розподіленого реєстру в розвитку сучасних бізнес-систем. *Development Service Industry Management*. 2024. № 2. С. 140-148. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6\(21\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-6(21))

267. Єгоричева С. Функціонування регуляторних «пісочниць» для розвитку фінансової індустрії. *Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків* : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції. Черкаси. 2020. С. 113-116. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/8851/1/113-116.pdf> (дата звернення: 20.09.2024).

268. Vasylieva, O., Boiko, O., Vasylieva, N., Dubcov, A., & Chubina, A. (2023). Plataforma electrónica para las consultas de las autoridades públicas a los residentes de las comunidades en el contexto de la descentralización. *Boletín Mexicano De Derecho Comparado*, 1(166), 27-47. DOI: <https://doi.org/10.22201/ijj.24484873e.2023.166.18905>

269. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 1 липня 2010 року № 2404-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст. 524.

270. Антонова Л., Жовнірчик Я., Штиршов О. Модернізація публічного управління як невід'ємна генеруюча компонента відбудови та розвитку міської інфраструктури. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 14. С. 201-208. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.14.201>

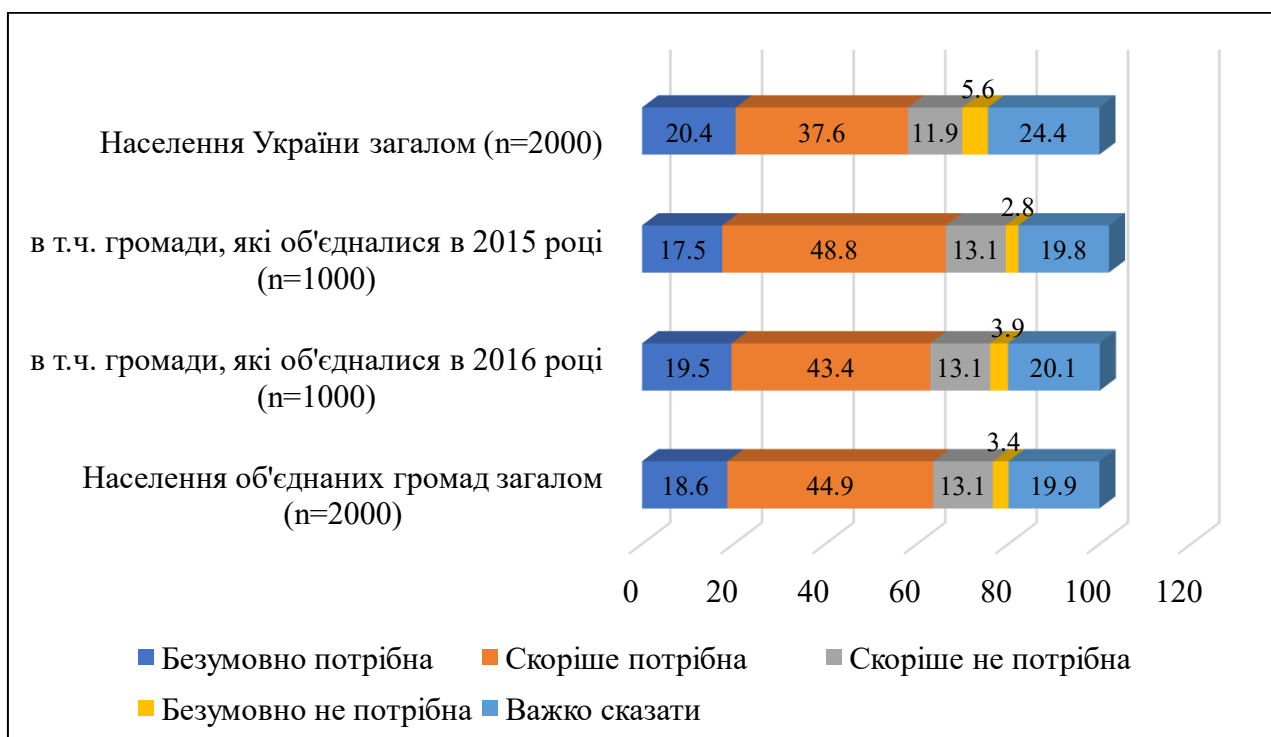
271. Возняк Г. Програмно-цільове бюджетування на регіональному рівні: сучасні виклики та вектор розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. № 1(105). С. 60-69.

272. Mamadjonov, A. (2023). Analysis of theoretical and practical approaches to the concept of “soft power”. *Oriental Journal of History, Politics and Law*, 3(03), 272-279. DOI: <https://doi.org/10.37547/supsci-ojhpl-03-03-32>

ДОДАТКИ

Децентралізація та реформа місцевого самоврядування:
результати соціологічного дослідження серед жителів територіальних громад

**Як Ви вважаєте, потрібна чи не потрібна реформа місцевого
самоврядування та децентралізації влади?
(% серед усіх респондентів опитаних на початку реформи)**

Більшість населення громад (63,5%) вважає потрібною реформу місцевого самоврядування та децентралізацію, але з них лише 19% вважають її *безумовно* потрібно. При цьому, якщо порівнювати х населенням України загалом, то відсоток тих, хто вважає потрібною реформу дещо вищий серед жителів громад – 63,5% проти 58%.

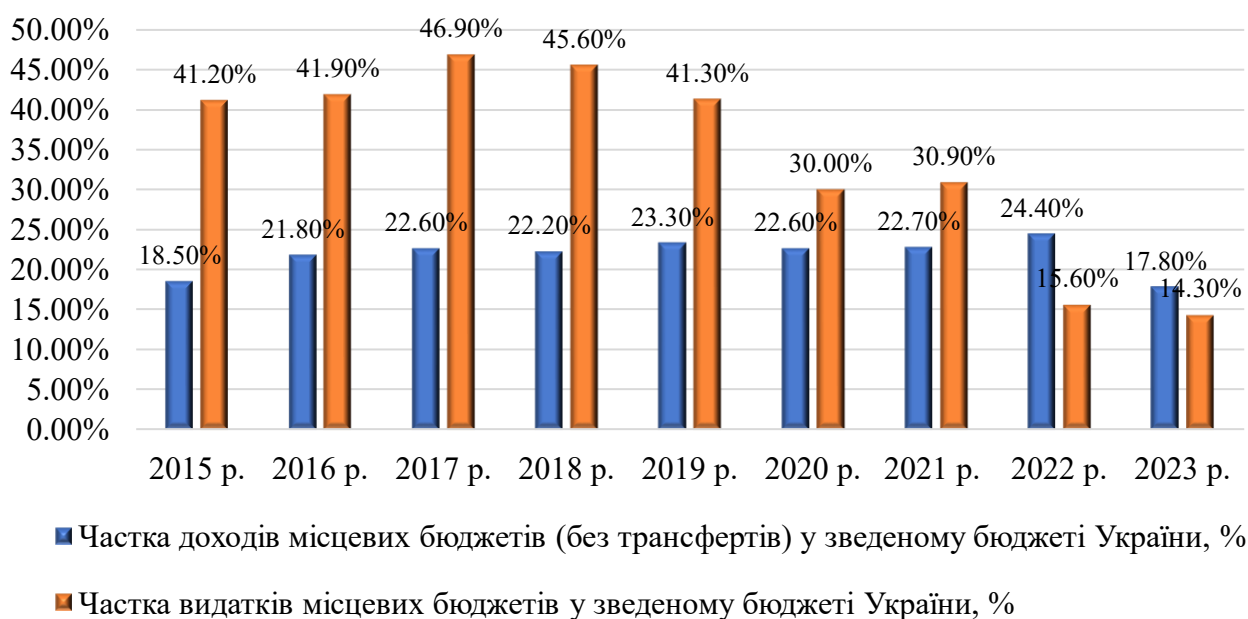
Джерело: [1].

Мережа ЦНАП в територіальних громадах України
(станом на 01.01.2024 р.)

<u>Область</u>	<u>Працюючі об'єкти мережі ЦНАП</u>	<u>Тимчасово закриті об'єкти мережі ЦНАП</u>	<u>Всього об'єктів мережі ЦНАП</u>
Вінницька	227	1	228
Волинська	174	3	177
Дніпропетровська	236	6	242
Донецька	55	47	102
Житомирська	173	0	173
Закарпатська	164	1	165
Запорізька	35	87	122
Івано-Франківська	299	2	301
Київ	17	1	18
Київська	224	1	225
Кіровоградська	152	0	152
Луганська	34	99	133
Львівська	580	0	580
Миколаївська	94	1	95
Одеська	346	0	340
Полтавська	168	0	168
Рівненська	149	0	149
Сумська	132	1	133
Тернопільська	195	0	195
Харківська	112	4	116
Херсонська	52	59	111
Хмельницька	123	0	123
Черкаська	401	3	404
Чернівецька	164	1	165
Чернігівська	133	0	133
ВСЬОГО	4433	317	4750

Джерело: [174].

**Частка доходів та видатків місцевих бюджетів
у зведеному бюджеті України
за 2015-2023 рр.**

Джерело: [174].

**Міжнародне партнерство
територіальних громад України
(станом на 01.07.2024 р.)**

Область	Кількість міжнародних партнерів	Кількість країн
Вінницька	86	21
Волинська	133	17
Дніпропетровська	54	23
Донецька	37	15
Житомирська	79	21
Закарпатська	284	17
Запорізька	27	16
Івано-Франківська	112	22
Київ	39	29
Київська	132	34
Кіровоградська	14	8
Луганська	5	3
Львівська	283	28
Миколаївська	45	19
Одеська	127	36
Полтавська	54	20
Рівненська	64	12
Сумська	43	14
Тернопільська	107	22
Харківська	32	17
Херсонська	29	15
Хмельницька	95	26
Черкаська	59	20
Чернівецька	93	18
Чернігівська	52	14
ВСЬОГО	2085	63
485 територіальних громад уклади 2085 договорів міжнародного партнерства з 63 країнами світу		

Джерело: [174].

Військові адміністрації (ВА) в територіальних громадах України
(станом на 01.07.2024 р.)

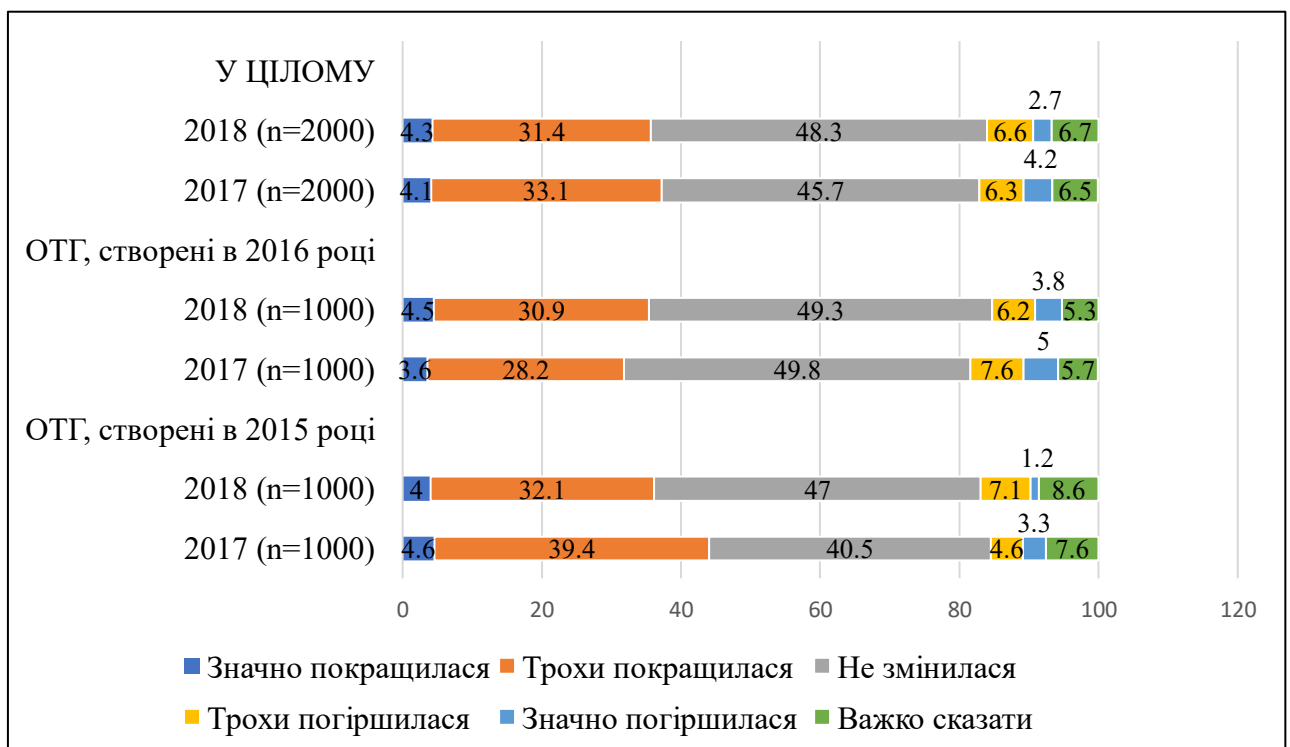
Область	Кількість ВА
Донецька область	36
Житомирська область	1
Запорізька область	45
Київська область	1
Луганська область	26
Миколаївська область	3
Рівненська область	1
Сумська область	1
Харківська область	27
Херсонська область	49
Хмельницька область	1
Чернігівська область	1
ВСЬОГО	192
- 192 ВА утворені в територіальних громадах. - 14 начальників ВА не наділені повноваженнями, що передбачені ч. II ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».	

Джерело: [174].

Децентралізація та реформа місцевого самоврядування:
результати соціологічного дослідження серед жителів територіальних громад
на початку реформи

Як з моменту входження Вашого міста/селища/села в об'єднану територіальну громаду, у цілому, змінилася якість послуг, які надаються у Вашій громаді?

(% серед респондентів, які проживають в громадах, що пройшли процес об'єднання на початку децентралізації в 2015 році)

Джерело: [1].

Децентралізація та реформа місцевого самоврядування:
результати соціологічного дослідження серед жителів територіальних громад
на початку реформи

**Як Ви вважаєте, що повинні враховувати реформатори в першу чергу
для успішного проведення реформ?
(% серед усіх респондентів)**

Аспект врахування	Населення об'єднаних громад загалом (n=2000)	Громади, які об'єдналися майже на початку децентралізації в 2016 році (n=1000)	Громади, які об'єдналися на початку децентралізації в 2015 році (n=1000)	Населення України загалом (n=2000)
Думка громадськості через депутатів місцевих рад та сільських, селищних і міських голів	64,4%	73,2%	64,7%	68,4%
Думка фахових експертів та вчених	62,8%	63,6%	61,7%	64,1%
Думка громадськості через лідерів громадського руху, громадських організацій	45,1%	47,2%	42,4%	56,0%
Вітчизняний досвід та поради практиків	42,4%	39,2%	46,5%	41,5%
<i>Іноземний досвід та рекомендації міжнародних організацій</i>	<i>37,8%</i>	<i>39,9%</i>	<i>35,0%</i>	<i>36,5%</i>

Джерело: [1].

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сидоренко Станіслави Валеріївни
на тему «Механізм державного управління регіональним розвитком на засадах
фінансової децентралізації»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань
28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю
281 Публічне управління та адміністрування

Дисертаційне дослідження Сидоренко Станіслави Валеріївни на тему: «Механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації» є актуальним науковим дослідженням, спрямованим на вдосконалення державного управління в умовах децентралізації, що є невід'ємною частиною реформування системи публічного управління в Україні. Зокрема, дослідження пропонує нові підходи до формування та впровадження механізмів управління, орієнтованих на розвиток регіонів через підвищення фінансової самостійності місцевих органів влади. Результати дослідження Сидоренко С. В. були результативно впроваджені в діяльність департаменту освіти і науки Дніпропетровської обласної військової адміністрації.

У процесі реалізації дисертаційного дослідження були визначені основні механізми фінансової децентралізації, що сприяють ефективному розвитку регіональних систем освіти. Департамент освіти і науки Дніпропетровської обласної військової адміністрації (далі – департамент), у межах своїх функцій та завдань, визначених Положенням про департамент, реалізував такі положення дослідження Сидоренко С. В.:

1. Оптимізація фінансового забезпечення закладів освіти. Відповідно до наукових рекомендацій дисертантки, департамент розробив актуальну стратегію реалізації фінансової децентралізації для закладів освіти в межах області з урахуванням сучасних викликів та загроз, зокрема, військової агресії Росії проти України. Зокрема, було підвищено ефективність використання фінансових ресурсів шляхом перерозподілу коштів між освітніми закладами на основі їх реальних потреб, виявлених за результатами моніторингу, та результативності їх діяльності;

2. Розвиток інноваційних механізмів фінансування. На основі наукового підходу до управління регіональним розвитком через інструменти фінансової децентралізації, департамент розпочав запровадження програм, орієнтованих на стимулювання інновацій у сфері освіти. Зокрема, було започатковано проекти,

які фінансуються частково з обласного бюджету, що дозволяє залучати додаткові, не заборонені чинним законодавством, інвестиції;

3. Підвищення фінансової автономії закладів освіти. За рекомендаціями, викладеними в дисертації, департамент сприяв реалізації заходів, що дозволили окремим закладам освіти області отримати більше можливостей щодо управління своїми фінансовими ресурсами. Це включало запровадження локальних бюджетних ініціатив, що сприяло підвищенню ефективності функціонування освітніх закладів;

4. Підвищення кваліфікації кадрів. На базі департаменту організовано серію семінарів та тренінгів для керівників навчальних закладів та працівників місцевих органів управління освітою, де було представлено методичні рекомендації та практичні аспекти фінансової децентралізації, розроблені в дисертації.

Результати дисертаційного дослідження Сидоренко Станіслави Валеріївни підвищили ефективність роботи департаменту освіти і науки Дніпропетровської обласної військової адміністрації в сфері фінансової децентралізації та управління регіональним розвитком освіти. Впровадження наукових рекомендацій дозволило оптимізувати фінансові процеси, підвищити рівень автономії навчальних закладів, та сприяло залученню додаткових ресурсів на розвиток освітньої сфери області. Цей процес відповідає загальній концепції розвитку освіти в Україні та є прикладом успішного впровадження наукових досягнень у практичну діяльність органів державного управління.

Директор департаменту освіти і
науки Дніпропетровської обласної
державної адміністрації

Ольга ЛОЗОВА

**ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ
ЦАРИЧАНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ
ДНІПРОВСЬКОГО РАЙОНУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Вулиця Залізнична, 10, селище Царичанка, Дніпровський район,
Дніпропетровська обл., 51000 тел.: (05690) 3-22-53,
e-mail: tsarpossovet@gmail.com, ЄДРПОУ 41050131

№ 3223/02-21 від 15.11.2024 року

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

СИДОРЕНКО С. В.

на тему «Механізм державного управління регіональним розвитком на засадах
фінансової децентралізації»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань

28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю

281 Публічне управління та адміністрування .

Основні результати дисертаційного дослідження Сидоренко Станіслави Валеріївни на тему «Механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації» були впроваджені у діяльність Царичанської селищної територіальної громади. Зокрема, при розробці проєкту нової редакції Статуту Царичанської селищної територіальної громади були враховані наступні пропозиції дисертантки: запровадження механізму громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, зокрема створення громадських контрольних інспекцій; визначення порядку формування та використання бюджету розвитку громади як інструменту стимулювання соціально-економічного розвитку території; запровадження механізму залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації проєктів розвитку громади, зокрема через міжмуніципальне співробітництво та залучення грантових коштів; визначення засад формування та реалізації стратегії розвитку

громади з урахуванням принципів смарт-спеціалізації; запровадження механізмів партисипативного бюджетування як інструменту залучення громадян до розподілу частини бюджетних коштів.

Основні положення дисертації, що стосуються запровадження фінансової децентралізації, використано при формуванні проєктів стратегічних документів територіальної громади, зокрема стратегії розвитку громади та програм соціально-економічного розвитку. У ході цього процесу було враховано запропоновані механізми залучення фінансових ресурсів, перерозподілу бюджетних коштів та підвищення фінансової автономії громади.

У дисертації також було надано практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів внутрішнього управління та організації фінансової діяльності територіальної громади. Ці рекомендації впроваджені у вигляді реорганізації бюджетного процесу громади, зокрема шляхом підвищення прозорості прийняття рішень щодо фінансування пріоритетних напрямів розвитку за участю громадськості.

Впровадження зазначених пропозицій сприяло вдосконаленню механізмів управління розвитком Царичанської селищної територіальної громади на засадах фінансової децентралізації, підвищенню ефективності використання фінансових ресурсів та зміцненню взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадою.

Селищний голова

Геннадій СУМСЬКИЙ

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

КОД ЄДРПОУ 41682253

вул. Володимира Антоновича, 70, м. Дніпро, 49006, тел/факс 056) 732-48-48

e-mail: kzvo@dano.dp.ua

www.dano.dp.ua

29.10.24 № 687

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Сидоренко Станіслави Валеріївни

на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань

28 Публічне управління та адміністрування за спеціальністю

281 Публічне управління та адміністрування.

Результати дисертаційного дослідження Сидоренко Станіслави Валеріївни на тему «Механізм державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації» на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування 281 Публічне управління та адміністрування були впроваджені в діяльність Обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради».

У процесі науково-методичного та інформаційно-консультаційного забезпечення діяльності Обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради», зокрема, при розробці програм підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування були використані розроблені здобувачкою концептуальні засади удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації в частині застосування інноваційних підходів до трансформації цільового елементу механізму, що передбачають імплементацію методології форсайту для формування адаптивних цілей регіонального розвитку, розробку системи каскадування стратегічних цілей та впровадження механізму динамічного коригування цілей на основі аналізу Big Data.

Також, при проведенні тематичних короткострокових семінарів з питань стратегічного планування регіонального розвитку були використані обґрунтовані здобувачкою пропозиції щодо інтеграції концепцій циркулярної економіки та «розумної спеціалізації» в систему принципів механізму державного управління регіональним розвитком.

У межах надання науково-методичної та консультаційної допомоги представникам органів місцевого самоврядування були враховані розроблені

здобувачкою рекомендації щодо формування регіональних екосистем інновацій як нових суб'єктів управління та розвитку мережних форм взаємодії між суб'єктами регіонального управління.

Розроблені здобувачкою пропозиції щодо модернізації інструментарію та важелів впливу механізму державного управління регіональним розвитком були враховані при підготовці навчально-методичних матеріалів для проведення тренінгів з питань цифрової трансформації публічного управління. Зокрема, особлива увага була приділена розкриттю потенціалу використання технологій цифрових двійників регіонів та впровадження смарт-контрактів у систему міжбюджетних відносин.

При проведенні навчальних заходів з питань ресурсного забезпечення регіонального розвитку були використані запропоновані Сидоренко С.В. інноваційні підходи до формування регіональних фондів розвитку на основі технології краудфандингу, впровадження системи токенизації регіональних активів та розвитку механізмів міжрегіонального ресурсного обміну.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Сидоренко С.В. в діяльність Обласного навчально-методичного центру підвищення кваліфікації педагогічних працівників Комунального закладу вищої освіти Дніпровська академія неперервної освіти "Дніпропетровської обласної ради" сприяло підвищенню якості науково-методичного та інформаційно-консультаційного забезпечення навчального процесу за тематичним спрямуванням щодо формування та реалізації регіональної політики, а також розвитку професійних компетентностей державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування у сфері управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації.

Ректор

Віктор СИЧЕНКО

Міністерство освіти і науки України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
49009, м. Дніпро, вул. Сергія Єфремова 25,
тел. (056) 744-81-32, факс (056) 744-08-67, 744-53-03
E-mail: info@dsau.dp.ua Web: www.dsau.dp.ua Код ЄДРПОУ 00493675

Л.А. 2025 № 12-11-184

На № _____ від _____

018468

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи у навчальний
процес наукових результатів дисертаційної роботи аспірантки
Дніпровського державного аграрно-економічного університету
Сидоренко Станіслави Валеріївни

Ректорат Дніпровського державного аграрно-економічного університету засвідчує, що наукові та практичні рекомендації Сидоренко Станіслави Валеріївни щодо удосконалення механізму державного управління регіональним розвитком на засадах фінансової децентралізації, знайшли практичне застосування при підготовці навчальних курсів університету та включені окремими розділами в освітньо-професійну програму підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Довідка видана для представлення у разовій спеціалізованій вченій раді за місцем захисту кандидатської дисертації.

Перший проректор,
проректор з навчальної
роботи

Дмитро ОНОПРІЄНКО